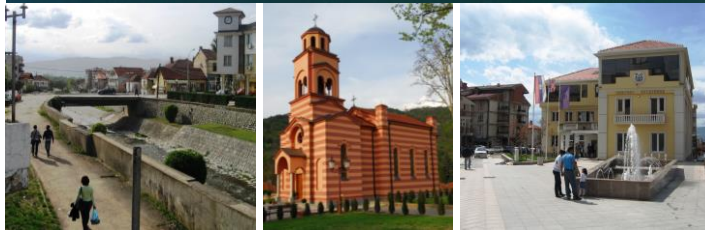

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ОПШТИНА СУРДУЛИЦА

ИЗМЕНА И ДОПУНА УСКЛАЂЕНОГ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ОПШТИНЕ СУРДУЛИЦА

ИЗВЕШТАЈ О СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ УТИЦАЈА ИЗМЕНА И ДОПУНА УСКЛАЂЕНОГ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ОПШТИНЕ СУРДУЛИЦА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

ЈУГОСЛОВЕНСКИ ИНСТИТУТ ЗА УРБАНИЗАМ И СТАНОВАЊЕ ДОО
ЈУГИНУС ДОО - БЕОГРАД

Београд - Сурдулица, 2023. године

**ИЗВЕШТАЈ О СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ УТИЦАЈА
ИЗМЕНА И ДОПУНА УСКЛАЂЕНОГ
ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ОПШТИНЕ СУРДУЛИЦА
НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ**

Носилац и наручилац израде:

ОПШТИНА СУРДУЛИЦА

Председник скупштине

Обрађивачи:

ЈП ЗАВОД ЗА УРБАНИЗАМ НИШ

Директор

Иван Грмуша, дипл.инж.грађ.

ЈУГИНУС

Директор

Др Горан Јововић, дипл.инж.ел.

ПЛАН УРБАН ДОО

Директор

Слободан Гроздановић, дипл.инж.грађ.

**ИЗМЕНА И ДОПУНА УСКЛАЂЕНОГ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА
ОПШТИНЕ СУРДУЛИЦА**

<p>РУКОВОДИЛАЦ ИЗРАДЕ (одговорни планер):</p>	<p align="center">мр Дејан Стојановић, дипл. просторни планер број лиценце 100 0151 10</p> <p align="center">МП</p>
<p>КООРДИНАЦИЈА ИСПРЕД ОПШТИНЕ:</p>	<p>Мирјана Спасић, дипл.инж.арх. Мирјана Ђорић, дипл.инж.арх.</p>
<p>ТИМ ЗА КООРДИНАЦИЈУ:</p>	<p>мр Дејан Стојановић, дипл. просторни планер Милена Т. Петровић, дипл.инж.арх. Марија Станковић, дипл.инж.арх. Слободан Гроздановић, дипл.инж.грађ.</p>
<p>КОНСУЛТАНТ:</p>	<p>Мицић Драган, дипл. просторни планер</p>
<p>МЕТОДОЛОГИЈА, КОНЦЕПЦИЈА, СИНТЕЗА:</p>	<p>мр Дејан Стојановић, дипл. просторни планер Дубравка В. Павловић, дипл. просторни планер Слободан Гроздановић, дипл.инж.грађ.</p>
<p>ШИРИ РАДНИ ТИМ:</p>	
<p><i>Уводне напомене</i></p>	<p>мр Дејан Стојановић, дипл. просторни планер</p>
<p><i>Заштита, уређење и коришћење природних система</i></p>	<p>мр Дејан Стојановић, дипл. просторни планер</p>
<p><i>Демографски и социјални процеси и системи</i></p>	<p>Биљана Павловић, дипл. Економиста Димитрије Пешић, маст.инж.менџ.</p>
<p><i>Економија и привредни системи</i></p>	<p>Биљана Павловић, дипл. Економиста Дејан Рајчић, дипл.правн.</p>
<p><i>Туризам</i></p>	<p>Мирослав Вучковић, маст. простор. планер</p>
<p><i>Воде, водна и водопривредна инфраструктура</i></p>	<p>Весна Стојановић, дипл.инж.грађ. Јелена Златковић, дипл.инж.грађ.</p>
<p><i>Саобраћај</i></p>	<p>Марија Марковић, дипл.инж.саоб. Слободан Гроздановић, дипл.инж.грађ.</p>
<p><i>Енергетика и енергетска инфраструктура</i></p>	<p>Миодраг Петровић, дипл.инж.ел. Милан Милосављевић, дипл.инж.маш.</p>
<p><i>Електронске комуникације и поштански саобраћај</i></p>	<p>Миодраг Петровић, дипл.инж.ел.</p>
<p><i>Комунална инфраструктура</i></p>	<p>Невена Петровић, дипл.инж.заш.жив.сред. Дубравка В. Павловић, дипл. просторни планер мр Дејан Стојановић, дипл. просторни планер Невена Петровић, дипл.инж.заш.жив.сред.</p>
<p><i>Намена простора и биланс површина основне намене</i></p>	<p>мр Дејан Стојановић, дипл. просторни планер Милена Петровић, дипл.инж.арх. Дубравка В. Павловић, дипл. просторни планер Марија Станковић, дипл.инж.арх. Слободан Гроздановић, дипл.инж.грађ. Мирјана Савић, маст.инж.грађ.</p>

	Кристина Бошковић, дипл.инж.арх.
Геодетско документациона и аналитичко информациона основа	Зорица Голубовић, инж.геодезије мр Дејан Стојановић, дипл. просторни планер Александар Ристић, дипл. инж. арх.
Картографска обрада	Милена Петровић, дипл.инж.арх. мр Дејан Стојановић, дипл. просторни планер Јасмина Рашић, грађ.тех.
Детаљна разрада (Уређајне основе)	Милена Петровић, дипл.инж.арх. Милена Вуловић, дипл. инж.грађ Марија Станковић, дипл.инж.арх. Душан Алексић,дипл.инж.арх. Слободан Гроздановић, дипл.инж.грађ. мр Дејан Стојановић, дипл. просторни планер Мирјана Савић, маг.инж.грађ. Кристина Бошковић, дипл.инж.арх. Мицић Драган, дипл. просторни планер Мирјана Спасић, дипл.инж.арх. Мирјана Ђорић, дипл.инж.арх Жарко Искренов, дипл.инж.арх.
Информатичка подршка и обрада података	Зоран Павловић, ел. тех. мр Дејан Стојановић, дипл. просторни планер Александар Ристић, дипл. инж. арх.
Техничка подршка	Ирена Матицек, прав. тех. Синиша Станковић, маш. тех. Марко Томовић, матурант гимназије

ИЗВЕШТАЈ О СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ УТИЦАЈА УСКЛАЂЕНОГ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ОПШТИНЕ СУРДУЛИЦА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

РУКОВОДИЛАЦ ИЗРАДЕ (одговорни планер):	Дубравка Павловић, дипл. просторни планер број лиценце 100 0008 03 МП
Радни тим за израду Извештаја о стратешкој процени утицаја на животну средину	Дубравка В. Павловић, дипл. просторни планер мр Дејан Стојановић, дипл. просторни планер Невена Петровић, дипл.инж.заш.жив.сред. Милена Вулевић, дипл. инж.грађ. Мирјана Пантић, дипл.инж.саобр. Марија Станковић. дипл.инж.арх.

ЈП ЗАВОД ЗА
УРБАНИЗАМ НИШ
Директор

Иван Грмуша,
дипл.инж.грађ.

ЈУГИНУС

Директор

Др Горан Јововић,
дипл.инж.ел.

ПЛАН УРБАН ДОО

Директор

Слободан Гроздановић
дипл.инж.грађ..

САДРЖАЈ

I УВОД	1
II ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ	2
II.1. Правни и плански основ.....	2
II.2. Кратак преглед садржаја и циљева плана, његов однос са другим плановима и кратак приказ планског решења.....	2
III ОПИС ПРИРОДНИХ И СТВОРЕНИХ КАРАКТЕРИСТИКА ПОДРУЧЈА ПЛАНА ...17	
III.1. Природне карактеристике.....	17
III.2. Потенцијали и ограничења планског подручја – резиме оцене постојећег стања природног и друштвеног комплекса, привреде, инфраструктуре и заштите.....	36
IV ПРЕГЛЕД ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА И КВАЛИТЕТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ НА ПОДРУЧЈУ ЗА КОЈЕ СЕ ИЗВЕШТАЈ ДОНОСИ	43
IV.1. Анализа стања животне средине, природних вредности, пејзажа и културних добара и угроженост од елементарних непогода и ратних дејстава на подручју општине Сурдулица.....	43
V ОПШТИ И ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ И ИЗБОР ИНДИКАТОРА	67
V.1. Општи циљеве стратешке процене.....	67
V.2. Посебни циљеве и индикатори стратешке процене.....	68
VI ПРОЦЕНА МОГУЋИХ УТИЦАЈА СА ОПИСОМ МЕРА ПРЕДВИЂЕНИХ ЗА СМАЊЕЊЕ НЕГАТИВНИХ УТИЦАЈА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ	70
VI.1. Приказ процењених утицаја плана на животну средину.....	70
VI.2. Опис планске концепције заштите животне средине и унапређења природних добара и предела и мера за спречавање и ограничавање негативних, односно увећање позитивних утицаја на животну средину.....	79
VII СМЕРНИЦЕ ЗА ИЗРАДУ СТРАТЕШКИХ ПРОЦЕНА УТИЦАЈА НА НИЖИМ ХИЈЕРАРХИЈСКИМ НИВОИМА И ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА ПРОЈЕКТА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ	117
VII.1. Стратешке процене на нижим хијерархијским нивоима.....	118
VII.2. Процене утицаја пројекта на животну средину.....	118
VIII ПРОГРАМ ПРАЋЕЊА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ (МОНИТОРИНГ) У ТОКУ СПРОВОЂЕЊА ПЛАНА	120
VIII.1. Опис циљева плана и програма.....	120
VIII.2. Индикатори за праћење стања животне средине.....	120
VIII.3. Права и обавезе надлежних органа.....	125
IX ПРИКАЗ КОРИШЋЕНЕ МЕТОДОЛОГИЈЕ У ИЗРАДИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ	127
X ПРИКАЗ НАЧИНА ОДЛУЧИВАЊА	129
XI ЗАКЉУЧЦИ ДО КОЈИХ СЕ ДОШЛО ТОКОМ ИЗРАДЕ ИЗВЕШТАЈА О СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ ПРЕДСТАВЉЕНИ НА НАЧИН РАЗУМЉИВ ЈАВНОСТИ	130

I УВОД

Стратешка процена утицаја на животну средину је инструмент којим се описују, вреднују и процењују могући значајни утицаји планских решења на животну средину до којих може доћи имплементацијом плана, и одређују мере за смањење негативних утицаја на животну средину и здравље људи. Она треба да интегрише циљеве и принципе одрживог развоја у плановима, а да се тиме избегну или ограниче негативни утицаји на животну средину и на здравље и добробит локалног становништва.

Израда Стратешке процене утицаја на животну средину се одвија у 3 фазе. Прва фаза представља доношење Одлуке о потреби израде Стратешке процене утицаја на животну средину, након чега се приступа њеној изради а након тога следи трећа фаза, фаза давања сагласности на Извештај.

Стратешка процена утицаја на животну средину ради се са циљем обезбеђивања заштите животне средине и унапређивање одрживог развоја, интегрисањем основних начела заштите животне средине у поступак припреме, израде и доношења Плана.

Главни њен задатак је да олакша благовремено и систематично разматрање могућих утицаја на животну средину на нивоу стратешког доношења одлука о плановима и програмима уважавајући принципе одрживог развоја. Интегрисањем поступка стратешке процене утицаја у процес припреме, израде и доношења Плана омогућава се ефикаснија инструментализација стратешке процене утицаја на животну средину у урбанистичком планирању.

Носилац израде Извештаја о стратешкој процени утицаја на животну средину је Југословенски институт за урбанизам и становање "ЈУГИНУС" ДОО, на основу Одлуке о Изменама и допунама Усклађеног просторног плана општине Сурдулица („Службени гласник Града Врања”, бр. 6/17) (у даљем тексту: Одлука) и Решења о приступању изради Стратешке процене утицаја на животну средину за Измене и допуне Усклађеног просторног плана општине Сурдулица ("Службени гласник Града Врања", број 6/17).

Процедура израде Извештаја прати процедуру доношења Измена и допуна Просторног плана општине, чији је и саставни део. То пружа могућност ефикаснијег и балаговременог деловања на планска решења и то све са циљем заштите и унапређења животне средине на територији планског подручја.

II ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ

Просторни план општине Сурдулица и његове Измене и допуне (у даљем тексту План или Просторни план) је плански документ на локалном нивоу који даје смернице за непосредну примену и разраду планских решења и успоставља оквир за одобравање и реализацију пројеката у погледу локације, природе, обима и услова функционисања. Просторни план одређује смернице за развој делатности и намену површина, као и услове за одрживи и равномерни развој на територији јединице локалне самоуправе. Доношење Просторног плана је у надлежности Скупштине општине Сурдулица.

II.1. Правни и плански основ

Изради овог Плана приступа се на основу Одлуке о Изменама и допунама Усклађеног просторног плана општине Сурдулица („Службени гласник Града Врања”, бр. 6/17) (у даљем тексту: Одлука), донете у складу с одредбама Закона о планирању и изградњи („Сл. гласник РС“ бр. 72/09, 81/09, 64/10, 24/11, 121/12, 42/13, 50/13, 98/13, 132/14, 145/14, 83/18, 31/2019, 37/2019 и 9/2020), и Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину („Службени гласник РС“, бр. 135/04 и 88/10).

Правни основ за израду Плана представљају одредбе:

- Закона о планирању и изградњи („Службени гласник РС“, број 72/09, 81/09, 64/10 и 24/11, 121/12, 42/13, 50/13, 98/13, 132/14, 145/14, 83/18, 31/2019, 37/2019 и 9/2020),
- Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину („Службени Гласник РС“, број 135/04 и 88/10),
- Правилника о садржини, начину и поступку израде докумената просторног и урбанистичког планирања („Службени гласник РС“, бр. 32/2019),
- Одлуке о Изменама и допунама Усклађеног просторног плана општине Сурдулица („Службени гласник Града Врања”, бр. 6/17).

Плански основ су:

- Закон о Просторном плану Републике Србије од 2010. до 2020.године (Сл. гласник РС број 88/10),
- Уредба о утврђивању Регионалног просторног плана Јужног поморавља („Службени гласник РС”, број 83/10).

Напомиње се да је пред усвајањем нови Просторни план подручја посебне намене ПИО „Власина“. јавни увид за овај ППППН је завршен и предлог Уредбе о његовом доношењу је пред усвајањем. С обзиром да је израда измена и допуна општинског Просторног плана и ППППН ПИО „Власина“ текла упоредо, планска решења ППППН су уграђена у Просторни план и у потпуности су усаглашена са ППППН као планом вишег реда.

II.2. Кратак преглед садржаја и главних циљева плана, његов однос са другим плановима и кратак приказ планског решења

- ОБУХВАТ И ГРАНИЦЕ ПЛАНА

Просторни план обухвата подручје општине Сурдулица, која се налази у региону јужне Србије, у Пчињском округу. Општина Сурдулица се налази на државној граници са суседном Републиком Бугарском у дужини од 26 km, јужно су општине Врање и Босилеград, западно општина Владичин Хан из Пчињског округа, а северно је општина Црна Трава из Јабланичког округа.

Територија општине Сурдулица простире се на 62.846 ha (628,46 km²) и организована је територијално у 39 катастарских општина и 41 насеље, у којима је 2011.године живело укупно 20.319 становника.

Табела бр.1: Површине катастарских општина и број становника 2011. год.

Катастарска општина / Просторни план	Укупно		
	km ²	%	
Алакинце	3.52	0.56	1547
Бацијевце	2.89	0.46	63
Биновце	6.06	0.96	501
Битврђа	15.14	2.41	12
Божица	78.09	12.43	198
Власина Округлица	27.98	4.45	128
Власина Рид	53.22	8.47	175
Власина Стојковићева	20.94	3.33	164
Вучедалце	11.82	1.88	17
Горња Козница	2.24	0.36	44
Горње Романовце	12.46	1.98	17
Грознатовци	8.39	1.34	21
Дањино Село	4.93	0.78	48
Дикава	8.31	1.32	67
Доње Романовце	3.44	0.55	390
Драјинци	8.44	1.34	53
Дуги Дел	1.75	0.28	25
Дугојница	4.28	0.68	246
Загужање	3.64	0.58	979
Јелашница	15.01	2.39	1056
Калабовце	1.17	0.19	83
Кијевац (Кијевац 99 и Троскач 3)	31.90	5.08	102
Клисура	46.69	7.43	206
Колуница	12.52	1.99	1
Кострошевци	19.39	3.09	55
Лескова Бара	3.78	0.60	104
Масурица	16.21	2.58	1223
Мачкатица	17.09	2.72	120
Ново Село	69.90	11.12	30
Паља	13.74	2.19	5
Рђавица	5.03	0.80	20
Стајковце	8.40	1.34	71
Стрезимировци	9.34	1.49	25
Сувојница	13.25	2.11	774
Сурдулица (Сурдулица 10888 и Бело Поље 512)	9.26	1.47	11440
Суви Дол	7.85	1.25	56
Топли До	19.98	3.18	29
Топли Дол	24.66	3.92	58
Ћурковица	5.75	0.91	206
Општина Сурдулица	628.46	100.00	20319

*у обухвату К.О. Сурдулица налазе се насеља Сурдулица и Бело Поље, а у обухвату К.О. Кијевац налазе се насеља Кијевац и Троскач.

- САДРЖАЈ, ПОВОД И ЦИЉ ИЗРАДЕ ПЛАНА

УСКЛАЂЕНИ ПРОСТОРНИ ПЛАН ОПШТИНЕ СУРДУЛИЦА (2012.)

ТЕКСТУАЛНИ ДЕО:

1. ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ ЗА ИЗРАДУ ПЛАНА

1.1. Уводне напомене

1.1.1. Правни основ

1.1.2. Обухват плана

1.1.3. Плански основ

1.2. Извод из текстуалног дела усвојеног концепта

2. ПЛАНСКИ ДЕО

2.1. Планска решења просторног развоја

2.1.1. Намена простора и обухват грађевинског подручја

2.1.2. Заштита, уређење, коришћење и развој природних система и ресурса

2.1.2.1. Пољопривреда и пољопривредно

2.1.2.2. Шуме и шумско земљиште

2.1.2.3. Хидрогеолошки ресурси

2.1.3. Просторни развој, дистрибуција становништва и мрежа насеља и јавних служби

2.1.4. Просторни развој и дистрибуција привредних

2.1.5. Просторни развој туризма, организација и уређење туристичких и рекреативних простора

2.1.6. Просторни развој саобраћаја и инфраструктурних система и повезивање са регионалним инфраструктурним мрежама

2.1.6.1. Саобраћај

2.1.6.2. Водопривредна инфраструктура

- 2.1.6.3. *Енергетска инфраструктура*
- 2.1.6.4. Телекомуникациона инфраструктура
- 2.1.6.5. Гасна инфраструктура
- 2.1.7. Заштита животне средине и унапређење природних добара и
- 2.1.8. *Заштита, уређење и унапређење културних добара*
- 2.1.9. Регионална димензија развоја
- 2.2. Правила уређења**
- 2.2.1. Општа правила уређења
 - 2.2.1.1. Правила уређења ван граница грађевинских подручја
- 2.2.2. Концепција уређења карактеристичних грађевинских зона или карактеристичних целина
 - 2.2.2.1. Посебна правила уређења – тематска
 - 2.2.2.1.1. Правила уређења у домену јавних служби Правила за развој, уређење и размештај услужних и пословно-привредних делатности делатности
 - 2.2.2.1.2. Правила уређења простора за туристичка насеља
 - 2.2.2.1.3. Правила уређења рекреације и спорта
 - 2.2.2.1.4. Правила уређења саобраћајне инфраструктуре
 - 2.2.2.1.5. Правила уређења мреже и објеката комуналне инфраструктуре и степен комуналне опремљености
 - 2.2.2.1.6. Правила заштите природних добара, животне средине и живота и здравља људи
 - 2.2.2.1.7. Правила уређења и заштите културних добара
 - 2.2.2.2. Посебна правила којима се површине и објекти јавне намене чине приступачним особама са инвалидитетом
 - 2.2.2.3. Организација простора од интереса за одбрану земље и заштиту од елементарних непогода и др.
 - 2.2.2.4. Мере енергетске ефикасности изградње
 - 2.2.2.5. Општа правила уређења за насеља за која се ради шематски приказ уређења и зоне за директну примену плана
 - 2.2.2.5.1. Општа правила уређења за типичне целине и зоне (једнопородично становање, становање руралног типа, становање у функцији туризма, викенд становање)
 - 2.2.2.5.2. Услови за уређење пословно–услужних зона и производно-пословних зона
 - 2.2.2.5.3. Услови за уређење туристичких и рекреативно-спортских зона
- 2.3. Правила грађења**
- 2.3.1. Општа правила грађења.
- 2.3.2. Правила грађења на пољопривредном земљишту
- 2.3.3. Правила грађења на површинама за експлоатацију минералних сировина
- 2.3.4. Правила грађења на водном земљишту
- 2.3.5. Правила грађења на шумском земљишту
- 2.3.6. Посебна правила грађења – тематска
 - 2.3.6.1. Посебна правила грађења за јавне службе
 - 2.3.6.2. Посебна правила грађења за туристичке и спортско-рекреативне објекте и центре
 - 2.3.6.3. Посебна правила грађења за саобраћајну инфраструктуру
 - 2.3.6.4. Правила грађења осталих инфраструктурних објеката
 - 2.3.6.5. Посебна правила грађења за комуналне објекте и површине
- 2.3.7. Општа правила грађења за насеља за која се ради шематски приказ уређења и зоне за директну примену плана
 - 2.3.7.1. Правила формирања грађевинских парцела, парцелацију и препарцелацију
 - 2.3.7.2. Положај објеката у односу на регулацију, грађевинске линије и границе грађевинске парцеле
 - 2.3.7.3. Правила изградње више објеката на парцели
 - 2.3.7.4. Урбанистички параметри по типичним целинама и зонама - степен заузетости, индекс изграђености грађевинске парцеле, спратност, висина објеката
- 2.4. Опис и концепција развоја насеља за које су рађени шематски прикази насеља**

3. ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА

3.1. Смернице за израду планске документације за подручје плана

- 3.1.1. *Попис урбанистичких планова и друге развојне документације за подручје Плана који су усвојени или су у изради*
- 3.1.2. *Смернице за израду урбанистичких планова*
- 3.1.3. *Зоне и насеља за која је предвиђена обавезна израда урбанистичког плана*
- 3.1.4. *Предвиђени урбанистички планови и урбанистички пројекти за МХЕ и ветропаркове*
- 3.1.5. *Зоне и насеља за која су предвиђене измене и допуне постојеће планске документације*
- 3.1.6. *Насеља за које се ради шематски приказ уређења у оквиру просторног плана (P:1:10000 и P:1:25000)*

3.2. Мере и инструменти за имплементацију и приоритетна планска решења и пројекти

3.3. Мере за подстицање равномерног територијалног развоја и кооперације са суседним јединицама локалне самоуправе

3.4. Учесници у имплементацији

ГРАФИЧКИ ДЕО:

- 1) **Реферална карта број 1 "Намена простора", размера 1 : 50.000**
 - пољопривредно земљиште, шуме и шумско земљиште, воде и водно земљиште, грађевинско земљиште;
 - по завршетку шематских приказа биће урађена допуњена реф. карта 1 због граница грађевинског земљишта.
- 2) **Реферална карта број 2 "Мрежа насеља и инфраструктурни системи", размера 1 : 50.000**
 - мрежа насеља и центара, садржаји јавних служби, распоред основних привредних делатности, *инфраструктурни системи*.
- 3) **Реферална карта број 3 "Туризам и заштита простора", размера 1 : 50.000**
 - туристичке зоне и локације, зоне угрожености и активности на заштити животнесредине, природна и непокретна културна добра са прописаним зонама и режимима заштите;
 - допуна у делу природних добара.
- 4) **Реферална карта број 4 "Карта спровођења", размера 1 : 50.000**
 - *зоне и насеља за која је предвиђена обавезна израда урбанистичког плана,*
 - *зоне и насеља у оквиру којих је предвиђена обавезна израда урбанистичког пројекта,*
 - *насеља за која се ради шематски приказ уређења и зоне за директну примену плана,*
 - *зоне и насеља за које је израда урбанистичких планова у току.*
- 5) **Шематски прикази уређења насеља у размери 1 : 10.000**
 - *грађевинско подручје и планирано ширење грађевинског подручја;*
 - *правци и коридори за саобраћајну инфраструктуру;*
 - *основна планирана намена простора (са приближним целинама за које важе иста правила грађења);*
 - *садржаји јавне намене и други нестамбени садржаји.*
- 6) **Шематски прикази уређења насеља у размери 1:25.000**
 - *грађевинско подручје и планирано ширење грађевинског подручја;*
 - *правци и коридори за саобраћајну инфраструктуру.*

ИЗМЕНА И ДОПУНА
УСКЛАЂЕНОГ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ОПШТИНЕ СУРДУЛИЦА
(НАЦРТ 2020.)

УВОД

- (1) 1. ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ ЗА ИЗРАДУ ПЛАНА, одељак 1.1. УВОДНЕ НАПОМЕНЕ и пододељак 1.1.1.ПРАВНИ ОСНОВ;
- (2) 2. ПЛАНСКИ ДЕО, одељак 2.1. ПЛАНСКА РЕШЕЊА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА, пододељак 2.1.1.НАМЕНА ПРОСТОРА И ОБУХВАТ ГРАЂЕВИНСКОГ ПОДРУЧЈА, Табела 2.1. Планирано коришћење земљишта;
- (3) 2. ПЛАНСКИ ДЕО, одељак 2.1. ПЛАНСКА РЕШЕЊА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА, пододељак 2.1.3. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ, ДИСТРИБУЦИЈА СТАНОВНИШТВА И МРЕЖА НАСЕЉА И ЈАВНИХ СЛУЖБИ, поднаслов Становништво;
- (4) 2. ПЛАНСКИ ДЕО, одељак 2.1. ПЛАНСКА РЕШЕЊА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА, пододељак 2.1.3. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ, ДИСТРИБУЦИЈА СТАНОВНИШТВА И МРЕЖА НАСЕЉА И ЈАВНИХ СЛУЖБИ, поднаслов Плански концепт развоја мреже насеља;
- (5) 2. ПЛАНСКИ ДЕО, одељак 2.1. ПЛАНСКА РЕШЕЊА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА, пододељак 2.1.4. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ И ДИСТРИБУЦИЈА ПРИВРЕДНИХ ДЕЛАТНОСТИ;
- (6) 2. ПЛАНСКИ ДЕО, одељак 2.1. ПЛАНСКА РЕШЕЊА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА, пододељак 2.1.5. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ ТУРИЗМА, ОРГАНИЗАЦИЈА И УРЕЂЕЊЕ ТУРИСТИЧКИХ И РЕКРЕАТИВНИХ ПРОСТОРА;
- (7) 2. ПЛАНСКИ ДЕО, одељак 2.1. ПЛАНСКА РЕШЕЊА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА, пододељак 2.1.6. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ САОБРАЋАЈА И ИНФРАСТРУКТУРНИХ СИСТЕМА И ПОВЕЗИВАЊЕ СА РЕГИОНАЛНИМ ИНФРАСТРУКТУРНИМ МРЕЖАМА, пододељак 2.1.6.1. Саобраћај;
- (8) 2. ПЛАНСКИ ДЕО, одељак 2.1. ПЛАНСКА РЕШЕЊА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА, пододељак 2.1.6. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ САОБРАЋАЈА И ИНФРАСТРУКТУРНИХ СИСТЕМА И ПОВЕЗИВАЊЕ СА РЕГИОНАЛНИМ ИНФРАСТРУКТУРНИМ МРЕЖАМА, пододељак 2.1.6.2. Водопривредна инфраструктура;

- (9) 2. ПЛАНСКИ ДЕО, одељак 2.1. ПЛАНСКА РЕШЕЊА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА, пододељак 2.1.6. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ САОБРАЋАЈА И ИНФРАСТРУКТУРНИХ СИСТЕМА И ПОВЕЗИВАЊЕ СА РЕГИОНАЛНИМ ИНФРАСТРУКТУРНИМ МРЕЖАМА, пододељак 2.1.6.3 Енергетска инфраструктура;
- (10) 2. ПЛАНСКИ ДЕО, одељак 2.1. ПЛАНСКА РЕШЕЊА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА, пододељак 2.1.6. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ САОБРАЋАЈА И ИНФРАСТРУКТУРНИХ СИСТЕМА И ПОВЕЗИВАЊЕ СА РЕГИОНАЛНИМ ИНФРАСТРУКТУРНИМ МРЕЖАМА, пододељак 2.1.6.5 Гасна инфраструктура;
- (11) 2. ПЛАНСКИ ДЕО, одељак 2.1. ПЛАНСКА РЕШЕЊА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА, пододељак 2.1.7. ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И УНАПРЕЂЕЊЕ ПРИРОДНИХ ДОБАРА И ПРЕДЕЛА;
- (12) 2. ПЛАНСКИ ДЕО, одељак 2.2. ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА;
- (13) 2. ПЛАНСКИ ДЕО, одељак 2.3. ПРАВИЛА ГРАЂЕЊА;
- (14) 3. ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА, одељак 3.1. СМЕРНИЦЕ ЗА ИЗРАДУ ПЛАНСКЕ ДОКУМЕНТАЦИЈЕ ЗА ПОДРУЧЈЕ ПЛАНА;
- (15) 3. ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА, одељак 3.2. МЕРЕ И ИНСТРУМЕНТИ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈУ И ПРИОРИТЕТНА ПЛАНСКА РЕШЕЊА И ПРОЈЕКТИ;
- (16) 4. УРЕЂАЈНЕ ОСНОВЕ
- (17) ГРАФИЧКИ ДЕО

Повод за израду предметног плана је законска обавеза усклађивања ППО Сурдулица из 2007. године са Законом о планирању и изградњи ("Службени гласник РС", број 72/09, 81/09, 64/10 и 24/11, 121/12, 42/13, 50/13, 98/13, 132/14, 145/14, 83/18, 31/2019, 37/2019 и 9/2020), као и планском документацијом вишег реда која је донешена после 2007.године.

Просторни план представља специфичан плански документ из разлога што је део општинског подручја (насеља: Дупљаја, Гребенац, Кајтасово, Врачев Гај и Банатска Паланка) обухваћен ППППН ПИО „Власина“ чија је израда текла упоредо са израдом просторног плана и сва планска решења у Просторном плану су усаглашена са ППППН-ом, као планом вишег реда, који је пласни основ за реализацију планских решења у његовом обухвату. За део територије коју обухвата општински центар донешен је План генералне регулације, по коме ће се планска решења спроводити. За остали део територије Општине планска решења и пропозиције ће се спроводити у складу са одредбама која се односе на израду Просторног плана општине, односно планова нижег реда на основу стечених планских обавеза. С обзиром да је смерницама за спорвођење ППППН дефинисано да ће се кроз Просторни план општине и урбанистичке уређајне основе за села дефинисати детаљни услови и правила уређења и изградње у селима, Просторним планом су утврђена предметна правила и услови за сва села у општини Сурдулица, а за поједина насеља ће се радити и урбанистичка планска документација у складу са смерницама ППППН (насеља у зони Власинског језера, првенствено, као и специфичне зоне и комплекси као што су туристички, на пример).

Основни циљ израде Просторног плана представља дефинисање планског основа који ће омогућити стварање просторних услова за одрживи развој општине Сурдулица, уз заштиту и очување, унапређење и коришћење природних вредности и културних добара, развој привреде, посебно туризма и функционалну интеграцију Општине у шире окружење.

Основни циљ просторног развоја је разрађен кроз серију међузависних приоритета односно посебних циљева, и то:

- обезбеђење услова за просторно уређење и изградњу;
- планско усмеравање и контролисано ширење грађевинског земљишта;
- спровођење привредних трендова у актуелним околностима и одговарајућим потребама домаћег и иностраног капитала;
- стварање амбијента и услова за подстицај привредног развоја;
- подизање степена урбанизације у деловима који су лоцирани уз магистралне и регионалне путне правце, уз које је потребно да се усмери изградња нових привредних зона – паркова и логистичких центара;
- стварање просторних услова за формирање зона пословања, спорта и рекреације, становања и осталих намена;
- обезбеђење просторних услова за изградњу, опремање и функционисање магистралних инфраструктурних система на територији Општине;
- интегрисање планског подручја у шире окружење повећањем саобраћајне доступности, што подразумева стварање просторних услова за модернизацију изградњу, реконструкцију, опремање и функционисање државних путева и других саобраћајних система, који ће обезбедити квалитетнију доступност и повезаност са другим деловима у Републици Србији и Бугарској и стварању нових и јачању постојећих функционалних веза;
- обезбеђење услова за квалитетно саобраћајно повезивање постојећих и планираних намена (пре свега привредних комплекса, зона спорта и рекреације, пословања, становања и осталих намена);
- развој саобраћајне, техничке и социјалне инфраструктуре, у првом реду повећањем доступности руралног подручја и зона развоја туризма – побољшањем квалитета путне мреже, опремањем комуналном инфраструктуром центара у мрежи насеља и туристичких локалитета;
- формирање хијерархијско – просторне структуре и функционалне мреже насеља, која ће омогућити уравнотежен просторни развој Општине;
- отклањање негативних последица које су изазване при коришћењу пољопривредног, шумског и водног земљишта супротно њиховим природно-еколошким својствима;
- стварање препознатљивог регионалног идентитета уз просторни развој туризма базираном на презентацији и одрживом коришћењу природних и културних вредности и развоју постојећих и нових спортско-рекреативних садржаја и туристичке инфраструктуре, уз интегрисање у ширу туристичку регију у Републици Србији и Бугарској;
- активирање природних и антропогених туристичких потенцијала, као и организација и промоција туристичких аранжмана обједињавањем туристичке понуде Региона;
- очување и унапређење укупних природних вредности и ресурса што подразумева: трајну и интегрисану заштиту природних вредности ПИО "Власина; њихово одрживо коришћење за научна истраживања и едукацију и презентацију јавности; развој комплементарних активности и функција, као и развој еколошког туризма и рекреације;
- усклађивање физичких структура и размештаја активности са режимима заштите природних вредности (I, II и III степен), као и са режимима заштите хидроакумулација, односно обезбеђивање услова за даље функционисање постојећих и планираних привредних активности (посебно развоја туризма и рекреације), развој насеља и реализације инфраструктурних система;
- заштита, уређење и одрживо коришћење предеоних вредности и водотокова;
- очување и унапређење укупних културних вредности и ресурса што подразумева: обезбеђење трајне и интегрисане заштите објеката и заштићене околине споменика културе, као и других културно-историјских вредности, њихово инфраструктурно опремање и уређење уз стварање просторних услова за њихову презентацију јавности;
- постизање равнотеже између еколошких, економских и друштвених чинилаца одрживог развоја подручја, релативизацијом конфликта у заштити простора и одрживом развоју локалних заједница, уз обезбеђивање вишег квалитета живљења ради задржавања локалног становништва и подстицања насељавања подручја и то превасходно развојем туризма и развојем мултифункционалне пољопривреде засноване на традиционалној производњи високовредних локалних производа и пружању агроеколошких услуга, у складу са специфичним захтевима заштите и одрживог коришћења природних и културних вредности, биолошке и предеоне разноврсности;

- стварање услова за реализацију компензација локалном становништву с обзиром на ограничења која произилазе из режима заштите, кроз развој инфраструктуре и објеката и активности и функција од јавног значаја;
- успостављање ефикасног система управљања заштитом и развојем подручја;
- успостављање принципа супсидијарности, јавно-приватног партнерства и веће транспарентности у доношењу одлука;
- заштита јавног интереса, јавних добара и добара у општој употреби.
- утврђивање смерница и основа за измену и допуну важећих и израду нових планских документа, као и даљу разраду на нивоу техничке документације;
- усаглашавање политике развоја са подручјима у окружењу; и
- формирање базе за израду пројеката који ће користити приступне фондове Европске уније.

- ОДНОС СА ДРУГИМ ПЛАНОВИМА И ПРОГРАМИМА

Законом о Просторном плану Републике Србије од 2010. до 2020. године („Службени гласник РС”, бр. 88/10), (у даљем тексту: ППРС) утврђене су дугорочне основе организације, уређења, коришћења и заштите простора Републике Србије у циљу усаглашавања економског и социјалног развоја са природним, еколошким и културним потенцијалима и ограничењима на њеној територији. Као стратешки развојни документ, ППРС припремљен је за временски период до 2020. године и релевантне су следеће његове одредбе: У поглављу 2.1. Социјална кохерентност, наводи се следеће: „Посебно су важни простори са значајним природним ресурсима и вредностима, као што су Власина и Крајиште са слабо или погрешно коришћеним потенцијалима за развој туризма. Интегрисана заштита и развој Власине и Крајишта захтевају кооперацију општина Црна Трава, Власотинце, Сурдулица, Владичин Хан и Босилеград”. У поглављу 1.1.3. Воде и водно земљиште, наводи се следеће: „Постоје простране врло дефицитарне зоне у којима је специфична расположивост домаћих вода мања од 500 м³ по становнику годишње (Шумадија, Доња Колубара, АП Војводина, АП Косово и Метохија). Та се подручја морају снабдевати довођењем воде са стране, или из транзитних вода. Воде нема довољно тамо где је најпотребнија, док су квалитетни водни ресурси распоређени по ободу Републике (Дрина, Старовлашке планине, Шара, Проклетије, Власина) што ће захтевати дуге транзитне системе”. У поглављу 1.1.4. Високопланинска подручја, наводи се следеће: „Стратешки приоритети развоја и заштите високопланинских подручја до 2014. године су: Власина - Крајиште (отварање субдестинације Власина уређењем Власинског језера и истоименог туристичког центра; отварање субдестинације Крајиште изградњом скијалишта и почетних садржаја центра на Бесној кобили на територији општина Врање и Босилеград, уз покретање развоја туризма и комунално опремање у потпланинским селима; унапређење пољопривреде и других комплементарних активности; развој прекограничне сарадње са Бугарском и Македонијом)”. У поглављу 1.3.2. Заштита и одрживо коришћење природног наслеђа, наводи се следеће: „У планском периоду, статус проглашених заштићених подручја задржавају следећа подручја: - јужној Србији (Сићевачка клисура - део Сврљишких планина је заштићен кроз заштиту Сићевачке клисуре, Ђавоља варош, Долина Пчиње - Козјак и Власина); Проглашена заштићена подручја и подручја за која ће бити дефинисани статус, просторни обухват и режими заштите, наведена су по регионима у којима се налазе у целини или већим делом своје површине. Поред природних добара која су стекла међународни статус заштите и уписана у Рамсарску листу (Обедска бара, Стари Бегеј - Царска бара, Лудошко језеро, Лабудово окно, Слано Копово, Горње Подунавље, Засавица, Власина и Пештерско поље) и Листу резервата биосфере (Голија - Студеница), предлаже се стицање међународног статуса заштите за друга подручја. Подручја под посебном заштитом (Special Protection Areas -SPAs) предложиће се за европску еколошку мрежу NATURA 2000 до дана приступања Републике Србије ЕУ. У циљу јачања прекограничне сарадње Републике Србије у области заштите природе, у планском периоду посебан значај имају: 1) заштићена подручја: Горње Подунавље, Босутске шуме, Фрушка гора, Засавица, Делиблатска пешчара, Ђердап, Проклетије, Стара планина, Шар-планина, Власина, Јерма и Пчиња”. У оквиру стратешких приоритета у области заштите природног наслеђа утврђена је и израда просторних планова подручја посебне намене за већа заштићена подручја, са приоритетом на подручјима која осим еколошке имају и функцију заштите изворишта регионалног водоснабдевања и значајних туристичких подручја, у која спада и подручје Власине. У

поглављу 1.3.4. Заштита и уређење предела, наводи се следеће: „Стратешки приоритети - пројекти до 2014. године су: Приоритетна подручја, за која је обавезна израда посебних пилот пројеката "Карактеризације предела", као основа за заштиту, планирање и управљање њиховим развојем, су: подручја посебних природних и/или културних вредности, и то: подручја заштићених природних вредности: национални паркови, паркови природе, предели изузетних одлика, резервати природе и споменици природе (Тара, Фрушка гора, Ђердап, Копаоник, Шар планина, Стара планина, Голија, Власина, Мокра Гора, Ваљевске планине); простори у којима је квалитет предела и физичке структуре насеља од посебног значаја за развој, и то: туристичке дестинације: планинска подручја (Стара планина, Власина - Крајиште, Копаоник, Голија, Златибор, Тара, Проклетије са Мокром Гором, Шар-планина), бање и лечилишта (Врњачка Бања, Нишка Бања, Сокобања, Матарушка Бања, Буковичка Бања, Бања Ковиљача, Врањска Бања, Бања Врујци), реке (Дунав, Сава, Тиса, Дрина), језера (Сребрно, Палићко, Власинско), туристички центри и њихова околина (Београд, Нови Сад, Ниш, Суботица); пограничне области (Горње Подунавље, Босутске шуме, Делиблатска пешчара, Ђердап, Проклетије, Стара планина, Шарпланина, Власина, Јерма и Пчиња); нови инфраструктурни и енергетски системи (нови водопривредни систем Великог Рзава са акумулацијом Велика Орловача; могуће коришћење енергија ветра: Јужни Банат, Стара Планина, Власина, Озрен, Ртањ, Сува планина)". У поглављу 2.4.1. Развојне могућности руралних подручја, наводи се следеће: „Као подручја са слабијим условима за пољопривредну производњу идентификоване су скоро све општине. У односу на структурне карактеристике овог типа, примениће се следеће мере и активности: изградња саобраћајне инфраструктуре; јачање градова и урбаних/регионалних центара; формирање центара заједнице села; редистрибуција социјалних услуга и служби; интегрално управљање ресурсима у заштићеном природном добру и очување биодиверзитета (Стара планина, Радан планина, Сува планина, Власина)". У поглављу 3.1.5. Просторни развој туризма и однос према заштити, наводи се следеће: „Издвајање примарних туристичких дестинација - примарне туристичке дестинације као регионалне целине интегрисане понуде унутар туристичких кластера могу се поделити по критеријумима учешћа целогодишње туристичке сезоне на: дестинације са комплетном целогодишњом понудом: Стара планина; Власина - Крајиште; Копаоник; Голија; Проклетије са Мокром Гором и Шар-планина. Селекцијом укупних приоритета за период до 2020. године, уз давање предности просторима са формираном понудом, утврђени су следећи приоритети просторног развоја туризма до 2014. године: дестинација Власина - Крајиште (развој туристичких места и скијалишта)". У поглављу 3.2.2. Путна мрежа и објекти, наводи се следеће: „У периоду после 2014. године, а у правцу остваривања циљева просторног развоја Републике Србије, планска решења у области путног саобраћаја су активности на: путном правцу Власина - Босилеград - Рибарци (веза са Бугарском) (Р-122), (рехабилитација и појачано одржавање)". Подручје Просторног плана припада Горње-јужноморавском систему, подсистему Власинско језеро. У поглављу 3.3.1. Енергетика, наводи се следеће: „У области хидроенергетике предвиђа се: повећавање инсталисаних снага на више постојећих хидроелектрана (Ђердап 1 и 2, Бајина Башта, Зворник), као и повећање производње доградњом (ХЕ Потпећ, ХЕ Власина, ХЕ Пирот, ХЕ Бајина Башта)". У поглављу 32. Функционалне везе са ширим окружењем, наводи се следеће: „- везе са Бугарском - унапређивање капацитета за заједничко планирање, решавање проблема и развој (успостављање веза и умрежавање на институционалном, пословном и образовном нивоу, одрживи развој кроз ефикаснију употребу регионалних ресурса, активности "људи људима" - директна сарадња); као и модернизација граничних прелаза; подстицање економске сарадње и узајамних инвестиција; развој одрживог туризма - заштита природе (Стара планина, Власина и Крајиште)".

Уредбом о утврђивању Регионалног просторног плана општина Јужног поморавља („Службени гласник РС”, број 83/10) се ствара предуслов за реализацију регионалних и локалних развојних интереса 13 општина Јабланичког и Пчињског округа. Основни задатак овог документа је да понуди стратегије развоја и просторно-планска решења која ће омогућити очување вредности и валоризацију погодности овог простора за дугорочни и уравнотежен економски развој, чиме ће се обезбедити плански основ за: рационалну организацију, изградњу, уређење и коришћење простора; заштиту животне средине; побољшање квалитета живљења локалног становништва унапређењем инфраструктурне и комуналне опремљености и развојем привреде. У делу III Концепције, пропозиције и планска решења просторног развоја, значајне су следеће одредбе: У поглављу 3. Просторна организација привреде (реферална карта 2.), наводи се следеће:

„могу се дефинисати најзначајније делатности/приоритети развоја и то: Туризам, са централним пројектом туристичке дестинације/регије Крајиште и Власина и другим потенцијалима, базиран на очуваној природној средини и повољним условима за развој планинског, бањског, сеоског, еко туризма и осталих видова целогодишњег туризма. Туризам ће допринети развоју комплементарних делатности (са пратећим услугама за подмиривање потреба туриста и излетника), побољшавању стандарда и запослености локалног становништва, истовремено доприносећи решавању појединих развојних проблема, подизању атрактивности региона за инвестирање и побољшање демографске структуре становништва допринеће мотивисању младих за останак и повратак на рурална подручја; Водопривреда и енергетика, заснована на развоју интегралних регионалних система коришћења, уређења и заштите речних вода у оквиру Јужноморавског система и ХС Власина”. У поглављу 4.1 Концепција развоја туризма, наводи се следеће: „Туристичка понуда Јабланичког и Пчињског округа засниваће се на: географско-саобраћајном положају, са атрактивним природним и створеним ресурсима (првенствено планинском туристичком дестинацијом Крајиште и Власина, рурално-урбаној долини Јужне Мораве и посебним локалитетима са доминантним природним и антропогеним потенцијалима)”. У поглављу 4.2. Организација и уређење туристичких и рекреативних простора, наводи се следеће: „Туристички простор планског подручја обухвата део туристичког кластера југоисточна Србија са туристичком дестинацијом/регијом Крајиште и Власина, са водећим активностима турног и алпског скијања и других зимских спортова као и летње рекреације (језерске, еколошке, сеоске и др.; Планско опредељење је да се туристичка дестинација/регија Крајиште и Власина организује преко три субдестинације/регије и то: северне (планински сектор Чемерник-Острозуб-Грамада са Власотинцем и Црном Травом и др), средње (планински сектор Бесна Кобила-Варденик-Милевска планина са Сурдулицом, Власинским језером, Врањем, Врањском Бањом, Бујановцем и др.) и јужне (планински сектор Дукат-Патарица-Црноок са Босилеградом, Трговиштем и др)”. У поглављу 5.1. Саобраћај, наводи се следеће: „реконструкција и изградња пута бр. 122 Власина-Босилеград-гранични прелаз Рибарци/Бугарска (са разматрањем могућности проглашења за државни I пут реда уз проверу и потврду ЈП „Путеви Србије”); стављање у функцију гребенског-панорамског пута на правцу Власотинце-Чемерник-Власина-Бесна Кобила-Дукат. Предвиђа се повећање опремљености и функционалности постојећих граничних прелаза Прешево, Прохор Пчињски, Стрезимировци и Рибарци”. У поглављу 5.2. Водопривреда, наводи се следеће: „План развоја водопривредне инфраструктуре засниваће се на успостављању интегралних регионалних вишенаменских система за уређење, коришћење и заштиту вода и сливова Јужне Мораве, Пчиње и Драговиштице. 1. Горње-јужноморавски систем, са два подсистема:(а) Врањско-пчињски подсистем, којим се обезбеђује вода за насеља у општинама рање, Бујановац, Прешево, Трговиште из постојећих изворишта водоакумулације „Првонек” на Бањској реци и подземних вода, као и планиране водоакумулације „Прохор” на Пчињи; (б) Подсистем Власинско језеро, којим се обезбеђује вода за насеља: у општинама Сурдулица и Владичин Хан из постојећег изворишта Власинско језера, односно компензационих базена ХС „Власина; у општини Босилеград из постојећег изворишта водоакумулације „Лисина””. У поглављу 5.2.1. Водоакумулације, наводи се следеће: „1. друга фаза развоја постојећих водоакумулација која обухвата следеће радове:- „Власина” - надвишење бране за 0,8 m (са КМУ 1.213 на 1.213,8), уз одговарајуће адаптације преливних органа (уградња устава висине око 0,8 m на круни прелива), у циљу добијања додатне корисне запремине и оперативности и поузданости система, побољшања радних перформанси ХС "Власина" и намене водоакумулације (као изворишта највишег ранга) за снабдевање водом насеља у оквиру подсистем Власинско језеро; - „Лисина” - повећање количине захватања воде из слива Божичке реке за око 0,8 m³/s, чиме би укупни доток у водоакумулацију износио око 3,2 m³/s, и реализација сабирно доводног система Љубата, у циљу снабдевања водом насеља у општини Босилеград, уз проширење мера заштите водоакумулације на читав слив реке Божице, како би се та акваторија стално одржавала у стању највишег квалитета, у олиготрофном стању”. У поглављу 5.2.3. Каналисање и пречишћавање отпадних вода, наводи се следеће: „Предвиђа се интегрална заштита вода, која подразумева примену технолошких, водопривредних и организационо-економских мера заштите. Технолошке мере подразумевају пречишћавање отпадних вода у ППОВ свих насеља већих од 5.000 ЕС, као и мањих насеља која се налазе у зони заштите изворишта (Црна Трава, Власина Рид, итд.); Власинско језеро са два канализациона полупрстена: (а) реконструкција и доградња северног полупрстена са ППОВ „Власина”, чија ће потенцијална локација бити дефинисана након израде одговарајуће Студије о снабдевању и одвођењу

отпадних вода на туристичком простору/ризорту Власинског језера, и након сагласности надлежних институција и низводних општина (Црна Трава и Власотинце); и (б) изградња јужног полупрстена са ППОВ Врла". У поглављу 5.2.4. Хидроенергетика, наводи се следеће: „ХС "Власина", са четири хидроелектране дуж тока реке Врле, укупне инсталисане снаге око 128 MW, представља јединствен хидраулички и енергетски стабилан систем, предвиђен за производњу вршне електричне енергије и високовредну регулациону и оперативну резерву ЕЕС Србије. Планиран је развој ХС "Власина" који обухвата: (а) мере инвестиционог и текућег одржавања постојећих објеката (обнову захватних грађевина на доводима, ПАП Лисина, улазне грађевине у Божички тунел, итд.) ревитализацију и модернизацију главне и помоћне опреме на Власинским електранама; (б) проширење система продужавањем мреже канала (у циљу повећавања захватања воде ван непосредног слива Власинског језера, односно додатне нето производње од око 25 GWh/год) и то: (1) сабирно-доводног крака канала, на доводима Јерма (продужење за још око 9 km) и Стрвна (додатних око 3 km), чиме ће се остварити додатна производња за око 10 GWh/год.; канали се воде гравитационо и највећим делом су укопани и покривени; и (2) јужног сабирно доводног система Љубата за око 24 km, на делу слива Големе (Дукатске) реке, Јасике, Гаштавице, Црноштице, Заношког, Ђурчинског и Козједолског потока, којим се остварује додатних око 35 kWh/год., уз утрошак око 19 kWh/год. на препумпавање; (в) реализацију МХЕ Језеро, на уливу јужног доводног крака у Власинско језеро, оквирне снаге 1,0 MW, просечне производње 4,85 GWh/год; МХЕ „Мала Врла 1" на локацији постојеће ХЕ „Врла 1", оквирне снаге око 200 kW". У поглављу 6.1. Заштита животне средине, наводи се следеће: „ 5) незагађена подручја (подручја квалитетне животне средине) су локалитети са скоро неизмењеном или неизмењеном природном средином који се углавном налазе на планинском подручју (ливадско-пашњачка подручја) и заштићеним зонама природних вредности и који су погодни за живот људи, уз извесни ризик од елементарних непогода (у првом реду земљотреса); у ову категорију убрајају се подручја предела изузетних одлика „Власина" и „Долина Пчиње", споменика природе, резервата природе „Острозуб-Зелениче", „Кукавица" и „Јарешник" и непосредне околине и природног простора „Јашуњски манастири", као и виши предели Бесне Кобиле, Варденика, Чемерника и др.". У поглављу 6.2. Заштита природних вредности, подручје просторног плана је дефинисано као Предео изузетних одлика „Власина" - Прва категорија(од изузетног значаја).

Уредбом о утврђивању Просторног плана подручја посебне намене изворишта водоснабдевања „Јелашница"(„Службени гласник РС", број 39/17) дефинисан је плански основ за обезбеђење просторних услова за остварење посебне намене подручја, односно за заштиту слива планиране акумулације „Јелашница" са браном, прибранским објектима, водозахватом и цевоводом сирове воде. Овом уредбом обезбеђује се: планско коришћење акумулације „Јелашница", заштита и уређење сливног подручја; унапређење инфраструктурне и комуналне опремљености; унапређење квалитета живљења локалног становништва стимулацијом постојећих и развојем нових делатности, у првом реду туризма и алтернативне сеоске економије, уз одговарајуће компензације, како за њихову реализацију, тако и за спровођење мера заштите простора и изворишта вода; задовољење спортско-рекреативних потреба урбаног становништва из окружења, и смернице за институционално-организациону и управно- контролну подршку коришћењу и заштити акумулације. Овим документом омогућено је директно спровођење издавањем локацијских услова, јер садржи регулациону разраду за прву зону заштите изворишта водоснабдевања и коридор цевовода. Овај просторни план у зони посебне намене предатавља основ за формирање грађевинских парцела за јавну намену, решавање својинских односа, даљу израду техничке документације и прибављање дозвола. Овим документом утврђена је обавеза дефинисања зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања и успостављање режима коришћења простора у оквиру зона санитарне заштите у складу са чланом 77. Закона о водама и Правилником о начину одређивања и одржавања зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања. Подручје Просторног плана (189 km²) обухвата: подручје слива акумулације „Јелашница" до профила бране површине од око 67 km² и вансливне површине обухваћених катастарских општина од око 122 km², на деловима следећих територија јединица локалних самоуправа и то: – општине Владичин Хан – целе катастарске општине Грамађе, Декутинце и Полом; – општине Сурдулица – целе катастарске општине Сувојница, Стајковце, Јелашница, Ново Село и Рђавица; – града Врање – целе катастарске општине Крива Феја и Несврта.

Уредбом о утврђивању Просторног плана подручја посебне намене Власина („Службени гласник РС", број 133/04) око 391 km² (на деловима општина Црна Трава,

Сурдулица и Босилеград) утврђен је простор изворишта површинских вода на ком су успостављене зоне непосредне, уже и шире заштите изворишта акумулација. Утврђен је развој туризма компатибилан основној намени у оквиру зона Власина Рид, Власина Стојаковића и Власина Округлица. Предвиђено је да се остале функције (становање, зоне за одмор и рекреацију, радне површине, комуникације, инфраструктура и др.) развијају у коегзистенцији са посебном наменом преко дефинисаних услова заштите природних ресурса, пре свега воде. Предвиђен је и развој пољопривреде као комплементарне делатности туризму, као и развој других допунских активности на планинском подручју (сакупљање лековитог биља, шумских плодова, развој коњарства и др.).

Према Уредби о проглашењу Предела изузетних одлика „Власина” („Службени гласник РС”, број 25/18) подручје Власине представља уздигнути средњепланински предео, значајних висинских распона и уједно једну од најраспрострањенијих зона кристаличних шкриљаца у нашој земљи, па се као такво ставља под заштиту и проглашава заштићеним подручјем под именом „Власина”, као природно добро од изузетног значаја и сврстава се у I категорију заштите, као предео изузетних одлика.

Према Стратегији управљања водама на територији Републике Србије до 2034. године („Службени гласник РС”, број 03/17) утврђују се дугорочни правци управљања водама на територији Републике Србије (као континуитет у дугорочном планирању функционисања сектора вода након Уредбе о утврђивању Водопривредне основе Републике Србије („Службени гласник РС”, број 11/02). Подручје Просторног плана делом (подсистем Власинско језеро) припада: (1) Горње-јужноморавском регионалном систему за који је предвиђено да се ослања на изграђене акумулације „Власинско језеро” на реци Власини, „Лисина” на Божичкој реци, „Првонек” на Бањској реци и евенталну будућу акумулацију на реци Пчињи. Из акумулације „Власинско језеро” данас се користи вода за снабдевање насеља у општини Владичин Хан. Због потребе повећања сигурности система, може се очекивати даљи развој локалних изворишта за снабдевање водом овог насеља. Такође, предвиђа се да насеља у општинама Сурдулица и Босилеград у планском периоду користе локална изворишта. У планском периоду не предвиђа се коришћење акумулације „Лисина” на Божичкој реци за снабдевање водом становништва; као и (2) Доње-јужноморавском регионалном систему, где ће се у оквиру Власинског подсистема, у општинама: Власотинце, Бабушница и Црна Трава, користити локална изворишта. Принцип експлоатације локалних изворишта подразумевају њихово коришћење до рационалних, еколошки прихватљивих граница, а потом и допремање недостајућих количина вода из регионалних система.

Националном стратегијом одрживог коришћења природних ресурса и добара („Службени гласник РС”, број 33/12), којом је у делу који се односи на заштићена подручја, као специфичан циљ, утврђена обавеза израде просторних планова подручја посебне намене за већа заштићена подручја, у која спада Предео изузетних одлика „Власина”.

Израда Просторног плана заснива се на планској, студијској, техничкој и другој документацији, резултатима досадашњих истраживања и важећим релевантним документима у Републици Србији: Стратегија развоја туризма Републике Србије за период 2016 – 2025. („Службени гласник РС”, број 85/14); Национална стратегија одрживог развоја („Службени гласник РС”, број 57/08); Национални програм заштите животне средине („Службени гласник РС”, број 12/10); Стратегија биолошке разноврсности Републике Србије за период од 2011. до 2018. године („Службени гласник РС”, број 13/11); Стратегија развоја пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014 – 2024. године („Службени гласник РС”, број 98/16); Стратегија развоја шумарства Републике Србије („Службени гласник РС”, број 59/06); Стратегија управљања отпадом за период 2010-2019. године („Службени гласник РС”, број 29/10); као и на стратешким документима за националну безбедност и одбрану земље: Стратегија националне безбедности Републике Србије („Службени гласник РС”, број 88/09) и Стратегија одбране Републике Србије („Службени гласник РС”, број 88/09) и др.

У изради Просторног плана консултовани су други развојни и плански документи у обухвату: План генералне регулације Власина Стојаковића („Службени гласник града Врања” бр. 36/12); План генералне регулације Власина Округлица („Службени гласник града Врања” бр. 36/12); План генералне регулације Власина Рид („Службени гласник града Врања” бр.

46/13); План генералне регулације Власинско језеро са приобаљем („Службени гласник града Врања” бр. 46/13); План детаљне регулације канализационог система за прикупљање, одвођење и пречишћавање отпадних и атмосферских вода на подручју Власине („Службени гласник града Врања” бр. 6/17); План детаљне регулације граничног прелаза Стрезимировци („Службени гласник града Врања” бр. 34/13); План детаљне регулације Стари Рид („Службени гласник града Врања” бр. 15/17); Студија Процена утицаја на животну средину постојећих објеката на подручју Власинског језера насеља Власина Рид, Власина Стојковићева, Власина Округлица и Власина језеро – Институт за водопривреду „Јарослав Черни” и др.

- РАЗМАТРАНА ПИТАЊА И ПРОБЛЕМИ УГРОЖАВАЊА И ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

У Просторном плану идентификовани су кључни проблеми заштите животне средине на основу увида у стање и података добијених са терена, затим из званичних извештаја мониторинг система и услова и информаија надлежних републичких и градских органа.

На основу категоризације животне средине, дефинисане су мере заштите животне средине у складу са праксом процене утицаја просторних планова на животну средину и то у домену: заштите ваздуха, заштите и коришћења вода, заштите земљишта, управљања отпадом, заштите од елементарних непогода и удеса, мониторинга и осталих активности на заштити животне средине.

На целом подручју плана забрањанена је изградња објеката који би својим постојањем или употребом непосредно или на други начин угрожавали живот, здравље и рад људи у насељима или пак угрожавали животну средину. Забрањено је уређивање и коришћење земљишта које би могло имати штетне последице на живот, здравље и рад људи, односно штетне последице на окружење.

Проблем управљања отпадом, управљање отпадним водама на предметном подручју, су у директној зависности од обезбеђивања финансијских средстава, тако да је обезбеђивање економске и социјалне одрживости спровођења прописаних режима приоритет у наредном периоду. Загађеност ваздуха је изражена углавном дуж главних путних праваца, али нема квантитативних података о појединачним конкретним изворима, који највише доприносе загађењу.

Посебна пажња у току израде Извештаја усмерена је ка могућностима заштите и унапређења природних вредности, као и квалитета тла, подземних и површинских вода и живог света од неповољних утицаја. Требало би имати у виду, да ће норме за заштиту животне средине из европског законодавства, које ће се уграђивати у домаће законодавство у будућем периоду дати оквир за превенцију загађивања на самом извору, применом мера, нових технологија и бољом организацијом у производном процесу.

- РАЗМАТРАНА ВАРИЈАНТНА РЕШЕЊА И КРАТАК ПРИКАЗ ПЛАНСКОГ РЕШЕЊА

Током израде Плана разматрана су бројна питања и проблеми развоја Планског подручја који су налагали анализирање постојећег стања, потенцијала, ограничења, инвеститорских намера, планских решења суседних подручја, услова који су за потребе израде овог Плана добијени од стране заинтересованих органа и организација, а током израде Плана и Стратешке процене утицаја у више наврата су обављане конултације и усклађивања плански решења са надлежним органима.

У складу са тим, првобитне варијанте и планска решења планирана у ППО из 2012.године су разматране кроз израду измена и допуна плана, у извесној мери су кориговане и усклађене са актуелном планском и другом документацијом и плановима који су у међувремену донети, а нарочито са ППППН ПИО «Власина» који се налази у фази уредбе о доношењу, а чија су планска решења у неким сегметима изискивала нова решења поготово по питању заштите,

коришћења, уређења и организације простора, изградње, саобраћајног приступа, инфраструктурног опремања, обезбеђења заштите животне средине и сл., те је планско решење дефинисано у Нацрту плана резултат међусобних усклађивања тих различитих интереса.

Кроз стратешку процену сагледане су две основне варијанте развоја општине. Једна да се план не реализује, а друга да се реализује.

Задржавање постојећег стања тј. нереализација ППО-а сматра се **варијантом нереализације Плана** и ова повлачи за собом одржавање постојећих комуналних проблема у насељима због недовољно развијене инфраструктуре, недостатак појединих јавних садржаја и услуга, даље пропадање и сада запуштених инфраструктурних мрежа и система, старих привредних погона, недовољно развијену и квалитетнију саобраћајну матрицу у појединим удаљенијим насељима, даље загађивање животне средине, поготово тла и подземних вода и др. Ово све генерално води задржавању и деградацији лошијег стандарда живљења на овом простору, али и укупним губитцима подручја због неодговарајућег или недовољно ефикасног коришћења постојећих ресурса простора, у првом реду, водних ресурса и шумског и пољопривредног земљишта и погона у функцији пољопривреде, али и приобалног појаса Власинског језера, као туристичког потенцијала.

У варијанти израде и **реализације Плана** просторни развој би се одвијао према правилима уређења и грађења из Плана, саобраћајно и инфраструктурно опремање и могућности изградње објеката ће обезбедити квалитетне услове обављања делатности на Планском подручју, а кроз спровођење мера заштите ће обезбедити унапређење стања животне средине, природних и културних вредности, као и услове за њихово даље унапређење и заштиту у условима реализације планских решења.

Општа концепција развоја општине Сурдулица заснива се на неколико кључних принципа који су одредили основ за просторну дистрибуцију активности:

- Интегрални приступ планирању развоја,
- Принципи одрживог развоја,
- Полицентричност,
- Умерена концентрација,
- Очување природних ресурса.

Спровођењем планских активности општина Сурдулица треба да освоји место у регионалном и ширем окружењу, коришћењем компаративних предности које општину издвајају и чине је јединственом. Приоритет развоја представљају природна добра највишег значаја, која представљају главну компаративну предност општине и која генеришу развој сектора туризма, шумарства, експлоатације природних ресурса и пољопривреде.

Фаворизује се полицентрични развој који се ослања пре свега на општински центар а потом и на насеља секундарног значаја у хијерархији насеља, који представљају мини-нуклеусе концентрације урбаних функција. Планске активности дефинишу се такође и у правцу умањења негативних ефеката демографског развоја.

Кључни аспекти развоја општине Сурдулица су:

- 1) Развој туризма, рекреације и спорта
- 2) Заштита природног и културног наслеђа
- 3) Развој путне инфраструктуре
- 4) Развој прерађивачке индустрије и шумарства
- 5) Развој пољопривреде и производње здраве хране и
- 6) Развој терцијарних делатности (услуга, трговине, угоститељства и др.) и јавних служби, са нагласком на уникалним сервисима јавних служби.
- 7) Производња одрживе енергије.

Повољном концентрацијом и равномерном дисперзијом урбаних функција у седишту општине, насељима првог прстена око седишта општине и другим насељима секундарног значаја обезбедиће се шанса за опстанак секундарних и примарних насеља на територији општине, која ће, упућеношћу на ове општинске мини центре и колективном опслуженошћу малих насеља добити своју развојну шансу.

Јачањем понуде мреже туристичких коридора и пунктова и комплементарних сервиса створиће се шанса за бољу запосленост и опслуженост становништва општине, а такође и остварити услови за стварање урбаних/економских активности дуж праваца и пунктова развоја (стварањем нових радних и комерцијалних зона). Да би се компаративне предности општине искористиле на најбољи могући начин, потребно је да се обезбеди оптимална саобраћајна повезаност и приступачност насеља општине. Највиши ниво услуге опслуживања подручја општине постиже се стварањем мреже радијалних и лонгитудиналних праваца, формирањем целовите примарне путне мреже државних и општинских путева. Поред наведеног, неопходна је изградња мрежа комуналне инфраструктуре као претпоставке развоја свих наведених сектора - ослонаца развоја.

Развој појединих сектора огледао би се у специфичним облицима као што су:

- Туризам: еко– и етно- туризам, агро- туризам, ловни, културни, излетнички туризам;
- Пољопривреда: производња здраве хране,
- Природни ресурси: контролисана експлоатација воде и металних и неметалних ресурса, контролисана експлоатација шума уз развој компатибилних видова производње; производња одрживе енергије.
- Јавне службе: развој специфичних видова јавних служби.

- ПРЕТХОДНЕ КОНСУЛТАЦИЈЕ СА ЗАИНТЕРЕСОВАНИМ ОРГАНИМА И ОРГАНИЗАЦИЈАМА И ПРАТЕЋА ДОКУМЕНТАЦИЈА

Током израде Плана, као и Извештаја о стратешкој процени утицаја на животну средину, обављене су консултације са представницима заинтересованих органа и организација, чиме је постигнут висок степен усаглашености планских решења. Такође, у поступку израде Плана прибављени су и сви неопходни услови надлежних органа и организација.

У складу са одредбама члана 11. Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину надлежни орган локалне самоуправе у припреми одлуке о изради стратешке процене, извршио је претходне консултације и усаглашавање ставова заинтересованих органа и организација, органа локалне самоуправе, корисника простора и других субјеката. Истовремено, прибављена су мишљења органа надлежног за послове заштите животне средине. У консултацији током израде Плана и предметног Извештаја консултовани су обавезујући услови надлежних институција, Завода за заштиту природе Србије, Завода за заштиту споменика културе, програми, подаци и услови јавних комуналних предузећа и други одговарајући пројекти и програми који индиректно третирају проблематику заштите животне средине.

Заинтересовани органи, организације, удружења грађана, НВО и друге заинтересоване групе и појединци, моћи ће у оквиру јавног увида о Нацрту Плана да остваре и увид у овај Извештај, тако да ће се претходне консултације наставити у оквиру јавних консултација. Надлежни органи и комуналне службе су за потребе израде Плана доставиле услове и одређене иницијативе које су на адекватан начин уграђене у складу са нормативима и стандардима.

Сви услови који су добијени од надлежних органа испоштовани су приликом израде Плана и уграђени у одговарајућа планска решења.

III ОПИС ПРИРОДНИХ И СТОРЕНИХ КАРАКТЕРИСТИКА ПОДРУЧЈА ПЛАНА

III.1. Природне карактеристике (према Просторном плану општине Сурдулица, 2007/2012.год.)

III.1.1. Геоморфолошке карактеристике

Морфолошке карактеристике

Подручје општине Сурдулица одликује се планинским теренима. Рељеф чине у највећој мери громадне планине **Родопске масе**. То су:

1) **Чемерничка антиклинала**, западно од реке Власине и Власинског језера са планином Чемерник као највишим делом на којој се издвајају врхови Велики Чемерник (1638 м.н.в.) и Кула (1621 м.н.в.). На северу подручја се протеже до Острозуба и Добропољске чуке а ка југу се спушта у клисуру Врле која га одваја од масива Варденика чији темени део чини Стрешер (Велики 1876 м.н.в. и Мали Стрешер 1757 м.н.в.).

2) **Власинска синклинала**, источно од чемерничке антиклинале, која је у јужном делу (Божица) и средњем делу (Власина) претрпела мање промене, па је израженија - правилнијег облика, а у северном делу (Црна Трава - Брод) је стиснута и измењена усецањем долине Власине.

3) Источно од ње протеже се **антиклинала громадних планина** која је много измењена у долини горњег тока реке Јерме и њених притока. Ту се истичу планине Плана (Вртоп 1721 м.н.в.), Колунички рид (Динина чука 1598 м.н.в.), Плоча (1705 м.н.в.), Панџин гроб (1664 м.н.в.) и Миљевска планина (Бандера 1829).

4) **Лисинске планине**, јужно од Власинске синклинале, са Глошком планином (Мечит 1756м) и планином Валози (1829м).

Планински предео обилује речним долинама, клисурама река Врле, Власине, Божичке, Јерме, Јелашничке, Гарванице, као и њихових притока.

Власина, средишњи (главни) део Власинске синклинале, представља плитко удубљење издуженог облика, заравњено флувијалном ерозијом реке Власине и притока и представља површ коју због велике надморске висине (1160-1460 м.н.в.) можемо окарактерисати као **висораван**. Власинска висораван се пружа у дужини од 14 км и ширини 5-7 км, и сужава се у јужном и северном делу на 3-4 км.

Масуричко поље простира се око доњих токова река Врле и њених притока и представља део Врањске котлине.

Разноврсна морфологија терена дели подручје општине на сливове главних водотокова и то:

1) Слив реке Врле (обухвата насеља Дикава - јужни део атара, Дањино Село - јужни део атара, Горња Козница, Лескова Бара, Загужање, Дуги Дел, Кијевац - јужни део атара, Бело Поље, Сурдулица, Битврђа, Власина Округлица - јужни део атара, Топли До, Вучеделце, Горње Романовце, Ђурковица, Доње Романовце, Масурица, Ново Село - већи северни део атара, Сувојница, Дугојница, Биновце, Калабовце и Алакинце);

2) Слив Јелашничке реке (обухвата насеља: Јелашница, Рђавица, Стајковце и мањи јужни део атара Ново Село);

3) Слив реке Гарванице (обухвата насеља: Мачкатица, Троскач и мање северне делове атара Дикава, Дањино Село и Кијевац);

4) Слив реке Власине (обухвата насеља: Власина Рид, Власина Стојковићева и већи део атара Власина Округлица);

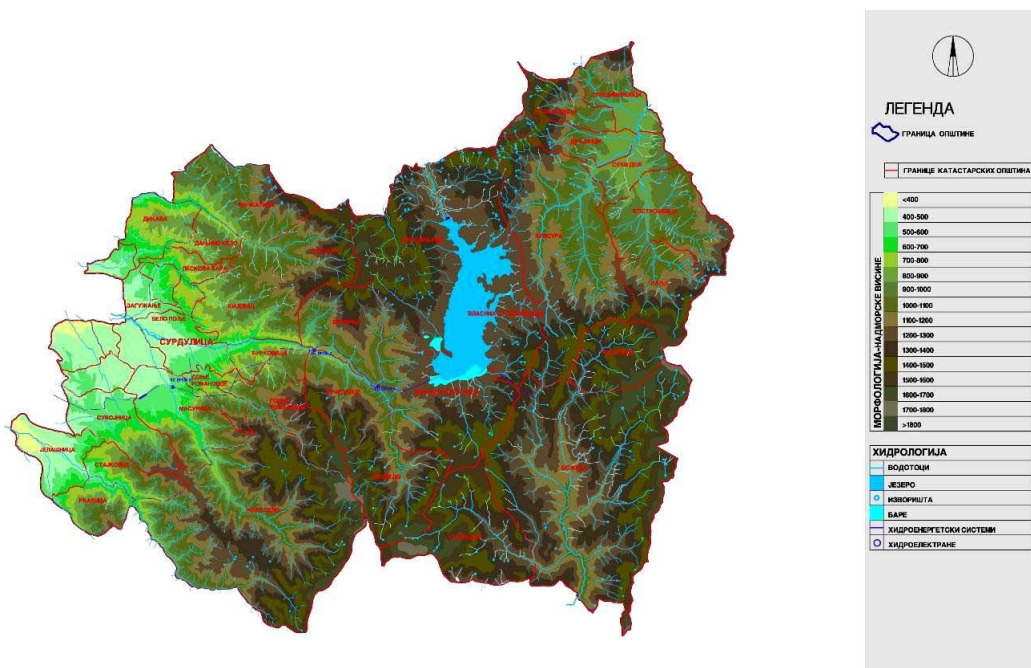
- 5) Слив реке Јерме (обухвата насеља: Клисура, Драинци, Грознатовци, Стрезимировци, Сухи Дол, Кострешевци и Паља);
- 6) Слив Божичке реке (обухвата насеља: Божица, Колуница и Топли Дол).

Експонираност

Условљене морфологијом терена, односно правцем пружања планинских гребена, јављају се мезоклиматске разлике између подручја, посебно уколико је то меридијански правац пружања. Подручја која имају јужну експозицију, присоја, су осунчанија, осунчање траје дуже, сунчеви зраци падају под већим углом, па је и загревање веће. На присојним странама има локалитета без шуме (пашњаци, ливаде) на којима је, током најтоплијих летњих дана, велика врућина. Подручја која имају северну експозицију, осоје, током дана и године су дуже у сенци, осунчање траје краће, сунчеви зраци падају под мањим углом, па је и загревање мање.

Анализом експонираности са микроклиматског становишта извршена је подела бонитета експозиције на пет категорија:

- 1) **Изразито неповољна** експозиција - стрме северне долинске стране;
- 2) **Неповољна** експозиција - североисточне и северозападне падине, као и северне падине благих нагиба;
- 3) **Условно повољна** експозиција - све равне површине у алувијалним равнинама водотока и на заравњеним деловима развођа;
- 4) **Повољна** експозиција - источне и западне падине, као и стрме југоисточне, јужне и југозападне падине;
- 5) **Изразито повољна** експозиција - југоисточне, јужне и југозападне падине благих нагиба.

Слика 1. Приказ морфологије терена општине Сурдулица

III.1.1.2. Педолошки састав

Постојање значајног процента површина великих нагиба са деградираним биљним покривачем условио је честу појаву ерозије. Неконтролисана сеча шума у прошлости ради добијања обрадивих површина и огрева, као последицу је имала ерозију спирањем (денудација) и на тај начин су створене вододерине, бразде и јаруге. Највише јаруга има на јужном ободу Власине, на развођу Шундине и Јарчеве реке, развођу Симонове и Дејанове реке, испод Рида и на северу у долини Дедине реке. Бујични водотоци су еродирани материјал транспортовали и таложили у виду купастих узвишења, тзв. плавина (алувијални наноси) у долини реке Власине, причињавајући штете по ливадама и на путевима. Осим тога, на еродираним ораничним површинама, приноси су врло ниски, што све утиче на сеобу становништва и напуштање овог подручја.

У нижим и заравњеним подручјима и подручјима под шумском вегетацијом (Масуричко поље, Власина,...) структура тла је стабилна јер нема ерозије.

Масуричко поље и долину реке Врле са притокама одликују алувијалне равни, са пуно хумуса. Овакво тло погодно је за развој пољопривреде (ратарство и повртарство).

На брдовитом тлу и у већем делу поља распрострањене су смоница и гајњача (смеђе земљиште) које су, код великих нагиба, углавном еродирани и деградирани услед крчења шума. Гајњача је нарочито заступљена у сливу Божичке реке.

На већој висини гајњаче прелазе у подзоласто земљиште на коме успевају листопадне шуме. На планинским врховима хумусно силикатно земљиште тамне боје (тамни подзол) погодује травнатој вегетацији и боровницама.

Површина око језера и језеро има полутресетно (у непотопљеном, равничарском делу приобалног појаса) и тресетно земљиште (највећим делом потопљено, у виду пловених острваца и гомилица дуж обале). Тресетно земљиште садржи велики проценат органских материја, различите боје и грађе, а настало је распадањем барске вегетације у условима велике влаге.

III.1.1.3. Климатске карактеристике

На територији општине Сурдулица заступљене су две врсте климата. Делови територије који су ниже надморске висине, предео око Масуричког поља, имају **умерено континенталну климу**, док делови са вишим надморским висинама - Власина и околне планине, имају карактеристике **субпланинске климе**. Умерено континенталну климу карактеришу изражена 4 годишња доба, док субпланинску климу одликују дуге и хладне зиме, кратка и свежа лета и кратка прелазна годишња доба.

Неки од климатских елемената праћени су за две станице са различитим надморским висинама и климатским одликама: Сурдулица 500м и Власина 1230м.

Температура ваздуха

Адсорбовање дела сунчевог зрачења од стране земљине површине и загревање ваздуха зависи од географске ширине, надморске висине, експозиције места, облачности и замућености ваздуха.

Кретање средњих месечних температура ваздуха може се видети из Табеле 2.:

Табела 2. **Средње месечне температуре ваздуха (°C):**

Станица	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	ср. год.
Сурдулица	-0.1	1.8	4.3	10.5	14.6	19.0	21.0	20.9	16.4	11.5	5.6	2.7	10.7
Власина	-3.6	-2.6	0.2	5.6	10.2	13.8	15.8	16.1	12.3	7.4	2.9	-0.7	6.4

Најхладнији месец и на Власини и у Сурдулици је јануар, а најтоплији месец у Сурдулици је јули, а на Власини август.

Због веће надморске висине Власина има ниже температуре током целе године. У зимским месецима пада снег који се задржава преко три месеца, са дебљином преко 30 цм преко два месеца, што се повољно одражава на трајање зимске спортско-рекреативне и туристичке сезоне. Благе планинске косе и дубок снег представљају погодност за упражњавање зимских спортова. Осим тога, као последица ниских температура, на Власинском језеру се образује ледени покривач, најчешће крајем децембра, и траје до средине фебруара, па и до краја марта. Дебљина леда може бити и до 35-40 цм, што омогућава прелазак са једне на другу обалу језера, мада не потпуно безбедан. Како је током зиме режим рада хидроелектрана такав да водостај редовно опада, лед се делом ослања на копно и пуца, креће се и ломи, те пукотине прекрије снег, тако да могућност развоја и других спортова типа клизања није реална, пре свега због безбедности.

Врло топлих летњих дана, са температуром ваздуха од 25°, на Власини има 20 у години, када се језерска вода загреје толико да је могуће купање али, због велике надморске висине, ваздух и језерска вода не могу толико да се загреју да би се могло говорити о правој купалишној сезони.

Влажност ваздуха

За практичне потребе најчешће се употребљавају подаци о релативној влажности која показује степен zasiћености ваздуха воденом паром. Кретање релативне влажности на подручју општине Сурдулица може се сагледати из Табеле 3.:

Табела 3. **Релативна влажност ваздуха (%):**

Станица	пролеће	лето	јесен	зима	ср. год.
Сурдулица	76.7	68.7	77.5	83.6	76.6
Власина	78.5	74.2	81.1	84.3	79.6

Влажност ваздуха је значајна за биљни и животињски свет јер, између осталог, утиче на развитак биљака и доношење плодова; уколико је ваздух влажнији утолико је транспирација биљака мања и обратно.

Испаравање омогућава да се сагледа количина изгубљеног дела влаге из тла и губитак воде из хидроаккумуляција, што утиче на коришћење воде у водопривредне сврхе. Највеће испаравање је у јулу и августу, а најмање у децембру, јануару и фебруару, што је у тесној вези са вредностима температуре.

Облачност

Облачност утиче на осунчање, интензитет инсолације и радијацију, чиме ублажава дневно колебање температуре. Најмања облачност је у току лета, што се позитивно одржава на туристичка кретања.

Табела 4. **Годишњи ток облачности:**

Станица	пролеће	лето	јесен	зима	ср.год.
Сурдулица	6.1	3.8	5.0	6.7	5.4
Власина	6.2	4.0	5.3	6.6	5.5

Падавине

Уз температуру ваздуха, падавине представљају један од најважнијих климатских елемената, посебно у нашем поднебљу које се више одликује облачношћу и падавинама него топлотном инсолираношћу.

Падавине представљају важан климатски фактор посебно за водопривреду, јер њихова количина и интензитет утичу на притицање воде у реке, канале и хидроаккумуляције, али и на ерозионе процесе у речним сливовима. На падавински режим ове територије преовлађујући утицај имају циклонске активности различитог порекла које се манифестују у продорима влажних и хладних ваздушних маса са Атлантског океана са запада и северозапада, топлих са југа и југозапада из области Средоземља и зимских продора хладних ваздушних маса са севера и североистока, уз утицај орографских црта рељефа.

Станица Власина годишње прима већу количину падавина од станице Сурдулица, јер се налази на већој надморској висини. Најмања количина падавина се излучује, у Сурдулици - у јануару, фебруару, марту и јулу, а на Власини - у јулу, августу и септембру. Највећа количина падавина, у обе станице, забележена је у мају и јуну, када има и највише кишних дана.

Магла траје дуже на Власини (38.5 дана) и најчешћа је у јесењим и зимским месецима, док је најмање има у августу, јулу и јуну.

Табела 5. Средња висина падавина:

Станица	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	ср.год.
Сурдулица	39	47.4	43.9	51.6	78.6	89.6	42.5	57.7	59.0	71.1	69.9	46.9	688.7
Власина	62.3	60.5	65.8	75.6	86.6	10.3	53.8	47.4	52.2	70.5	85.0	76.7	838.9

Ветар

Ветар утиче на испаравање тла и водене површине, на раст биљака, људске активности, посебно туризам и водопривреду. Најважнији параметри су честина и брзина ветра.

У Сурдулици је велики удео тишина, а на Власини мали. Највећу частину у Сурдулици имају источни и северни, а на Власини северозападни, западни, источни и северни ветар. Брзина ветрова се креће - у Сурдулици од 1,5 (СЗ) до 2,1 (И и З), а на Власини од 1,8 (З), преко 2,6 (СЗ) до 3м/с (ЈЗ). Учестаност дана са јаким ветровима на Власини је највећа у марту, фебруару и јануару, када се стварају велики сметови, а најмања у септембру и августу. Јачина ветрова се испољава на целој Власини (ветрометрина), а највише на истакнутим узвишењима- косама, бреговима и брежуљцима и малим превојима, посебно на потезу заселака Пепељаци- Промаја. На главним путним прилазима ка Власини успони су увећани, посебно из правца Сурдулице на деоници Ваљавица - Промаја, па снежне падавине и ветрови често угрожавају саобраћај. При ниским температурама, ветрови на једној страни, одувавањем снега, стварају поледицу, а на другој, његовим гомилањем, сметове којима завејавају путеве. У току летњих дана, на Власини може да дође до нагле промене времена, што може битно да утиче на дужину и карактер туристичке сезоне.

Табела 6. Учестаност праваца ветра и тишина:

Станица	С	СИ	И	ЈИ	Ј	ЈЗ	З	СЗ	Т
Сурдулица	63	45	105	23	10	14	31	30	679
Власина	118	12	140	29	68	57	158	218	200

III.1.1.4. Биљни и животињски свет

Простор општине Сурдулица карактеришу изузетан биодиверзитет и аутохтони биосистеми. Доминантна биљна врста на овом подручју је **буква**, њена горња граница распрострањености најчешће је између 1300 и 1400мнв, на Плани и Чемернику и до 1500мнв. Ове шуме, по правилу, покривају стрме падине, а на билима и косама, сем њих, има и травних заједница. У прошлости су, посебно на Власини, на брежуљкасто-брдовитом појасу око наикадашње тресаве (данас језеро), букове шуме биле знатно заступљеније. Са развојем власинских села, јавила се и потреба за већим обрадивим, ораничним површинама па се, по приступачним теренима, приступило крчењу букових шума. На подручју Власине Рида, на потезу Јанчини-Манџини- Андрејини, оне чине велики шумски локалитет познат под именом Густа гора које, с обзиром на густину шуме на том потезу, осликава стварно стање.

У нижим деловима терена, према Власинском језеру и реци Власини, налазе се природне састојине **брезе**, по којима је Власинска висораван позната – „власинске лепотице“. Локално становништво зове их „метлике“ па по њима носи име и заселак Метликари (Вл.Рид) у чијем се окружењу налазе највећа стабла овог дрвећа.

На Власини и околним планинама има много жбуња (глог, дивља ружа), а уз само језеро има четинара (јела и бор), вештачки засађених по стварању језера и касније. Највише има **ливада и пашњака**, травнатих врста (класасте и тврдаче).

Тресетно земљиште погодује врстама тресетне траве, маховине, зукве, шевара, барског љутића, раставића, крупног маслачка и врбе. Према мањим висинама букова шума се

спушта све до изнад Сурдулице, Доњег Романовца и Масурице, а на другој страни до Божице и Клисуре. У том појасу и ниже вегетира хрстова шума која је, у прошлости, много искрчена ради добијања ораничних површина, а данас је прилично очувана на локалитету звани Церовац (између Масуричког поља и долине Јужне Мораве).

Посебну вредност представља **диверзитет лековитог** (валеријана, мајчина душица, боровница, раставић, кантарион, босиљак, шипак, нана, зова, купина, коприва, чемерика) и **медоносног биља** (медоносне траве попут дивље детелине и маслачка и плодови разног воћа- јагода, купина, малина, шљива, јабука). С обзиром да је Власина еколошки чиста средина, поједини пчелари из нижих предела, у току лета, пресељавају пчелиња друштва у овај крај како би добили власински биолошки исправнији и здравији, претежно ливадски мед.

Од дивљих животиња овде егзистирају: срна, дивља свиња, зец, лисица, вук, куна, видра, дивља мачка, јазавац, текунице-глодари степских предела, затим птице: славуј, штиглица, сеница, кос, дрозд, врана, сврака, креја, гавран, чапља, рода, дивља пловка, лиска, мали корморан, вивак, језерски галеб, шумска шљука, бекасина, орао, јастреб, кобац, ветрушка, сова, фазан, пољска јаребица и др.

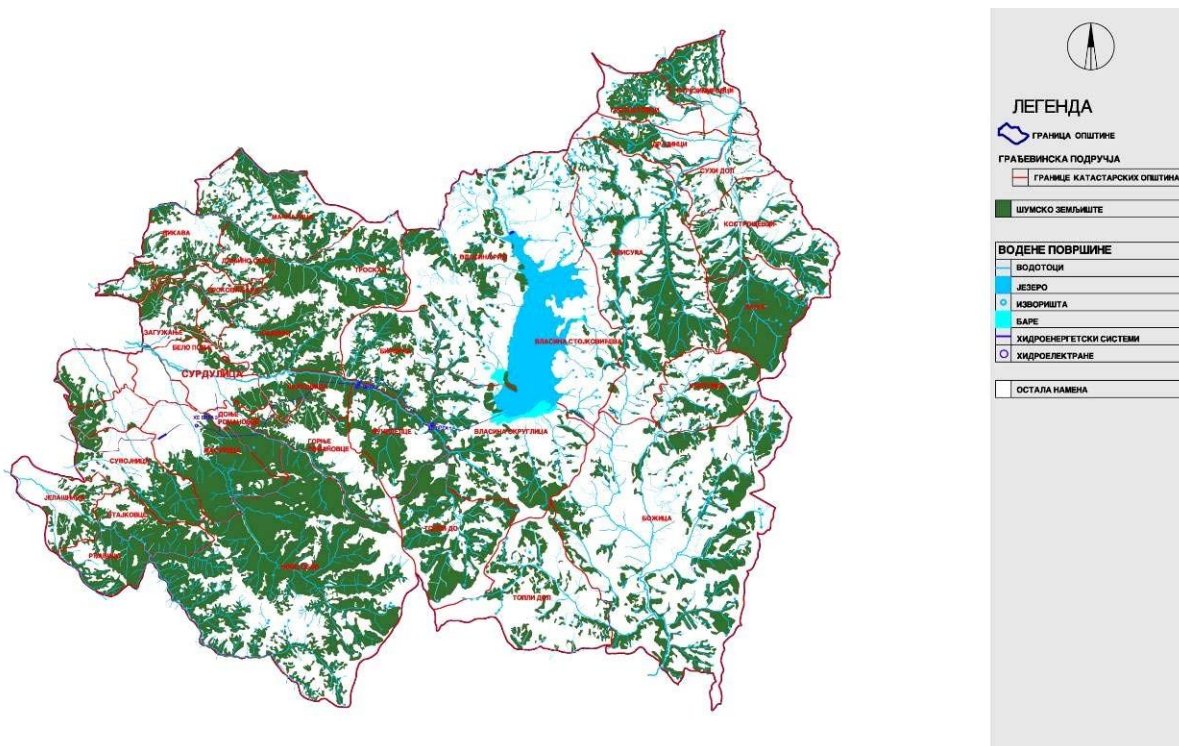
Пољопривреда

Општина Сурдулица представља претежно брдско-планинско подручје. По геоморфолошким карактеристикама јасно се издвајају три целине: два планинска масива и равница, у долини реке Врле, између њих - Масуричко поље.

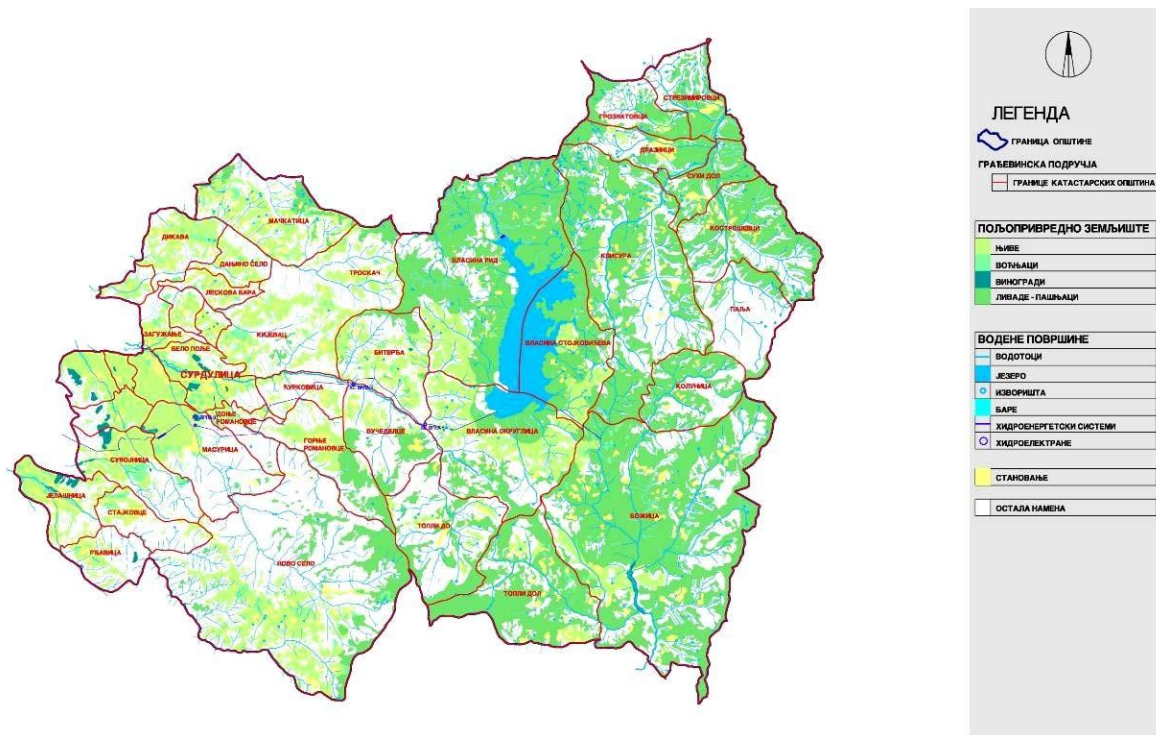
Масуричко поље представља највреднији пољопривредни ресурс у општини Сурдулица.

На предметном подручју највећи проценат пољопривредних површина (преко 38%) су ливаде и пашњаци, па је сходно томе, овај крај погодан за развој планинског сточарства и планинске пољопривреде. Субпланинска клима погодује гајењу стоке (овце, козе, коњи,...) и јарих житарица и кромпира.

Пољопривредне површине се налазе на обронцима Чемерника и Варденика, али су захваћене ерозијом, слабог квалитета, великих нагиба и на великим надморским висинама. Чак су и пашњаци и ливаде слабог квалитета и угрожени ерозијом. Најзаступљеније културе сетвене структуре су жита: оvas и раж, а мање пшеница, кукуруз и јечам. Сточарство је основна грана пољопривреде и истовремено и најпрофитабилнија грана у овом крају.

Слика 2. Шумско земљиште на подручју општине Сурдулица

Слика 3. Пољопривредно земљиште на подручју општине Сурдулица

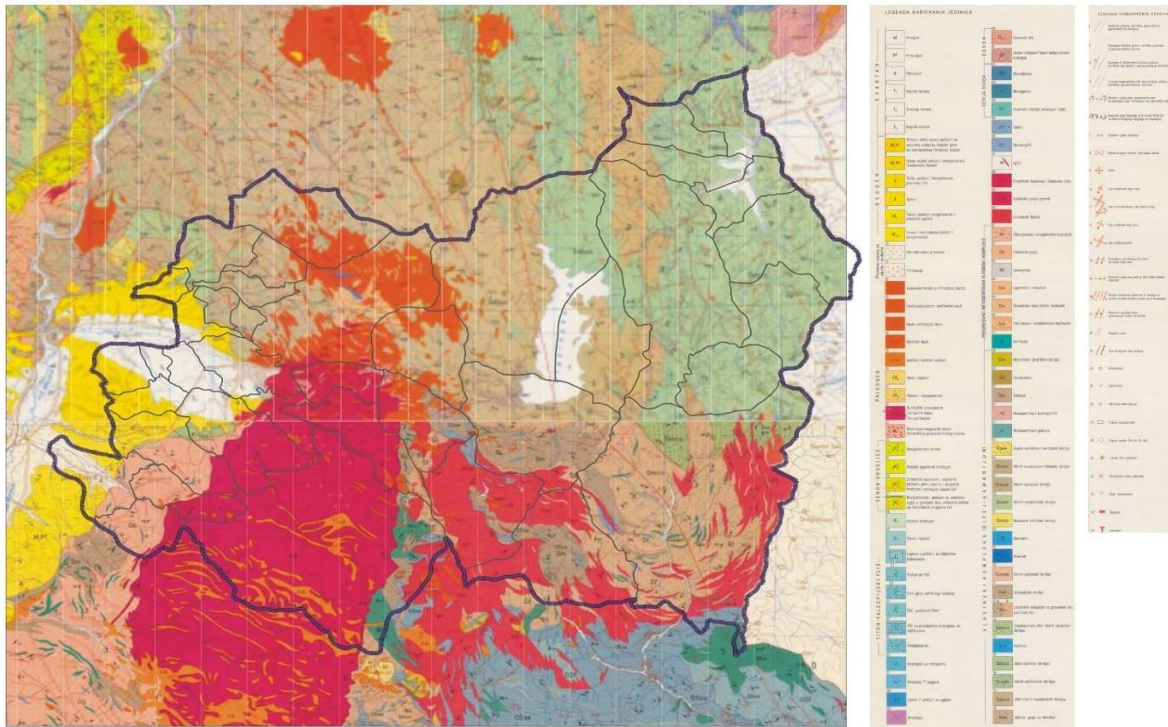
III.1.1.5. Геолошка predisпозиција развоја

Геолошка грађа планског подручја

У геотектонском смислу, истражни простор припада Српско-македонској маси (М. Димитријевић, 1995), а на основу литолошког састава у стручној литератури је издвојен део који припада Власини као *Власински комплекс*, и део који обухвата северни део Сурдуличког масива са контактено метаморфним појасом.

Метаморфни комплекс шкриљаца – *Власински комплекс*, изграђују регионално и прогресивно метаморфисани шкриљци рифеј камбријумске старости. Опште карактеристике овог комплекса, који представља седиментно-вулканогену формацију метаморфисану под условима фације зелених шкриљаца, биле би:

- 1) Променљивост стена у вертикалном и у хоризонталном смислу, која је условљена смењивањем првобитних глиновитих, песковитих, лапоровитих и других седимената и базичних магматских стена;
- 2) Интензиван развој минерала стабилних при условима фације зелених шкриљаца;
- 3) Присуство албита, који потиче из примарних стена.

Слика 4. Геолошка карта ОГК листови Трговиште и Власотинце

Регионално метаморфисане стене представљају групу мусковитско-хлоритских шкриљаца и групу "зелених" стена, а међу њима се разликују лискунско-хлоритске, хлоритско-епидотске и амфиболитске стене, затим кварцити и катаклазирани албит-хлорит-мусковитски шкриљци.

Прогресивно метаморфисане стене представљају најраспрострањенији члан метаморфног комплекса у оквиру којег су заступљени микашисти, лептинолити, гнајсеви, мигматити, а изражене су најчешће у виду мањих маса, сочива и прослојака.

Током палеозоика су утиснуте и мање масе гранитоидних стена Божице, које се у односу на Власински комплекс налазе у конкордантном односу, са добро израженом фолијацијом. Састав ових стена чине кварц, фелдспат, лискун, хлорити и минерали лискунске групе подређено.

Југоисточни део истражног простора је током терцијара захваћен снажном магматском активношћу током које је утиснут Сурдулички гранодиоритски масив који према М. Илићу (1977) припада стенама синнаборног магматизма. У оквиру стена гранодиоритског масива, на основу садржаја ортоклас/плагиоклас разликују се следећи варијетети: гранодиорити, монцогранити и кварцдиорити. Интродовање гранодиоритског растопа проузроковало је и његово утискивање дуж раседних зона, правца пружања СЗ-Ј и СИ-ЈЗ, чиме су образовани дајкови дебљине 10 до

150 m. Као жични пратиоци издвојени су гранодиоритпорфирити, кварцдиоритпорфирити, аплити и лампрофири.

Чемерник је изграђен од ефузивних стена насталих током терцијарне магматске активности, а представљају их дацити и андезити који су пропилитисани и ређе зеолитисани. Хемијске карактеристике ових стена су у основи сличне гранодиоритским стенама сурдуличког масива.

Квартарни седименти на истражном простору су генетски везани за формирање рељефа, односно процес флувијалне ерозије. Представници ових седимената су: терасни седименти, алувијални наноси, делувијално-пролувијални и колувијалне насlage. Њихово распрострањење је дуж водотокова Власина, Врла, Колуничка река, Слатина (Божичка р.) и око самог Власинског језера.

Структурни склоп

Образовање тектонске структуре шире околине истражног простора, који припада тектонској јединици Трговиште-Божице (М. Димитријевић, 1995), условило је стварање структурних спратова у различитим временским епохама.

Кристалести шкриљци Власинског комплекса припадају првом структурном спрату. Као јединице хомогене по тектонском стилу у оквиру њих, издвајају се:

1) Чемернички антиклиноријум који се пружа главним гребеном Чемерника, и са обе стране је ограничен појасевима лонгитудиналних дислокационих зона. Ширина овог антиклиноријума износи 10 до 15 km;

2) Власинска синклинала која се протеже источно од Чемерничког антиклиноријума, а шарнирско подручје се углавном поклапа са током реке Власине. Распон синклинале је променљив. На јужном делу износи и до 10 km, а дужина којом се протеже износи и више од 40 km;

3) Подручје навлаке Тумбе се налази источно од реке Власине и представља њен чеони део. За цео простор су карактеристичне многобројне лонгитудиналне дислокације због чега је ова зона најјаче деформисана у оквиру истражног простора. Симетрија је моноклинична, а набори су изоклини, великог индекса и јасне источне вергенце (Б. Петровић и др., 1973.);

4) Прелазно подручје Љубате, које се протеже дуж источног обода сурдуличког гранодиоритског масива, представљено је серијама слојева лонгитудиналног положаја благог генералног пада према северсевероистоку.

Сурдулички масив припада четвртом структурном спрату, а неотектонски покрети од доњег миоцена до сада изазвали су разарање старе алпске структуре, што је условило садашњи руптурни склоп. У оквиру постојећег руптурног склопа јасно су изражене две разломне зоне система регионалних раседа, декаилометарских димензија, правца пружања СЗ-ЈИ и С-Ј. Регионални раседи правца пружања СЗ-ЈИ граде систем паралелних регионалних раседа.

Хидро(гео)лошка predisпозиција развоја

Хидрогеолошка својства стена и типови издани

Истражни простор изграђују стене са различитом геолошком грађом, степеном распаднутости, порозношћу и другим карактеристикама које су условиле хидрогеолошка својства и односе издвојених литолошких чланова.

На основу структуре порозности у заступљеним литолошким срединама Власинског и Сурдуличког простора, развијени су:

- збијени тип издани унутар алувијалних седимената, елувијалних, делувијално-пролувијалних и колувијалних наслага;
- пукотински тип издани унутар кристалстих шкриљаца и њихових варијетета, и магматских стена.

Поред издвојених типова издани на простору Сурдуличке општине распрострањени су и условно "безводни" делови терена.

Збијени тип издани

На истражном простору збијени тип издани није доминантан, али су седименти у оквиру којих је развијена интергрануларна порозност чести. Овај тип издани формиран је у алувијалним и терасним седиментима, елувијалним, делувијално-пролувијалним и колувијалним наслагама.

Збијени тип издани у алувијалним седиментима, развијен је у долинама водотокова Власина, Врла, Манџина и Симонова река.

Алувијални наноси настају дуж токова великог хидрауличког градијента и представљени су грубим наслагама, различите дебљине, зависно од удаљености од изворишног дела. Најчешће у горњим деловима водотокова дебљина износи до 2 m, и с обзиром на

заступљеност метаморфних стена, садрже много глиновитих честица, а процентуално мало шљункова. Просечни коефицијенти филтрације за цео слив Власине варира од 10^{-3} до 10^{-5} cm/s (Чолић Б., 1978).

У југоисточном делу планског подручја развијени су терасни седименти у долини Врле у два нивоа, а њихова дебљина варира од 10 до 30 м, и они представљају добру водоносну средину, тако да коефицијент филтрације износи од 10^{-2} до 10^{-3} cm/s (Томић В., 1992).

Збијени тип издани формиран је у елувијалним, делувијално-пролувијалним и колувијалним наслагама.

На месту Власинског језера, пре формирања акумулације, налазила се депресија настала тектонским процесима, у којој су се депоновали производи распадања стена наносени бујичним токовима. Сада ови седименти издањују у југозападном, јужном и источном делу Власинског језера, на месту уливања Мурине реке. Представљају их заглињена дробина дебљине око 10 m код Промаје, и 5 до 8 m на ушћу Шаовице у језеро.

Прихрањивање збијених издани одвија се инфилтрацијом атмосферских и вода површинских токова, а такође и притицањем из хидрогеолошких структура на вишим положајима. Дренаже ових издани врши се изворима мале издашности, путем зона дифузног истицања и оствареном хидрауличком везом са водотокима.

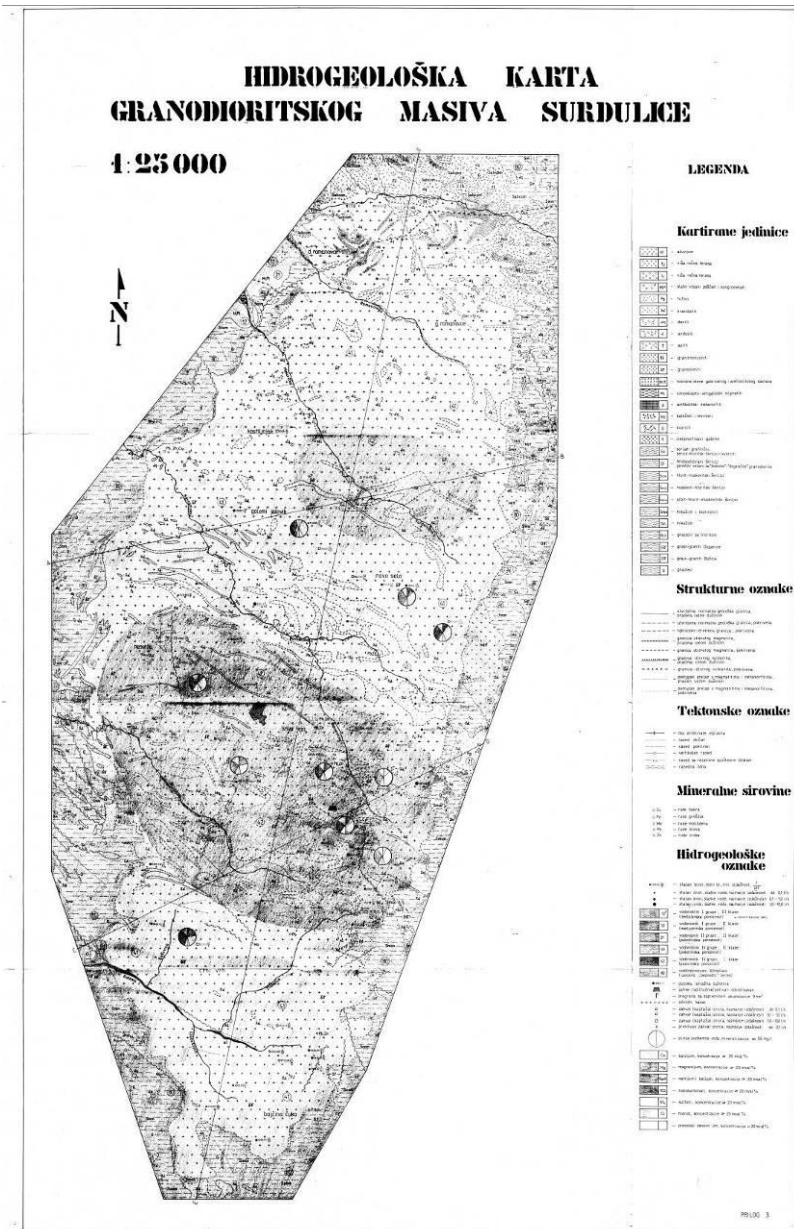
Хидродинамички услови у оквиру наведених седимената указују да се најчешће развија издан са слободним нивоом подземних вода

Пукотински тип издани

Пукотински тип издани има највеће распрострањење у метаморфним стенама палеозојског комплекса, иако је развијен и у магматским стенама Чемерника и Сурдуличког масива.

Стене палеозојског комплекса, шкриљци и њихови варијетети, имају формирану пукотинску издан, а поједини аутори ове терене издавају као условно "безводне".

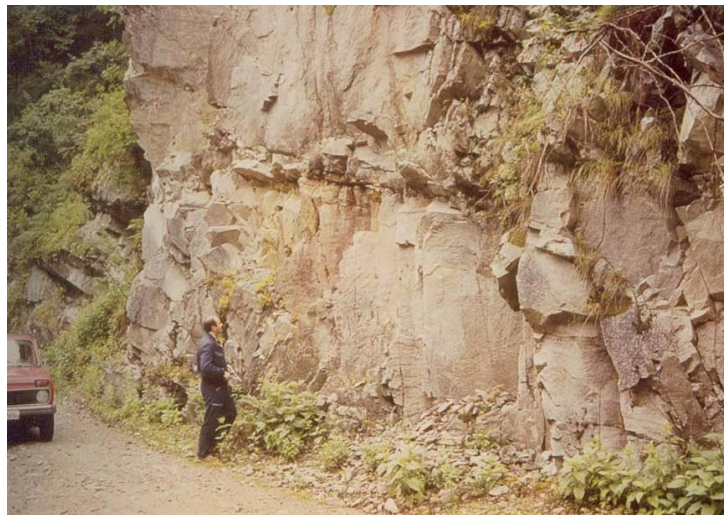
Испуцалост у овим стенама опада са дубином, због чега се издан развија углавном на мањим дубинама од површине терена, најчешће до 15 m. Пукотине малих димензија су делимично запуњене продуктима распадања, глиновито-песковитог састава. На простору Власинског језера ова издан је разбијеног типа променљиве издашности, у зависности од дебљине зоне испуцалости и порозности у појединим деловима. Према Јовановић Б. и Пурић В. (1972), водопропустљивост овог комплекса износи $T = 10^{-5}$ m²/s.

Слика 5. Хидрогеолошка карта Сурдуличког масива (Мијовић, 1991)

Слика 6. Контакт гранодиорита и кварцлатита излученог по разлому у зони Масуричке реке

Слика 7. Банковито лучење гранодиорита у зони Масуричке реке

Дренарање издани врши се извориштима дифузног типа, минималне издашности од 0,1 - 0,5 l/s. Већина извора је сталног карактера и променљиве издашности. Укупна издашност овог простора није безначајна, као што би могло да се учини на основу приказаног. Тако је бетонским каналима захваћен знатан део ових вода и упушта се у Власинско језеро. Сваки од два постојећа канала у сушном периоду проноси око 50 л/с (Чолић Б., 1978).

Магматске стене, дацити и гранодиорити, терцијарне старости такође имају развијен пукотински тип издани. Са хидрогеолошког аспекта, код ових стена се разликује старији, ушкриљени и хидротермално измењени део, и млађи, изложен егзогеним утицајима.

Прихрањивање пукотинске издани изнад локалног ерозионог базиса одвија се инфилтрацијом атмосферских и површинских вода, подземним дотицајем из других издани (алувијалне и пукотинске у шкриљцима). Просечна надморска висина око 1000 и више метара и испуцалост истражне средине у спрези са великом амплитудом колебања температуре ваздуха условили су да у прихрањивању издани учествују и кондензационе воде.

Као генерални правац кретања подземних вода, условљен распоредом и положајем прслина и пукотина, може се сматрати правац пружања регионалних руптура, односно СЗ-ЈИ и С-Ј. Истицање подземних вода пукотинског типа издани одвија се изворима, дифузним истицањем преко пиштивина (на местима на којима доминира гранодиоритски грус) и

вештачким путем. Извори на простору Власинског језера су углавном средње и мале издашности, најчешће 0.1–

0.5 l/s. Слична ситуација је и у западном односно југозападном делу истражног простора. Хидрогеолошке појаве су махом некаптиране, а према механизму истицања гравитационог, преливног или контактнoг типа, а понегде и узлазног типа. Као значајније извори, издвајају се: Вуканов вир (0.5 l/s) у Јанчиној махали; извор у Величовима (1,5 l/s); извор Бела вода на Чемернику (2.0 l/s); Игњатова чесма на Цвејином сењаку (1,5 l/s); и други.

Изданске воде према физичким карактеристикама су воде без мириса, укуса, мутноће и боје. Температура испитиваних вода варира од 7-14°C. Концентрација водоникових јона варира од 6,4–7,95. Према минерализацији, изданске воде су маломинерализоване. На основу садржаја макројонска вода су хидрокарбонатно-калцијумске, односно хидрокарбонатно-натријумске.

Геотермална енергија

Природно истицање термалних или термоминералних вода у оквиру истражног подручја није регистровано, а индикације о присуству термалних вода добијене су при изради хидротехничког доводног тунела за ХЕ Врла 3, када је дошло до пробоја термалних вода са температуром 38°

С. Након тога је 80-тих година избушена бушотина BSG-1 на локалитету Машинце.

Приликом геотермалних испитивања констатовано је да до дубине од 470 м расте геотермски градијент и да на тој дубини температура воде износи 66° С. По пореклу аномалних вредности температура добијених каротажним мерењима (Д. Обреновић, 1990) може бити:

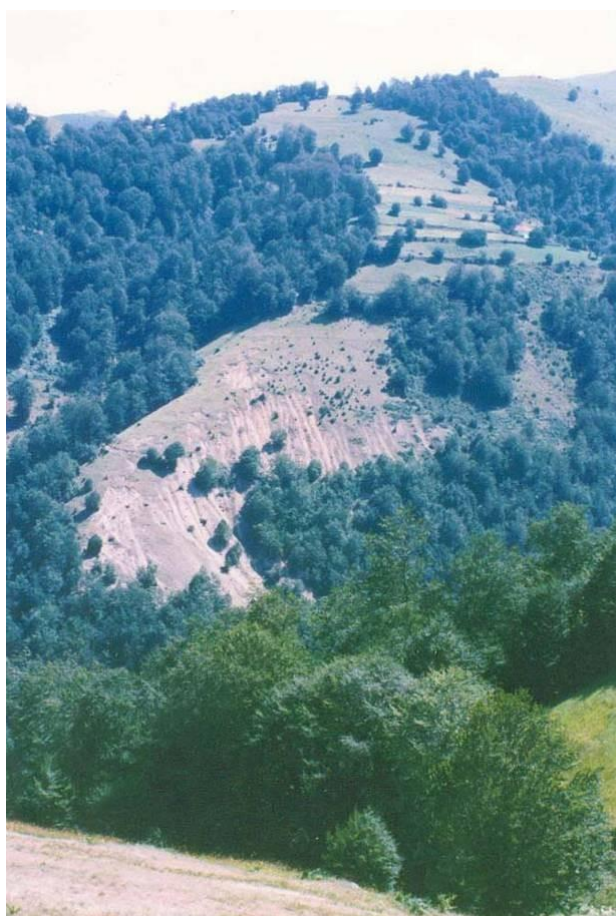
- услед циркулације флуида који имају већу температуру у дубини и чије је присуство регистровано у доводном тунелу;
- последица хидротермално промењене зоне гранодиорита на дубини од 17 до 80 м (С. Станковић, 1982).

Од 2000. године Геозавод-ХИГ поново врши истраживања за захватање термалних вода у околини Сурдулице за потребе града, односно, посебно за развојни програм Вунизола – Фабрике камене вуне.

III.1.1.6. Хидролошке карактеристике

Цело подручје Општине Сурдулица припада највећим делом Црноморском сливу, а само Божичка река припада Егејском сливу. Према припадности регионалним сливовима Власина и Врла припадају Јужној Морави, а део водотока на Власини Јерми, односно Нишави.

На подручју Власине важнији водотоци су: Власина, Врла река са изворишним саставницама Топлодолском р. и Виљокошницом, Божичка река са својим изворишним саставницама Дејановом, Колуничком и Пустом реком и Вучја река – изворишни крак Јерме. Максимални протицаји су везани за период април – јуни, када се често на завршетак топљења снега наставља почетак падавинског максимума. Летњи и зимски минимум протицаја раздвојени су слабо израженим појачањем протицаја везаним за кишну јесењу сезону, пре почетка снегова. С обзиром на изражену дисекцију рељефа, сливање воде се обавља брзо, поготово на деловима подручја који су сасвим огољени или обрасли слабом травном вегетацијом. Због тога поједини водотоци, као што су Топлодолска река и Пуста река имају израженији бујични карактер.

Слика 8. Падине Хајдучког осоја захваћене јаком ерозијом

Правац пружања речних долина и речних токова власинског комплекса прати пружање раседа и тектонских зона. Претпоставља се да су сливови Јерме (Вучје реке) и Власине некада били спојени. Долине већих водотока су клисурастог типа. Хидрографска мрежа је разбијена на повремене и сталне токове. Углавном се ради о планинским речицама и потоцима којима је тешко одредити изворишни део, јер је он разбијен на већи број малих извора. Од преко 200 извора (око 60 у непосредном сливу Власинског језера), више од половине је каптирано за потребе водоснабдевања или уређено као јавне чесме. Максимални протицаји водотока забележени су у периоду од априла до јуна месеца. Област акумулације се одликује највећим коефицијентима отицаја у Србији - више од 60% падавина.

Притоке језера са западне стране су Шаовица, Браташница, Јанчин и Стевановски поток, Манојловица и Цветкова река. Браташница је највећа и извире испод Куле на Чемернику, а у свом доњем току разлива се у пространу удолину. Цветкова река извире испод Цвејиног чукара, а Манојловица испод Чавдарове махале.

Са источне стране у језеро се уливају Бабина, Мурина река и Појиште. Мурина река доводи воду са готово свих извора на Буковој Глави Притоке језера са јужне стране су Симонова река и Јарчев поток, а са југоисточне Божичка и Милованска река. Испод Букове главе, од многобројних извора, формира се Дејанова река која се улива у Божичку реку и припада сливу Струме.

Са северне стране Букове Главе извиру Клисурска и Смудијина река које се спуштају у Суходолско поље и образују Јерму.

Власинско језеро

Акумулационо језеро је издуженог облика. Пружа се у меридијанском правцу дужином од 9 km са просечном ширином од 1,77 km, и максималном на јужном делу 3,5 km. Дно језера је нагнуто од југа ка северу око 20 m. Највећа дубина језера, до 25 m измерена је у северном делу, док је просечна дубина 12 m. На највишем водостају: водена површина акумулације износи 16 km², дужина обалске линије која је у сталној промени износи око 40 km, а разуђеност обале је 2,166 km; укупна запремина воде у језеру износи 165 милиона м³. Средњи годишњи доток воде у језеро око 4 m³/s, док се средњи годишњи проток креће од 3,17 (1990.) до 5,07 (1980.) m³/s.

У оквиру друге фазе изградње власинске акумулације и хидроенергетског система, извршеним интервенцијама поједини водотоци су пребачени из једног у други слив и тиме су промењене природне границе слива. Услед тога су у слив језера вештачки уведене површинске воде из сливова река Чемернице, Стрвне, Јерме и Струме. Првобитна природна површина слива од 63 km² је додатним хидротехничким захватима повећана на 435 km².

Преко потока Појиште у Власинско језеро су уведене воде са југоисточних падина Планае које су сабирним каналима сакупљене из једног броја левих притока Јерме. Део вода из слива Љубатске реке доводним каналом и тунелом је пребачен у Лисинско језеро, а из језера се вода пумпама пребацује у Власинско језеро. Воде из Стрвне и других десних притока Власине, низводно од бране, сакупљене су на сличан начин.

Услед тога, део воде који би рекама Божицом и Стрвном доспео у Егејско море, вештачки се пребацује у акумулацију (вештачка бифуркација), одакле отиче у црноморски слив.

Најиздигнутији делови тресаве остали су непотопљени у виду два острва: Страторија и Дуги дел. Страторија је при нивоу језера од 1.210 m дугачка 250 m, а широка 115 m, док му је релативна висина (изнад воде) 11 m. Дуги дел има дужину од 480 m и ширину 150 m и релативну висину такође 11m. У продужетку овог језера према копну, налази се истоимено полуострво у виду ниског истуреног рта.

Физичко хемијске карактеристике вода Власинског језера

У табели 6. приказане су средње, максималне и минималне вредности карактеристичних параметара и концентрација хемијских компонената у води акумулације (средње вредности за поједине параметре рачунате су као аритметичка средина).

На основу добијених резултата може се закључити да је реакција вода неутрална до благо алкална. Вода је нискоминерализована, мека и богата растворним кисеоником.

Испитивањем садржаја хемијских елемената установљено је да воде акумулације нису оптерећене присуством тешких метала и њихова концентрација је уобичајена за незагађене природне водотоке и акумулације.

Узорци вода узетих непосредно изнад дна показују да је концентрација кисеоника била ниска и више пута је констатовано анаеробно стање које настаје процесом разлагања органских супстанци у растеситом и муљевитом дну. У овом слоју, услед поменутих процеса разградње, повећан је садржај органских материја, гвожђа, мангана, амонијака, сулфида и др.

На основу изнетих резултата, може се закључити да акумулација Власинско језеро није загађена и да припада првој класи изузимајући мањи слој при дну акумулације.

Табела бр.7. Физичко-хемијски параметри вода Власинског језера

Параметар	Минимална вредност	Максимална вредност	Средња вредност
Температура воде (°S)	0,5	18,8	
Температура ваздуха (°S)	- 4,0	24,0	
Мирис	bez	bez	bez
Прозрачност	1,67	3,67	2,53
Мутноћа (NTU)	0,5	1,0	0,2
Боја (PT-CO скале)	5	15	10
pH	7,1	8,0	7,6
CO ₂ (mg/l)	2,0	7,0	4,0
O ₂ (mg/l)	4,6	12,0	9,0
Засићеност O ₂ (%)	38,3	138,0	97,0
UVabs. (154 nm,1/cm)	0,006	0,144	0,035
НРК (mg/l)	1,41	2,78	2,15
Утрош. KMnO ₄ (mg/l)	5,6	11,0	8,6
ВРК ₅ (mg/l)	1,0	7,4	3,8
Електропроводљивост (S/cm)	72,0	103,0	92,0
Суви остатак (mg/l)	52,0	122,0	80,00
Губитак жарењем (%)	28,0	80,0	45,5
Укупни алкалитет (mE/l)	0,75	1,0	0,80
Укупна тврдоћа (°H)	1,7	3,0	2,5
Cl (mg/l)	1,00	10,35	5,00
SO ₄ ²⁻ (mg/l)	2,0	19,0	8,0
Ca ²⁺ (mg/l)	10,0	15,0	13,0
Mg ²⁺ (mg/l)	1,46	2,92	2,67
Na ⁺ (mg/l)	1,48	3,00	2,00
K ⁺ (mg/l)	0,32	0,95	0,65
Амонијак (n, mg/l)	0,010	0,026	0,016
Нитрити (N, mg/l)	< 0,001	< 0,001	< 0,001
Нитрати (n, mg/l)	0,17	0,67	0,41
Азот по Кјелд. (mg/l)	0,2	1,0	0,4
Ортофосфати (mg/l)	< 0,001	< 0,001	< 0,001
Si (kao SiO ₂ , mg/l)	3,0	4,0	3,0
Fe (mg/l)	0,017	0,150	0,070
Mn (mg/l)	0,003	0,300	0,50
Zn (mg/l)	0,001	0,053	0,020
Cu (mg/l)	0,001	0,011	0,006
укупни Cr (mg/l)	0,002	0,014	0,004
Pb (mg/l)	< 0,001	0,20	0,008
Cd (mg/l)	< 0,0005	0,0016	0,0010
Hg (mg/l)	< 0,0002	0,003	< 0,0002
Ni (mg/l)	< 0,002	0,010	0,002
As (mg/l)	0,0002	0,0005	0,0003
CN (mg/l)	< 0,01	< 0,01	< 0,01
укупни испарљиви феноли (mg/l)	< 0,001	0,002	< 0,001
детерџенти (ABS, mg/l)	0,006	0,021	0,013
неоргански угљоводоници (mg/l)	< 0,005	< 0,005	< 0,005
укупни органски угљоводоници (mg/l)	3,5	4,0	3,6

III.1.2. Природни потенцијали и ограничења развоја подручја

Геоморфолошке карактеристике

Потенцијали:

Подручје општине Сурдулица одликује се великом разноликошћу у конфигурацији терена која, посматрано са различитих аспеката развоја општине, може да представља значајан потенцијал.

1. Богатство морфолошке структуре на подручју општине одликује:

- Разноврсна конфигурација терена и смењивање планинских гребена Чемерника, Варденика, Планае, Плешијевца, са брежуљкастим узвишењима и равничарским и заравњеним теренима у долинама река Врле, Јерме и Божичке реке;
- Различити нагиби терена и високи планински врхови са којих се пружа поглед на богатство природних структура;

- Испресецаност подручја клисурама река: Врле, Власине, Јерме, Божичке, Јелашничке и Гарранице, уз које се, врло често, стрмо издижу обронци околних планина;
 - Заступљеност различитих типова вегетације и богатство и сликовитост пејзажа под шумама, пашњацима и пропланцима.
- Овакве природне вредности нуде мноштво могућности у:
- креирању специфичних амбијенталних целина и препознатљивих насељских структура;
 - обезбеђивању предуслова за развој туризма, спорта и рекреације.

2. **Власинско језеро** у морфолошкој структури терена општине представља доминантан мотив и својеврстан **природни репер** подручја. Заузима централну позицију територије општине, али не само у географском, већ и топографском смислу што је, наравно, условљено геолошко- тектонским процесима којима је формирана постојећа морфолошка структура. Својим великим пространством, глатком воденом површином, чија се боја мења зависно од преламања сунчевих зрака, Власинско језеро оставља пријатан утисак на посетиоце. У самом језеру налазе се пловећа острва која повремено, под утицајем ветрова и колебања нивоа језера, мењају положај и тиме свеукупну слику простора, па представљају интересантан мотив за обилазак подручја у различито доба године.

Посматрајући конфигурацију терена, подручје око језера препознаје се као Власинска висораван, окружена највишим планинским гребенима, одакле се терен спушта ка Топлом Долу, Божици и Масуричком пољу, што све указује на богатство природних структура и различите могућности њихове афирмације, првенствено у туристичко-рекреативном смислу.

Ограничења

Подручје општине Сурдулица одликује се великом покренутошћу терена у којој се распон надморских висина креће од равничарских и брежуљкастих делова, чија висина не прелази 500мнв, до планинских врхова на преко 1800м. Нагиби су, такође, веома велики па овакве морфолошке одлике могу да представљају ограничавајући фактор развоја, посматрано са више аспеката:

- 1) Отежано је спровођење саобраћајне и техничке инфраструктуре, јер то изискује сложене грађевинске методе за савлађивање конфигурације терена, чиме се знатно поскупљује процес умрежавања подручја. Посебна ограничења се односе на хидротехничку инфраструктуру водовода и канализације гравитационог система.
- 2) Лоша умреженост подручја иницира тешкоће и у његовом насељавању, односно, обезбеђивању доступности како насеља тако и појединачних парцела, али и у формирању физичке структуре.
- 3) Отежана је дистрибуција производних погона, посебно ако се ради о већим индустријским комплексима који, често, као локациони захтев имају пад терена мањи од 10%.
- 4) Изражен нагиб терена, ако је присутан уз лошу педолошку структуру покривача, бујичне водотоке и неадекватну рејонизацију пољопривредних површина, појачава ерозионе процесе чиме се битно нарушава биљни покривач и укупан екосистем подручја и онемогућава развој привреде (пољопривредне производње, али и туризма).

Биолошке карактеристике

Богатство биљног покривача представља важан потенцијал за развој подручја општине Сурдулица и то посматрано са више аспеката:

- 1) Може се уврстити у још једну од природних лепота подручја као "непрегледни пејзаж шума и трава". Травне површине са разним планинским цвећем налазе се око самог језера и на околним планинама. Листопадне шуме смењују се са четинарским, врло су распрострањена висока и дебела букова стабла, а посебан "украш" Власине представљају беличасте брезе. Због велике надморске висине, на Власини и околним планинама пролеће касни; дрвеће олистава крајем маја, а у јулу цвета ливадско цвеће што све утиче на колорит и сликовитост пејзажа. Настањеност ових предела бројним

животињским светом (дивље свиње, срне, лисице, зечеви, текунице, птице певачице и грабљивице...) додатно повећава њихову привлачност;

- 2) Значајно унапређује укупну екологију простора јер утиче на одрживост енергетских токова који се у њему одвијају, а тиме и на квалитет ваздуха, вода и земљишта, што представља предуслов креирања услова здраве животне средине;
- 3) Представља важан привредни потенцијал за развој: туризма, шумарства, дрвно-прерађивачке индустрије;
- 4) Распрострањеност различитих врста лековитог и медоносног биља отвара могућности његовог сакупљања и коришћења и у здравствене сврхе, посебно када се узме у обзир њихов висок квалитет који се развија унутар изузетно здраве, незагађене природе.

Хидролошке карактеристике

Потенцијали:

Хидроенергетски потенцијал подручја општине Сурдулица веома је велики и првенствено базиран на потенцијалима коришћења Власинског језера. Воде ХЕ система "Власина" имају употребну вредност која, рационалним коришћењем може значајно да се увећа, па стога представљају можда и највећи природни ресурс подручја. Користе се у различите сврхе: за производњу електричне енергије, наводњавање, водоснабдевање насеља, риболов, спорт и рекреацију, туризам.

- 1) Мелиорација тј. одводњавање и наводњавање представља важну агротехничку меру, чијим се спровођењем знатно повећавају приноси земљишта. ХЕ систем "Власина" своју пуну примену у ове сврхе има једино у Масуричком пољу у којем су, и пре његове изградње, воде Врле, Масуричке и Биновске реке, коришћене за наводњавање. На другим површинама слива језера и његових притока доминирају ливаде и пашњаци, док су њиве само местимично присутне. Стога, може се извести закључак о врло лошој искоришћености потенцијала ХЕ система "Власина" у домену наводњавања, услед неадекватне рејонизације пољопривредних површина.
- 2) С обзиром на чистоћу и квалитет планинских река, ти водотоци могу да се користе не само за задовољавање потреба индустрије, већ и за водоснабдевање насеља.
- 3) Рибарство захтева незагађену, чисту воду, а како је то одлика водотокова подручја општине Сурдулица, велики су потенцијали за развој ове привредне гране. Воде Власине и њених притока, и пре стварања језера, насељавале су аутохтоне врсте (поточна мрена, пиор, поточна пастрмка). Подизањем бране и ујезеравањем воде, настао је нови биотоп и промењени услови кретања, размножавања и исхране риба, што се одразило и на њихову количину. Предузете су мере систематског порибљавања језера охридском пастрмком која се врло успешно прилагодила новим условима, а касније и биљоједном рибом белим амуром, како би се зауставио процес зарашћивања језера травом, што је било приметно посебно у плићим деловима језера. Праве се и вештачки рибњаци, а како има довољно чисте, планинске воде, она се стално обнавља, па су добри услови за развој риба, односно, мрешћење.
- 4) Лепота, бистрина и чистоћа планинских река овог подручја представља изузетан потенцијал за развој различитих спортско-рекреативних активности у њиховом окружењу, као и за унапређење туристичке понуде општине.

Реке представљају окосницу, а често и предуслов развоја насеља кроз која протичу, јер не само да побољшавају еколошке услове простора и његову сликовитост, већ подстичу и економски напредак.

Ограничења

- 1) Подручје општине Сурдулица је релативно сиромашно текућим водама али се, ипак, као једно од ограничења јавља опасност од **поплава**:
 - највећи утицај на настанак поплава имају кише великог интензитета, поготово ако дуже трају.
 - отапање снежног покривача, услед продора топлих ваздушних маса у пролеће, изазива нагло повећање протицаја и настанка поплава. Територија ХЕ система "Власина" је у већем делу брдско-планинска, са много обешумљених потеса (голети) који су погодни за образовање бујица и настанак бујичних поплава. Мостови, пропусти, путеви и сл. представљају препреке за пролаз високих вода река Масуричког поља и Јужне Мораве, па се оне изливају, плаве околно земљиште и причињавају штете по ливадама и њивама. Изградњом ХЕ система, воде ове територије су уређене и, уместо да отичу рекама, задржавају се у

језерима и хидроакумулацијама, усмеравају каналима и тунелима и наменски користе. Међутим, и даље остаје проблем прекомерне сече шума, које представљају најбоље регулаторе отицања вода. У том смислу, све док се не спроводе мере планског газдовања шумама и константног пошумљавања голети, поплаве ће бити присутне као ограничавајући фактор развоја.

2) **Антропогени утицај** је толико изражен да, уколико се третман водних ресурса од стране човека не побољша, квалитет вода, који је још увек у категорији прве класе и један од важнијих потенцијала подручја, прерашће у ограничавајући фактор. Процес урбанизације донео је и своје негативне ефекте кроз загађивање вода, не само од стране индустријских постројења, већ и свакодневним активностима становништва у насељима.

3) Значајан део територије захваћен је **ерозијом**, негде већег, а негде мањег интензитета, која је најизаженија у сливовима Врле и Божичке реке. Она је узрок бујичних поплава, а утиче и на појаву и пораст великих вода на рекама овог подручја, као и на засипање хидроакумулација овог система.

Власинско језеро је, одмах по стварању, постало изложено засипању чији је интензитет у директној зависности од начина коришћења земљишта у његовом непосредном сливу (оранице, траве и шуме); највише површинско отицање је са ораничних површина, а далеко мање са травних и шумских; такође, значајно је и засипање језера абразијом обале.

4) **Наводњавање** подручја се, условљено лошом рејонизацијом површина и начином спровођења мелиорационог система, у одређеним деловима подручја јавља као ограничавајући фактор развоја, иако би требало да је један од важнијих хидропотенцијала којим може знатно да се унапреди пољопривредна производња:

- воде Власинског језера, његових притока и сабирних канала, не користе се за наводњавање околних површина, јер у њиховој структури њиве имају најмање учешће;
- хидроакумулације ХЕ "Врла II и III" налазе се у долини Врле где, такође, нема обрадивих површина;
- најинтензивније наводњавање је у Масуричком пољу али је, услед организационих и техничких пропуста, и ту коришћење воде нерационално.

5) **Непрístupачност обала** Власинског језера првенствено је условљена конфигурацијом терена и његовим геолошким и педолошким одликама и значајно отежава, а на неким деоницама потпуно онемогућава, коришћење обала у спортско-рекреативне и туристичке сврхе.

Климатске карактеристике

Потенцијали:

Клима посматраног подручја има извесна обележја која се могу посматрати као потенцијал, посебно за одвијање различитих спортско-рекреативних активности и за развој туризма:

1) Температура, влажност ваздуха и количина падавина су такви да више погодују одвијању зимске него летње туристичке сезоне, поготову у вишим деловима подручја, на планинама и око Власинске висоравни, где имају одлике субпланинске климе:

- дуге и хладне зиме са дуготрајним и дубоким снегом на планинским косама, као и ледом на воденим површинама,
- хладна, свежа и кратка лета и прелазни периоди са малим бројем дана, са вишим температурама ваздуха и воде, који би омогућили купање у језеру, али су метеоролошки услови и незагађена животна средина изузетно повољни за шетње и различите облике пасивне рекреације.

Мањом облачношћу од просечне карактеришу се лето и јесен што, заједно са вишим температурама ваздуха и мањом количином падавина, доприноси бољој посећености подручја у то доба године.

Ограничења

Субпланинска клима, заступљена у планинском делу подручја општине, поседује низ одлика које, зависно од планираног начина коришћења датог земљишта и активности чијем одвијању погодују геоморфолошки услови, могу да имају ограничавајуће дејство:

1) Условљено надморском висином, температуре ваздуха на подручју Власинске висоравни и планинама које је окружују, као и воде самог језера су ниске, у смислу да је онемогућено купање и низ других активности које би ту могле да се одвијају. Током малог броја летњих дана температурни услови су задовољавајући, па је купалишна сезона изузетно кратка.

- 2) Зиме су дуге и хладне, са знатним снежним падавинама, што може неповољно да утиче на квалитет живота становништва.

Ветар је изражен на подручју већих надморских висина и око Власинске висоравни, честа је појава сметова и поледица, што све, заједно са великим нагибима терена, отежава његову проходност првенствено у погледу функционисања саобраћаја, па има негативан одраз не само на развој туризма, већ на укупни квалитет живљења.

III.2. Потенцијали и ограничења планског подручја – резиме оцене постојећег стања природног и друштвеног комплекса, привреде, инфраструктуре и заштите

Простор Општине Сурдулица може се посматрати **екстерно**, у регионалном смислу, узимајући у обзир ближу и нешто даљу околину и **интерно**, у организационом смислу, кроз најосновније елементе руралног система. Природни услови и природни извори су онај фактор који је у многоме одредио досадашњи развој Општине, а сигурно је да ће ове карактеристике и у наредном периоду бити окосница и основни узрок дешавања у простору.

Шири простор

Општина Сурдулица налази се на југоистоку Србије, источно од главног путног правца (коридора 10) Ниш – Скопље и простире се до границе са Бугарском. Данас је овај простор познатији по Власинском језеру (некада Власинском блату), а мање познат као део Крајишта која су се као посебни локални амбијенти формирали и издвојили у неколико последњих векова.

Подручје Крајишта и Власине, као и положај насеља у њима, може се дефинисати уз помоћ више познатих географских појмова, као и увидом у до сада објављена истраживања на овом подручју. Тако, у својим антропогеографским проучавањима обављеним почетком XX века након обиласка ових крајева, сарадник Јована Цвијића, географ Риста Т. Николић овај простор дефинише као планинску област између градова Врања, Ћустендила, Радомира, Трна и Власотинца. По истом извору, области Крајиште и Власина, захватају средишњи и највиши део оног планинског комплекса, који се као огранак Осоговских планина, пружа преко Патарице и Стрешера, до близу Руја, а омеђују га тектонске котлине дуж Мораве (Јужне и Велике) на западу и Струме на истоку. Даље ће исти аутор дефинисати Крајиште као јужну половину ове области, са простирањем на северу, до области власинског Блата (сада вештачког акумулационог језера). Власина представља северни део области, највише око слива власинског блата (сада језера) и река које извиру у овом подручју.

Обе ове области су по својим карактеристикама планинске и високе (надморска висина од око 500 м по ободима, па све до преко 1900 м на врховима), па се тиме видно издвајају од околних ниских крајева према Морави и Струми. Све то чини да је овај простор у односу на околне издвојен, самосталан, уз то тешко пролазан и забачен. Мимоилазе га главне саобраћајне линије низ Мораву, Јужну Мораву, Нишаву и Струму.

Имајући у виду непогодност веза ових забачених простора са удаљеним развијенијим крајевима, ова подручја можемо третирати као скуп развођа притока Мораве и Струме и то Врле реке, Власине, Јерме, Светле, Рејанске реке, Драговиштице и др., па их тако и посматрати као отворену на више страна, према спуштању земљишта у правцу долина тих река. Имајући у виду овакву оријентисаност делова ове, по многим етнографским, географским и социолошким карактеристикама јединствене области, уочљива је подела јужног дела (Крајишта) на врањско, ћустендилско и радомирско, а северног дела (Власине), на саму Власину (простор око језера), затим горњи слив реке Власине, затим Суходолско поље и знепољско крајиште.

Северне области, горњи слив реке Власине северно од власинске висоравни, гравитира граду Лесковцу (преко Власотинца), а знепољско поље Брезнику и Трну у Бугарској. Јужне области (Крајишта) су претежно усмерене градовима у долинама - Врању (преко Сурдулице). Сама власинска област (језеро и околни простор власинске висоравни) у економском смислу гравитира двама странама (Лесковац, Врање), иако је у административном смислу саставни део сурдуличке општине и врањске области, односно Пчињског округа. У много чему веома слични, ови простори се тако могу и посматрати. Могуће је детаљније третирати део једне од поменутих области, чиме се не претендује да се под карактеристике одређеног подручја подведу и остали поменути крајеви. Међутим, свакако треба имати у виду огромну истоветност горе поменутих простора у етнолошко - социјалном и привредно - градитељском

(архитектонском) смислу. Мања одступања од правила, присутна су управо због различитости у раним економским и каснијим, државно - административним утицајима.

Ужи простор

Посматрајући подручје Општине са аспекта природно - географских одлика, оно се може третирати и кроз три просторне целине, којима се тешко могу одредити међусобне границе:

- 1) На западу се издваја равничарско – брдски појас од 400 до 800 м. надморске висине у коме се налази доњи слив реке Врле са делом сливова Масуричке и Романовске реке, делом слива Јелашничке реке, затим Дубнице и Биновске реке, а у коме се налази и сам урбани центар Сурдулица.
- 2) Средишњи планински простор Општине захвата знатне делове планина Варденик (врх Стрешер - 1875 м.) и Чемерник (врх Велики Чемерник – 1638 м.) са горњим сливом и котлинама Врле и Масуричке реке.
- 3) Источни део Општине представља Власинска висораван са језером и горњим током реке Јерме на североистоку.

Власинско језеро, једно је од највећих, најлепших и највиших језера у Србији. У прошлости, ту је била власинска тресава, са шеваром, трском и само местимично видљивом воденом површином. Услед оштре планинске климе, која влада на целом подручју некадашње депресије на власинској висоравни, а при ниским температурама ваздуха, испаравање воде која је дотичала из десетак потока и речица са ободних површина као и путем падавина, било је незнатно. Услед тога, прво је настала мочвара, која је зарашћивањем и труљењем органског материјала, преобраћена у тресаву. Ово потврђују и велике наслаге тресета поред обале садашњег језера, као и пловећа тресетна острва.

ПРИРОДНИ УСЛОВИ И РЕСУРСИ

За пример типичне руралне организације простора овог краја и специфичности његових елемената (атара, насеља, засеока, дворишта, куће и елемената домаћинства) може се са великом мером универзалности третирати неки од атара - насеља из сва три специфицирана подручја Општине, а да се у приступу не погрешу у методолошком и обухватном смислу. Наиме, географски посматрано, ако се изузме западни појас моравске долине, остали простори поседују скуп оних особености које су карактеристичне за читав раније поменути простор Крајишта и Власине.

Само подручје општине Сурдулица, као јужна област шире географске целине Крајишта и Власине, а имајући у виду нешто другачији историјски контекст и различите економске и утицајне везе током времена, издваја се и у културном смислу разликује од јужнијих области и више припада северном патријархалном културном појасу Балканског полуострва. По Јовану Цвијићу, овде је услед природне неприступачности утицај старе византијске цивилизације био најслабији, па се може констатовати чиста патријархална култура у централном типу особина становништва Балканског полуострва.

цивилизације био најслабији, па се може констатовати чиста патријархална култура у централном типу особина становништва Балканског полуострва.

Запажена је и слаба миграција становништва према јужним областима. Изражена је миграција на север, како трајна (пресељење), тако и повремена (сезонски послови и образовање). Ова потоња је у културолошком смислу, оставила дубоке трагове у особеностима посматраног простора, мењајући га и доносећи дух новог.

Хронолошки посматрано,

историјски развој није се много разликовао од краја до краја. Тип насеља је, ако се изузме гравитирајуће подручје Сурдулице и неколико равничарских села на осталом преовлађујућем подручју Општине исти, а у многоме и кућишта, затим распоред објеката на

њима и обичаји у градњи који код становништва владају или су владали. Карактер становништва је, иако варијабилан, у многоме јединствен и представља интересантну мешавину јужноморавског и шопског типа, у условима издвојености и изолованости и као такав је интересантан за анализу у сваком, па и обичајном (урбанистичко-архитектонско-градитељском) смислу.

На територији Општине изражене су висинске разлике, које достижу преко 1500 м. (разлика између најмање надморске висине - западне границе атара Јелашнице и Биноваца – око 360 м. и највеће надморске висине на планини Варденик, врх Стрешер, 1.876 м.). Може се констатовати да је експозиција терена разнолика, односно да су приближно заступљене неповољније - северна, североисточна и северозападна и повољније оријентације - јужна, југоисточна и југозападна.

Терени са средњим и нешто већим нагибом (10° - 20°), а у њима доминирају површине за које се може рећи да су повољни или условно повољни за готово све људске активности у простору, заступљени су у мањој мери у западном делу Општине. Површине са нагибом преко 20° заузимају позамашан део територије, што је неповољност, јер се на таквим површинама ни једна важнија људска активност не може одвијати без додатних напора и улагања. Површине са нагибом до 10° заступљене су у западном подручју Општине и оне представљају погодност и предност за ратарску пољопривреду и производњу хране. Ерозија земљишта је значајна геоморфолошка црта Општине, чији је интензитет и распрострањеност директно у вези са нагибима.

Као последица оваквог карактера рељефа јавља се изразита доминација природне вегетације (око 85% територије општине) над културама. Наиме, велики део територије Општине налази се под претежно буковим шумама које се простиру до надморске висине од око 1.500 м., затим под пашњацима и ливадама. Шуме обично покривају стрмије нагибе, док их на заравнима смењују пашњаци и ливаде. Далеко највећи део територије општине Сурдулица налази се под шумама (око 24.800 ха или 40%), под пашњацима (око 13.226 ха или 21%) и под ливадама (око 10.843 ха или 17%). Под ораницама и баштама је око 8.500 ха или 13,5% од чега је само под житом око 1.600 ха или 2,5%, под воћњацима 1209 ха или 1,5%, а под повртњацима 92 ха или 0,1%. Оранице су, дакле, мање заступљене и карактеристичне за ниже атаре у Општини у оквиру Масуричког поља и уопште доњег слива реке Врле.

Према шумско-привредним основама, постоје значајне залихе дрвне масе, па је дрвна индустрија потенцијална грана развоја, не само ради економске експлоатације, већ и из разлога коришћења у здравствене, рекреативне и туристичке сврхе.

Потенцијали руралног подручја

Као претежно планинско подручје, територија општине Сурдулица има у великој мери изражене могућности коришћења свог природног потенцијала. Пре свега, то су шумске и пашњачке површине, које захватају укупно око 80% територије Општине. Уз њихову негу и одржавање, овде би било могуће интензивирати планинску пољопривредну производњу (шумарство и сточарство). Осим наведеног, потенцијали ових простора су и заснивање и развој експлоатације бобичастог воћа (боровница, купина, шумска јагода) и различитих врста лековитог биља.

Посебна могућност пружа се у унапређењу и даљем развоју рибарства (све врсте пастрмке), како у брдско – планинским, тако и у равничарским крајевима.

Равничарски део општине у Масуричком пољу и котлини реке Врле западно од Сурдулице, повољан је за интензивирање ратарства, побољшањем услова (наводњавање, увећање обрадивих површина и обезбеђивање бољих услова производње – стакленици, модернизација и заштита усева). Овде се посебно мисли на повртарство, воћарство и развој виноградарства на обронцима и подножјима Варденика и Чемерника.

Могућности за развој шумских површина постоје и на великим нагибима где се развила ерозија, што је од великог значаја за заштиту тих терена. Распрострањеност терена који пружају повољне услове за развој сточарства је велика, али се они, на жалост, не користе интензивно.

Површине које су погодне за туризам (зона Власинског језера), посебно зимски туризам (Варденик и Чемерник), уједно су погодне и за сточарство и шумарство. До конфликта на терену око намене ових подручја не би требало да дође, јер су наведене активности комплементарне. Терени су повољни у погледу природних услова за различите типове насељавања, не само у класичном смислу, већ и за туристичке комплексе, викенд насеља, сеоски туризам и друго, што омогућава комплетност и разноликост туристичке понуде.

Под различитошћу понуде овде се мисли на могућности развоја ловног и риболовног туризма, сеоски туризам уз формирање мини сточарских капацитета – малих фарми. Поред тога, изузетне су могућности развоја рекреативног летњег и зимског туризма, а уз додатна улагања и конгресног, вансезонског туризма (пролеће – лето).

Из анализе природних услова и извора подручја Сурдулице, може се закључити да су њени терени природно погодни за развој пољопривреде, шумарства и насељавања, при чему ознаку "погодни", треба разумети као повољност да се на датим површинама не захтева или се захтева разумно додатно улагање да би се исте користиле у жељене намене.

Постојеће стање коришћења земљишта

Параметри и процеси који су пресудно утицали на стање коришћења земљишта на простору општине Сурдулица представљају морфолошке карактеристике терена и демографска кретања на подручју. Поред поменутих, изврстан утицај на развој одређених функција имали су и важнији саобраћајни токови и изградња ХЕ „Власина“.

У геоморфолошком смислу, на простору општине Сурдулица јасно се издвајају три просторне целине:

- 1) југозападни равничарски део који чини простор Масуричког поља, са градским насељем и околним сеоским насељима, погодно за интензиван развој пољопривреде, као и несметан развој насеља са свим функцијама;
- 2) брдско-планинско подручје где је:
 - побрђе погодно за воћарство и сточарство,
 - планински део са ливадама и пашњацима који погодује квалитетном сточарству;
- 3) власинска висораван у централном делу подручја Општине.

Сагледано са аспекта условљености начина и степена коришћења простора општине, демографски фактори као једни од кључних, односе се на дугогодишње процесе унутрашње миграције становништва (село-град), које су за последицу имале пражњење сеоских насеља нарочито у рубним појасевима општине, а што је даље проузроковало смањење интензитета и разноврсности коришћења земљишта у планинском појасу.

Истовремено, последица оваквих тенденција узроковала је повећање потребе за коришћењем земљишта у градском и приградским насељима.

Следећи битан аспект коришћења земљишта представљају саобраћајни токови на подручју Општине, који су у мањој или већој мери иницирали развој осталих садржаја и активности на одређеном простору. У том смислу, приметна је концентрација индустрије и услуга на потезу магистралног пута у и непосредној околини општинског центра и важнијим градским саобраћајницама. Истовремено, поменути магистрални правац иницирао је конурбацијске процесе зони приградских насеља, а тиме и збијенију насељску структуру и гушће насељене грађевинске реоне (Загужање, Алакинце, део насеља Ћурковица).

На коришћење земљишта са аспекта коришћења водних ресурса Општине, пресудан значај имала је изградња ХЕ "Власина". Као последица тога, формирањем Власинског језера, на подручју Власинске висоравни дошло је до значајних промена у начину и степену коришћења простора.

Са друге стране, коришћење водног потенцијала језера је вишеструко, пре свега, кроз развој привредних грана, посебно туризма. Као привредни ресурс користи се у производњи електричне енергије и водопривреди (водоснабдевање, заштита од ерозија и бујица, мелиорације и наводњавање). Као туристички атрактер, Власинско језеро иницирало је туристички развој подручја како непосредно уз језеро, тако и на ширем подручју Власине, али је степен искоришћења туристичких потенцијала простора и даље релативно низак.

Доводећи у везу два опредељујућа параметра при анализи начина и интензитета коришћења земљишта – морфологије простора општине и концентрације становништва, уочава се да је интензитет коришћења простора највећи у градском насељу Сурдулице и приградским насељима који се налазе уз главне саобраћајне токове, док је, са друге стране, његов најмањи интензитет у високопланинском подручју.

С обзиром на то да највећу површину обухвата брдско-планинско подручје (87.8%), закључак је да простор општине Сурдулица, изузев поменутих насеља, карактерише изузетно низак степен коришћења простора.

Интересантно је напоменути да су се сеоска насеља прелазног типа, на прелазу из равничарског у брдски део, најравномерније развијала (Јелашница, Масурица, Доње Романовце, Загужање), пре свега, када је питању развој насељске структуре, али и пољопривреде, привредних делатности, и др.

Проблеми, конфликти и ограничења у коришћењу земљишта

Основне карактеристике досадашњег начина и интензитета коришћења земљишта на територији општине упућују на углавном неадекватно коришћење већег дела територије и низак степен коришћења простора, услед бројних развојних чинилаца.

У том смислу, основни проблеми и ограничења су:

- демографско пражњење планинских насеља;
- лоша саобраћајна приступачност већем делу планинског подручја;
- слаба развијеност инфраструктурних система;
- интензивнији развој насеља и концентрација индустрије и саобраћаја у зони најквалитетнијег пољопривредног земљишта - Сурдулица, Бело Поље, Алакинце, Загужање;
- заштита природних вредности и туристички развој Власине;
- изразита геоморфологија простора општине;
- већи нагиби терена речних долина у планинском подручју;
- ограничавајући фактор у досадашњем развоју општине Сурдулица је и њен географски положај и слабе везе у односу на економски и саобраћајно развијеније делове Србије, а од постојећих развојних коридора само мали део је усмерен на општину Сурдулица;
- замирање појединих привредних активности;
- привредна неразвијеност општине представља изузетно велико ограничење за активирање и адекватно коришћење њених природних потенцијала.

Наведена ограничења неминовно су утицала и на низак ниво коришћења простора. С обзиром на то да ће и у будућности већина од њих представљати развојну препреку, потребно је указати на потребу рационалног и планског коришћења свих расположивих природних и створених потенцијала простора.

Потенцијали развоја

Најзначајнији природни и створени потенцијали који представљају основ за адекватније активирање и интензивније коришћење простора општине, а последично и њен бржи економски развој, представљају:

- разноврсност (категија) земљишта (пољопривредно, шумско, водно, грађевинско, ...);
 - богатство и разноврсност пољопривредног земљишта, што погодује гајењу различитих култура;
 - разноврсност морфологије за развој различитих видова пољопривреде и шумарства;
 - велика шумовитост подручја као привредни и потенцијал за развој туристичких активности;
 - значајан удео водног земљишта на подручју општине – Власинско језеро као најзначајнији водни потенцијал за развој привредних функција и туризма;
 - већ формирано грађевинско земљиште у највећем делу територије, осим на подручју атара Новог Села;
 - релативно развијена мрежа магистралних и регионалних путева представљају потенцијал за јаче активирање поменутих саобраћајних токова (интензивирање развоја пословно-производних функција, комерцијалних делатности и услуга, развој садржаја као подршке развоју транзитног туризма, итд.);
- погранична зона – потенцијал за повећање разноврсности и интензитета коришћења простора кроз развој пословних, услужних и туристичких садржаја.

ТЕРИТОРИЈАЛИ РАЗВОЈ

Већ је наглашено да морфолошке одлике подручја, саобраћајни токови и демографске прилике имају пресудан утицај на укупан досадашњи развој Општине.

За разлику од поменутих чинилаца, сви остали фактори - ресурси нису у значајнијој мери утицали на промене како у структури коришћења земљишта, тако и у односу на њихову диспозицију у простору и развојне токове – територијални развој.

У складу са тим, основне карактеристике досадашњег територијалног развоја могу се препознати кроз:

- формирање већих грађевинских реона (гушће изграђене структуре у равничарском делу општине (Сурдулица и околна насеља);
- веће и компактније зоне пољопривредног земљишта у Масуричком пољу;
- развој пословно-производних зона и збијенија структура насеља иницирана главним саобраћајним токовима (магистрални, са солидно развијеном мрежом локалних путева);
- релативно повољна демографска слика подручја у равничарском делу.

Интересантно је напоменути да су насеља у подножју планина на ободу Сурдуличке котлине (Јелашница, Масурица, Загужање, Д. Романовце, Ђурковица) имала равномернији развој од већине равничарских насеља.

Зоне које обухватају брдско-планинско подручје карактерише нижи степен искоришћења земљишта – насељска структура разбијеног типа (пунктови грађевинског земљишта – махале), неповољна демографска слика подручја, екстензивна пољопривреда (воћарско-сточарски

реони), веће зоне шумског земљишта. Главни путни правци који пресецају подручје нису у значајнијој мери иницирали степен изградње и развој осталих функција у оквиру ових делова подручја.

Напред поменуто односи се и на недовољно искоришћење потенцијала које пружа погранични положај општине за развој функција секундарног и терцијарног сектора и туристичких садржаја. Један од најзначајнијих ресурса општине и потенцијал за адекватнији територијални развој простора у целини чини средишња зона која обухвата Власинску висораван са Власинским језером. Простор зоне је слабо насељен и недовољно активиран у смислу развоја свих функција значајних за развој општине, нарочито туристичких.

У складу са напред поменути, може се рећи да окосницу територијалног развоја простора општине чине три карактеристичне зоне – западна (претежно равничарска, најразвијенија), средишња (зона Власинске висоравни, туристичка зона) и источна (погранична зона). Осовину територијалног развоја чини магистрални саобраћајни правац који повезује све три напред поменуте зоне. Интензитет коришћења простора у оквиру сваке од њих је различит и постепено се смањује према истоку, почев од најразвијеније и функционално најкомплексније западне зоне. Истовремено и на исти начин, опада и интензитет активирања простора дуж поменуте осовине.

Оваква диспозиција просторно-функционалних зона представљаће основ и за будући територијални развој подручја општине у целини.

Ограничења територијалног развоја

Морфолошке карактеристике терена представљају ограничење за развој адекватне техничке инфраструктуре и повезивање насеља.

Неповољна демографска слика подручја у планинским и рубним деловима општине представља ограничење за ефикасан и одржив територијални развој.

Потенцијали територијалног развоја

Главни саобраћајни токови (магистрални и регионални правци) представљају потенцијал који подржава линијски територијални развој – активирање развојних осовина.

Осим путева, линијски територијални развој омогућава и богата мрежа речних токова (развој пословно-производних система у функцији коришћења водних ресурса – мини хидроелектране, рибањаци, развој туристичких атрактера и др.).

Погранични положај општине омогућава формирање трансграничних региона и могућност значајнијег активирања пограничне зоне, нарочито у зони граничног прелаза (развој пословних, комерцијалних и услужних делатности, итд.).

Изузетно велики потенцијал територијалног развоја представља Власинско језеро у смислу значајнијег активирања, превасходно, туристичких потенцијала подручја – носилац развоја средишње зоне.

IV ПРЕГЛЕД ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА И КВАЛИТЕТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ НА ПОДРУЧЈУ ЗА КОЈЕ СЕ ИЗВЕШТАЈ ДОНОСИ

IV. 1. АНАЛИЗА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ, ПРИРОДНИХ ВРЕДНОСТИ, ПЕЈЗАЖА И КУЛТУРНИХ ДОБАРА И УГРОЖЕНОСТ ОД ЕЛЕМЕНТАРНИХ НЕПОГОДА И РАТНИХ ДЕЈСТАВА НА ПОДРУЧЈУ ОПШТИНЕ СУРДУЛИЦА

Општина Сурдулица има релативно незагађену животну средину са очуваним природним ресурсима (богатство вода, шума, чист ваздух, очувана природа). Шумско земљиште представља велико богатство Општине, с обзиром да преко 87% територије спада у брдско-планинска подручја. Власинско језеро представља својеврстан природни репер подручја и заузима централну позицију на територији Општине.

За подручје Плана успостављен је мониторинг већине параметара животне средине - ваздух, бука, воде, нејонизујућа зрачења, земљиште, отпад. За поступак процене утицаја поред тих података коришћени су релевантни подаци из постојеће документације, као и доступни подаци о стању животне средине. На основу доступних података, закључује се да се јавља повремена и ограничена загађеност медијума животне средине.

Могући загађивачи који имају повремени утицај на животну средину су:

- грејање на чврста горива у току зиме (тачкасти извори загађења),
- индустрија, тј. загађивање из индустријских погона (тачкасти извори загађења),
- саобраћај, тј. загађивање издувним гасовима моторних возила на државним путевима I и II реда (линијски извор загађења),
- неконтролисано испуштање отпадних и фекалних вода без предtretмана на руралном подручју и туристичком подручју Власине и
- дивље депоније у сеоским насељима.

IV. 1. 1. Ваздух

Главни извори загађивања ваздуха на територији Просторног плана су:

- ложишта која за грејање у зимским месецима користе чврста горива (дрво и угаљ) и котларнице даљинског грејања,
- појединачни производни објекти као стационарни извори загађивања ваздуха (Knaufinsulation, Симпо Стил, Фабрика хлеба и млека, Фабрика воде „Власинка“...) и
- саобраћај на државним путевима I и II реда као покретни извор загађивања ваздуха.

Општина Сурдулица је 2015.године донела "Програм контроле квалитета ваздуха на територији општине Сурдулица". Од тада се редовно врши мониторинг квалитета ваздуха.

Најновији **извештаји о утврђивању квалитета ваздуха за 2018.годину** (које су радиле овлашћене организације Институт за заштиту на раду А.Д. Нови Сад и Институт "Ватрогас" ДОО Нови Сад) показују следеће:

- од 5.1.-5.2. мерење укупних **таложних материја** са тешким металима у ваздуху на локацији индустријско насеље Бело поље показало је да измерена концентрација укупних таложних материја **није прелазила** максимално дозвољене вредности (MDV) прописане Уредбом о условима за мониторинг и захтевима квалитета ваздуха ("Сл.гласник РС" бр. 11/10,75/10 и 63/13) (у даљем тексту: "Уредба");

- 5.2.-5.3. на локацији индустријско насеље Бело поље концентрација **таложних материја** током узорковања **је прелазила** MDV прописане Уредбом;

- 28.5.-28.6. вршено је узорковање на 3 мерна места - Сурдулица центар, индустријско насеље Бело поље и Власина Рид Сурдулица. Узорковани су: амонијак (NH₃), хлороводоник (HCl), формалдехид (HCHO), бензен (C₆H₆), толуен (C₇H₈), етил бензен (C₈H₁₀), о.т.р.-ксилен (C₈H₁₀), сумпор диоксид (SO₂), азот диоксид (NO₂), чађ, суспендоване честице фракција PM10, полициклични ароматични угљоводоници (PAH), олово (Pb), арсен (As), кадмијум (Cd), никл (Ni) и укупне таложне материје. На локацији Сурдулица центар **није било дана са прекорачењем** MDV ни за један параметар. На локацији индустријско насеље

било је **прекорачења** MDV за **амонијак** (NH₃) 14 дана и за **хлороводоник** (HCl) 8 дана. За локацију Власина Рид **није било прекорачења** ни за један параметар;

-28.6.-28.7. на локацији индустријско насеље Бело поље количина укупних **таложних материја је прелазила** MDV цео месец;

-28.7.-28.8. на локацији индустријско насеље Бело Поље укупне **таложне материје нису прелазиле** MDV;

-28.8.-28.9. на све три локације је вршено узорковање амонијака (NH₃), хлороводоника (HCl), формалдехида (HCHO), сумпор диоксида (SO₂), азот диоксида (NO₂), чађи, суспендованих честица PM10, полицикличних ароматичних угљоводоника (PAH), тешких метала у укупним суспендованим честицама PM10 и укупне таложне материје. На локацији центар Сурдулица **није било дана са прекорачењем** MDV ни за један параметар. На локацији индустријско насеље било је 14 дана **са прекорачењем** MDV за **амонијак** (NH₃), 11 за **хлороводоник** (HCl), 9 за **формалдехиде** (HCHO), 1 за **арсен** (As), 2 за **кадмијум** (Cd) и 3 за **никл** (Ni). На локацији Власина Рид **није било прекорачења** MDV ни за један параметар;

-1.10.-1.11. на локацији индустријска зона било је 11 дана са прекорачењем MDV за **амонијак** (NH₃), 9 дана за **хлороводоник** (HCl) и 16 дана за **формалдехиде** (HCHO);

-1.11.-1.12. у индустријској зони број дана **са прекорачењем** MDV за **амонијак** (NH₃) био је 14, за **хлороводоник** (HCl) 4 дана и за **формалдехиде** (HCHO) 14 дана;

-1.12.-30.12. у индустријској зони било је 6 дана **са прекорачењем** MDV за **амонијак** (NH₃), 4 дана за **хлороводоник** (HCl) и 11 за **формалдехиде** (HCHO);

-27.12.-26.1.2019. у индустријском насељу Бело Поље вршено је само узорковање таложних материја. Измерене вредности концентрације укупних **таложних материја** у амбијенталном ваздуху **нису прешле** референтне вредности прописане Уредбом током периода узорковања.

На основу постојећег стања може се закључити да је најугроженији простор на подручју општине са аспекта загађивања ваздуха Индустријска зона Бело Поље где послује већина фирми. Ипак, констатује се низак степен загађености ваздуха, што указује на мали емисиони потенцијал присутних потенцијалних загађивача. Процењује се да се концентрације изнад ГВИ јављају у виду краткотрајних, епизодних загађења при нарочито неповољним метеоролошким и микроклиматским условима. Ниво емисије таложних материја из ваздуха не би требало да утиче на животну средину.

IV. 1. 2. Воде

Површинске воде

Подручје Просторног плана је већим делом означено као подручје богато површинским водама, са постојећом акумулацијом на Власинском језеру. Хидрографска мрежа је разбијена на повремене и сталне токове. Углавном се ради о планинским речицама и потоцима.

Општина Сурдулица налази се у сливу реке Врле, Масуричком пољу, сливу Горње Јерме и Божичке реке, а захвата и део Власинске висоравни. Врла прима са леве стране притоку, Романовску реку.

Општина Сурдулица припада највећим делом Црноморском сливу, а само Божичка река припада Егејском сливу. Према припадности регионалним сливовима Власина и Врла припадају Јужној Морави, а део водотока на Власини Јерми, односно Нишави.

Разноврсна морфологија терена дели подручје општине на сливове главних водотокова и то: слив реке Врле, слив Јелашничке реке, слив реке Гарванице, слив реке Власине, слив реке Јерме и слив Божичке реке.

У реку Врла се уливају са десне стране јаруге: Љута крушка, Врли брег, Попова корија, највећа Дубока долина-страдалиште, Белопољска и друге мање. У сушним месецима немају протицаја, али прихватају атмосферске падавине, посебно јаке, краткотрајне пљускове. Са леве стране се уливају потоци: Вучарник (каналсан кроз грађевински рејон), Црешња (каналсан кроз грађевински рејон), Видина долина на јужној граници обухвата који прихвата јаругу Три шансе. У западном делу обухвата је захват техничке воде на реци Врла, изграђен у време другог светског рата за потребе термоелектране Мачкатица.

Акумулационо, Власинско језеро је једно од највећих, најлепших и највиших језера у Србији. У слив језера вештачки су уведене површинске воде из сливова река Чемернице, Стрвне, Јерме и Струме. Притоке језера са западне стране су Шаовица, Браташница, Јанчин и Стевановски поток, Манојловица и Цветкова река. Притоке језера са јужне стране су

Симонова река и Јарчев поток, а са југоисточне Божичка и Милованска река. Испод Букове главе, од многобројних извора, формира се Дејанова река која се улива у Божичку реку и припада сливу Струме. Са северне стране Букове Главе извиру Кписурска и Смудијина река које се спуштају у Суходолско поље и образују Јерму. Са источне стране у језеро се уливају Бабина, Мурина река и Појиште.

Река Врла, десна притока Јужне Мораве је најзначајнија река на територији општине Сурдулица. Због близине својих извора Власини и Власинском језеру урачунава се често са својим притокама у Хидроенергетски систем Власина. Ова река и њене притоке су угрожене отпадним водама различитог порекла и састава.

На квалитет површинских вода на посматраном планском подручју највећи негативан утицај имају:

- неконтролисано испуштање отпадних и фекалних вода без претходног пречишћавања у водотокове или несанитарне септичке јаме,
- дивље депоније на подручју Просторног плана и
- нелегално ископавање песка и шљунка са речног дна.

Главни узрок загађивања вода је упуштање непречишћених отпадних вода из канализације и индустрије (фабрике у насељу Бело Поље) у реципијент. Као највећи проблем се истичу комуналне отпадне воде и воде које настају процеђивањем са комуналне депоније и јаловине рудника „Благодат“-Крива Феја. Канализациона мрежа обухвата градско подручје, а у сеоским насељима се користе несанитарне септичке јаме које се често изливају. Једини систем за пречишћавање отпадне воде са биолшким таложником има Фабрика за производњу воде „Власинска роса“ у селу Топли До. Индустријска зона нема посебно постројење за пречишћавање индустријских отпадних вода, па се техничка вода одводи делом површински кроз насеље, а реципијент је река Врла.

Отпадне воде из домаћинства оптерећене су разним органским материјама и детерџентима. На дивљим депонијама неретко заврше медицински отпад и отпад из кланица.

Реку Врла посебно угрожава неконтролисано ископавање песка и шљунка, због чега је корито у неким деловима продубљено и за десетак метара.

Општина Сурдулица од 2016. године спроводи **мониторинг површинских и отпадних вода** у оквиру редовног годишњег мониторинга, а према Програму праћења квалитета површинских и отпадних вода на територији општине Сурдулица.

Контрола квалитета отпадних вода на територији општине Сурдулица врши се квартално у складу са важећим законским и другим прописима.

Испитивање квалитета реке Врле врши се на следећим мерним местима:

- Река Врла код градског биоскопа,
- Река Врла код постројења за пречишћавање отпадних вода,
- река Романовска код моста у ул. 5. септембра,
- река Врла код Поповог моста и
- Река Врла код индустријске зоне (Самоков).

Извештаји о анализи воде (које је радио Институт за заштиту на раду а.д. Нови Сад) показују следеће:

I квартал 2018. године

- у узорку реке Врле код градског биоскопа испитивани параметри **задовољавају** вредности дефинисане Уредбом о класификацији вода („Сл.гласник СРС“ бр. 5/68) (у даљем тексту: „Уредба“) за II класу. Према Правилнику о опасним материјама у водама („Сл.гласник СРС“ бр. 31/82) (у даљем тексту: „Правилник“) садржај **нитрита** (NO₂ – N) **не задовољава** вредности за I и II класу;

- у узорку реке Врле код постројења за пречишћавање отпадних вода испитивани параметри **задовољавају** вредности прописане Уредбом за II класу. Према *Правилнику* садржај **нитрита** (NO₂ – N) **не задовољава** вредности за I и II класу;

- у узорку Романовске реке код моста у ул. 5. септембра испитивани параметри **задовољавају** вредности прописане Уредбом за II класу и **задовољавају** вредности прописане *Правилником* за I и II класу;

- у узорку реке Врле код Поповог моста испитивани параметри **задовољавају** вредности прописане Уредбом за II класу. Према *Правилнику* садржај **нитрита** (NO₂ – N) **не задовољава** вредности за I и II класу;

- у узорку реке Врле код индустријске зоне (Самоков) испитивани параметри **задовољавају** вредности прописане *Уредбом* за II класу и **задовољавају** вредности прописане *Правилником* за I и II класу.

II квартал 2018. године

- у узорку реке Врле код градског биоскопа, параметри **задовољавају** вредности прописане *Уредбом* за II класу и **задовољавају** вредности прописане *Правилником* за I и II класу;

- у узорку реке Врле код NIS бензинске пумпе Нови Сад у Сурдулици, **задовољавају** вредности прописане *Уредбом* за II класу и **задовољавају** вредности прописане *Правилником* за I и II класу;

- у узорку Романовске реке код моста у ул. 5. септембра испитивани параметри **задовољавају** вредности прописане *Уредбом* за II класу и **задовољавају** вредности прописане *Правилником* за I и II класу;

- у узорку реке Врле код Поповог моста, испитивани параметри **задовољавају** вредности прописане *Уредбом* за II класу и **задовољавају** вредности прописане *Правилником* за I и II класу;

- у узорку реке Врле код индустријске зоне (Самоков), параметри **pH вредност**, **ВРК₅** и **растворени кисеоник не задовољавају** вредности дефинисане *Уредбом* за II класу, а **амонијум јон** и **гвожђе не задовољавају** вредности прописане *Правилником* за I и II класу.

III квартал 2018. године

- у узорку реке Врле код градског биоскопа, параметри **ВРК₅** и **растворени кисеоник не задовољавају** вредности прописане *Уредбом* за II класу, а према *Правилнику* параметар **нитрити (NO₂ – N) не задовољава** вредности за I и II класу;

- у узорку реке Врле код постројења за пречишћавање, параметри **ВРК₅** и **растворени кисеоник не задовољавају** вредности дефинисане *Уредбом* за II класу, а према *Правилнику* параметар **нитрити (NO₂ – N) не задовољава** вредности за I и II класу;

- у узорку Романовске реке код моста у ул. 5. септембра, параметри **задовољавају** вредности прописане *Уредбом* за II класу и **задовољавају** вредности прописане *Правилником* за I и II класу;

- у узорку реке Врле код Поповог моста, параметри **задовољавају** вредности прописане *Уредбом* за II класу и **задовољавају** вредности прописане *Правилником* за I и II класу;

- у узорку реке Врле код индустријске зоне (Самоков), параметри **ВРК₅** и **растворени кисеоник не задовољавају** вредности дефинисане *Уредбом* за II класу, а према *Правилнику* параметри **нитрити (NO₂ – N)** и **амонијум јон (NH₄ – N) не задовољавају** вредности за I и II класу.

Што се тиче квалитета воде Власинског језера, на основу мониторинга који је 2016.г. рађен за потребе израде Програма управљања рибарским подручјем ПИО „Власина“ 2012.-2021, сви мерени хемијски и физички параметри акумулације указују на **воду I или I-II класе**. Исти је случај и са квалитетом воде проучаваних притока. Физичко-хемијске карактеристике вода Власинског језера показују да је вода неутрална до благо алкална, нискоминерализована, мека, богата растворним кисеоником и није оптерећена присуством тешких метала. Закључује се да акумулација Власинско језера није загађена и може се окарактерисати као вода I класе изузимајући воду при дну акумулације где поједини објекти имају испусте.

Подземне воде

Режим подземних вода се испољава у издизању и спуштању нивоа издани током месеци, године или више година. То настаје под утицајем климатских елемената, пре свега падавина, температуре ваздуха и тла и речних вода. Највиши нивои подземних вода су у пролећним месецима -марту, априлу и мају, као последица отапања снежног покривача, а у равницама и виших водостаја река. Нивои подземних вода почињу да опадају у јуну, што се наставља током лета и најнижи су после летњих суша - у јесењим месецима (октобар, септембар).

До загађивања подземних вода на планском подручју долази:

- спирањем опасних и штетних материја са саобраћајних површина,
- инфилтрацијом загађујућих материја у подземне слојеве са неуређених дивљих депонија (које се налазе поред водотокова или у непосредној близини насеља),

- испуштањем отпадних вода из домаћинстава и индустријских погона у водопрпусне уређаје за пријем ових вода, њиховим разливањем по терену или испуштањем директно у водоток,
- прекомерном употребом минералних ђубрива (пораств садржаја нитрита у земљишту) у пољопривреди, као и неадекватним одлагањем пољопривредног отпада у плитким водоносним слојевима (долази до инфилтрације загађујућих материја у подземне слојеве),
- закопавањем угинулих животиња ван локација сточних гробаља.

Подземне воде су угрожене процедурним водама са неуређених депонија, са пољопривредног земљишта, из несанитарних септичких јама и др. Непридржавањем основних начела депоновања комуналног отпада проузрокује се извесно загађење подземних вода. Непрописно изграђене септичке јаме представљају тачкасте изворе загађивања и стални извор микробиолошке контаминације подземних вода и земљишта.

Загађивање подземних вода је такође последица прекомерне и неадекватне употребе пестицида и вештачких ђубрива у пољопривреди.

Промена квалитета подземних вода зависи од услова инфилтрације загађујућих материја до водоносних слојева, који зависе од својстава стенских маса. Терен је изграђен од стена различитих хидрогеолошких својстава, те су и услови загађивања формираних подземних издани различити.

IV. 1. 3. Земљиште

Што се тиче састава земљишта на подручју Просторног плана, на брдовитом тлу и већем делу простора распрострањене су смонице и гајњаче, које су код великих нагиба углавном еродирани и деградирани услед крчења шума. Масуричко поље и долину реке Врле са притокама одликују алувијалне равни, са пуно хумуса. Гајњача је нарочито заступљена у сливу Божичке реке. На већој висини гајњаче прелазе у подзоласто земљиште на коме су заступљене листопадне шуме букве и брезе. На планинским врховима хумусно, силикатно земљиште – тамни подзол погодује травнатој вегетацији и боровници.

У оквиру слива реке Врле присутни су следећи типови земљишта:

- Сироземи су изразито плитка земљишта дубине до 20цм, налазе се на стрмим падинама проређених сума или врло слабих пашњака;

- Ранкери су најзаступљенији тип земљишта, образовани су на албит-хлорит-серицијским шкриљцима. Њихово образовање, развијеност, изглед и особине директно су везани за супстрат, али и за планински рељеф и специфичну климу ове планинске регије. Дубина ранкера варира од неколико до 70цм и њихова продуктивна способност са дужином расте. Карактерише их висок удео скелета по целом профилу и доста стабилна структура. По текстури су иловаче до песковите иловаче иако по физичко-механичким особинама показују особине пескуше. Захваљујући безкарбонатном супстрату изразито су кисели. Удео хумуса варира, а изражен је недостатком лако приступачног фосфора (P). Ранкер се налази на површинама заштићеним травним покривачем или шумским састојинама. Хумусно акумулативни хоризонт је иловастог састава, а прелазни хоризонт песковите иловаст са доста скелета. Реакције је киселе, удео хумуса је средњи, као и азота, док је мало фосфора и калијума.

- Колувијуми настају спирањем земљишта и супстрата са виших терена бујичним водотоцима или површинским водама и рецентном седиментацијом еродираних материјала у подножје брда, најчешће узаним долинама. Тежег су механичког састава од ранкера и неповољног водно-ваздушног режима. Изразито су кисели и сиромашни лако приступачним фосфором. Процент хумуса је виши него код ранкера.

Површина око језера и језеро има полутресетно (у непотопљеном, равничарском делу приобалног појаса) и тресетно земљиште (највећим делом потопљено у виду пловених острваца и гомилица дуж обале). Тресетно земљиште је настајало распадањем барске вегетације у условима велике влаге, те садржи висок проценат органских материја.

Власинска висораван се налази у зони киселог смеђег шумског земљишта као најраспрострањенијег типа код брдско планинских региона. Педолошки покривач у околини Власинског језера је врло хомоген, поред тресета, у заравњеним приобалним деловима налазе се шљунковито – алувијална и делувилна земљишта, али само фрагментарно и на мањим површинама, по правилу дуж појединих водотока. Много већа пространства захватају дистрични ранкери на шкриљцима и пешчарима и кисела смеђа земљишта. У погледу физичко-механичких особина ранкери се понашају као пескуше, пре свега због слабе

лепљивости и слабе везаности, а услед велике хумозности и мањом специфичном тежином. По саставу, то је лака или средња иловача, умерено порозна и добро пропустљива за воду и ваздух. Међутим, због плитког профила и лаког механичког састава моћ задржавања воде је скромна. Услед тога, на већим нагибима без заштите добро развијене вегетације, поготово шумске, долази до површинског отицања воде и ерозије. На брдовитом тлу и већем делу поља распрострањене су смонице и гајњаче, које су код великих нагиба углавном еродирани и деградирани услед крчења шума. На већој висини гајњаче прелазе у подзоласто земљиште на коме су заступљене листопадне шуме букве и брезе. На планинским врховима хумусно, силикатно земљиште – тамни подзол погодује травнатој вегетацији и боровници.

Загађивање земљишта на подручју Просторног плана је антропогеног порекла, угрожено је грађевинско, пољопривредно и шумско земљиште. Главни извори загађивања земљишта су:

- заузимање земљишта бесправном изградњом објеката на подручју насеља Сурдулица и тристичке зоне око Власинског језера,
- употреба агрохемијских средстава и пестицида (земљиште се посебно загађује код неповољних метеоролошких услова),
- загађење као последица одвијања саобраћаја у близини саобраћајница, повећана концентрација олова због таложења честица, салинитета зими због посипања коловоза сољу у и спирања на земљиште,
- загађење од процеђивања са депоније и сметлишта,
- загађивање земљишта због изливања отпадних вода.

Један од узрока деградације и загађења земљишта је непоштовање услова изградње, степена изграђености, расута изградња, заузеће зелених површина, тако долази до губитка пољопривредног земљишта као необновљивог ресурса, губитак станишта, угрожавање екосистема и трајне и дугорочне деградације земљишта. Специфичан облик угрожавања земљишта представља бесправна изградња објеката на подручју насеља Сурдулица и туристичке зоне око Власинског језера.

Загађење земљишта настаје због нерационалне употребе различитих препарата у пољопривреди. Проблем који се јавља са прекомерном употребом ових препарата је у њиховој постојаности у природним условима и садржају фенола и тешких метала, што оптерећује земљиште.

Као последица одвијања саобраћаја, у непосредном окружењу саобраћајнице и на путном земљишту јавља се повећана концентрација олова услед таложења честица које емитују моторна возила. Такође у зимским месецима долази до повећања салинитета што је последица посипања коловоза у зимским месецима и спирања у земљиште.

Атмосферске воде из већина индустријских комплекса, површински се разливају по околном земљишту.

Загађење могу изазвати и подземне воде, јер подизање нивоа подземних вода доводи до заслањивања тла, што се негативно одражава на квалитет земљишта.

Јављају се повремена прекорачења граничних вредности за кобалт, бакар, кадмијум, олово и полихлороване бифениле на подручју општине, а посебно поред државних путева.

Квалитет земљишта се прати у континуитету у општини Сурдулица према Програму праћења квалитета земљишта.

Програм праћења квалитета земљишта обухвата узорковање и анализирање пољопривредног земљишта (у близини индустријске зоне, депоније и фреквентних саобраћајница и локалитети под баштенском и њивском производњом поврћа) и земљишта у урбаним зонама (у близини индустријске зоне, депоније у зони санитарне заштите изворишта водовода, у оквиру комуналне средине - у зони рекреативних, парковских површина, дечијих игралишта, здравствених објеката.

Узорковање земљишта на територији општине Сурдулица **за 2018.годину** вршило се на следећим мерним местима:

1. Зелене површине градског парка Сурдулице,
2. Двориште техничке школе «Никола Тесла» Сурдулица,
3. Земљиште-пашњак I класе код стадиона «Челик» Бело Поље Сурдулица,
4. Двориште «Медицине рада» насеље Бело Поље Сурдулица,
5. Пољопривредно земљиште школе «Јосиф Панчић» Бело Поље Сурдулица и
6. «Дечије јасле и вртић Наша радост» Вука Караџића бб, Сурдулица.

Индикатори за оцену ризика од деградације земљишта оцењују се на основу општих елемената за оцену ризика од деградације датих у Прилогу Уредбе о програму системског

праћења квалитета земљишта, индикаторима за оцену ризика од деградације земљишта и методологији за израду ремедијационих програма ("Службени гласник Републике Србије", број 88/2010).

На основу резултата испитивања, а у складу са Уредбом о граничним вредностима загађујућих, штетних и опасних материја у земљишту („Сл.гласник РС“ бр. 30/2018) (у даљем тексту: „Уредба“), констатује се следеће:

- измерене вредности за концентрацију **полицикличних ароматичних угљоводоника** у узорцима земљишта на локацијама 1-6 су **у складу** са граничним вредностима које су прописане *Уредбом*;

- измерене вредности за концентрацију **органохлорних пестицида** у узорцима земљишта на локацијама 1-6 су **у складу** са граничним вредностима које су прописане *Уредбом*;

- измерене вредности за концентрацију **полихлорованих бифенила** у узорку земљишта на локацији 5 су **прелазиле** граничну вредност прописану *Уредбом*, али нису прелазиле ремедијациону вредност прописану истом *Уредбом*;

- измерене вредности за концентрацију **олова** у узорцима земљишта 1-6 су **у складу** са граничним вредностима прописаним *Уредбом*;

- измерене вредности **кадмијума** за узорак 4 су **прелазиле** граничну вредност прописану *Уредбом*, али нису прелазиле ремедијациону вредност прописану истом *Уредбом*;

- измерене вредности за концентрацију **цинка** у узорцима земљишта 1-6 су **у складу** са граничним вредностима које су прописане *Уредбом*;

- измерене вредности **бакра** за узорак 3 су **прелазиле** граничну вредност прописану *Уредбом*, али нису прелазиле ремедијациону вредност прописану истом *Уредбом*;

- измерене вредности за концентрацију **никла** у узорцима земљишта 1-6 су **у складу** са граничним вредностима које су прописане *Уредбом*;

- измерене вредности за концентрацију **хрома** у узорцима земљишта 1-6 су **у складу** са граничним вредностима које су прописане *Уредбом*;

- измерене вредности **хрома** за узорке земљишта 1-6 су **прелазиле** граничну вредност прописану *Уредбом*, али нису прелазиле ремедијациону вредност прописану истом *Уредбом*;

- измерене вредности за концентрацију **баријума** у узорцима земљишта 1-6 су **у складу** са граничним вредностима које су прописане *Уредбом*;

- измерене вредности за концентрацију **берилијума** у узорцима земљишта 1-6 су **у складу** са граничним вредностима које су прописане *Уредбом*;

- измерене вредности за концентрацију **калаја** у узорцима земљишта 1-6 су **у складу** са граничним вредностима које су прописане *Уредбом*;

- измерене вредности за концентрацију **арсена** у узорцима земљишта 1-6 су **у складу** са граничним вредностима које су прописане *Уредбом*.

IV. 1. 4. Отпад

Сакупљени отпад се без сепарације и без предtretмана одлаже на већу дивљу депонију у насељеном месту Бубавица (К.О. Загужање) у државном власништву (око 587 880m³ отпада), као и бројна мања сметлишта поред путева и водотокова.

Регионалним планом управљања отпадом за Пчињски округ 2013.-2023.год. предвиђено је дугорочно одлагање комуналног отпада општине Сурдулица на Регионалној депонији „Метерис“ у Врању. Након формирања и разраде Регионалне депоније, локација „Бубавица“ би се претворила у рециклажно двориште.

За сакупљање отпада на територији Просторног плана задужено је комунално предузеће ЈП "Водовод" из Сурдулице. Рурална подручја су изостављена из система организованог сакупљања отпада, што за последицу има формирање већег броја локалних сметлишта (дивљих депонија).

У акцијама чишћења дивљих депонија очишћене су скоро све површине око Власинског језера, око 6 km речних корита реке Врла, Романовске и Масуричке реке, 25 km предела поред пута од Сурдулице до Власине, неки делови приградских насеља - дивље депоније у Загужању, Масурици, Алакинцу, Романовцу, Сувојници и другим селима као и мале депоније у самом граду и атмосферски канал у Ромској махали. Сво почишћено депоновано смеће одвезено је на градску депонију „Бубавица“, а укупна количина извезеног депонованог смећа је око 1200 m³.

На депонији "Бубавица" започето је депоновање 1981.године, а просечна годишња количина отпада која се одлаже на депонији износи 10.260m³. По потреби се врши

прекривање отпада земљом која се разастире булдозером, удаљеност депоније од насеља је 500м, а геолошки састав земљишта - кристаласти шкриљци и педолошки слој од 50цм. Депонија је након санације опремљена водоводом, уређеним унутрашњим путевима, прикључком на јавни пут и противпожарном опремом, постоји ограда око депоније, одлаже се комунални - кућни отпад, метални отпад и делови кућних апарата, стакло, пластика, папир, картон, лименке, грађевински отпад, зелени отпад из башти и окућница и јавних површина и шумарски отпад и отпад од прераде дрвета.

Као посебан проблем издваја се близина насеља Загужање које се налази у правцу доминантног ветра у односу на Сурдулицу, као и близина водотока. Наглашен је и проблем сакупљања и одлагања угинулих животиња. Потребно је опремити посебан део за ову намену у оквиру будуће регионалне депоније. Нерешено је и питање са медицинским и индустријским отпадом.

На улазу у депонију врши се раздвајање грађевинског отпада од комуналног, који се користи као инертна прекривка.

Отпадне батерије и акумулаторе делимично сакупљају предузећа за промет секундарних сировина и нерегистровани сакупљачи отпада. Део акумулатора и део стакленог амбалажног отпада се сакупља још на извору од стране нерегистрованих сакупљача, те се не може добити тачан податак везан за овај ток отпада.

Систем сакупљања рециклабилног отпада почео је да се примењује у пар фабрика где се део отпада рециклира и поново враћа у производњу ("Knauf insulation" д.о.о. и "Власинка" Сурдулица).

Општина Сурдулица је у складу са Законом о управљању отпадом донела Одлуку о приступању одређивања локације за изградњу и рад постројења за складиштење, третман или одлагање грађевинског отпада од рушења објеката на територији општине Сурдулица (постојећа депонија комуналног отпада у Бубавици).

Један од основних параметара на основу којих се дефинише систем за управљање отпадом односи се на дефинисање броја становника, који треба да буде обухваћен услугама ЈП "Водовод", како у граду тако и у сеоским насељима. На територији општине Сурдулица према попису из 2011.г. живи 20.319 становника у 41 насељу, организованих у 25 месних заједница и 11 месних канцеларија. Број становника обухваћених организованим прикупљањем отпада у граду и насеље Бело Поље износи 11.459 становника, док у 11 сеоских насеља где се врши организовано сакупљање смећа покривеност услугама износи 5.817 становника.

У следећој табели се види која су насеља обухваћена организованим сакупљањем отпадом на територији општине Сурдулица .

Табела 8.: Број домаћинства и број становника обухваћених системом за сакупљање отпада на територији општине Сурдулица

Редни број	Назив насеља	Број становника	Количина отпада (м ³)	Број домаћинства
1.	Алакинце	1503	4,0	408
2.	Бело Поље	545	2,5	185
3.	Божица	333	2,0	135
4.	Власина Округлица	163	1,0	62
5.	Власина Рид	276	4,0	130
6.	Власина Стојковићева	252	0,7	94
7.	Доње Романовце	509	2,5	148
8.	Загужање	890	3,0	243
9.	Клисура	332	0,3	169
10.	Масурица	1245	3,0	386
11.	Стрезимировце	53	0,3	28
12.	Ђурковица	261	1,5	288
13.	Сурдулица-град	10914	38	3239

Приликом посматрања количина и састава отпада треба имати у виду да се вредности мерења отпада генерисаног у сеоским срединама разликују од истих прикупљених у градским срединама. Отпад генерисан у сеоским срединама садржи већи удео неорганских несагорљивих материјала, с обзиром да се у оквиру сеоског домаћинства органске материје користе за исхрану стоке, компостирање, а сагориве - као потпала и огрев.

Општина Сурдулица вршила је испитивање отпада у 2017. години на неколико локација:

- отпад са јавних површина отпадна шљака локација Божица махала,
- отпад са јавних површина отпадна шљака локација Власина,
- отпад са јавних површина отпадна шљака локација Стрелиште и
- отпад на градској депонији (КО Загужање, сметлиште „Бубавица“).

Резултати **физичко-хемијских, хемијских и биолошких испитивања** отпада и мерења **дозе јонизујућег зрачења** из **Извештаја о испитивању отпада** (Институт за заштиту на раду А.Д. Нови Сад) су следећи:

- Отпадна шљака - локација Божица махала (отпадна мешавина брикета, доломита и дијабаза произвођача отпада „Knaufinsulation“ индустријско насеље Бело Поље): нађене вредности свих испитиваних параметара **одговарале су референтним вредностима** прописаним Правилником о категоријама, испитивању и класификацији отпада („Сл.гласник РС“, бр. 56/2010) (у даљем тексту: „Правилник 1“). Резултати мерења показују да упоређивањем измерених вредности јачине амбијенталног дозног еквивалента природног фона и узорка, ефективна **доза јонизујућег зрачења** чији је извор узорак **не прелази** дозвољене вредности утврђене Правилником о контроли радиоактивности роба при увозу, извозу и транзиту („Сл.гласник РС“ бр.44/11) (у даљем тексту: „Правилник 2“).

- Отпадна шљака - локација Власина (отпадна мешавина брикета, доломита и дијабаза произвођача отпада „Knaufinsulation“ индустријско насеље Бело Поље): нађене вредности свих испитиваних параметара **одговарале су референтним вредностима** прописаним *Правилником 1*. Резултати мерења показују да упоређивањем измерених вредности јачине амбијенталног дозног еквивалента природног фона и узорка, ефективна **доза јонизујућег зрачења** чији је извор узорак **не прелази** дозвољене вредности утврђене *Правилником 2*.

- Отпадна шљака - локација Стрелиште (отпадна мешавина брикета, доломита и дијабаза произвођача отпада „Knaufinsulation“ индустријско насеље Бело Поље): нађене вредности свих испитиваних параметара **одговарале су референтним вредностима** прописаним *Правилником 1*. Резултати мерења показују да упоређивањем измерених вредности јачине амбијенталног дозног еквивалента природног фона и узорка, ефективна **доза јонизујућег зрачења** чији је извор узорак **не прелази** дозвољене вредности утврђене *Правилником 2*.

- Отпад на градској депонији (КО Загужање, сметлиште „Бубавица“) (композитни узорак комуналног отпада произвођача отпада општина Сурдулица-становништво): нађене вредности свих испитиваних параметара **одговарале су референтним вредностима** прописаним *Правилником 1*. Резултати мерења показују да упоређивањем измерених вредности јачине амбијенталног дозног еквивалента природног фона и узорка, ефективна **доза јонизујућег зрачења** чији је извор узорак **не прелази** дозвољене вредности утврђене *Правилником 2*.

IV. 1. 5. Предео, биљни и животињски свет, станишта и биодиверзитет

Простор општине Сурдулица припада појасу европских, широколисних листопадних шума, биому балканско-средњењевропских листопадних шума.

Доминантна биљна врста на овом подручју је буква, њена горња граница распрострањености најчешће је између 1300 и 1400 мнв, на Плани и Чемернику и до 1500 мнв. Ове шуме, по правилу, покривају стрме падине, а на билима и косама, сем њих, има и травних заједница. У прошлости су, посебно на Власини, на брежуљкасто-брдовитом појасу око наकाдашње тресаве (данас језеро), букове шуме биле знатно заступљеније. Са развојем власинских села, јавила се и потреба за већим обрадивим, ораничним површинама па се, по приступачним теренима, приступило крчењу букових шума. На подручју Власине Рида, на потезу Јанчини-Манџини-Андрејини, оне чине велики шумски локалитет познат под именом Густа гора које, с обзиром на густину шуме на том потезу, осликава стварно стање. У нижим деловима терена, према Власинском језеру и реци Власини, налазе се природне састојине брезе, по којима је Власинска висораван позната – „власинске лепотице“. Локално становништво зове их „метлике“ па по њима носи име и заселак Метликари (Власина Рид) у чијем се окружењу налазе највећа стабла овог дрвећа.

Биљни свет ове висоравни богат је и заштићеним врстама: маљава бреза (*Betula pubescens Ehrh*), медвеђе грожђе (*Arctostaphylos uva-ursi L. Spleng*), гороцвет (*Adonis vernalis L.*). Једна од најзанимљивијих врста тресетних станишта Власине је росуља (*Drosera rotundifolia L.*), која је такође под заштитом државе. Поред боровнице, од билга које је под

контролом коришћења и промета расте још и јагорчевина (*Primula Veris* Huds.), а од печурака: летњи и јесењи вргањ (*Boletus edulis* Bull. ex Fr), смрчци (рода *Morchella*), лисичарка (*Cantharellus cibarius* L. ex. Fr) и млечница (рода *Lactarius*). Има и хајдучке траве жуте цвасти (*Achillea Clipeolata*), петровог крста, кантариона и др.

На Власини и околним планинама има много жбуња (глог-*Crataegus monogyna*, дивља ружа-*Rosa canina*), а уз само језеро има четинара (јела-*Abies alba* и бор-*Pinus* sp.), вештачки засађених по стварању језера и касније. Највише има ливада и пашњака, травнатих врста (класасте и тврдаче). Тресетно земљиште погодује врстама тресетне траве, маховине, зукве, шевара, барског љутића, раставића, крупног маслачка и врбе. Према мањим висинама букова шума се спушта све до изнад Сурдулице, Доњег Романовца и Масурице, а на другој страни до Божице и Клисуре. У том појасу и ниже вегетира храстова шума која је, у прошлости, много искрчена ради добијања ораничних површина, а данас је прилично очувана на локалитету звани Церовац (између Масуричког поља и долине Јужне Мораве).

Посебну вредност представља диверзитет лековитог биља (валеријана, мајчина душица, боровница, раставић, кантарион, босилјак, шипак, нана, зова, купина, коприва, чемерика) и медоносног биља (медоносне траве попут дивље детелине и маслачка и плодови разног воћа-јагода, купина, малина, шљива, јабука).

Од дивљих животиња на подручју посебно је богата фауна птица (125 регистрованих врста, од којих је по међународним принципима заштићено преко 60 врста) попут славуја, сенице, јастреба, врране, чапље, роде и дивље пловке. Егзистирају и срна, дивља свиња и зец.

Од ретких и угрожених врста фауне сисара, посебно се издвајају вук, видра, текуница и др. Што се тиче ихтиофауне, у акумулацији „Власина“ констатује се присуство 18 рибљих врста (мониторинг 2016. године). Доминирају рибе из фамилије ципринида, перцида и др. (16 врста) у односу на салмониде (2 врсте). У погледу биомасе доминантне врсте риба су деверика, бабушка, клен, бандар, и уклија.

IV. 1. 6. Заштићена природна добра

На територији општине Сурдулица налази се заштићено природно подручје од изузетног (националног и међународног) значаја **Предео изузетних одлика „Власина“** (Уредба Владе Републике Србије из 2018. године - „Службени гласник РС“ бр. 25/18 на основу Закона о заштити природе - „Службени гласник РС“, бр. 36/09, 88/10, 91/10 – исправка, 14/16 и 95/18 – др. закон) које обухвата површину од 12.228,10ха.

Уредбом о проглашењу установљени су режими заштите: I степена на 2 просторне јединице укупне површине око 10 ха (свега око 0,1% заштићеног подручја), II степена на 8 просторних јединица укупне површине 4385 ха (32,9% заштићеног подручја) и III степена укупне површине око 8935 ха (око 67,0%) на осталом делу заштићеног подручја. Наведеном уредбом замењена је уредба Владе из 2006. године којом је први пут установљена заштита подручја Власинског језера као предела изузетних одлика, донета на основу тадашњих одредби Закона о заштити животне средине („Службени гласник РС“, бр. 66/91, 83/92, 53/93 – др. закон, 67/93 – др. закон, 48/94 – др. закон, 53/95 и 135/04).

Обе уредбе о заштити Власине образложене су истим вредностима и циљевима (иако су њихов редослед приказа и детаљи изнијансирани) и то:

- очување лепоте предела власинске висоравни,
- очување непотопљених делова некадашње власинске тресаве и разноврсности биљног и животињског света,
- очување и унапређење квалитет вода, ваздуха, земљишта и других природних ресурса и чинилаца животне средине и
- стварање услова за планско уређење и одрживо коришћење заштићеног подручја у интересу науке, образовања, културе и развоја рекреације, туризма и пољопривреде.

ПАО Власина представља део еколошке мреже Србије и значајно је EMERALD подручје и потенцијални део светске мреже NATURA 2000. Такође, ово подручје је значајно као ИВА (фауна птица), IPA (биљне врсте) и Рамсарско подручје (међународно значајна влажна подручја).

На пољу заштите природне средине предвиђа се унапређење статуса подручја Власине, које заштићено као природно добро и „Рамсарско подручје“. У оквиру Власине

потребно је посебну пажњу посветити заштити 3 локалитета: дневних лептира (РВА), птица (ІВА) и биљних подручја (ІРА).

IV. 1. 7. Заштићена непокретна културна добра

Иако планско подручје никад није било обухваћено свекупном и систематском проспекцијом градитељског наслеђа, парцијалне проспекције рађене од стране више независних институција за потребе израде појединих урбанистичких и просторних планова на територији Општине Сурдулица, указују на постојање вредног градитељског наслеђа.

Број и врста непокретности евидентираних по основу културно-историјских вредности приликом парцијалних истраживања указује на богато и разноврсно градитељско наслеђе овог простора. Тако уз сакралне објекте, очувани објекти варошке и руралне архитектуре, али и бројни археолошки локалитети сведоче о континуитету настањивања, као и о уметничким тенденцијама и степену развијености техничке културе становника.

Како би културно наслеђе могло да буде сачувано за будуће генерације, заузело своје место у одрживом развоју општине и наставило да делује као архитектонски образац и извор територијалне препознатљивости, неопходно је у планском периоду предузети мере на његовој заштити. Ту се пре свега мисли на активности на покретању поступака за утврђивање за непокретна културна добра непокретности са претпостављеним уметничким и културно-историјским вредностима, као и на активности на предузимању мера документационе и техничке заштите, обнове и ревитализације.

IV. 1. 8. Јонизујуће и нејонизујуће зрачење

Јонизујуће зрачење је ток брзих честица које могу у интеракцији са материјом да изазову јонизацију атома и молекула. Под јонизацијом се подразумева избацавање једног или више електрона из атома или молекула. У људском организму овај процес доводи до дестабилизације молекула воде, који дисосују, услед чега се стварају слободни хемијски радикали. Они дифузијом кроз ћелије достижу до генетски осетљивих материјала, а како су хемијски агресивни, изазивају њихово оштећење.

Постоји више врста јонизујућих зрачења. Она се деле на директно јонизујућа (у ову групу се убрајају наелектрисане честице: електрони, алфа, фисиони продукти и др.) и индиректно јонизујућа зрачења (електромагнетско зрачење - рендгенско и гама и неутрони).

Изворе зрачења можемо поделити у две групе:

- зрачење које долази из природе, укључујући вештачке радионуклиде којима је животна околина контаминирана у прошлости и

- извори зрачења који се користе у медицини.

Природно зрачење:

- *Радон* - скоро половина укупне дозе јонизујућих зрачења потиче од радона у затвореним просторијама.

- *Контаминација вода и хране* - вода (за пиће, као и воде из река и језера) и храна се периодично контролишу према законској регулативи. Постоје подаци о нивоима природне радиоактивности у води и храни, за последњих 50 година, у архивама институција које врше дату контролу (Институт за нуклеарне науке Винча) и код надлежног Министарства.

- *Сезијум* (^{137}Cs) је фисиони продукт који је у животну средину доспео после нуклеарних проба и других акцидената. Биолошки је значајан јер се уграђује у мишиће и кости.

- *Осиромашени уран* - не постоји систематско истраживање бомбардованих локација на територији Општине, па су потребна детаљнија испитивања. У току НАТО бомбардовања СРЈ 1999. године, сам град Сурдулица је бомбардован у три наврата, а околина више од десет пута. У нападима је НАТО авијација испалила више десетина уранских пројектила. Уран спада у тешке метале и радиоактиван је. Он представља нуклеарни радиоактивни отпад који емитује алфа честице и гама зрачење. При удару уранског пројектила у чврсту препреку око 70% прелази у стање аерозола честица од око 5 μm . Ове честице контаминирају животну средину, могу се унети у организам удисањем или храном, а зависно од метеоролошких услова разносе се на веће удаљености (до 40км). Оксиди урана су делимично растворљиви у води, па могу контаминирати подземне воде и доспети у ланац исхране људи. Муниципална осиромашеним ураном има трајне последице по становништво и после престанка ратних дејстава, јер време полураспада нуклеида (радиоактивних продуката сагоревања осиромашеног урана) износи 4,5 милијарде година.

Извори зрачења у медицини и радиоактивни громобрани:

- По информацији Службе за заштиту животне средине на територији општине Сурдулица не постоје радиоактивни громобрани, сви су уклоњени, јер и сам Закон то налаже.

Нејонизујуће зрачење - као објекти од нарочитог значаја за одређивање нивоа електромагнетног зрачења и утицаја на здравље људи који могу настајати при дистрибуцији електричне енергије постојећим системима на територији општине Сурдулица, могу се издвојити следећи:

- далеководи
- дистрибутивне трансформаторске станице
- подземни каблови.

Далеководи својим електричним, магнетским и електромагнетским пољима утичу на карактеристике електромагнетске околине људи у њиховим становима, двориштима и на улици. Електричне струје које теку проводницима далековода стварају магнетско поље фреквенције 50 Hz. Ниво магнетске индукције поља (В), сваког од проводника, зависи од јачине струје кроз тај проводник.

Дистрибутивне трансформаторске станице (ДТС) уграђене у стамбене или пословне зграде могу своју непосредну околину оптерећивати нежељеним електромагнетским пољима. Електромагнетска поља која ствара или може да створи ДТС у свом непосредном окружењу представљају опасност по кориснике тог простора. Дистрибутивне трансформаторске станице стварају: магнетско поље фреквенције 50 Hz, магнетски шум са фреквенцијским спектром од 0 kHz до 2 kHz, и електромагнетски импулс.

У општини Сурдулица постоји мониторинг нејонизујућег зрачења према Програму контроле мониторинга нивоа нејонизујућих зрачење у животној средини.

Тиме се омогућује увид у степен угрожености животне средине који је последица нејонизујућих зрачења у домену електричних и магнетских поља ниских фреквенција (до 10 kHz) и домену електромагнетских поља високих фреквенција (10 kHz до 300 GHz).

Испитивање нивоа нејонизујућих зрачења врши се за високофреквентна подручја, која потичу од извора нејонизујућих зрачења – радио базних станица мобилне телефоније у зонама повећане осетљивости. Зоне повећане осетљивости подразумевају подручја стамбених зона у којима се особе могу задржавати и 24 сата дневно: школе, домови, предшколске установе, породилишта, болнице, туристички објекти и дечија игралишта.

Технолошки развој је донео велики број вештачких извора електромагнетног зрачења и утицао на опште повећање његовог нивоа. Радио базне станице мобилних и фиксних бежичних комуникација по својој функцији су примопредајни системи, који врше повезивање радио базне станице са осталим деловима мобилне електронско комуникационе мреже. Радио базне станице мобилних и фиксних бежичних комуникација емитују узак сноп радиофреквенцијског зрачења и сматрају се изворима нејонизујућих зрачења. Употреба све већег броја оваквих уређаја доприноси све вишем нивоу амбијенталне изложености људске популације појединим деловима електромагнетног спектра.

GSM системи (Global System for Mobile) функционишу на фреквенцијама 900MHz, 1800MHz, UMTS систем (Univerzal Mobile Telecommunications System – познат као 3G) функционише на 2100MHz, док све заступљенији у новије време LTE систем ради на фреквенцијама 1800MHz. Емитована електромагнетна енергија може изазвати нежељене ефекте на жива бића и животну средину. Због тога је потребно вршити надзор над емитованим зрачењем, како би се оно одржавало на прихватљивом нивоу.

Најпотпунији увид у изложеност становништва електромагнетном зрачењу могуће је остварити на основу мерења и прорачуна нивоа електромагнетног поља на утврђеним локалитетима у близини извора зрачења, као и поређењем добијених резултата.

На основу резултата мерења и оцене степена изложености становништва електромагнетним зрачењима у зонама повећане осетљивости, врши се процена ризика од штетног утицаја зрачења и дефинише предлог мера за смањење нивоа електромагнетних зрачења.

Програмом контролног мониторинга нивоа нејонизујућих зрачења на територији општине Сурдулица у 2018. години, избор мерних тачака је вршен тако да омогући најбољу оцену нивоа електромагнетног зрачења, као и утицај на становништво и животну средину. Мерни локалитети су:

1. Телеком Србија-РБС-Сурдулица-центар на кп бр. 1073 ко Сурдулица, зграда комитета

2. Телеком Србија-РБЦ-Сурдулица-Управна зграда „ХЕ Ђердап“ на кп бр.566/1 ко Сурдулица

Резултати испитивања које је радио Природно-математички факултет из Новог Сада (Лабораторија за испитивање радиоактивности узорака и дозе јонизујућег и нејонизујућег зрачења), показују следеће:

Мерни локалитет 1.

Упоредивањем измерених вредности и граничних референтних нивоа прописаних Правилником о границама излагања нејонизујућим зрачењима (Сл.гласник РС бр. 104/09) (у даљем тексту: „Правилник“), може се закључити да измерене вредности са мерном несигурношћу на свим мерним позицијама **не прелазе** референтне граничне нивое. Такође, измерене вредности са мерном несигурношћу на свим мерним позицијама **не прелазе** вредност која износи 10% референтних граничних нивоа.

Упоредивањем максимално процењених вредности и граничних референтних нивоа прописаних *Правилником*, може се закључити да максималне вредности са мерном несигурношћу на свим мерним позицијама **не прелазе** референтне граничне нивое. Максималне вредности са мерном несигурношћу на мерној позицији 5 за Теленор GSM900/LTE800/UMTS900 **прелазе** вредност која износи 10% референтних граничних нивоа.

Упоредивањем укупног фактора излагања (TER) и граничних референтних нивоа прописаних *Правилником*, при максималном оптерећењу и са мерном несигурношћу на свим мерним позицијама може се закључити да укупни фактор излагања **не прелазе** референтне граничне нивое. На основу добијених резултата може се закључити да укупно електромагнетно поље у испитаном опсегу 27MHz-3GHz **задовољава** услове *Правилника* у погледу излагања становништва, у свим испитним тачкама.

Мерни локалитет 2.

Упоредивањем измерених вредности и граничних референтних нивоа прописаних *Правилником*, може се закључити да измерене вредности са мерном несигурношћу на свим мерним позицијама **не прелазе** референтне граничне нивое. Такође, измерене вредности са мерном несигурношћу на свим мерним позицијама **не прелазе** вредност која износи 10% референтних граничних нивоа.

Упоредивањем максимално процењених вредности и граничних референтних нивоа прописаних *Правилником*, може се закључити да максималне вредности са мерном несигурношћу на свим мерним позицијама **не прелазе** референтне граничне нивое. Максималне вредности са мерном несигурношћу на мерној позицији 5 за Теленор GSM900/LTE800/UMTS900 **прелазе** вредност која износи 10% референтних граничних нивоа.

Упоредивањем укупног фактора излагања (TER) и граничних референтних нивоа прописаних *Правилником*, при максималном оптерећењу и са мерном несигурношћу на свим мерним позицијама може се закључити да укупни фактор излагања **не прелазе** референтне граничне нивое. На основу добијених резултата може се закључити да укупно електромагнетно поље у испитаном опсегу 27MHz-3GHz **задовољава** услове *Правилника* у погледу излагања становништва, у свим испитним тачкама.

IV. 1. 9. Инфраструктурне мреже и објекти

У погледу инфраструктурних мрежа, утицај на животну средину може се јавити индиректно (код изградње) и директно, тј. трајно (код експлоатације).

Градња објеката инфраструктурних система доводи до промена у животној средини које су ограничене на непосредну околину локације на којој се изводе радови и привременог су карактера.

Након изградње инфраструктурних система побољшавају се услови живљења и отварају могућности за развој одређених делатности, којима се побољшава социјална структура.

Електроенергетска мрежа

У границама Просторног плана општине Сурдулица постоје изграђени електроенергетски објекти, а такође је планирана доградња или проширење електромреже.

Подручје општине Сурдулица укључено је у електроенергетски систем Републике Србије далеководом напонског нивоа 110 kV.

На територији града налазе се две трансформаторске станице ТС 35/10 kV које напајају постојећи конзум. Предметно подручје се напаја из постројења 110/35 kV у Белом пољу далеководима напонског нивоа 35 kV. Преглед постојећих ТС 35/10 kV дат је у следећој табели.

Табела 9 : Преглед постојећих ТС 35/10 kV

Р. бр.	Назив ТС	Постојећи капацитет MVA	Планирани капацитет MVA
1.	ТС 35/10 kV "Сурдулица 1"	8+4	2 x 12.5
2.	ТС 35/10 kV "Сурдулица 2"	4	2 x 12.5
3.	ТС 110/35/10 kV "Бело поље"	8+4	2 x 12.5

Са становишта заштите животне средине, заштита од утицаја далековода (који се може јавити као последица изградње и експлоатације) постиже се:

- избором трасе ван насеља,
- успостављањем заштитног и извођачког појаса,
- условљавањем појачане електричне и механичке сигурности и/или минимално дозвољених сигурносних висина и удаљености инсталације далековода на појединим деоницама.

Максималне вредности електричног (kVeff/m) и магнетног поља (mT,) при нормалном раду далековода, морају бити у границама препоручених од стране Светске здравствене организације (WHO-World Health Organization), тј. норматива који су прихваћени од Међународног удружења за заштиту од зрачења (IRPA), Међународне комисије за заштиту од нејонизујућег зрачења (INIRC) и Европског комитета за стандардизацију у електротехници (CENELEC).

Табела 10 : Препоручене граничне вредности експонираности електричним и магнетним пољем

	Електрично поље kV/m (eff)				Магнетно поље mT (eff)			
	JmA/m ²	Еквив. kV/m	Кратк. kV/m	8-24h/dkV/m	JmA/m ²	Еквив. mT	Кратк. mT	8-24h/dmT
IRPA								
-за професионалну изложеност	10	25	30	10	10	5	5	0.5
- за јавност	2	5	10	5	2	1	1	0.1
CENELEC								
-за професионалну изложеност	10	30		10	10	1.6		1.6
- за јавност	4	12		10	4	0.64		0.64
ACGIH								
-за професионалну изложеност	10	25		25	10	0.71		1
ICNIPR								
-за професионалну изложеност	10	25		10	10	0.5		0.5
- за јавност	2	5		5	2	0.1		0.1

Према наведеним препорукама, дозвољена ефективна вредност износи за:

а) електрично поље

- Kmax = 5kV/m , за особе које трајно бораве у близини електроенергетских објеката,

- Kmax = 10kV/m , за раднике који одржавају електроенергетске објекте,

б) магнетна индукција

- Bef = 0.1mT, за раднике који одржавају електроенергетске објекте и особе које трајно бораве у близини електроенергетских објеката.

Гасоводна мрежа

У склопу развоја гасоводног система Републике Србије предвиђена је и гасификација преко магистралног гасовода Ниш – Лесковац – Врање – Бујановац – Прешево – БЈР Македонија.

Предности природног гаса као примарног енергента и непосредна близина планираног магистралног гасовода ствара техничке могућности за коришћење природног гаса на територији општине Сурдулица.

На територији општине Сурдулица обезбеђење топлотне енергије се врши углавном преко индивидуалних ложишта.

Услови за пројектовање, грађење и испитивање гасовода високог и средњег притиска одређени су „Правилником о техничким условима и нормативима за безбедан транспорт течних и гасовитих угљоводоника магистралним нафтоводима и гасоводима за међународни транспорт“ („Сл. Лист СФРЈ“, бр. 26/85).

Коридор гасовода високог притиска обухвата:

- ширу зону гасовода и
- ужу зону гасовода.

Шира зона гасовода је подручје у ком други објекти утичу на сигурност гасовода. Граница шире зоне гасовода дефинисана је у ширини од 200m, са сваке стране цевовода, рачунајући од осе цевовода у ком други објекти утичу на сигурност гасовода.

Ужа зона гасовода је подручје у коме је након изградње гасовода забрањено градити зграде намењене за становање или боравак људи, без обзира на степен сигурности са којим је гасовод изграђен и без обзира у који је разред појас гасовода сврстан.

У току фазе експлоатације гасних инсталација морају се поштовати следеће мере заштите:

- Ефикасан рад командног центра, где се врши даљинска контрола потрошње и протока гаса (диспечерски центар), где систем региструје и сигнализира и најмањи пад притиска у систему, тако да је лако открити деоницу гасовода или објекат на којима долази до неконтролисаног испуштања гаса из инсталације. Диспечерски центар, као и екипе одржавања су дежурне 24 часа,

- Природни гас у цевоводу (гасоводу) мора да буде у затвореном технолошком процесу,

- Из постројења не сме да буде емисије угљоводоника, нити могућности њиховог испуштања, осим на местима која су предвиђена техничком документацијом.

Анализе аерозагађења на гасоводима који су у раду, показале су да посебне мере заштите нису потребне и за услове експлоатације, јер нема аерозагађења од ове инсталације.

Утицаји у домену загађења вода показују да негативних последица при експлоатацији гасовода нема.

При нормалним условима рада нема одлагања гаса у земљиште, испуштања у воду, вибрација, јонизујућих и нејонизујућих зрачења.

1. Загађивање ваздуха

Загађивање ваздуха приликом експлоатације гасовода је могуће у следећим случајевима:

- акцидентне ситуације (цурење гаса),
- акцидента (пожара и експлозије),
- емисије природног гаса кроз одушне вентиле и вентиле сигурности гасне инсталације.

Редовном емисијом природног гаса кроз одушне вентиле не угрожава се животна средина, јер он не садржи токсичне супстанце.

На објекту гасовода, када он испадне из режима редовног рада, могу да се догоде следећи акциденти:

- Експлозија гасног облака,
- Пожар.

2. Загађивање воде и земљишта

С обзиром на просторни положај гасовода у односу на површинске водотоке не очекују се никакви негативни утицаји.

У фази експлоатације гасовода нема загађења тла, а у случају акцидента последице су краткотрајног карактера.

3. Бука

Транспорт и дистрибуција природног гаса кроз цевовод који је укопан не ствара буку.

4. Заузимање земљишта

Гасовод се укопава, а земљиште враћа у првобитно стање, тако да је заузимање површина утицај који нема одређену тежину.

5. Утицај на флору

Утицај гасовода на флору је евидентан само код изградње, а у фази експлоатације нема утицаја.

6. Утицај на фауну

Утицај гасовода на фауну не треба очекивати.

7.Промене микроклиматских карактеристика

Посредно коришћење природног гаса као енергента ће знатно смањити емисију загађујућих материја у ваздуху, што директно утиче на смањење ефекта стаклене баште и других негативних ефеката, који се јављају као последица све већег загађивања атмосфере.

8.Социјални ефекти

Становници и привредни субјекти, који ће гасификацијом добити могућност да користе природни гас као енергент, радом гасовода значајно добијају у више различитих сегмената. Побољшавају се услови живљења и отварају могућности за развој одређених делатности, којима се побољшава социјална структура.

Телекомуникациона мрежа

На подручју Сурдулице постојеће стање телекомуникација не задовољава захтеване потребе, како у области фиксне, тако и у области мобилне телефоније, као и у коришћењу осталих телекомуникационих сервиса.

На подручју Сурдулице налази се Аутоматска телефонска централа "Сурдулица" која припада мрежној групи 017 (Лесковац), капацитета 4480 претплатника.

Покривеност градског насеља приступном мрежом је незадовољавајућа, а у појединим деловима постојеће мреже је неопходна реконструкција или потпуна замена.

Код изградње објеката телекомуникационе мреже долази до промена у животној средини које су ограничене на непосредну околину локације на којој се изводе радови и привременог су карактера.

Након изградње система телекомуникационих мрежа побољшавају се услови живљења и побољшава социјална структура, тј. изградња позитивно утиче на стандард становништва.

IV. 1. 10. Здравље становништва

Загађивање као директно или индиректно уношење (као резултат људске активности), супстанци или топлоте у ваздух, воду или земљу, може бити штетно по људско здравље.

Посебан облик загађења ваздуха је загађивање у затвореним радним, пословним или стамбеним просторијама. Ова загађења могу настати услед испаравања различитих хемикалија или прекомерног пушења. Живот и рад у тако загађеним просторијама може имати озбиљне последице на здравље људи.

Неопходно је вршити стални мониторинг свих параметара загађености животне средине који се могу битно одразити на здравље становништва општине Сурдулица, а ради спречавања негативних последица.

Загађење ваздуха је једна од најзначајнијих последица загађења животне средине и представља проблем како у развијеним тако и неразвијеним земаљама, мада се у зависности од економског развоја земље значајно разликују главни извори аерозагађења, као и доминирајући полутанти. Високе концентрације потенцијално штетних гасова и честица које се емитују у ваздух у целом свету, доводе не само до оштећења здравља, већ и до погоршања квалитета животне средине уопште, што оштећује ресурсе неопходне за дуготрајан одрживи развој планете.

Загађени ваздух штетно утиче на здравље људи и читав спектар обољења може се директно или индиректно повезати са аерозагађењем. Повећане концентрације сумпор-диоксида, азот-диоксида, угљен-моноксида, озона и других фотохемијских оксиданата, тешких метала итд., нарушавају здравље људи, изазивајући низ обољења од којих се могу навести хроничне и акутне болести респираторних органа, слабљење имунолошког система, рак, системска тровања и метаболички поремећаји.

Табела 11 : Досадашња сазнања о деловању аерозагађења

ЗДРАВСТВЕНИ ЕФЕКТИ	ПОЛУТАНТИ
Респираторна обољења	Дувански дим, сумпор диоксид, азотни оксиди, тропосферски озон, респирабилне честице, споре гљива, полен, гриње, длака, епител и екскрети
Кардиоваскулама обољења	Дувански дим, угљен моноксид, респирабилне честице, олово итд.
Карцином	Дувански дим, азбест, пестициди, издувни гасови дизел горива, радон, тешки метали итд.
Обољења коже	Тешки метали (никл), пестициди, УВ зрачење
Поремећај репродукције	Хемијске материје које доводе до хормонских поремећаја олово, кадмијум, неки органски растварачи итд.
Поремећаји у феталном развоју и развоју деце	Олово, жива, ХД, дувански дим итд.
Извор: ЕЕА	

Подаци из досадашњих истраживања показују да високе концентрације полутаната у ваздуху делују штетно на здравље, пре свега осетљивог дела популације (деце, старијих особа, хроничних болесника итд.) и за сада не постоје подаци о било каквом њиховом благотворном деловању на људе. Главни проблем који се јавља код испитивања деловања аерозагађења, на здравље, пре свега из комуналне средине, је тај што је у ваздуху обично присутна мешавина полутаната, те је тешко издвојити утицај појединих полутаната. Додатни проблем представља испитивање дуготрајне изложености ниским концентрацијама полутаната.

Аерозагађење различито делује на здравље изложене популације. Здравствени ефекти могу да иду од повремених физиолошких или психичких промена до акутних или хроничних обољења, док у екстремним случајевима може да дође и до смрти.

Деца су осетљивија од одраслих на деловање аерозагађења, јер у односу на своју телесну масу уносе знатно већу количину ваздуха у организам, већи део времена проводе у спољној средини, а и удео удисања на уста је код деце већи у односу на одрасле, те је делимично онемогућено заустављање полутаната, пре свега честица, у носној шупљини.

У предшколском узрасту организам се интензивно развија. Плућа врло брзо расту у прве две године живота, те организам у расту апсорбује много већу количину полутаната у односу на одрасле особе. Процеси апсорбције, дистрибуције, биотрансформације и екскреције ксенобиотика разликују се у односу на одрасле, а капацитет организма за опоравак је мањи у овом периоду.

Различити органи и системи код деце развијају се неједнаким темпом, па су и последице оштећења веће јер се напада ткиво у расту. Како су испитивана деца расла у специфичним друштвено-економским условима са исхраном која је била далеко сиромашнија, пре свега у минералима и витаминима у односу на претходне генерације, ово је највероватније деловало и на њихов имуни систем, па се очекивало да су и осетљивија на полутанте из ваздуха.

IV. 1. 10.1. Утицај полутаната на здравље

Сумпор - диоксид

Инхалација је главни пут уласка сумпор-диоксида у организам. Он је добро растворљив у води и апсорбује се највећим делом још у горњем делу респираторног тракта. Процент апсорбције расте са повећањем његове концентрације. Брзина апсорбције сумпор-диоксида већа је при дисању на уста и код повећане фреквенце дисања која се јавља при интензивном физичком напору код одраслих и код деце. Велики део сумпор диоксида се задржава у носу и устима. Уколико је концентрација сумпор диоксида у ваздуху који се удише ниска, амонијак, који је нормално присутан у малим количинама у устима и носу неутралише га и претвара у сулфите и бисулфите. Један део сумпор диоксида у контакту са влажном слузокожом горњих партија респираторног тракта прелази у сумпорну киселину. Мале

количине сумпор диоксида доспевају у доњи део респираторног тракта, одакле путем крви одлазе до јетре где се врши биотрансформација у сулфате који се излучују урином.

Сумпор-диоксид делује на месту контакта и доводи до неспецифичних ефеката у виду иритације и запаљења, због лаког растварања у слузи респираторног тракта. Механизам деловања није у потпуности разјашњен, али се сматра да сви кисели полутанти доводе до дехидратације протоплазме ћелија тако што јој одузимају воду.

Сумпор-диоксид може да доведе до инхибиције цилијарне активности мукозних мембрана, едема у алвеолама и констрикције бронхиола. Све ово утиче на развој патолошких промена у плућној функцији, које се испољавају у виду повећања фреквенце дисања, као и смањења максималног инспираторног и експираторног протока и тидалног волумена.

Ниске концентрације сумпор-диоксида доводе до бронхоконстрикције, повећања отпора у ваздушним путевима и смањења фреквенце дисања. Ови ефекти се јављају врло брзо после уласка сумпор диоксида у респираторни тракт. Сматра се да бронхоконстрикција настаје као последица рефлексне стимулације Н рецептора у парасимпатичким ганглијама, и утицаја сумпор-диоксида на моторне путеве парасимпатикуса који регулишу тонус мишића уста. Истовремено сумпор-диоксид утиче на бронхоконстрикцију преко надражаја рецептора који се налазе у горњим и доњим партијама респираторних путева.

Хронично излагање сумпор-диоксиду доводи до повећања броја пехарастих ћелија у епителу респираторног тракта што изазива повећану секрецију слузи и доприноси бронхијалној хиперреактивности. Истовремено се смањује брзина кретања трепљастог епитела и повећава трахеобронхијални клиренс. Дугогодишњи боравак у средини са високим концентрацијама сумпор диоксида може да доведе до појаве морфолошких лезија на респираторном епителу и до губитка епитела у слузокожи носа. Електронском микроскопијом је утврђено да се после изложености сумпор диоксиду код здравих особа јавља поремећај структуре цилијарне мембране у носу и долази до оштећења епитела уз повећање отпора у носној шупљини.

Све ове промене утичу на смањење природне одбрамбене способности респираторног тракта што доводи до повећане учесталости респираторних инфекција.

Хронична изложеност сумпор-диоксиду најчешће доводи до појаве респираторних симптома, повећане хоспитализације због респираторних обољења код хроничних болесника и погоршања стања код астматичара, али он утиче и на кардиоваскуларни, коштани и репродуктивни систем, доводи до промене хематолошких параметара, а према неким истраживањима и до повећане учесталости карцинома у загађеним областима.

Чађ

Најважнији пут уласка честица у организам је инхалација. Део инхалираних честица се депонује у респираторном тракту у контакту са површином ваздушних путева, док се један део избацује издахнутим ваздухом. Количина честица која ће доспети до дубљих делова респираторног тракта зависи пре свега од волумена удахнутог ваздуха и величине честица.

Честице су само један део мешавине полутаната која је присутна у ваздуху, те је у студијама тешко дефинисати здравствене ефекте који потичу само од честица, мада су њихови штетни ефекти доказани у многобројним епидемиолошким студијама као и у лабораторијским испитивањима. Оне провоцирају настанак респираторних обољења, могу да утичу на настанак карцинома, али делују и индиректно на здравље и квалитет живота, тако што интерферирају са сунчевим зрацима и смањују њихов интензитет и видљивост уопште.

Многобројним истраживањима утврђено је да са повећаном изложеношћу честицама долази до здравствених ефеката који се пре свега испољавају на респираторном тракту, али има података да утичу и на кардиоваскуларна обољења. Нека истраживања указују и на канцерогена и мутагена својства честица.

На основу досадашњих истраживања утврђено је да честице доводе до:

- повећане преваленце респираторних симптома,
- благог смањења плућних функција,
- повећаног одсуствовања са посла,
- повећане хоспитализације пацијената због респираторних обољења и
- повећаног морталитета од респираторних обољења.

Сматра се да су честице важан фактор који доприноси настанку респираторних обољења.

IV. 1. 10.2. Бука и вибрације

Према проценама Светске здравствене организације, бука представља значајан фактор у животnoj средини и њено штетно дејство добија све веће размере у урбаним срединама. Област буке у животnoj средини регулисана је Законом о заштити животне средине (“Службени гласник Републике Србије”, бр. 135/04, 36/09, 36/09 - др.закон, 72/09 - др. закон и 43/11 - одлука УС, 14/2016, 76/2018, 95/2018 - др.закон и 95/2018 - др.закон), Законом о заштити од буке у животnoj средини („Службени гласник Републике Србије”, бр. 36/09 и 88/10), као и пратећим подзаконским актима, који су усклађени са важећим прописима ЕУ.

Иако је звук део наше свакодневнице, звуци су често непријатни и непожељни, те представљају буку. Бука у животnoj средини – комунална бука је нежељени или штетни звук у спољној средини створен људском активношћу, а главни извор је саобраћај. За разлику од индустријске буке, која у првом реду оштећује слух, комунална бука утиче на квалитет живота, реметећи природан ритам рада и одмора. Деловање импулсне буке на човека проузрокује негативне ефекте тако што изазива штетно дејство по здравље људи и то:

- губитак слуха,
- појаву вртоглавице, главобоље, замора,
- утицај на нервни и кардиоваскуларни систем,
- утицај на друге органе и системе.

За град Сурдулица урађено је Акустично зонирање града где су одређене Акустичне зоне и мерне тачке. Акустично зонирање града урадила је овлашћена организација Завод за јавно здравље Врање, тако да постоје подаци о нивоу буке у Акустичним зонама. Постојеће стање на терену, реализоване зоне, локације, објекти и инфраструктура, не представљају значајне изворе буке и вибрације изнад дозвољене вредности. Извори импулсне буке и вибрације, који могу да допринесу повећању изнад дозвољених вредности, везује се за најфреквентније деонице државних и општинских путева, најпрометније улице у граду и околину аутобуске станице, а у мањем обиму за неке привредне објекте. Вештачки извори импулсне буке карактеристични су за урбане и индустријске центре.

Стални извори буке у граду су: друмски саобраћај и индустријска постројења.

ДРУМСКИ САОБРАЋАЈ- на територије града теретни и путнички аутомобили стварају високе вредности нивоа импулсне буке. У зависности од акустичних и просторних услова, фреквентности саобраћајница, бука у насељу, при отвореним прозорима, је нижа од 4-15db. Станови који се налазе на удаљености од 50-100м од саобраћајнице, јављају се ниже вредности нивоа буке.

ИНДУСТРИЈСКА ПОСТРОЈЕЊА –индустријска бука, по карактеру може бити постојана и широкопостојана. Најзначајнији извори се налазе у области од 5001000Hz, тј. у зони највеће осетљивости органа слуха човека.

Следећом табелом приказани су максимални нивои индустријске буке.

Табела 12 .: Максимални нивои индустријске буке

Производња и дистрибуција енергије	111dB
Производња и прерада угља	до 120dB
Црна металургија-железара	120-130dB
Металургија обојених метала	122dB
Метална индустрија	130dB
Хемијска индустрија	115dB
Графичка индустрија	120dB
Прехрамбена индустрија	115dB
Дрвна индустрија	120dB
Текстилна индустрија	121dB
Индустрија коже, гуме и обуће	120dB

Бука и вибрације јављају се махом дуж саобраћајница (линијских извора буке) где се не спроводне мере заштите од буке и вибрација, као и у центру општине. Извори буке су најфреквентније деонице државних и општинских путева, прометне градске улице, околина аутобуске станице.

Општина Сурдулица прати ниво буке према **Програму мониторинга стања нивоа буке у животnoj средини.**

Институт за заштиту на раду а.д. Нови Сад извршио је *дневно, вечерње и ноћно* мерење нивоа буке у **2018. години** на 12 мерних места (извор буке-саобраћај) по акустичним зонама:

- M1 – Градско шеталиште-ул. Краља Петра I
- M2 – Основна школа „J.J.Змај“-ул. Дринске дивизије
- M3 – Бензинска станица Venix Gold-Бука Караџића бб
- M4 – Градска пошта – ул. 5. септембра
- M5 – Стамбено-пословни објекти – ул. Милоша Обилића
- M6 – Центар
- M7 – Раскрсница-ул. Сурдуличких мученика и Бука Караџића
- M8 – Фабрика „Knauf Insulation“ –Индустријско насеље Бело Поље
- M9 – Градска пекара, потез школа амбуланта – насеље Бело Поље
- M10 – Здравствени центар – Српских владара бб
- M11 – Специјална болница за ТБЦ – Српских владара бб
- M12 – Фабрика Еко-Пак – Индустијско насеље Бело Поље

На основу мерења акустичких карактеристика буке, а према *Уредби о индикаторима буке, граничним вредностима, методама за оцењивање индикатора буке, узнемиравања и штетних ефеката буке у животној средини (Сл. Гласник Републике Србије бр.75/2010)*, резултати мерења показују следеће:

Дневна мерења:

- меродавни нивои буке испитаних звучних извора M1 и M10 **прелазе** дозвољени ниво, док бука испитиваног звучног извора M11 **не прелази** дозвољени ниво за зону подручја за одмор и рекреацију, болничке зоне и опоравилишта, културно-историјски локалитети, велики паркови (зона 1, максимални дозвољени ниво износи 50dBA);

- меродавни ниво буке испитаног звучног извора M2 **прелази** дозвољени ниво за туристичка подручја, кампове и школске зоне (зона 2, максимални дозвољени ниво износи 50dBA);

- меродавни нивои буке испитаних звучних извора M3 и M9 **прелазе** дозвољени ниво, док за звучни извор M12 **не прелази** дозвољени ниво за зону чисто стамбених подручја (зона 3, максимални дозвољени ниво 55dBA);

- меродавни нивои буке испитаних звучних извора M4 и M5 **не прелазе** дозвољени ниво за зону пословно-стамбених подручја, трговинско-стамбених подручја и дечја игралишта (зона 4, максимални дозвољени ниво 60dBA);

- меродавни нивои буке испитаних звучних извора M6 и M8 **не прелазе** дозвољени ниво, док бука испитиваног звучног извора M7 **прелази** дозвољени ниво за зону Градски центар, занатска трговачка, административно-управна зона са становима, зона дуж аутопутева, магистралних и градских саобраћајница (зона 5, максимални дозвољени ниво 65dBA).

Вечерња мерења:

- меродавни нивои буке испитаних звучних извора M1 и M10 **прелазе** дозвољени ниво, док бука испитиваног звучног извора M11 **не прелази** дозвољени ниво за зону подручја за одмор и рекреацију, болничке зоне и опоравилишта, културно-историјски локалитети, велики паркови (зона 1, максимални дозвољени ниво 50dBA);

- меродавни ниво буке испитаног звучног извора M2 **не прелази** дозвољени ниво за туристичка подручја, кампове и школске зоне (зона 2, максимални дозвољени ниво 50dBA);

- меродавни ниво буке испитаног звучног извора M3 **прелази** дозвољени ниво, док за звучни извор M9 и M12 **не прелази** дозвољени ниво за зону чисто стамбених подручја (зона 3, максимални дозвољени ниво 55dBA);

- меродавни нивои буке испитаних звучних извора M4 и M5 **не прелазе** дозвољени ниво за зону пословно-стамбених подручја, трговинско-стамбених подручја и дечја игралишта (зона 4, максимални дозвољени ниво 60dBA);

- меродавни нивои буке испитаних звучних извора M6 и M8 **не прелазе** дозвољени ниво, док бука испитиваног звучног извора M7 **прелази** дозвољени ниво за зону Градски центар, занатска трговачка, административно-управна зона са становима, зона дуж аутопутева, магистралних и градских саобраћајница (зона 5, максимални дозвољени ниво 65dBA);

Ноћна мерења:

- меродавни нивои буке испитаних звучних извора M1 и M10 **прелазе** дозвољени ниво, док бука испитиваног звучног извора M11 **не прелази** дозвољени ниво за зону подручја за одмор и рекреацију, болничке зоне и опоравилишта, културно-историјски локалитети, велики паркови (зона 1, максимални дозвољени ниво износи 40dBA);

- меродавни ниво буке испитаног звучног извора М2 **прелази** дозвољени ниво за туристичка подручја, кампове и школске зоне (зона 2, максимални дозвољени ниво 40dBA);
- меродавни ниво буке испитаног звучног извора М3, М9 и М12 **прелазе** дозвољени ниво за зону чисто стамбених подручја (зона 3, максимални дозвољени ниво 45dBA);
- меродавни нивои буке испитаних звучних извора М4 и М5 **не прелазе** дозвољени ниво за зону пословно-стамбених подручја, трговинско-стамбених подручја и дечја игралишта (зона 4, максимални дозвољени ниво 50dBA);
- меродавни нивои буке испитаних звучних извора М6 и М8 **прелазе** дозвољени ниво, док бука испитиваног звучног извора М7 **не прелазе** дозвољени ниво за зону Градски центар, занатска трговачка, административно-управна зона са становима, зона дуж аутопутева, магистралних и градских саобраћајница (зона 5, максимални дозвољени ниво 55dBA).

IV. 1. 11. Ризик од техничких несрећа

Ризик од настанка хемијског удеса постоји током целог процеса производње, транспорта и складиштења хемијски токсичних материја. Из овога произилази да се као места настанка удеса могу идентификовати:

- производна и технолошка постројења у којима опасне материје учествују у процесу производње,
- складишта, магацини и објекти у којима се депонују или чувају опасне материје и
- средства и комуникације којима се превозе опасне материје.

Према подацима Међународне организације за рад (ИЛО) у свету се процентуално око 40% од укупног броја удеса догоди у производним погонима, око 35% удеса се дешава при транспорту, а око 25% се односи на удесе приликом складиштења.

Пратеће појаве се могу поделити на следеће категорије:

- *испуштање опасних полутаната у ваздух, воду или земљиште* – токсични гасови, запаљиве или експлозивне супстанце;
- *експлозије материја* – којима се избацују у атмосферу велике количине токсичних, запаљивих и експлозивних материја;
- *пожари* – који имају за последицу стварање облака опасних и безопасних гасова, честица и других производа сагоревања.

Удеси везани за фиксне инсталације обухватају експлозије материја у процесу производње и складиштења, пожаре опасних материја и испуштање токсичних материја у животну средину. Удеси у транспорту су везани за друмски, железнички и водени саобраћај, с тим што су процентуално најзаступљенији удеси у друмском саобраћају.

Производња и потрошња опасних материја је у сталном порасту. Код нас постоји велики број постројења код којих се у оквиру редовне делатности производе и примењују опасне материје, врши транспорт, њихово складиштење и чување, па тако постоји стална потенцијална опасност од њиховог неконтролисаног доспевања у животну средину. Локацијски, опасне материје су углавном везане за веће градове, индустријске центре и уз значајније саобраћајнице. Посебан проблем представља чињеница да се не може предвидети када ће удес настати и локација где ће до удеса доћи. Због тога су индустријски најразвијеније земље, уз помоћ међународних организација, донеле бројне програме, предлоге, препоруке и конвенције које се односе на превенцију, приправност, одговор на удес, мере заштите и санације

На основу доступних података, утврђено је да се у обухвату Просторног плана Општине Сурдулица, налази једно **СЕВЕСО постројење нижег реда** – „Knauf Insulation” д.о.о. Фабрика за производњу стаклене вуне (индустријско насеље Бело Поље). За севесо комплексе нижег реда постоји законска обавеза израде документа Политика превенције удеса. У складу са Правилником о садржини политике превенције удеса и садржини и методологији израде Извештаја о безбедности и Плана заштите од удеса („Службени гласник РС”, број 41/10), као полазни основ за идентификацију повредивих објеката разматра се удаљеност од минимум 1000m од граница севесо постројења, односно комплекса, док се коначна процена ширине повредиве зоне - зоне опасности, одређује на основу резултата моделирања ефеката удеса.

IV. 1. 12. Ризик од природних непогода и шумских пожара

Подручје Просторног плана је изложено потенцијалној опасности од природних непогода, у првом реду изазваних интензивним снежним падавинама, као и другим атмосферским непогодама и опасностима од бујичних поплава, одрона, клизања земљишта, ерозија, града, земљотреса и др. Подручје предела је веома изложено ризицима од

избијања шумских пожара, јер се најчешће пале напуштене ливаде и пашњаци. У највећем броју случајева, људски фактор је узрок избијања пожара који директно угрожавају живи свет подручја.

Као један од ограничавајућих фактора развоја на подручју општине Сурдулица јавља се опасност од **поплава** на које највећи утицај имају:

- кише великог интензитета тј. време високих падавина, ако дуже трају,
- отапање снежног покривача, услед продора топлих ваздушних маса у пролеће, што изазива нагло повећање протицаја,
- проблем неконтролисане сече шума које су најбољи регулатори отицања вода и
- неконтролисано паражање акумулације у случају акцидента - пуцања бране система Власинских ХЕ (зона утицаја поплавног таласа је низводно од бране).

Литолошки састав и продукти површинског распадања – глиновити седименти и тресетно земљиште, указују на могућност појаве нестабилних терена и **клизишта**. Глиновити седименти се могу у фрагментима, налазити у близини водотока, а тресетно земљиште је на равним деловима Власинске висоравни, с тим да су дебљи слојеви тресетног земљишта (више од 0,5 до 1м) на нижим котима тј. у непосредном приобаљу.

Велики део територије Општине Сурдулица је захваћен је **ерозијом**, већег или мањег интензитета, а најизаженија је у сливовима Врпе, Божичке и Лисинске реке. Она је такође узрок бујичних поплава, а утиче и на појаву и пораст великих вода на рекама овог подручја. Када говоримо о земљишном покривачу подручја Власинског језера такође постоје појаве процеса ерозије земљишта. Изражени нагиби терена, махом плитка земљишта, при том малог капацитета за воду, као и велике количине воденог талога током године, основни су узрок појаве интензивне ерозије и девастације земљишта. Такође важан чинилац код појаве ерозије је вегетација. Уколико вишак воде не буде задржан травним покривачем или шумском простирком, ерозија ће се јавити при свакој јакој киши или при топљењу снега. С обзиром да су реликтне букове шуме углавном уступиле место брезовим асоцијацијама, уз нешто површина под белим и црним бором, а који, генерално, имају ређи склоп и знатно тању „шумску простирку“, главни „терет“ у обуздавању ерозије прихватају травне асоцијације и жбунаста вегетација (осим на површинама које се користе као њивске). Стога није реткост да се на подручју, локално, на местима без или са врло слабо развијеном травном вегетацијом, јавља јаружаста ерозија.

Неконтролисана сеча шума у прошлости ради добијања обрадивих површина и огрева, као последицу је имала ерозију спирањем (денудација) и на тај начин су створене вододерине, бразде и јаруге. Највише јаруга има на јужном ободу Власине, на развођу Шундине и Јарчеве реке, развођу Симонове и Дејанове реке, испод Рида и на северу у долини Дедине реке. Бујични водотоци су еродирани материјал транспортовали и таложили у виду купастих узвишења, тзв. плавина (алувијални наноси) у долини реке Власине, причињавајући штете по ливадама и на путевима. Осим тога, на еродираним ораничним површинама, приноси су врло ниски, што све утиче на сеобу становништва и напуштање овог подручја.

Принцип деструкције земљишта је једноставан: вода, као и ветар, својом кинетичком енергијом покреће земљишне честице и носи их по нагибу, док висока температура током летњих месеци, изазива исушивање земљишта, чиме се врши припрема материјала за транспорт. Овој „припреми“ доприноси и интензивно и вишестрано смрзавање и одмрзавање земљишта током пролећа, што додатно уситњава честице. Осим тога, сменом смрзавања и одмрзавања може доћи до формирања кашасте масе која се креће преко залеђених дубљих слојева и лако односи даље.

Појаве **града** на подручју су присутне најчешће у периоду од маја до јуна и могу бити веома интензивне. Потенцијална штета је на пољопривредним културама (ратарске културе, јагодичасто воће и др.) и шумским плодовима. У предметним насељима и непосредном окружењу нема изграђених противградних станица. Појаве атмосферских пражњења су веома присутне у периоду од априла до августа. Због изразите морфологије терена, истакнути делови - ридови, су највише изложени громовима.

Постоји одређена опасност од **земљотреса** с обзиром да је интензитет сеизмичког хазарда на подручју Просторног плана, за повратни период од 475 година у VIII категорији (ЕМС скала). Ове вредности указују да је највећи део подручја угрожен земљотресима који могу изазвати оштећења објеката. У периоду од 1456. до 2012. године забележене су вредности земљотреса на ширем подручју Просторног плана између 4,0 и 4,5 MW (MW – скала моментне магнитуде).

Неконтролисана антропогена активност у шуми често доводи до изазивања **пожара**, што само по себи намеће потребу за бољом заштитом шума. На основу степена угрожености закључује се да су четинарске шуме најугроженије и то због великог садржаја смоле.

Према угрожености шумских састојина од пожара, шуме се сврставају у шест категорија:

- 1) I степен угрожености (састојине и културе бора и ариша, у државној својини - Власинских ХЕ);
- 2) II степен угрожености (састојине и културе смрче, јеле и других четинара, нису заступљене на подручју);
- 3) III степен угрожености (мешовите састојине и културе четинара и лишћара, нису заступљене на подручју);
- 4) IV степен угрожености (састојине и културе храста и граба, нису заступљене на подручју);
- 5) V степен угрожености (састојине букве и других лишћара, највећим делом у приватној својини) и
- 6) VI степен угрожености (шикаре и чистине, заузимају највећи део подручја).

IV. 1. 13. Категоризација животне средине

За подручје Просторног плана општине Сурдулица према степену загађености извршена је категоризација животне средине, која је дата је у следећој табели:

Табела 13: Еколошка категоризација подручја општине Сурдулица

Подручје према степену загађености	Карактеристике	Подручје просторног плана	Извори загађења
Подручје загађене и деградиране животне средине	Подручја са нарушеним квалитетом животне средине и повременим прекорачењем граничних вредности загађивања	Простор око општинског пута, локалитети са експлоатацијом минералних сировина и дивље депоније	Одвијање саобраћаја и појава неуређених сметлишта (процедне воде, зараза) имају негативан утицај на квалитет ваздуха, воде и земљишта и утичу на појаву буке
Подручја угрожене животне средине	Локалитети код којих се јавља повремено прекорачење граничних вредности загађења	Сеоска и викенд насеља око Власинског језера, водотоци на територији Плана	Нарушавање квалитета животне средине - индивидуална ложишта (чађ и дим), неадекватна канализациона мрежа, агрохемијска средства која се користе у пољопривреди
Подручја квалитетне животне средине	Подручја са преовлађујућим позитивним утицајима на човека, живи свет и квалитет живота	Већи део простора Просторног плана – шуме и шумско земљиште, воћарске и виноградарске зоне, ливаде и пашњаци, ловна и риболовна подручја, водотоци II класе који се уливају у Власинско језеро	Негативан утицај човека на квалитет животне средине – сеча шума и угрожавање ретких биљних врста
Подручја веома квалитетне животне средине	Подручја у којима доминирају позитивни утицаји на човека и живи свет	Подручје заштићеног природног добра од изузетног значаја ПИО „Власина“, Власинска висораван	На овом подручју не постоје значајни извори загађивања, животна средина није угрожена људском делатношћу

Просторним планом утврђују се категорије животне средине према стању квалитета животне средине, а на основу категоризације утврђене у Просторном плану Републике Србије и то:

1) Подручја загађене и деградиране животне средине (виши степен загађености) - локалитети са прекорачењем граничне вредности загађивања, са негативним утицајима на човека, биљни и животињски свет и квалитет живота. У овој категорији загађености се налази општински пут јер постоји ризик од испуштања полутаната у ваздух, воду и земљиште и директног загађивања воде у акумулацији; експлоатација минералних сировина - стара шљачишта гвожђа код Власина Округлице, појава гранита у сливу реке Врле и диорита око Чемерника.

2) Подручје угрожене животне средине (средњи степен загађености) - овој категорији припадају сеоска насеља и викенд насеља на Власинском језеру и постојећа гробља. За ову категорију би требало спровести одговарајуће мере унапређења квалитета животне средине и одредити најадекватнији начин коришћења природних ресурса.

3) Подручје квалитетне животне средине (мали степен загађености) - у малој мери је дошло до промене животне средине, обухвата шумско подручје, подручје обухваћено EMERALD мрежом и ИВА, IPA и РВА подручја, туристичке зоне контролисаног развоја. За ову категорију би требало обезбедити решења којима се умањују постојећи негативни, а повећавају позитивни утицаји као компаративна предност у планирању развоја.

4) Подручје веома квалитетне животне средине (незагађено подручје) - подручје са скоро неизмењеним карактеристикама животне средине, у ову категорију спадају заштићена природна добра (уз напомену да нека од ових подручја убрзано губе прерогативе неопходне за национални парк услед бесправне изградње, неодговарајућег комуналног система, природе угрожене претераним грађењем), мочварна подручја, подручја заштићена међународним конвенцијама, планински врхови и тешко приступачни терени, водотоци I класе. То је подручје заштићеног природног добра од изузетног значаја ПИО „Власина“ са скоро неизмењеним карактеристикама животне средине. Треба обезбедити таква решења којима се задржава постојеће стање квалитета животне средине.

IV. 1. 14. Питања заштите животне средине релевантна за Просторни план

На основу стања животне средине дефинисана су питања која су релевантна за Просторни план општине Сурдулица, а која су разматрана у току израде стратешке процене (садржај стратешке процене):

- начин управљања отпадом и отпадним водама,
- квалитет површинских и подземних вода,
- начин коришћења земљишта,
- начин коришћења хемијских средстава у пољопривреди,
- квалитет ваздуха и ниво буке и вибрација,
- степен шумовитости и потреба за очувањем предела, станишта и биљних и животињских врста на подручју Просторног плана,
- ризик од удеса и
- потреба за даљим развојем система мониторинга животне средине.

Питање прекограничног загађења није разматрано у стратешкој процени јер ова врста загађења није везана за планско подручје.

V ОПШТИ И ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ И ИЗБОР ИНДИКАТОРА

Општи и посебни циљеви стратешке процене дефинишу се на основу захтева и циљева у погледу заштите животне средине у другим плановима и програмима, циљева заштите животне средине утврђених на нивоу Републике и међународном нивоу, прикупљених података о стању животне средине и значајних питања, проблема и предлога у погледу заштите животне средине у плану или програму. На основу дефинисаних циљева врши се избор одговарајућих индикатора који ће се користити у изради стратешке процене.

V.1. Општи и посебни циљеви стратешке процене

На основу захтева и циљева у погледу заштите животне средине наведеним у плановима и стратегијама за потребе израде овог Извештаја дефинисани су општи циљеви стратешке процене:

- очување постојећих природних вредности простора, што ће се постићи контролисаним изградњом и уређењем простора кроз поштовање правила уређења и изградње објеката;
- рационално коришћење природних ресурса и енергије;
- имплементација стратешких опредељења дефинисаних Стратегијом управљања отпадом;
- изградња недостајуће канализационе инфраструктуре и заштита и унапређење квалитета површинских вода до нивоа прописаних класа квалитета;
- очување, уређење и заштита система зелених површина на планском подручју;
- предупређење емисија штетних материја у ваздух и смањење емисије буке из саобраћаја;
- спречавање појава инцидентних неконтролисаних испуштања загађујућих материја у ваздух, воде и земљиште;
- повећање обима инвестиција за заштиту животне средине и развој система мониторинга животне средине (ваздуха, вода, земљишта и буке); и
- побољшање информисања и обуке становништва за заштиту животне средине и обезбеђење учешћа јавности у доношењу одлука које могу имати утицаја на квалитет животне средине.

Посебни циљеви заштите животне средине планског подручја произлазе из анализе стања животне средине и значајних питања, проблема, ограничења и потенцијала планског подручја, као и приоритета за решавање еколошких проблема, а у складу су са општим циљевима и начелима заштите животне средине.

Еколошки одговорно коришћење простора, који обухвата Просторни план општине, представља значајан потенцијал за одрживи развој овог подручја. При томе се, у просторној организацији треба ослањати на следеће посебне циљеве заштите животне средине:

- Заштита и очување квалитета површинских и подземних вода
- Смањити ниво штетних материја у ваздуху
- Заштита и одрживо коришћење шума и земљишта
- Смањити контаминацију земљишта
- Успоравање негативних демографских тенденција, заштита здравља становништва и стварање предуслова за развој подручја
- Очување биодиверзитета и геодиверзитета
- Заштита, очување и унапређење предела и природних вредности
- Очувати заштићена културна добра

V.2. Избор индикатора заштите животне средине

На основу дефинисаних општих и посебних циљева врши се избор одговарајућих индикатора који ће се користити у изради стратешке процене утицаја на животну средину. Индикатори представљају један од инструмената за систематско идентификовање, оцењивање и праћење стања, развоја и услова средине и сагледавање последица. Они су средство за праћење промена током одређеног временског периода, а неопходни су као улазни подаци за сваку врсту планирања. Индикатори стања животне средине представљају веома битан сегмент у оквиру израде еколошких студија и планских докумената. Показатељи су веома прикладни за мерење и оцењивање планских решења са становишта могућих штета у животnoj средини као и за утврђивање које неповољне утицаје треба смањити или елиминисати.

Да би индикатори били поуздани, применљиви на свим нивоима планирања као и инструмент за поређење, неопходан је усаглашени систем праћења који подразумева: јединствене показатеље, јединице мерења, метод мерења, период праћења, начин обраде и приказивање резултата. Методолошки стандардизовање процедура као и прикупљање и достављање неопходних података од овлашћених организација је суштински предуслов за унапређење употребе индикатора у планирању и заштити простора.

Избор индикатора значајан је како за утврђивање стања животне средине пре реализације Плана, тако и за праћење стања после реализације Плана, те је потребно избор индикатора извршити међу оним за које локална заједница перманентно прати одговарајуће параметре. У случају недостатка индикатора, и одређени параметри који се прате могу указати на стање или промене. Правилан избор индикатора базира на усклађености са постављеним циљевима стратешке процене.

Република Србија је 2008. године усвојила Националну стратегију одрживог развоја („Службени гласник Републике Србије“, бр. 57/08) којом су дефинисани принципи и приоритети одрживог развоја и 76 индикатора да прате напредак Србије ка одрживом развоју. Ови индикатори су изабрани из сета индикатора УН, али се сви индикатори не прате у Србији. Индикатори су дефинисани и у Закону о Просторном плану Републике Србије („Службени гласник Републике Србије“, бр. 88/10). Такође, Правилник о Националној листи индикатора заштите животне средине („Службени гласник Републике Србије“, бр. 37/2011) прописује листу индикатора који се односе на животну средину који су овде коришћени. Индикатори Стратешке процене утицаја изабрани у складу са напред наведеним циљевима СПУ, на основу меродавних и суштинских одлика и садржаја области животне средине, заштите природних и непокретних културних добара на коју се процена односи и на основу индикатора Просторног плана Републике Србије и Стратегије одрживог развоја Републике Србије, а који су у складу са „Основним сетом УН индикатора одрживог развоја“.

Имајући у виду наведене чињенице, ниво планског документа, просторни обухват плана, као и стање животне средине на подручју ППО-а, аутори Извештаја су се определили за избор основних индикатора који се односе на квалитет ваздуха, воде, земљишта и нивоа буке. Уједно, ово су дефинисани и законски регулисани критеријуми на основу којих је могуће утврдити да ли и у којој мери одређене активности на конкретном простору имају негативан утицај на чињенице животне средине.

Избор индикатора заштите животне средине обављен је са аспекта планираног уређења и изградње и функционисања и заштите садржаја на Планском подручју, с једне стране, али и заштите елемената животне средине (ваздуха, воде, земљишта, живог света, заштита од буке и вибрација) и функционисања простора и ризика у случају елементарних непогода и удеса, третмана отпада и отпадних вода и т.д.

Табела 14.: Циљеви и индикатори Стратешке процене (Извештају о стратешкој процени утицаја на животну средину Нацрта ППППН ПИО "Власина")

Област СПУ	Општи циљеви СПУ	Посебни циљеви СПУ	Индикатори
ВОДЕ	Заштита и очување квалитета површинских и подземних вода	<ul style="list-style-type: none"> - Смањити загађење површинских и подземних вода до нивоа да не постоји штетан утицај на квалитет - Каналисати отпадне воде око акумулације - Ублажити негативан утицај отпада на хидролошки режим и квалитет вода 	<ul style="list-style-type: none"> - Промена квалитета површинских и подземних вода као последица реализације планираних активности
ВАЗДУХ	Смањити ниво штетних материја у ваздуху	<ul style="list-style-type: none"> - Смањити ниво штетних материја у ваздуху до прописаних вредности 	<ul style="list-style-type: none"> - Емисије честица чађи, SO₂ и NO₂ - % употребе електричне енергије, гаса и ОИЕ
ШУМЕ И ЗЕМЉИШТЕ	Заштита и одрживо коришћење шума и земљишта	<ul style="list-style-type: none"> - Повећати степена шумовитости - Смањити контаминацију земљишта 	<ul style="list-style-type: none"> - % повећања површина под шумом - % контаминираних површина и пренамењених површина
СТАНОВНИШТВО, ЉУДСКО ЗДРАВЉЕ И СОЦИО-ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ	Успоравање негативних демографских тенденција, заштита здравља становништва и стварање предуслова за развој подручја	<ul style="list-style-type: none"> - Очувати насељеност руралних подручја - Унапредити здравље становништва - Повећати запосленост 	<ul style="list-style-type: none"> - % становништва са приступом здравствено исправној води за пиће - % становништва са адекватним системима прикупљања и пречишћавања отпадних вода - % становништва обухваћеног системом прикупљања отпада - % становништва са приступом објектима основне здравствене заштите - Број људи под утицајем буке - Минимално потребан број становника за одрживи развој насеља - % запослених и % незапослених
ПРИРОДНЕ ВРЕДНОСТИ	Очување биодиверзитета и геодиверзитета	<ul style="list-style-type: none"> - Очувати биодиверзитет и геодиверзитет - избећи неповратне губитке 	<ul style="list-style-type: none"> - Број, близина и врста активности које могу утицати на биодиверзитет - % изгубљених врста у односу на регион
ПРИРОДНА И КУЛТУРНА ДОБРА	Заштита, очување и унапређење предела и природних вредности Очувати заштићена културна добра	<ul style="list-style-type: none"> - Заштитити природна добра - Заштитити културна добра 	<ul style="list-style-type: none"> - Број и значај природних добара који су под утицајем планираних активности - Број и значај културних добара који су под утицајем планираних активности

Напомена:

Индикатори дефинисани у претходној табели дефинисани су са циљем праћења реализације планских, а не технолошких решења, у планском периоду, уколико се за то укаже потреба. Наведени су паралелно индикатори према Правилнику и изабрани индикатори који су презентирани у Извештају о стратешкој процени утицаја на животну средину ППППН ПИО "Власина", како би се њихово праћење могло синхронизовати за целу територију општине Сурдулица.

VI ПРОЦЕНА МОГУЋИХ УТИЦАЈА СА ОПИСОМ МЕРА ЗА СМАЊЕЊЕ НЕГАТИВНИХ УТИЦАЈА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

На основу члана бр. 15 Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину Процена могућих утицаја плана и програма на животну средину се обавља у неколико фаза и подфаза и садржи следеће елементе:

- приказ процењених утицаја варијантних решења плана повољних са становишта заштите животне средине са описом мера за спречавање и ограничавање негативних, односно увећање позитивних утицаја на животну средину;
- поређење варијантних решења и приказ разлога за избор најповољнијег решења;
- приказ процењених утицаја плана и програма на животну средину са описом мера за спречавање и ограничавање негативних, односно увећање позитивних утицаја на животну средину;
- начин на који су при процени утицаја узети у обзир чиниоци животне средине укључујући податке о: ваздуху, води, земљишту, клими, јонизујућем и нејонизујућем зрачењу, буци и вибрацијама, билном и животињском свету, стаништима и биодиверзитету; заштићеним природним добрима; становништву, здрављу људи, градовима и другим насељима, културно-историјској баштини, инфраструктурним, индустријским и другим објектима или другим створеним вредностима;
- начин на који су при процени узете у обзир карактеристике утицаја: вероватноћа, интензитет, сложеност/реверзибилност, временска димензија (трајање, учесталост, понављање), просторна димензија (локација, географска област, број изложених становника, прекогранична природа утицаја), кумулативна и синергијска природа утицаја.

VI.1. Приказ процењених утицаја плана на животну средину

Циљ израде стратешке процене утицаја предметног плана на животну средину је сагледавање могућих негативних утицаја планских решења на квалитет животне средине и прописивање одговарајућих мера за њихово смањење. Да би се постављени циљ остварио, потребно је сагледати Планом предвиђене активности и мере за смањење потенцијално негативних утицаја.

Стратешка процена утицаја која се ради за ниво Просторног плана може се само бавити генералном и општом анализом и проценом могућих утицаја планираних решења у плану на животну средину, а не појединачним објектима и активностима које се планирају. Ниво детаљности који ће анализирати појединачне објекте и њихове утицаје на животну средину, разматраће се у овиру процена утицаја појединачних објеката на животну средину за објекте за које надлежни орган утврди потребу израде овог документа неопходног за добијање одобрења за изградњу.

У стратешкој процени, акценат је стављен на анализу свих планских решења и препознавање оних која ће у одређеној мери угрозити квалитет елемената животне средине у фази реализације плана. У том контексту, у Извештају се анализирају могући утицаји планираних активности на чиниоце животне средине – ваздух, воду и земљиште, природне и створене вредности, укупан социјални, економски и просторни развој општине и дефинишу се планске мере заштите које ће потенцијална загађења довести на ниво прихватљивости, односно у границе које су дефинисане законском регулативом (граничне вредности емисије и имисије загађујућих материја у ваздуху, максимално дозвољене концентрације загађујућих материја у водама и земљишту, дозвољени ниво буке и др).

Концепција организације и уређивања простора у обухвату Плана заснована је на развојним потенцијалима и ограничењима простора, у оквиру којих су предложена планска решења, настала као последица тражења одговора на текућа питања и проблеме просторног развоја

овог подручја. Ова планска решења су у процени могућих утицаја анализирана са аспекта циљева стратешке процене.

– **ПРОЦЕНА МОГУЋИХ УТИЦАЈА У ОДНОСУ НА ЦИЉЕВЕ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ**

ЦИЉЕВИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ:

1. Заштита и очување квалитета површинских и подземних вода
2. Смањити ниво штетних материја у ваздуху
3. Заштита и одрживо коришћење шума и земљишта
4. Смањити контаминацију земљишта
5. Успоравање негативних демографских тенденција, заштита здравља становништва и стварање предуслова за развој подручја
6. Очување биодиверзитета и геодиверзитета
7. Заштита, очување и унапређење предела и природних вредности
8. Очувати заштићена културна добра

ЗНАЧЕЊЕ СИМБОЛА:

Критеријуми за оцењивање величине утицаја

Величина утицаја	Ознака	Опис
Већи	- 2	У већој мери нарушава животну средину
Мањи	- 1	У мањој мери нарушава животну средину
Нема утицаја	0	Нема директног утицаја или нејасан утицај
Позитиван	+1	Мање позитивне промене у животној средини
Повољан	+2	Повољне промене квалитета животне средине

Критеријуми за вредновање просторних размера утицаја

Значај утицаја	Ознака	Опис
Регионални	Р	Могућ утицај на регионалном нивоу
Општински	О	Могућ утицај на општинском нивоу
Локални	Л	Могућ утицај локалног карактера

Скала за процену вероватноће утицаја

Вероватноћа	Ознака	Опис
100%	С	Утицај изврстан
више од 50%	В	Утицај вероватан
мање од 50%	М	Утицај могућ

Додатни критеријуми могу се извести према времену трајања утицаја - привремени-повремени (П) и дуготрајни (Д) ефекти. На основу свих наведених критеријума врши се евалуација значаја идентификованих утицаја за остваривање циљева СПУ.

Табела 15.: Збирни утицаји Просторног плана на животну средину са образложењем утицаја (на основу ППППН ПИО „Власина“ чија су планска решења, заједно са планским решењима ППО Сурдулица вреднована интегрално)

Планска решења	Ранг утицаја у односу на циљеве СПУ							
	1	2	3	4	5	6	7	8
Заштита природних вредности са режимима заштите	/	/	+2/Л/ В/Д	+2/Л М/Д	/	+2/Р В/Д	+2/Р В/Д	/
Заштита културних добара са поступком утврђивања непокретности у регистар културних добара	/	/	/	/	/	/	/	+2/Р С/Д
Заштита и коришћење пољопривредног земљишта	+1/Л М/Д	/	+2/Л В/Д	+1/Л М/Д	/	+1/Л М/Д	/	/
Заштита и коришћење шума и шумског земљишта	/	+1/Л М/Д	/	+2/Л М/Д	+1/Л М/Д	+2/Л В/Д	2/Л В/Д	/
Развој саобраћајне инфраструктуре (обилазнице око Сурдулице и око Власинског језера, реконструкција општинске путне мреже,) и изградња аеродрома	/	-1/Л М/П	-1/Л М/П	-1/Л М/П	-1/Л М/П	-1/Л М/П	-1/Л М/П	/
Развој еколошких видова саобраћаја (бицикличке и пешачке стазе и марине за пловила на немоторни погон и еко погон)	+1/Л М/Д	+1/Л М/Д	/	+1/Л М/Д	+1/Л М/Д	+1/Л М/Д	/	/
Успостављање режима санитарне заштите изворишта водоснабдевања и изградња канализације и ППОВ	+2/О М/Д	/	+1/Л М/Д	+1/Л М/Д	+1/Л М/Д	+1/Л М/Д	+1/Л М/Д	/
Третман комуналног отпада	+1/О М/Д	+1/Л М/Д	+1/Л М/Д	+1/Л М/Д	+1/Л М/Д	+1/Л М/Д	+1/Л М/Д	/
Спровођење мера превентивне заштите животне средине	+2/О М/Д	+1/Л М/Д	+2/Л М/Д	+2/Л М/Д	+1/Л М/Д	+1/Р М/Д	+1/Р М/Д	/
Строго плански и контролисан развој привредних и услужних делатности уз примену свих услова и мера заштите животне средине, природних и културних вредности	+1/Л М/Д	+1/Л М/Д	/	+1/Л М/Д	+1/Л М/Д	+1/Л М/Д	+1/Л М/Д	/
Планске поставке и правила уређења и грађења за објекте туристичке намене	+1/Л В/Д	/	/	+1/Л В/Д	/	/	/	/
Планске поставке и правила уређења и грађења за објекте стамбене намене	+1/Л В/Д	/	+1/Л В/Д	+1/Л В/Д	/	/	/	/
Планске поставке и правила уређења и грађења за објекте пословне намене	+1/Л М/Д	/	+1/Л М/Д	+1/Л М/Д	+1/Л М/Д	+1/Л М/Д	+1/Л М/Д	/
Планска правила уређења и грађења за објекте инфраструктуре	+1/Л М/Д	/	+1/Л М/Д	+1/Л М/Д	+1/Л М/Д	+1/Л М/Д	+1/Л М/Д	/

Табела 16.: Образложења утицаја Просторног плана на животну средину (на основу ППППН ПИО „Власина“ чија су планска решења, заједно са планским решењима ППО Сурдулица вреднована интегрално)

Планска решења	Образложење утицаја
Заштита природних вредности са режимима заштите	Очекују се већи позитивни утицаји утицаји дуготрајног и локалног карактера планских мера заштите природних вредности у односу на природне вредности подручја
Заштита културних добара са поступком утврђивања непокретности у регистар културних добара	Извесни су значајни позитивни утицаји овог планског решења на заштићена културна добра на планском подручју чији значај превазилази оквира планског документа.
Заштита и коришћење пољопривредног земљишта	Могући су дуготрајни позитивни утицаји локалног карактера на заштиту основних чинилаца животне средине, пре свега земљишта и афирмација пољопривредних активности у складу са природним, демографским и економским могућностима планског подручја.
Заштита и коришћење шума и шумског земљишта	Наведено планско решење има значајну вероватноћу дуготрајног позитивног утицаја на очување шума и шумског земљишта на планском подручјутета. Ово планско решење, међутим, не може компензовати мање негативне ефекте изградње алпског скијалишта Чемерник чија реализација подразумева сечу шуме, али може допринети да се ова сеча обавља контролисано и по одређеним принципима.
Развој саобраћајне инфраструктуре (обилазнице око Сурдулице и око Власинског језера, реконструкција општинске путне мреже,) и изградња аеродрома	Могући су мањи повремени негативни утицаји локалног карактера, пре свега на квалитет ваздуха, очување био и геодиверзитета и заштиту, очување и унапређење предела и природних вредности
Развој еколошких видова саобраћаја (бицикличке и пешачке стазе и марине за пловила на немоторни погон и еко погон)	Очекују се позитивни утицаји на заштиту воду, земљиште, природне вредности и биодиверзитет планског подручја. Утицаји су локалног карактера, али од посебног значаја за заштиту животне средине планског подручја.
Успостављање режима санитарне заштите изворишта водоснабдевања и изградња канализације и ППОВ	Очекују се позитивни утицаји на заштиту воду, земљиште, природне вредности и биодиверзитет планског подручја. Утицаји су локалног карактера, али од посебног значаја за заштиту животне средине планског подручја.
Третман комуналног отпада	Очекују се позитивни утицаји на заштиту воду, земљиште, природне вредности и биодиверзитет планског подручја. Утицаји су локалног карактера, али од посебног значаја за заштиту животне средине планског подручја.
Спровођење мера превентивне заштите животне средине	Превентивна заштита планског подручја која је конципирана у овом планском решењу допринеће позитивним утицајима по готово свим циљевима Стратешке процене.
Строго плански и контролисан развој привредних и услужних делатности уз примену свих услова и мера заштите животне средине, природних и културних вредности	Уз обавезни примену свих прописаних услова и мера заштите и режима коришћења простора очекују се мањи позитивни утицаји на скоро све елементе животне средине, природних вредности, привредни и демографски развој...
Планске поставке и правила уређења и грађења за објекте туристичке намене	Очекују се мањи позитивни утицаји на квалитет вода и земљишта кроз дефинисање правила за реализацију објеката туристичке намене.
Планска правила уређења и грађења за објекте стамбене намене	Очекују се мањи позитивни утицаји на квалитет вода и земљишта кроз дефинисање правила за реализацију објеката стамбене намене, стварање услова за нормалан и здрав живот становништва и очување животне средине и природних вредности.
Планска правила уређења и грађења за објекте пословне намене	Очекују се мањи позитивни утицаји на квалитет вода и земљишта кроз дефинисање правила за реализацију објеката пословне намене, стварање услова за рад становништва и очување животне средине и природних вредности.
Планска правила уређења и грађења за објекте инфраструктуре	Очекују се мањи позитивни утицаји на квалитет вода и земљишта кроз дефинисање правила за реализацију инфраструктуре, стварање услова за нормалан и здрав живот и рад становништва и очување животне средине и природних вредности.

Горња табела представља приказ вредновања планских решења са аспекта заштите животне средине. Сваки процењени утицај је резултат вишекритеријумског вредновања појединачних планских решења на основне компоненте животне средине – ваздух, воду и земљиште, природне и створене вредности и укупан развој простора са аспекта циљева тратешке процене.

Значај утицаја процењује се у односу на величину тј. интензитет утицаја и просторне размере на којима се може остварити утицај. У вишекритеријумској анализи планских решења у обзир је узета величина утицаја планских решења, затим је значај утицаја планских решења на животну средину, као и вероватноћа да ће се неки процењени утицај догодити у стварности, њихово погуће трајање и учесталост. Наведена планска решења су углавном из области заштите, привреде, саобраћаја и техничке инфраструктуре и укупно имају значајан позитиван, као и мали негативан утицај на очување квалитета животне средине Планског подручја, а многи утицаји планских решења нису само локалног карактера.

На овом нивоу плана није било могуће детаљно анализирати свако планско решење и непосредан утицај планираних активности на животну средину јер нису дефинисане све техничке појединости везане за дато планско решење. У случајевима где је процењено да може доћи до негативног утицаја потребно је предузети одговарајуће мере заштите.

– ПРОЦЕНА УТИЦАЈА ВАРИЈАНТНИХ РЕШЕЊА

У Закону се не прописује изричито шта су то варијантна решења плана која подлежу стратешкој процени утицаја. Планска решења у Просторном плану нису дата у варијантама. Међутим, поштујући нека досадашња искуства у изради Стратешких процена утицаја у пракси се морају разматрати најмање две варијанте:

- варијанта да се План не усвоји и не имплементира (сценарио нултог развоја), и
- варијанта да се План усвоји и имплементира.

Укупни ефекти плана, па и утицаји на животну средину, могу се утврдити само поређењем са постојећим стањем, са циљевима и решењима плана. За планове дужег временског хоризонта метод израде сценарија је препоручљив. У том контексту, ограничавајући се на позитивне и негативне ефекте који би били последица доношења или недоношења Плана, стратешка процена утицаја ће се бавити разрадом обе варијанте.

- Варијантно решење 1: **нереализовање Просторног плана општине Сурдулица - сценарио нултог развоја**

Нереализовањем Просторног плана стање би се погоршало на следећи начин:

- У области **пољопривредног земљишта и пољопривреде**:
 - наставак даљег стихијског и нерационалног заузимања плодног пољопривредног земљишта у непољопривредне сврхе за потребе ширења индустрије и насеља,
 - неконтролисана примена хемијских средстава у пољопривреди и наставак даљег контаминирања земљишта и
 - немогућност подстицања пољопривредне производње.
- У области **шума, шумског земљишта, ловних подручја и система градског зеленила**:
 - уништавање вегетације,
 - даљи наставак тренда недовољне шумовитости,
 - недовољна уређеност и очување ловишта,
 - смањење популације ретких и угрожених врста,
 - уношење страних биљних и животињских врста,
 - ишчезнуће домаћих врста или генетског диверзитета,
 - промена изгледа предела,

- заузимање земљишта,
- пренамена зелених површина под условима експанзије феномена бесправне градње који се драстично рефлектовао, и даље одражава на простор, и могућност реализације планске документације, а све под плаштом привремених промена, где се трајно губе површине планиране за озелењавање,
- непостојање катастра постојећих зелених површина и
- непостојање информационог система о зеленим површинама.

- У области **становништва и насеља:**

- наставак негативних демографских процеса и смањење пољопривредне производње,
- наставак неуравнотеженог развоја са неуједначеним притисцима на животну средину,
- нефункционална мрежа насеља и
- немогућност побољшања квалитета живота, посебно у периферним сеоским насељима.

- У области **привреде:**

- даље ширење зона негативних утицаја од индустријских објеката,
- у недовољној мери развијене активности које су комплементарне заштити животне средине (рационална пољопривредна производња, развој туризма, итд),
- енергетска неефикасност, нерационална потрошња воде, бахато коришћење ресурса и
- непланско ширење постојећих, и неадекватно формирање нових привредних зона, без одговарајуће инфраструктурне опремљености.

- У области **инфраструктурних система:**

- даље угрожавање квалитета површинских водотокова, изворишта водоснабдевања, неадекватном канализационом мрежом и испуштањем непречишћених отпадних комуналних и индустријских вода у рецепијенте без предходног третмана,
- неодговарајућа саобраћајна матрица, као предуслов унапређења квалитета живота,
- неадекватна заштита од бујица и поплава и
- нереализација гасоводне мреже и повећан притисак на животну средину, и загађење ваздуха од котларница на чврсто гориво.

- У области **управљања отпадом:**

- даљи штетни утицаји дивљих и неуређених депонија,
- неадекватно депоновање комуналног, индустријског и пољопривредног отпада и
- неадекватно депоновање медицинског отпада.

- У области **мониторинга и инвестирања** у заштиту животне средине:

- недовољно материјалних средстава уложених у програме заштите животне средине,
- недовољан број запослених на заштити животне средине и
- неразвијен систем мониторинга

- **Варијантно решење 2: реализовање Просторног плана општине Сурдулица**

Реализовањем Просторног плана стање би се променило на следећи начин:

- У области **пољопривредног земљишта и пољопривреде:**

- заштита и очување квалитетног пољопривредног земљишта, које је основни ресурс за развој пољопривредне производње,
 - пренамена пољопривредног земљишта на рационалан начин,
 - на нивоу пољопривредних газдинстава и предузећа, обједињавање биљне и сточарске производње, са обезбеђењем сопствених крмних база,
 - развој пољопривредне производње у градском залеђу,
 - развој пољопривредне инфраструктуре,
 - етапна и селективна замена намене пољопривредног у друго земљиште, дуж осовина развоја и главних саобраћајница и
 - побољшање веза између пољопривреде и других компаративних делатности (мала и средња предузећа, трговина, туризам, угостелство).
- У области **шума, шумског земљишта и система градског зеленила:**
- пошумљавање у складу са "Општим основама газдовања шумама", повезивањем фрагментисаних шумских површина и очувањем аутохтоне флоре и фауне,
 - подизање заштитних шумских појасева уз коридоре, саобраћајнице, водоизворишта, око индустријских зона и других индустријских објеката и
 - повећање површина под зеленилом, формирањем нових парковских површина и подизањем нових засада.
- У области **становништва и насеља:**
- унапређење квалитета живота у насељима, опремањем комуналном и саобраћајном инфраструктуром и јавним службама,
 - унапређење рада здравствених и образовних служби,
 - у сеоским насељима афирмисање делатности комплементарних пољопривреди (лов, риболов, сакупљање шумских плодова и лековитог биља, туризам, услуге) и
 - унапређење квалитета живота (становање, инфраструктура, јавне службе, услуге, комуникације, култура).
- У области **привреде:**
- полицентричан развој индустрије са примарним и секундарним појасом развоја,
 - формирање привредних зона - приоритет се даје подручјима које користе компаративне предности подручја,
 - заштита животне средине и висок степен искоришћености простора и
 - формирање туристичких тура са раличитим видовима туризма.
- У области **инфраструктурних система:**
- унапређење саобраћајне матрице у оквиру Просторног плана,
 - веће коришћење саобраћајног положаја Општине Сурдулица,
 - заштита изворишта подземних и површинских вода,
 - рационална потрошња воде у привреди и домаћинствима,
 - развој канализације по сепарационом систему са ППОВ,
 - предtretман отпадних вода из привреде пре упштања у градску канализацију,
 - заштита од поплава са усклађењем заштитних система у односу на окружење,
 - постизање енергетске ефикасности,
 - одржавање, унапређење и поузданост у раду постојеће електроенергетске мреже,
 - афирмисање у коришћењу алтернативних и обновљивих извора енергије,
 - конституисање и активирање регионалне депоније,
 - изградња/формирање центра за рециклажу и
 - санација постојећих сметлишта и дивљих депонија.
- У области **заштите животне средине:**
- заштита ваздуха, земљишта, површинских и подземних вода,

- заштита од буке и вибрација,
- заштита флоре и фауне и унапређење биодиверзитета и геофонда,
- заштита природних и културних добара,
- даље унапређење и развој система мониторинга и катастра загађивача и
- веће улагање у програме заштите животне средине.

- **Резултати консултација**

У току израде стратешке процене вршене су консултације са надлежним општинским службама, јавним предузећима и заинтересованим органима и организацијама.

- **Процена утицаја варијантних решења на животну средину**

Процена утицаја варијантних решења на животну средину приказана је у следећој табели:

Табела 17: Процена утицаја варијантних решења на животну средину

Област	Циљ стратешке процене	Варијантно решење 1	Варијантно решење 2
Заштита и унапређење квалитета природних ресурса	1. Смањење концентрације загађујућих материја у ваздуху (имисија)	?/-	М
	2. Смањење загађења површинских и подземних вода	-	+
	3. Очување и рационално коришћење пољопривредног земљишта	-	М
	4. Смањење загађења земљишта	? /-	+
	5. Повећање површина под зеленилом	?/-	++
	6. Унапређење третмана и депоновања отпада	-	+
	7. Унапређење прикупљања и третмана отпадних вода	-	+
	8. Управљање опасним отпадом	? /-	+
	9. Очување и адекватан третман предела, станишта и живог света	--	М
Заштита здравља	10. Обезбеђење заштите здравља	?	+
	11. Смањење изложености буци и вибрацијама	?	М
Заштита од удеса и поплава	12. Смањење ризика од удеса	? /-	М
	13. Смањење ризика од поплава	?	М
Инвестиције и мониторинг	14. Инвестирање у заштиту животне средине	-	М
	15. Мониторинг ваздуха, воде, земљишта, живог света, буке и вибрација, отпада и отпадних вода	-	М

++ веома позитиван; + позитиван; -- веома негативан; - негативан; ? непознат; М – зависи од степена реализације мера заштите

- **Поређење варијантних решења**

Варијантно решење 1, које се односи на нереализовање Просторног плана - сценарио нултог развоја, према приказаној табели је неповољније са аспекта заштите животне средине, посебно у погледу даљег загађивања вода и очувања водоизворишта, проблема отпада, предела, станишта и биодиверзитета. Такође, нема утицаја на веће инвестирање у програме заштите животне средине, нити има утицаја на даљи развој система мониторинга. Са аспекта варијанте 1, не очекује се значајније унапређење мера заштите од поплава и других елементарних непогода нити се очекује адекватно реаговање у случају удеса.

Са аспекта варијанте 2, која се односи на реализацију Просторног плана, предвиђен је развој подручја Просторног плана општине Сурдулица уз примену мера заштите животне средине. Од великог је значаја решавање третмана отпадних вода и отпада, заштита водоизворишта и предела, станишта и биодиверзитета.

Просторним планом општине Сурдулица је предвиђен даљи развој система мониторинга и инвестирање у заштиту животне средине.

Закључује се да позитивни ефекти доношења и реализације предметног Плана (поготово они који се односе на стварање бољих услова за развој Планског али и ширег подручја), премашују негативне ефекте реализације решења овог Плана који се односе највећим делом на извесно деградирање животне средине углавном у појасу уз саобраћајнице, насеља и водотокове, језера и канале, где се планира нова изградња и садржаји), као и евентуалне негативне последице по животну средину у случају акцидента. С озиром да План и овај Извештај прописују мере заштите животне средине при реализацији и функционисању планираних намена и објеката у редовним и акцидентним ситуацијама, угрожавање животне средине у случају реализације и функционисања планираних намена ће бити сведено на најмању могућу меру.

Поред тога, планска решења која се односе на контролисано коришћење пољопривредног земљишта, нову изградњу у насељима и унапређење услуга и инфраструктурне опремљености постојећих насеља су сигурно врло повољни са аспекта живота становништва и функционисања простора.

На основу изнетог може се закључити да је варијанта доношења предложеног плана знатно повољнија у односу на варијанту да се план не донесе.

– **КУМУЛАТИВНИ И СИНЕРГИЈСКИ УТИЦАЈИ**

На основу одредаба члана 15. Закона о стратешкој процени, стратешка процена обухвата и процену кумулативних и синергијских ефеката. Теоријски је могуће да се јаве интеракције међу мањим утицајима како планских решења, тако и појединачних објеката и активности на планском подручју. Примера ради, кумулативни ефекти настају када појединачна планска решења немају значајан утицај, а неколико индивидуалних ефеката заједно могу да имају значајан ефекат (загађивање ваздуха, вода или пораст нивоа буке).

Синергијски ефекти настају у интеракцији појединачних утицаја који производе укупни ефекат који је већи од простог збира појединачних утицаја. Синергијски ефекти се најчешће манифестују код људских заједница и природних станишта.

Позитивни кумулативни и синергијски ефекти планских решења очекују се превасходно на површинама које ће се наћи у деловима Планског подручја заштићених природних вредности ПИО „Власина“, за који се просторним плановом посебне намене, у складу са Законом, прописују посебни режими заштите, коришћења и организације простора. ППО Сурдулица ове режиме преузима као стечене планске обавезе из плана вишег реда, а коришћење простора у делу општинске територије које је изван заштићених подручја, усклађује са потребама одржавања примарних придоних вредности које не смеју бити угрожене активностима изван граница заштићених простора. У складу са тим, контролисани плански развој Планског подручја као примарно пољопривредног и туристичког подручја, ослоњеног на шумске планинске пределе и вредности и Власинско језеро је усклађен са захтевима заштите природних вредности и кумулативно позитивно делује. Туристички развој је у погледу садржаја и планираних зона одговарајући за предметно подручје, садржаји се планирају изван строго заштићених подручја и у складу са прописаним режимима заштите. Насеља и њихови садржаји се плански усмеравају кроз уређајне основе или урбанистичке планове, а за викенд-насеља (зоне) са кућама за одмор и рекреацију се дефинишу подручја у којима се оне и под којим условима могу градити.

Већ започето, као и планирано унапређење саобраћајне доступности, међусобно повезивање постојећих јавних путева и локалне мреже, као и комунално опремање, утицаће на побољшање услова живота и пословања и економски раст подручја. Контролисано планско коришћење обрадивог пољопривредног и шумског земљишта у највећој могућој мери, ограничавање граница грађевинских рејона насеља, развој привредних зона у околини постојећих насеља, ефикасније повезивање појединих насеља, изградња или унапређење недостајућих и постојећих објеката јавних служби и система комуналне инфраструктуре итд. - допринеће даљем социо-економском развоју подручја, а самим тим, и спровођењу концепције одрживог развоја планског подручја.

Са друге стране, негативни кумулативни ефекти који се могу очекивати реализацијом планских решења односе на могућност несавесног угрожавања природних вредности подручја услед реализација планских решења из домена саобраћаја (нове саобраћајнице, и сл.) и привредних објеката, опасност од неконтролисане конверзије пољопривредног и шумског у грађевинско земљиште, могуће повећање концентрације загађујућих материја у води, ваздуху и земљишту, повећану буку, потенцијалну опасност од настанка удеса и акцидентних ситуација, итд.). Промене морфолошких, хидрогеолошких и пејсажних карактеристика простора нарочито ће бити изражене у зонама где се планира нова изградња објеката и туристичке инфраструктуре, као и на деоницама у којима се планиране трасе инфраструктуре. Такође, негативни кумулативни ефекти услед суперпонирања буке могу се очекивати у подручјима непосредне близине саобраћајница и мреже локалних путева у оквиру грађевинског подручја (у случају суперпонирања, резултатни ниво буке у зони преклапања би прелазило гранични дозвољени ниво буке за око 10 dB (A)).

Поред наведеног, важно је напоменути и утицаје који су привременог карактера и који се односе на период уређења терена и изградње објеката када се може јавити повећано загађење ваздуха (првенство прашином), загађење буком у периоду рада грађевинских машина, загађење тла и подземних вода (услед акцидентног испуштања уља и мазива у тло), загађење отпадом и др. Ове активности морају да се контролишу како би загађење животне средине током рушења и изградње било минимално. У погледу ових неповољних утицаја привременог карактера поготово је угрожено подручје ПИО „Власина“, нарочито зоне око Власинског језера чијем се уређењу и евентуално изградњи објеката мора приступити строго контролисано и плански уз поштовање свих прописаних режима заштитом јер је ово веома еколошки вредан и осетљив простор.

VI.2. Опис планске концепције заштите животне средине и унапређења природних добара и предела и мера за спречавање и ограничавање негативних, односно увећање позитивних утицаја на животну средину

VI.2.0. Основно полазиште за планску концепцију и мере заштите

Основно полазиште за планску концепцију и мере заштите животне средине и унапређење природних добара и предела представља обавеза и неопходност очувања природних вредности Предела изузетних одлика „Власина“ и свих вредности природних ресурса овог краја због чега се на простору општине Сурдулица истовремено примењују све мере и услови заштите предвиђени у ППППН ПИО „Власина“ и мере и услови заштите предвиђени у Усклађеном Просторном плану општине Сурдулица из 2012.године, односно Изменама и допунама истог (Нацрт плана 2020.).

VI.2.1. Категоризација животне средине на подручју општине Сурдулица

На основу категоризације животне средине утврђене Просторним планом Републике Србије, а на основу постојећег стања квалитета животне средине, утврђују се следеће категорије животне средине на подручју Просторног плана:

1) Подручја загађене и деградирани животне средине (виши степен загађености) - локалитети са прекорачењем граничне вредности загађивања, са негативним утицајима на човека, биљни и животињски свет и квалитет живота. У овој категорији загађености се налазе подручја са експлоатацијом минералних сировина - стара шљачишта гвожђа код Власина Округлице, налазишта гранита у сливу реке Врле и молибдена на подручју Мачкатице, истраживање минералних ресурса у Ђурковици, као и зона привредних делатности.

2) Подручје угрожене животне средине (средњи степен загађености) – у ову категорију спадају сеоска насеља, викенд насеља на Власинском језеру, пољопривредно земљиште са интензивном пољопривредном производњом, подручја угрожена ерозијом, постојеће депоније, гробља и коридори државних путева I и II реда. Потребно је одредити

најадекватнији начин коришћења природних ресурса и простора са циљем очувања природних вредности, спречавања даље деградације и побољшања постојећег стања.

3) **Подручје квалитетне животне средине** (мали степен загађености) - шумска подручја, туристичке зоне контролисаног развоја, зоне ливада и пашњака са сточарском делатношћу. Ова подручја са преовладавајућим позитивним утицајем на животну средину и човека је потребно чувати од потенцијалних негативних утицаја који временом могу настати.

4) **Подручја веома квалитетне животне средине** (незагађено подручје) - подручја са скоро неизмењеним карактеристикама животне средине у којима доминирају позитивни утицаји на животну средину и човека, где је потребно задржати постојеће стање и штитити екосистеме - подручје заштићеног природног добра од изузетног значаја ПИО „Власина“, подручја обухваћена EMERALD и еколошком мрежом, ИВА, ИРА, РВА подручја и зоне I, II и III степена заштите.

VI.2.2. Планска решења заштите животне средине

Планско опредељење, у области заштите животне средине, заснива се на постизању оптималног и рационалног коришћења природних ресурса и унапређењу природних и створених вредности, као и интегрисању аспекта животне средине у планска решења у вези са наменом, уређењем и изградњом простора, привредним и туристичким развојем, управљањем отпадом и обезбеђивањем одрживог развоја подручја.

Концепт одрживог развоја представља основу заштите животне средине на планском подручју и остварује се спровођењем мера заштите природних ресурса и елемената животне средине. Постизање равнотеже између еколошких, економских и друштвених чинилаца одрживог развоја подручја, релативизацијом конфликта у заштити простора и одрживом развоју локалних заједница треба да представља основу развоја подручја.

Заштита и коришћење вода остварује се у оквиру интегралног система управљања водама спровођењем мера за очување површинских и подземних вода и њихових резерви, квалитета и количина; Опремање и пуштање у рад постројења за пречишћавање отпадних вода за туристичку зону "Власина". Успостављањем и спровођењем режима зона санитарне заштите на постојећој водоакумулацији Власинског језера, најпре ће обезбедити заштиту вода које је посебно угрожено повећаним ефлуентним оптерећењем изазваног повећањем броја туриста, саобраћаја, грађевинским и другим активностима изнад плитких пукотинских издани. Потребно је применити све неопходне мере заштите како би се зона непосредне заштите, уже и шире зоне заштите изворишта водоснабдевања, заштитила од утицаја активности и објеката на том простору. Мере су следеће:

– у зони непосредне заштите водоизворишта потребно је забранити: грађење свих врста инвестиционих објеката осим објеката водоснабдевања, приступ лица која нису запослена, транспортовање отрова, обраду земљишта уз коришћење ђубрива, пестицида и хербицида, непланско сађење дрвећа и бацање и депоновање отпада и испуштање било каквих отпадних вода.

– у ужој зони заштите, поред ограничења наведених за зону непосредне заштите, треба забранити изградњу путева, копање канала и извођење земљаних радова, коришћење земљишта на начин који може угрозити исправност и количину воде и било какво загађивање подземних и површинских вода.

– у широј зони заштите потребно је забранити: изградњу инвестиционих објеката у гранама индустријске производње чије отпадне воде садрже опасне и штетне материје; изградњу објеката становништва (септичке јаме, стаје и други пратећи објекти) у околним насељима без претходно прибављене сагласности и санитарне дозволе; складиштење и употребу отпадних штетних материја; забранити изградњу септичких јама и сахрањивање угинулих животиња у близини водотока и канала (на удаљености до 50м); бацање и депоновање отпада и пољопривредна производња без успостављене контроле и надзора хемијског и биолошког састава подземних вода на контролним тачкама (пијезометрима) лоцираним у широј зони заштите.

У домену заштите ваздуха предвиђа се ограничење или смањење емисија загађујућих материја првенствено из домаћинстава, подстицање енергетске ефикасности у смислу што рационалнијег коришћења енергије; одређеним мерама стимулирати грађане са индивидуалним ложиштима на прелазак на алтернативне изворе загревања; коришћење алтернативних енергетских извора (сунчеве енергије и енергије биомасе); планско озелењавање јавних површина и подизање зелених коридора дуж саобраћајница; основати катастар загађивача ваздуха са подацима о свим стационарним изворима загађења ваздуха;

обезбедити аутоматско пређење показатеља квалитета ваздуха; развој информационог система квалитета ваздуха са доступном базом података о актуелном и десетогодишњем стању квалитета ваздуха.

Заштита земљишта укључује уређење пољопривредног земљишта према савременим принципима одрживе пољопривреде и усклађеног обима и начина коришћења пољопривредног земљишта са природним условима и ограничењима локалне средине; уклањањем свих дивљих депонија и забраном неконтролисаног депоновања свих врста отпада; спровођењем програма строге контроле и заштите приобаља и водотокова. Ради спречавања губитка земљишта, као и спречавања механичког засипања водних акумулација и механичког и хемијског загађивања водотока спроводиће се заштита од водне и еолске ерозије. Противерозиони радови приоритетно ће се изводити на сливовима на којима је изграђена водна акумулација Власинско језеро и у зонама резервисаним за потенцијална изворишта водоснабдевања, на сливовима подложним великим штетама од поплава и у зонама посебних природних вредности. Еолска ерозија на подручју предела приоритетно ће се решавати подизањем шумско-заштитних вегетацијских појаса.

Управљање отпадом на планском подручју подразумева побољшање система за организовано одлагање, прикупљање и одвожење отпада, где важну улогу има повећање броја становника обухваћених организованим системом сакупљања отпада, затим спровођење забране одлагања свих врста отпада (комуналног, грађевинског, амбалажног, опасног и другог) осим на начин и на местима како је то одређено одговарајућим планом управљања отпадом, уклањање и санитацију тзв. „дивљих депонија”. Увести систем сепарације, одвојеног сакупљања и рециклаже одређених компоненти отпада. У циљу смањивања количина отпада који се одлажу на депонију и смањивања штетног утицаја отпада на околину, промовисати повећање свести о проблемима отпада, као и важности превенције настанка отпада који ће се третирати на било који начин.

Што се тиче биодиверзитета, ради очувања биљног и животињског богатства потребно је спровести одређену еколошку санацију и потпуну заштиту. Веома је важно регулисати забрану а ктивности које могу угрозити даљи раст и развој флоре и фауне. У зони II степена заштите забрањује се узгајање, кретање, испаша и напајање стоке и узгајање рибе ради комерцијалног изловљавања. Заштита живог света обезбеђује се при: извођењу грађевинских радова (посебно обезбеђењу еколошких коридора и зона око објеката инфраструктуре магистралног значаја); транспорту потенцијално штетних материја (горива и других запаљивих и опасних супстанци); адекватној (нешкодљивој) примени хемијских средстава у пољопривредној производњи; лову и риболову - лоцирати пунктове за риболов и рекреативне активности; а заштиту, гајење и лов (коришћење) дивљачи спроводити тако да њихов број буде примерен природним условима ловишта.

Редован мониторинг животне средине и институционално јачање служби за заштиту животне средине имају за циљ стварање основе за предузимање конкретних активности у решавању еколошких проблема овог подручја и успешно имплементирање предложених мера. Из тог разлога, потребно је континуирано праћење стања елемената животне средине са циљем рационалног управљања планским подручјем.

VI.2.3. Заштита природних и предеоних вредности

Као зона заштите природних вредности на подручју просторног плана, одређује се заштићено подручје Предела изузетних одлика „Власина” у границама и са површинама заштићеног предела (или: предела изузетних одлика) и просторних јединица са режимима заштите I, II и III степена утврђеним актом о проглашењу („Службени гласник РС”, број 25/18) и потенцијално заштићено подручје Предела изузетних одлика „Варденик - Стрешер”, за које је урађена Студија и предлог Одлуке о проглашењу од стране Завода за заштиту природе Србије.

VI.2.3.1. ПИО „Власина”

ПИО „Власина”, заштићено подручје од изузетног (националног и међународног) значаја проглашено уредбом Владе 2018. године („Службени гласник РС”, број 25/18) на основу Закона о заштити природе („Службени гласник РС”, бр. 36/09, 88/10, 91/10 – исправка, 14/16 и 95/18 – др. закон), укупне површине око 13330 ха од чега је у јавној, претежно државној својини око 51%. Обухвата територију општине Сурдулица (КО Битврђа, КО Божица, КО Власина Округлица, КО Власина Рид, КО Власина Стојковићева, КО Грознатовци, КО

Драјинци и КО Клисуре) на површини око од 12849 ha или 96,4% заштићеног подручја и територију општине Црна Трава (КО Црна Трава) на површини око 481 ha или свега 3,6% заштићеног подручја. Уредбом о проглашењу установљени су режими заштите: I степена на 2 просторне јединице укупне површине око 10 ha (свега око 0,1% заштићеног подручја), II степена на 8 просторних јединица укупне површине 4385 ha (32,9% заштићеног подручја) и III степена укупне површине око 8935 ha (око 67,0%) на осталом делу заштићеног подручја. Наведеном уредбом замењена је уредба Владе из 2006. године којом је први пут установљена заштита подручја Власинског језера као предела изузетних одлика, донета на основу тадашњих одредби Закона о заштити животне средине („Службени гласник РС”, бр. 66/91, 83/92, 53/93 – др. закон, 67/93 – др. закон, 48/94 – др. закон, 53/95 и 135/04). У односу на прву заштиту, новом уредбом повећана је укупна заштићена површина за око 589 ha, при чему је површина заштићеног подручја на територији општине Црна Трава смањена за 32 ha а на територији општине Сурдулица повећана за 621 ha. Површина са режимом заштите I степена није промењена, са режимом заштите II степена је повећана за 31 ha и са режимом заштите III степена за 558 ha. Број и назив просторних јединица је остао исти, изузев што је код режима заштите II степена изостављен локалитет „Златна буква”, површине 0,50 ha (јер се ово стабло, иначе, познато и описано у научној и стручној грађи о природи Власинске тресаве осушило и пало, уз издашну помоћ дивљих трагача за закопаним благом), али је значајније повећана површина просторне јединице „Власинско језеро” (са 1215 на 2080 ha) и смањена површина просторних јединица „Полуострво Дуги дел”, „Блато – Делнице – Братанов дел” и „Вртоп – Јелички рид”. За управљача ПИО „Власина” одређена је Туристичка организација општине Сурдулица, која је пре доношења уредбе Владе 2018. године, општинском одлуком крајем у 2016. године заменила дотадашњег и првог управљача, Дирекцију за грађевинско земљиште и путеве. Обе уредбе о заштити Власине образложене су истим вредностима и циљевима (иако су њихов редослед приказа и детаљи изнијансирани) и то: очување лепоте предела власинске висоравни, очување непотопљених делова некадашње власинске тресаве и разноврсности биљног и животињског света, очување и унапређење квалитет вода, ваздуха, земљишта и других природних ресурса и чинилаца животне средине и стварање услова за планско уређење и одрживо коришћење заштићеног подручја у интересу науке, образовања, културе и развоја рекреације, туризма и пољопривреде. Осим биоразноврсности и пејсажа, други кључни разлози и циљеве заштите подручја Власине су: моћна водена маса Власинског језера запремине око 160 милиона m³ воде доброг квалитета и просечног дотицаја од око 4 m³/s, као есенцијалног природног ресурса од посебног значаја за регионално водоснабдевање у будућности; чиста и здрава животна средина, односно незагађено земљиште, ваздух и воде што представља не само привлачни разлог боравка већ и ослонац будуће органске пољопривреде; објекти народног грађитељства, односно стамбени и економски објекти и окућнице сеоских домаћинстава грађаних претежно од аутохтоних материјала и у традиционалном и аутентичном стилу и специфичности власинске климе познате по оштрим и снеговитим зимама и свежим и пријатним летима, што удружено са лепотом амбијента, чистим окружењем, вишеструким могућностима које пружа само језеро и рељефним погодностима представља основу развоја туризма и рекреације. Према Уредби о еколошкој мрежи („Службени гласник РС”, број 102/10) на подручју просторног плана налази се еколошки значајно подручје под бројем 88 и са именом „Власина”. Оно обухвата: заштићено подручје ПИО „Власина”; Emerald подручје „Власина RS0000006”; међународно значајно ботаничко подручје „Власинска висораван” (Important Plant Areas – IPAs) које у истим границама као Emerald подручје обухвата језеро и непосредну околину, планине Вртоп и Чемерник и једним појасом пружа се до гребена Варденика и највишег врха Великог Стрешера, међународно значајно подручје за птице (Important Bird Areas – IBAs) – „Власина RS037IBA”; одабрано подручје за дневне лептире (Prime Butterfly Areas – PBAs) под именом „Бесна кобила 38” и Рамсарско подручје, установљено и признато 2007. године на основу Конвенције о мочварама које су од међународног значаја, нарочито као станишта птица мочварица („Службени лист СФРЈ – Међународни уговори”, број 9/77), под именом „Власина 3RS008”.

Заштита подручја ПИО „Власина”

ПИО „Власина”, укупне површине 13.329,84 ha, је на територији општине Сурдулица (катастарске општине Власина Рид и Власина Округлица у целости и делови катастарских општина Битврђа, Власина Стојковићева, Божица, Клисуре Грознатовци и Драјинци) на површини 12.848,71.

Режим заштите I степена, укупне површине 9,63 ха, односно (0,07 %) подручја заштићеног подручја, обухвата следеће просторне јединице и локалитете:

1) Острво Дуги Дел, површине 7,82 ха, представља станиште ретких и значајних биљних и животињских врста и место са мочварним фитоценозама и вегетацијом тресава (*Caricetum limosae*, *Drosero Caricetum stellulatae* и др.)

2) Острво Страторија, површине 1,81 ха, обухвата – као и претходни локалитет, станиште ретких и значајних биљних и животињских врста, мочварних фитоценоза и вегетације тресава (*Caricetum limosae*, *Drosero Caricetum stellulatae* и др а последњих година сиве чапље (*Ardea cinerea*) са гнездилишта у Стојковића махали преселиле су се на ово острво;

Режим заштите II степена, укупне површине 4.385,01 ха, односно 32,90% заштићеног подручја ПИО „Власина”, обухвата следеће просторне јединице:

1) Вртоп – Јелички рид, површине 1.749,73 ха; налази се у северном делу заштићеног подручја и обухвата гребен Вртопа и његове падине, део долине Поломске реке, Јевину утрину и Јелички рид; карактерише се вегетацијом изворишта и присуством тресавске флоре и вегетације која се развија око извора и потока, великим бројем реликтних биљних врста из леденог доба, брезовим шумама, значајним присуством лековитих биљних врста као балканским и мезијским биљним ендемитима;

2) Мали Чемерник, површине 90,62 ха; налази се у северозападном делу заштићеног предела и одликује се вегетацијом изворишта из свезе *Cardamino – Montion* и *Rumicon balcanici* и присуством тресавске флоре и вегетације, бореалних врста и већег броја ендемичних представника флоре;

3) Велики Чемерник, површине 361,33 ха; представља амбијенталну целину изузетних пејсажних и хидролошких обележја и одликује се присуством балканских и мезијских ендемита и заједницом брукенталије и боровнице;

4) Стевановски поток, површине 37,16 ха; обухвата влажне ливаде са мочварном вегетацијом на заравњеном терену око ушћа Стевановског потока са ретким биљкама из групе орхидеја и барским ушљивцем;

5) Блато – Делнице – Братанов Дел, површине 409,66 ха; представља ниску и равну јужну и југоисточну обалу језера са два уметнута рта вишег терена (Братанов дел и коса код улазне грађевине), карактерише се бројним бореалним, реликтним и другим биљним врстама; представља простор ендемичних врста везаних за тресетна и полусува станишта као и више врста водоземаца и гмизавца; на Братановом делу налази се и већи комплекс шуме (вештачки подигнуте састојине) белог бора и смрче са пратећим флорним елементима;

6) Полуострво Дуги Дел, површине 40,55 ха; разуђено вишекрако полуострво изузетних пејзажних одлика са значајним и ретким мочварним фитоценозама и вегетацијом тресава (*Menyanthes trifoliata*, *Drosera rotundifolia*, *Pedicularis palustris*, *Sisyrinchium angustifolium*, *Salix rosmarinifolia*, *Betula pubescens*, *Elatine triandra*, *Ranunculus lingua*, *Potentilla palustris*, *Utricularia minor*, *Carex limosa* и др);

7) Власинско језеро, површине 2.080,44 ха; представља станиште многобројних водених птица и популација риба; нераскидиво је везано за опстанак ретке и угрожене флоре и фауне и представља значајан природни ресурс и симбол власинског пејсажа;

8) Клисура Вучје реке, површине 102,89 ха; на овом простору забележене су ретке и реликтних врсте флоре, као и значајне геоморфолошке, вегетацијске, фаунистичке и пејзажне вредности.

Просторне јединице Власинско језеро, Полуострво Дуги дел, Блато-Делнице-Братанов дел и Стевановски поток су физички повезане односно представљају једну просторну целину са режимом заштите II степена, укупне површине 2567,81 ха и она се у овом просторном плану означава/именује и картографски приказује као „Власинско језеро – Прибрежје” (према уредби из 2006. године ове четири просторне јединице имале су укупну површину 2346,54 ха односно око 220 ха мање).

Режим заштите III степена, укупне површине 8.935,20 ха, односно 67,03% ПИО „Власина”, обухвата преостали део заштићеног подручја који није обухваћен режимом заштите I и II степена.

Режими заштите природних вредности

Режим заштите III степена

На површинама на којима је утврђен режим заштите III степена, спроводи се проактивна заштита, где се могу вршити управљачке интервенције у циљу рестаурације, ревитализације

и укупног унапређења заштићеног подручја, развој села и унапређење сеоских домаћинства, уређење објеката културно-историјског наслеђа и традиционалног градитељства, очување традиционалних делатности локалног становништва, селективно и ограничено коришћење природних ресурса и простора.

Осим забране радова и активности које су као такве утврђене чланом 35. Закона о заштити природе, забрањују се и:

1) изградња индустријских објеката, складишта индустријске и друге робе, великих објеката за узгој стоке и живине и других објеката који неповољно утичу на ваздух, воде, земљиште и шуме или изгледом, прекомерном буком или на други начин могу нарушити природне и остале вредности заштићеног подручја, а посебно лепоту предела, тресетишта, ретке и значајне врсте биљака и животиња и њихова станишта;

2) експлоатација и коришћење тресета;

3) уништавање, брање, сакупљање и друге радње којима се уништавају или угрожавају строго заштићене и заштићене биљне врсте;

4) оштећивање гнезда и уништавање јаја и младунаца, узнемиравање и уништавање птица, као и присвајање и уништавање других дивљих врста заштићених и строго заштићених животиња;

5) крчење и чиста сеча шуме, осим ради промене врсте дрвећа и узгојних облика шуме на малим површинама, изградње шумских комуникација и објеката и за планом утврђене намене изградње и уређења простора у складу са законом;

6) сеча репрезентативних стабала дрвећа и примерака заштићених, ретких и у другом погледу значајних врста дрвећа и жбуња;

7) садња, засејавање и насељавање дивљих врста биљака и животиња страних за природни, изворни биљни и животињски свет југоисточне Србије, осим планског и ограниченог уношења ловне дивљачи, пошумљавања и садње биљака на малим површинама и у строго контролисаним условима ради хоритикултурног уређења, заштите од водне ерозије и рекултивације деградираних површина;

8) преоравање пашњака и природних ливада, као и орање обрадивог земљишта и обављање других радњи на местима и на начин који могу изазвати процес водне ерозије и неповољне промене изгледа предела;

9) запуштање и закоровљавање обрадивог пољопривредног земљишта, путева, водотока и површина за рекреацију, народне светковине и друге скупове, као и земљишта у путном и водном појасу и у окружењу културних добара, историјских споменика и јавних чесми;

10) одлагање комуналног, индустријског и грађевинског отпада, амбалаже, расходованих моторних возила, других машина и апарата, осим комуналног и пољопривредног отпада пореклом са заштићеног подручја, који може да се одлаже на прописан начин на местима која су за то одређена и обележена;

11) руковање хемијским материјама и нафтним дериватима у количинама и на начин који могу проузроковати загађивање земљишта и вода и изазвати тровање и друге неповољне последице по биљни и животињски свет;

12) нерегулисано испуштање отпадних вода домаћинства, привредних и других објеката;

13) нерегулисано складиштење стајског ђубрета;

14) разградња и други видови оштећивања и уништавања објеката који по својим архитектонско-грађевинским одликама, времену настанка и намени представљају репрезентативне примере народног градитељства или заштићена културна добра.

Радови и активности ограничавају се на:

1) сакупљање боровнице и бруснице у комерцијалне сврхе само у периоду који управљач одреди, а уз сагласност министарства надлежног за послове заштите природе. Управљач је у обавези да сваке године, најкасније до 15. јула одреди период сакупљања наведених биљних врста за текућу годину;

2) сакупљање гљива, дивљих биљних и животињских врста у складу са уредбом којом се уређује стављање под контролу коришћења и промета дивље флоре и фауне;

3) изградњу и реконструкцију стамбених, економских и помоћних објеката пољопривредних домаћинства, викендица и привремених објеката само у грађевинском реону дефинисаном важећим планским документима;

4) изградњу соларних електрана и електрана на био-гас ограничава се на изградњу уз постојећа насеља односно домаћинства;

5) изградњу ветрогенератора, и то само на изградњу у значајно измењеним, антропогеним подручјима у рубним зонама спољашњих граница III (трећег) степена;

- 6) изградњу објеката туристичког смештаја и туристичке инфраструктуре на изградњу мањих објеката у традиционалном стилу, а на основу важеће планске документације;
- 7) изградњу инфраструктурних објеката и инфраструктурне мреже у складу са одрживим коришћењем природних вредности и капацитетом простора;
- 8) изградњу складишта индустријске робе и грађевинског материјала и викендица у традиционалном стилу и то на рубне делове заштићеног подручја и уз постојећа насеља;
- 9) експлоатацију минералних сировина само на основу резултата већ започетих геолошких истраживања, која су одобрена у складу са законом;
- 10) експлоатацију природног грађевинског материјала (камена, глине и другог материјала за локалне потребе) традиционалним методама, која је одобрена у складу са законом;
- 11) изградња насеља и ширење њихових грађевинских подручја, на изградњу унутар и око постојећих насеља. Није дозвољено ширење постојећих насеља у правцу подручја у режиму II степена заштите;
- 12) лов на потребе одржавања оптималне бројности и здравственог стања популације ловних врста;
- 13) риболов на рекреативни, санациони и научноистраживачки;
- 14) формирање шумских и пољопривредних монокултура.

Режим заштите II степена

На површинама на којима је утврђен *режим заштите II степена* спроводи се активна заштита ради очувања и унапређења природних вредности, посебно кроз мере управљања популацијама дивљих биљака и животиња, одржање и побољшање услова у природним стаништима и традиционално коришћење природних ресурса.

Осим забране радова и активности прописаних у претходном поглављу 1.1.2.1. „Режим заштите III степена”, у режиму заштите II степена забрањује се и:

- 1) извођење свих активности који могу довести до нарушавања потенцијалних објеката и елемената геонаслеђа;
- 2) слободно испуштање отпадних и загађујућих вода у водотоке;
- 3) промена намене водног земљишта;
- 4) пренамена површина на којима се налазе влажна станишта (тресетишта, забарене површи и др.), као и било какви захвати на њима, посебно измена хидролошког режима;
- 5) радови и активности којима се мењају величина и изглед пловећих тресетних острва и угрожава или оштећује њихов биљни и животињски свет;
- 6) боравак и риболов на тресетним острвима осим у научноистраживачке сврхе и ограничену едукацију;
- 7) паљење ватре, осим на местима одређеним за ту намену;
- 8) паљење вегетације (стрништа, живица и др.);
- 9) уништавање и сакупљање биљних и животињских врста које су обухваћене правилником којим се прописује проглашење и заштита строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива, односно врста које се наводе у „црвеним књигама” и „црвеним листама” флоре и фауне;
- 10) преоравање природних ливада и пашњака;
- 11) постављање табли и других обавештења на стаблима;
- 12) риболов, осим рекреативног и спортског риболова и излова ради научног истраживања, праћења стања водених екосистема и рибљег насеља и регулисања бројности пренамножених алохтоних врста риба, а у складу с програмом унапређења рибарства;
- 13) непланско порибљавање и уношење врста риба које су стране изворном рибљем фонду;
- 14) уношење интродукованих (алохтоних) врста риба;
- 15) употреба свих недозвољених средстава за лов рибе (нпр. креч, хлор, конопља, експлозив, струја, мреже и др.);
- 16) активности које доводе до узнемиравања птица у периоду размножавања (март–јул),
- 17) уништавање гнезда птица;
- 18) лов, осим оног дозвољеног по ловној основи и за научноистраживачке сврхе, као и одстрел рањене и болесне дивљачи;
- 19) изградња објеката, осим изградње јединственог система за евакуацију отпадних комуналних вода, радова на одржавању, реконструкцији, адаптацији и санацији постојећих зграда, путева, објеката телефонске, водоводске, канализационе и електро-мреже, непокретних културних добара, спомен-обележја, јавних чесми и других објеката на

постојећим грађевинским парцелама и планске изградње објеката и уређења простора за намене туризма и рекреације на малим површинама;

20) експлоатација минералних сировина и изградња рударских објеката;

21) каптирање извора ради одвођења воде за водоснабдевање осим оних предвиђених важећим планским документима;

22) употреба глисера, скутера на води, као и постављање понтона и сплавова на језеру;

23) чиста сеча ради промене врсте дрвећа или узгојних облика шуме, као и пошумљавање пашњака, природних ливада и тресетишта, осим на малим површинама ради заштите од ексцесивне и јаке водне ерозије;

24) кретање и паркирање моторних возила изван путева, осим у време шумарских радова, обављања пољопривредне делатности и у друге посебно утврђене службене сврхе;

25) просецање нових јавних путева, осим у функцији ревитализације и економског развоја подручја;

26) изградња викендица и других породичних објеката за одмор;

27) изградња јавних скијалишта;

28) изградња ветрогенератора;

29) изградња септичких јама пропусног типа и свако испуштање отпадних и осочних вода у водоток и земљиште;

30) употреба хемијских средстава;

31) паљење ватре, осим на местима одређеним за ту намену.

Радови и активности ограничавају се на:

1) извођење хитних и неопходних санационих шумских радова после акцидентних ситуација приликом ветролома, ветроизвала, пожара, каламитета инсеката;

2) спровођење одговарајућих мера противпожарне и противерозионе заштите;

3) газдовање шумама и шумским земљиштем утврђеним у плановима и основама газдовања шумама којима се обезбеђује одржавање постојећих и повећање површина под шумским екосистемима и побољшање њиховог састава, структуре и здравственог стања, очување разноврсности и изворности дрвећа, жбуња и осталих биљних и животињских врста у шумским састојинама;

4) коришћење чамаца, искључиво са веслима и моторима на електрични погон, само уз одговарајућу сагласност управљача;

5) формирање шумских и пољопривредних монокултура;

6) праћење стања флоре и фауне;

7) риболов на рекреативни, спортски и научноистраживачки;

8) ловство на санитарни лов дивљачи и планско регулисање бројности популација ловних врста;

9) изградњу објеката туристичког смештаја и туристичке инфраструктуре на изградњу мањих објеката за презентацију природних вредности и у традиционалном стилу који су у складу са потребама културног, сеоског и екотуризма;

10) изградњу објеката саобраћајне, енергетске, комуналне и друге инфраструктуре стамбених и економских објеката пољопривредних и шумских газдинстава, само на објекте који не утичу негативно на повољнији положај животињских или биљних врста, њихових станишта, природних вредности, лепоту и очуваност предела, тресетишта;

11) изградњу објеката за конвенционално гајење домаћих животиња и дивљачи у оквиру постојећих сеоских домаћинстава и у оквиру установљених ловишта и ловних резервата;

12) коришћење камена, глине и другог материјала на традиционалан начин на површину терена до 150 m²;

13) предузимање мера и активности заштите акватичних екосистема од свих видова загађења, промена хидролошког режима и квалитета воде и деградације станишта;

14) предузимање мера и активности заштите фауне риба (поштовање ловостаја у периоду мреста, предузимање мера спашавања риба и транслокације, строго придржавање режима риболова, поштовање прописаног начина риболова, алата и средстава, формирање ревира по принципу „ухвати и пусти”, планска порибљавања у погледу количина, врста и узрасних категорија, забрана сваког уношења страних/алохтоних врста риба, јачање рибочуварске службе итд.).

Режим заштите I степена

На површинама на којима је утврђен режим заштите I степена спроводи се строга заштита, којом се омогућавају процеси природне сукцесије и очување станишта и животних заједница у условима дивљине.

Осим забране радова и активности прописаних у поглављима: 1.1.2.1. „Режим заштите III степена” и 1.1.2.2. „Режим заштите II степена”, у режиму заштите I степена забрањује се и:

- 1) коришћење природних ресурса и изградња објеката;
- 2) слободна, неконтролисана посета и обилазак, кретање ван постојећих путева и специјално утврђених стаза;
- 3) промена намене земљишта.

Радови и активности ограничавају се на:

- 1) радове и активности на научна истраживања и праћење природних процеса;
- 2) контролисану посету у образовне, рекреативне и општекултурне сврхе, а које нису у супротности са циљевима очувања природних вредности;
- 3) обележавање граница, обезбеђивање безбедног приступа посетиоцима, постављање табли и ознака у циљу информисања, упозорења или едукације;
- 4) спровођење заштитних, санационих и других неопходних мера у случају пожара, елементарних непогода и удеса, појава биљних и животињских болести и пренамножавања штеточина.

VI.2.3.2. Мере заштите еколошке мреже

Утврђују се следеће мере заштите еколошке мреже:

- 1) забрањено је уништавање и нарушавање станишта као и уништавање и узнемиравање дивљих врста;
- 2) забрањена је промена намена површина под природном и полуприродном вегетацијом (ливаде, пашњаци, тршћаци итд.)
- 3) забрањена је промена морфолошких и хидролошких особина подручја од којих зависи функционалност коридора;
- 4) планирањем намене површина, као и активним мерама заштите очувати и унапредити природне и полуприродне елементе коридора у складу са предеоним и вегетацијским карактеристикама подручја;
- 5) стимулисати традиционалне видове коришћења простора који доприносе очувању и унапређивању биодиверзитета;
- 6) предузети мере којима се обезбеђују спречавање, односно смањење, контрола и санација свих облика загађивања;
- 7) унапредити еколошке коридоре унутар грађевинских подручја успостављањем континуитета зелених површина чија структура и намена подржава функције коридора;
- 8) на местима укрштања еколошких коридора са елементима инфраструктурних система који формирају баријере за миграцију врста, обезбедити техничко-технолошка решења за неометано кретање дивљих врста;
- 9) изван зоне становања насеља забрањена је изградња објеката чија намена није директно везана за воду на растојању мањем од 50 m од обале стајаћих вода, односно линије средњег водостаја водотока.

VI.2.3.3. Мере заштите за заштитну зону

Утврђују се следеће мере заштите за заштитну зону:

- 1) зоналним распоредом урбано-руралних садржаја, применом одговарајућих техничко-технолошких и других решења елиминисати или ублажити негативне утицаје на живи свет;
- 2) забрањено је обављање активности које могу довести до продирања и ширења инвазивних врста из окружења;
- 3) приликом коришћења природних ресурса потребно је обезбедити очување хидролошког режима неопходног за функционалност еколошки значајног подручја и/или еколошког коридора;
- 4) стимулисати подизање заштитног зеленила дуж граница еколошког коридора у складу са потребама врста и станишних типова подручја.

VI.2.4. Појаси и зоне заштите вода и водопривредне инфраструктуре

Зоне санитарне заштите изворишта подземне воде

Око свих изворишта подземне воде на територији Просторног плана која се могу користити за водоснабдевање више од 50 становника или која имају просечну количину воде од 10 m³/дан, успостављају се зоне санитарне заштите: **I, II и III**, на основу Елабората о зонама санитарне заштите. У обухвату овог Просторног плана до сада су урађени: Елаборат о зонама санитарне заштите изворишта подземних вода "Власинка" у Топлом Дољу на Власини израђеног од стране Рударско-геолошког факултета Универзитета у Београду, 2017. год. и Елаборат о зонама санитарне заштите изворишта водоснабдевања Босилеграда и приградских насеља, Водотехника д.о.о. – Београд, 2014.год, на основу којих су успостављене зоне приказане на Рефералној карти бр.3. За остала изворишта потребно је у наредном периоду приступити изради Елабората.

Зона I изворишта подземне воде

Зона I изворишта подземне воде формира се на простору изворишта непосредно око водозахватног објекта. Засађује се декоративним зеленилом, растињем које нема дубоки корен и може се користити као сенокос. Зона I изворишта подземне воде, због надзирања и одржавања у којој борави стално запослена особа, оградњу се ради спречавања неконтролисаног приступа људи и животиња заштитном оградом која не може бити ближа од 10 m од водозахватног објекта који окружује. Где не борави стално запослена особа, ова зона се оградњу ради спречавања неконтролисаног приступа људи и животиња заштитном оградом која не може бити ближа од 3 m од водозахватног објекта који окружује.

У овој зони је дозвољен приступ само овлашћеним лицима. Изузетно, приступ се може дозволити лицима која се у оквиру стручног усавршавања упознају са радом система и о истом се мора водити строга евиденција.

У зони непосредне заштите изворишта не могу се градити или употребљавати објекти и постројења, користити земљиште или вршити друге делатности, ако то угрожава здравствену исправност воде на изворишту, и то:

- 1) изградња или употреба објеката и постројења, коришћење земљишта или вршење друге делатности које се односе на зону II;
- 2) постављање уређаја, складиштење опреме и обављање делатности који нису у функцији водоснабдевања;
- 3) кретање возила која су у функцији водоснабдевања ван за то припремљених саобраћајница, прилаз возилима на моторни погон која нису у функцији водоснабдевања, коришћење пловила на моторни погон, одржавање спортова на води и купање људи и животиња;
- 4) напајање стоке;
- 5) узгајање рибе ради комерцијалног изловљавања.

Зона II изворишта подземне воде

У порозној средини међузрнског типа, када је подземна вода са слободним нивоом и када је водоносна средина покривена повлатним заштитним слојем који умањује утицај загађивача са површине терена, зона II обухвата простор са ког вода дотиче до водозахватног објекта за најмање 50 дана, док у случају када је подземна вода под притиском простирање зоне II не може да буде краће од 50 m од водозахватног објекта.

У порозној средини карстно-пукотинског типа, када је подземна вода са слободним нивоом и када је водоносна средина покривена повлатним заштитним слојем који умањује утицај загађивача са површине терена, зона II обухвата простор са ког вода дотиче до водозахватног објекта за најмање један дан, док у случају када је подземна вода под притиском, простирање зоне II не може да буде краће од 500 m од водозахватног објекта. Код издани у порозној средини карстно-пукотинског типа оградњу се и понор, вртача, расед и други карстни облик у оквиру зоне II у који вода непосредно понире и на који се примењују заштитне мере као за зону I.

Зона II може се изједначити са зоном I када је водоносна средина издани у порозној средини међузрнског типа и издани у порозној средини карстно-пукотинског типа покривена повлатним заштитним слојем који неутралише утицај загађивача са површине терена.

У ужој зони дозвољено је коришћење земљишта у пољопривредне сврхе, уз строго контролисано коришћење хербицида, пестицида и ђубрива. Ужа зона заштите чини површину земљишта под санитарним надзором на којој није дозвољена изградња објеката, постављање уређаја и вршења радњи које могу на било који начин загадити воду.

У ужој зони заштите не могу се градити или употребљавати објекти и постројења, користити земљиште или вршити друге делатности, ако то угрожава здравствену исправност воде на изворишту, и то:

- 1) трајно подземно и надземно складиштење опасних материја и материја које се не смеју директно или индиректно уносити у воде;
- 2) производња, превоз и манипулисање опасним материјама и материјама које се не смеју директно или индиректно уносити у воде;
- 3) комерцијално складиштење нафте и нафтних деривата;
- 4) испуштање отпадне воде и воде која је служила за расхлађивање индустријских постројења;
- 5) изградња саобраћајница без канала за одвод атмосферских вода;
- 6) експлоатација нафте, гаса, радиоактивних материја, угља и минералних сировина;
- 7) неконтролисано депоновање комуналног отпада, хаварисаних возила, старих гума и других материја и материјала из којих се могу ослободити загађујуће материје испирањем или цурењем;
- 8) неконтролисано крчење шума;
- 9) изградња и коришћење ваздушне луке;
- 10) површински и потповршински радови, минирање тла, продор у слој који застире подземну воду и одстрањивање слоја који застире водоносни слој, осим ако ти радови нису у функцији водоснабдевања;
- 11) одржавање ауто и мото трка;
- 12) стамбена изградња;
- 13) употреба хемијског ђубрива, течног и чврстог стајњака;
- 14) употреба пестицида, хербицида и инсектицида;
- 15) узгајање, кретање и испаша стоке;
- 16) камповање, вашари и друга окупљања људи;
- 17) изградња и коришћење спортских објеката;
- 18) изградња и коришћење угоститељских и других објеката за смештај гостију;
- 19) продубљивање корита и вађење шљунка и песка;
- 20) формирање нових гробаља и проширење капацитета постојећих.

Зона III изворишта подземне воде

У порозној средини међузрнског типа, када је подземна вода са слободним нивоом и када је водоносна средина покривена повлатним заштитним слојем који умањује утицај загађивача са површине терена, зона III обухвата простор са ког вода дотиче до водозахватног објекта за најмање 200 дана, док у случају када је подземна вода под притиском, простирање зоне III не може да буде краће од 500 m од водозахватног објекта.

У порозној средини карстно-пукотинског типа, када је подземна вода са слободним нивоом и када је водоносна средина покривена повлатним заштитним слојем који умањује утицај загађивача са површине терена, зона III обухвата цело сливно подручје, док у случају када је подземна вода под притиском, простирање зоне III не може да буде краће од 1000 m од водозахватног објекта у правцу тока воде. Код издани у порозној средини карстно-пукотинског типа оградају се и понор, вртача, расед и други карстни облик у оквиру зоне III у који вода непосредно понире и на који се примењују заштитне мере као за зону I.

Зона III може се изједначити са зоном II када је водоносна средина издани у порозној средини међузрнског типа и издани у порозној средини карстно-пукотинског типа покривена повлатним заштитним слојем који неутралише утицај загађивача са површине терена.

У овој зони забрањена је изградња индустријских или других објеката чије отпадне воде и друге отпадне материје из технолошког процеса производње могу угрозити извориште. Такође је забрањено коришћење земљишта и вршење других делатности које би могле да угрозе здравствену исправност воде на изворишту.

Зоне санитарне заштите акумулације површинске воде

Зона I акумулације површинске воде

Зона I акумулације површинске воде обухвата језеро из кога се захвата вода за јавно водоснабдевање, укључујући врх преградног објекта ако је акумулација вештачка и приобално подручје акумулације чија ширина износи 10 m у хоризонталној пројекцији од нивоа воде при највишем нивоу воде у језеру. Зона I акумулације површинске воде обухвата и надземну притоку дуж целог тока и подручје са обе стране притоке чија ширина износи најмање 10 m у хоризонталној пројекцији мерено од нивоа воде при водостају притоке који се јавља једном у 10 година.

Основне карактеристике акумулација меродавне за формирање зона санитарне заштите:

- Коте Акумулације Власина: кота максималног успора 1213,8 mnm;
- Коте Акумулације Лисина: Кота максималног успора 978,0 mnm;

Зона I је одређена само дуж главних водотока: Цветкове реке, Манојловице и десне притоке, Јанчин поток, Стевановски поток, Дубоки поток, Манџина река, Шаовица, Јарчев поток, Симонова река, Милованска река, два водотока која је аутор именовао као А и Н поток, Мурина река, канал Јерма (који је искористио корито реке Појиште), Бабина река и Дедина дол (слив Власине), Лисинска и Божићка река (слив Лисине) и Чемернице, Мађенице, Преке реке, Маловршнице, Јовшин дол и Поломска река као и око канала Јерма обзиром да је отворен ток (слив северних канала, односно довода Чемерник, Стрвна и Јерма).

Зона II акумулације површинске воде

Зона II акумулације површинске воде обухвата подручје око језера чија ширина износи 500 m мерено у хоризонталној пројекцији од спољне границе зоне I.

Зона III акумулације површинске воде

Зона III акумулације површинске воде обухвата подручје изван границе зоне II до границе која заокружује површину слива. Зона III изворишта - обухвата подручје површинског слива Власинског, Лисинског језера и доводних канала – односно река које су захваћене и доводе се у Власинско језеро. Самим тим, слив Лисинског језера и слив доводних канала чине III зону санитарне заштите Власинског језера. Укупна површина коју оивичава полигон који представља границу зоне III је 422,247 km² и представља границу укупног слива акумулације „Власинског језера“. Површина слива самог Власинског језера је 62,045 km², Лисинског језера је 274,732 km² и доводних канала је 55,289 km².

Зона санитарне заштите отвореног водотока

Зона I водозахвата у отвореном водотоку обухвата акваторију и територију око водозахватног објекта, при чему се овај простор у водотоку обележава плутачама, а на обали оградом којом се спречава неконтролисан приступ људи и животиња, тако да се зона I узводно простире најмање 100 m, обострано бочно у односу на ток воде по 30 m и низводно 20 m.

Табела 18.: Листе активности и мере ограничења у зонама санитарне заштите изворишта Власина

РБ	Активности у зонама заштите изворишта	Зона санитарне заштите		
		I	II	III
УРБАНИЗАЦИЈА И ГРАЂЕВИНСКИ РАДОВИ				
1	Урбанизација			
1.1	Изградња нових насеља	3	3	ДД
1.2	Уређење и проширење постојећих стамбених комплекса	3	3-ДД	ДД
1.3	Индивидуална стамбена изградња	3	ДД	Д
2	Грађевински ископи и експлоатација сировина			
2.1	Ископи речног и језерског материјала (продубљивање речних и језерских корита, вађење шљунка и песка) а који нису у функцији одржавања објеката водовода	3	3	ДД
2.2	Минирање тла, површински и подповршински радови, продор у слој који застире подземну воду и уклањање слоја који застире водоносни слој, ископи у водоносном слоју а који нису у функцији водоснабдевања	3	3	3
2.3	Изградња и рад позајмишта минералних сировина (песак, камен...)	3	3	3
2.4	Извођење истражних и експлоатационих бушотина за нафту и земни гас, експлоатација радиоактивних материја и угља	3	3	3
2.5	Извођење истражних радова и експлоатација геотермалне енергије	3	3	ДД
3	Изградња и рад специјалних објеката			
3.1	Трансформаторске станице	3	3-ДД	ДД
3.2	Војни објекти (полигони за вежбање са пратећим објектима)	3	3	3-ДД
КОМУНАЛНЕ АКТИВНОСТИ				
1	Прикупљање и третман отпадних вода			
1.1	Изградња канализације	3	ДД	ДД
1.2	Испуштање непречишћених комуналних отпадних вода	3	3	3
1.3	Изградња и рад постројења за третман градских отпадних вода	3	3	ДД
1.4	Изградња колектора и испуштање атмосферских отпадних вода	3	ДД	Д
1.5	Изградња и рад постројења за третман воде за пиће	3	ДД	ДД
1.6	Формирање нових гробља и проширење капацитета постојећих	3	3	ДД
2	Одлагање отпада			
2.1	Неконтролисано депоновање комуналног отпада, хаварисаних возила, старих гума и других материјала из којих се могу ослободити загађујуће материје испирањем или цурењем	3	3	3
2.2	Изградња и рад санитарних депонија	3	3	3
2.3	Изградња и рад постројења за третман муља у саставу постројења за третман отпадних вода	3	3	ДД
2.4	Изградња и рад постројења за третман животињског отпада	3	3	3
ИНДУСТРИЈСКЕ АКТИВНОСТИ				
1	Обрада минералних сировина			
1.1	Рад објеката за депоновање, млевење и прераду сировина и јаловине (шљункаре, депоније и сепарације песка)	3	3	ДД
2	Индустријски погони			
2.1	Производња и прерада метала	3	3	3-ДД
2.2	Рафинерије	3	3	3
2.3	Хемијска индустрија (гумарска, текстилна, производња папира и целулозе..)	3	3	3
2.4	Мала привреда – производња	3	3	ДД
2.5	Мала привреда – радње (стоматолошке радње, лабораторије, хемијска чишћења, фотографске радње,	3	3	Д

РБ	Активности у зонама заштите изворишта	Зона санитарне заштите		
		I	II	III
	сервиси, фризерски салони, аутоперионице...)			
2.6	Бетоњерке и асфалтне базе	3	3	ДД
2.7	Производња опасних материја и материја које се не смеју уносити директно или индиректно у воде	3	3	3
3	Енергетски сектор			
3.1	Термоелектране	3	3	3
3.2	Хидроелектране	ДД	ДД	ДД
3.3	Ветропаркови	3	3	ДД
3.4	Топлане	3	3	ДД
3.5	Објекти техничке инфраструктуре (гасовод, нафтовод, топловоди) предвиђени планском документацијом, уз спровођење мера заштите	3	3	ДД
3.6	Објекти техничке инфраструктуре (ТТ и електроенергетски водови) предвиђени планском документацијом, уз спровођење мера заштите	3	ДД	ДД
4	Индустријска складишта и депоније			
4.1	Трајно подземно и надземно складиштење радио-активног отпада, опасних материја и материја које се не смеју уносити директно или индиректно у воде	3	3	3
4.2	Депоније индустријског отпада опасног за извориште	3	3	3
4.3	Одлагање отпада безопасног за извориште (инертан отпад)	3	3	ДД
5	Прикупљање и третман индустријских отпадних вода			
5.1	Изградња и рад индустријских канализационих система	3	3	ДД
5.2	Изградња и рад постројења за третман индустријских отпадних вода	3	3	ДД
5.3	Испуштање или акумулирање непречишћених индустријских отпадних вода	3	3	3
5.4	Испуштање расхладних вода	3	3	ДД
ПОЉОПРИВРЕДА И ШУМАРСТВО				
1	Сточарство, живинарство, рибарство			
1.1	Сточарска и живинарска производња (узгајање) – фарме	3	3	ДД
1.2	Узгајање стоке и живине за властите потребе појединачних домаћинстава	3	ДД	ДД
1.3	Хиподроми, школе јахања са пратећим стајама	3	3	ДД
1.4	Депонување чврстог или течног стајњака за појединачна мала домаћинства	3	ДД	ДД
1.5	Испаша стоке	3	ДД	Д
1.6	Напајање стоке	3	3	Д
1.7	Узгајање рибе ради комерцијалног изловљавања	3	3	ДД
2	Земљорадња			
2.1	Складиштење ђубрива и пестицида	3	3	ДД
2.2	Пољопривредна производња праћена коришћењем ђубрива	3	ДД	Д
2.3	Интензивна пољопривредна производња праћена коришћењем ђубрива и пестицида	3	3	ДД
2.4	Наводњавање пречишћеним отпадним водама	3	3	3
2.5	Пољопривредна производња здраве хране без коришћења ђубрива и пестицида	3	Д	Д
3	Шумарство			
3.1	Неконтролисано крчење шума	3	3	3
САОБРАЋАЈ И ТРАНСПОРТ				
1	Саобраћај	I	II	III
1.1	Изградња саобраћајних коридора, путева, жел. пруга	3	3	ДД
1.2	Паркинзи, аутобуске станице	3	ДД	ДД
1.3	Изградња и коришћење ваздушне луке	3	3	3
1.4	Телекомуникациона инфраструктура ван функције	3	ДД	Д

РБ	Активности у зонама заштите изворишта	Зона санитарне заштите		
		I	II	III
	водоснабдевања			
1.5	Транспорт и манипулисање опасним материјама и материјама које се не смеју уносити директно или индиректно у воде	З	З-ДД	З-ДД
2	Транспорт и складиштење нафте и нафтних деривата			
2.1	Подземно и надземно складиштење	З	З	ДД
2.2	Комерцијално складиштење нафте и нафтних деривата (бензинске станице – укључујући и оне за мотонаутичка пловила)	З	З	ДД
2.3	Складиштење ограничених количина погонског горива за пољопривредне машине и за потребе индивидуалних домаћинства	З	З	ДД
СПОРТ, РЕКРЕАЦИЈА И ТУРИЗАМ				
1.1	Изградња и коришћење спортских објеката	З	З-ДД	Д
1.2	Камповање, вашари и други вид организованог окупљања људи	З	З-ДД	Д
1.3	Отворени спортски терени	З	ДД	Д
1.4	Голф терени и рекреациони паркови који се наводњавају	З	З	ДД
1.5	Изградња базена и “аqua” центара	З	З	ДД
1.6	Рекреационе активности на језерима и рекама (купање људи и животиња, спортови на води (веслачки спортови, једриличарство)), рекреациони и спортски риболов	З-ДД	Д	Д
1.7	Коришћење пловила на моторни погон која нису у функцији водоснабдевања, електропривреде, заштите природе, војске и полиције	З	-	-
1.8	Одржавање ауто и мото трка	З	З	З
1.9	Изградња и коришћење објеката за смештај гостију	З	З-ДД	Д
1.10	Сплав-ресторани, сплав кућице и други пловни објекти	З	-	-
1.11	Изградња и коришћење угоститељских објекта	З	З-ДД	Д
1.12	ЗОО паркови	З	З	ДД

З - **Забрањено**, -забрањено без обзира на примену мера заштите

З-ДД - **Забрањено формирање нових а спровођење додатних мера заштите за постојећа**

ДД - **Допуштено**, уз примену стандардне техничке мере и додатне мере заштите

Д - **Допуштено**, уз стандардне техничке мере заштите

Извор: Елаборат о зонама санитарне заштите регионалног изворишта водоснабдевања подсистема „Власинско језеро” – Институт за водопривреду „Јарослав Черни”, 2018.

Непосредна и ужа зона санитарне заштите подземног и површинског изворишта водоснабдевања (I и II зона) се обележавају видљивим ознакама, сачињеним од постојаног материјала. Ознаке се постављају на месту улаза саобраћајнице и пешачке стазе у зону санитарне заштите, као и на погодној одабраној локацији на граници зоне санитарне заштите ван коридора саобраћајнице и пешачке стазе, на начин да омогућава обавештеност пролазника о приступању зони санитарне заштите.

VI.2.5. Заштита вода

Стратешке мере заштите вода, у циљу заштите њихових природних, екосистемских, ресурсних и енергетских капацитета од директног и индиректног утицаја који се може очекивати планираним активностима су:

- дефинисање свих извора загађења (регистровати мање загађиваче), утврдити (попис) катастар загађивача, као један од основних инструмената интегралног управљања животном средином и водним ресурсима као приоритетног, општег и националног добра;
- санација, ремедијација и рекултивација свих загађених и деградираних зона и

локација (сметлишта, девастирани простори, позајмишта камена и сл.), као и успостављање система управљања отпадом;

- санација зона и локација клизишта и ерозионих подручја (техничко-биолошким, санационим и рекултивационим мерама); израда Плана за проглашење ерозионих подручја (у општинама које га немају);

- повећавање малих вода у кризним маловодним периодима (наменским управљањем извориштима), уз обезбеђивање „одрживог гарантованог протицаја” на водотоцима у периоду малих вода;

- обезбеђивање заштите од поплава и предупредивање стварања бујичних наноса (уређењем водотока, изградњом система за заштиту од поплава и другим интервенцијама); израда Плана за одбрану од поплава (у општинама које га немају). Приоритет треба да имају већ започети радови, радови за које постоји урађена техничка документација, радови на доградњи, реконструкцији и одржавању постојећих система за заштиту од поплава и уређење водотока, заштита површина у приобаљу од поплава и заштита рушевних обала. За нерегулисане водотоке се, до завршетка картирања свих зона које се плаве великим водама вероватноће до 1%, успоставља водно земљиште на појасу ширине 10 m дуж обала;

- унапређење квалитета водотокова, чишћењем обала и успостављањем контроле загађења кроз редукцију испуштања отпадних вода, што подразумева елиминисање свих активности које могу угрозити статус водног тела;

- прикључивање свих планираних и постојећих објеката на канализациону мрежу (у међувремену користити прописне непропусне септичке јаме са редовним пражњењем и одношењем у ППОВ, или компактна постројења), осим оних у тешко доступним подручјима (које треба опремити прописним септичким јамама, или компактним постројењима). Приоритет има реализација санитарно безбедног прикупљања и пречишћавање свих отпадних вода оних објеката за која се елаборатом о зонама санитарне заштите изворишта утврди да се могу задржати у ужој зони заштите;

- реализација групних постројења за пречишћавање отпадних вода (ППОВ) - отпадне воде које се (по показатељима МДК – максимално дозвољене концентрације) могу упуштати у канализацију без предtretмана, увести у ППОВ општег типа; за отпадне воде које се не могу упуштати у канализацију, обезбедити предtretман до стања да смеју да буду упуштене у канализацију. Санитација насеља и туристичких локалитета која не могу да буду обухваћена групним системима (посебно у тешко доступним подручјима), обављаће се по принципима руралне санитације, са одвођењем отпадних вода у прописне септичке јаме (са редовним пражњењем и одношењем у ППОВ), или компактна постројења;

- дефинисање зона и појасева санитарне заштите око постојећих и планираних изворишта, планинских извора и објеката за водоснабдевање (каптаже, бунари), и спровођење мера санитарне заштите (према важећим прописима, по утврђивању граница непосредне и уже зоне заштите), као приоритетна мера са становишта заштите здравља људи (заштита квалитета воде за пиће); спровођење континуиране контроле режима рада изворишта, квалитета воде у изворишту и дистрибутивној мрежи (узорковање и анализе према важећим прописима); озакоњење и реконструкција локалних водовода, уз доградњу недостајућег резервоарског простора и мреже.

За зоне изворишта водотока прве класе квалитета, неопходно је искључити или ограничити активности које би нарушиле бонитетску класу, т.ј. третирати ове екосистеме као врло осетљива станишта, веома значајна за заштиту биодиверзитета.

Изградња водопривредних објеката и регулисање корита река могу имати негативне утицаје на захтевани режим заштите природних добара чиме би се угрозила значајна природна подручја, еколошке мреже и еколошки коридори са ретким биљним и животињским врстама, квалитет воде, земљишта, укупног биодиверзитета и заштита предела, што захтева примену мера заштите животне средине и мере компензације и то:

- порибљавање, али само на основу одговарајућих ихтиолошких студија и пројеката порибљавања;

- забрана изградње рибњака, осим хладноводних, салмонидних рибњака на водотоцима на којима се тиме не угрожавају постојећа изворишта.

Заштита рибарског подручја ПИО „Власина”, може бити угрожена предузимањем радњи и активности (регулација водотокова, изградња објеката и др.), којима се нарушавају еколошке

одлике вода и угрожава рибљи фонд, посебно у дефинисаним природним плодиштима, па се оне ограничавају на грађевинско подручје насеља, а у складу са Програмом управљања рибарским подручјем и Законом о заштити и одрживом коришћењу рибљег фонда („Службени гласник РС”, број 128/14).

VI.2.6. Заштита земљишта

У циљу заштите животне средине, обавеза локалне самоуправе је да успостави систем управљања земљиштем и заштиту на принципима:

- заштите функција земљишта;
- заустављање деградације земљишта;
- обнављање деградираних земљишта;
- интеграције у друге секторске политике;

Систем праћења квалитета земљишта - систем заштите земљишног простора и његово одрживо коришћење остварује се мерама системског праћења квалитета земљишта, који обухвата:

- праћење индикатора за оцену ризика од деградације земљишта,
- спровођење ремедијационих програма за отклањање последица контаминације и деградације земљишног простора, било да се они дешавају природно или да су узроковани људским активностима;

Опште мере заштите земљишта обухватају следеће обавезе:

- надлежни орган не може издати одобрење за коришћење природних ресурса или добара без сагласности на пројекат који садржи мере заштите и санације животне средине;
- сагласност, којом се утврђује испуњеност услова и мера одрживог коришћења природних ресурса и добара и заштите животне средине у току и после престанка обављања активности даје ресорно Министарство;

Посебне мере заштите земљишта од загађивања и деградације:

- обавезно је планирање и спровођење превентивних мера заштите приликом коришћења земљишта за оне делатности за које се очекује да ће знатно оштетити функције земљишта;
- носилац пројеката/оператер (или други облици својине), при свакој промени власништва, је у обавези да спроводе процену стања животне средине и одређивање одговорности за загађење животне средине, као и намирење дугова (терета) претходног власника за извршено загађивање и/или штету нанету животnoj средини;
- носилац пројекта/оператер (продавац или купац) је у обавези да изради извештај о стању земљишта, а за сваку трансакцију земљишта, на коме се дешава или се дешавала потенцијално загађујућа активност;
- носилац пројекта/оператер, потенцијални загађивач је одговоран за загађивање животне средине и у случају ликвидације или стечаја предузећа или других правних лица, у складу са Законом;
- носилац пројекта/оператер, потенцијални загађивач или његов правни следбеник, обавезан је да отклони узрок загађења и последице директног или индиректног загађења животне средине и сноси укупне трошкове, који укључују трошкове ризика по животну средину и трошкове уклањања штете нанете животnoj средини;
- носилац пројекта/оператер, потенцијални загађивач у обавези је да изради Извештај о стању земљишта;
- Извештај о стању земљишта мора бити издат од стране стручне организације, акредитоване за узорковање и испитивање земљишта и воде према SRPS, ISO/IEC 17025 стандарду;
- Извештај о стању земљишта мора да садржи историјску основу локације, која је доступна из службених евиденција, хемијске анализе за одређивање концентрације опасних материја у земљишту, ограничене у првом реду на материје које су повезане са активношћу на локацији, а које могу довести до контаминације, нивое

концентрација опасних материја које имају утицај на стварање значајаног ризика по људско здравље и животну средину, ниво контаминације радионуклидима;

- носилац пројекта/оператер који деградира животну средину дужан је да изврши ремедијацију или санацију деградиране животне средине, у складу са пројектима санације и ремедијације на које ресорно Министарство даје сагласност;
- програм ремедијације мора садржати: идентификацију контаминираниог подручја, начин уклањања опасних материја са контаминирание локације (деконтаминација), начин спречавања ширења материја опасних по животну средину у дужем периоду, утврђен програм мониторинга медијума животне средине, ограничавање коришћења загађене локације (рок);
- за локацију за коју је потребно извршити ремедијацију, потребно је детаљно истраживање и успостављање мониторинга до завршетка ремедијације;
- пројекат ремедијације и ремедијационог поступка, у складу са врстом и типом загађења, мора садржати: поређења могућих варијантних решења у погледу ремедијационог поступка и разлога за избор најповољнијег, опис планираних активности у погледу ремедијацијаног поступка (физички, хемијски, биолошки третман или комбинација ових поступака), односно њихове технолошке и друге карактеристике, приказ врста и потребне количине енергије и енергетна, воде, сировина, потребног материјала за реализацију пројекта, методологије третирања свих врста отпадних материја из ремедијационог поступка (прерада, рециклажа, одлагање), приказ утицаја на животну средину изабраног пројектног ремедијацијаног поступка.

Граничне вредности - одређивање нивоа концентрација опасних и штетних материја у земљишту врши се према SRPS стандардним методама или стандардним методама EU, USA или Русије. Референтне и интервентне вредности концентрација опасних и штетних материја у земљишту и подземној води прописане су у складу са холандским стандардним (циљне и интервентне вредности за ремедијацију).

Опште мере и критеријуми у организацији коришћења продуктивног земљишта:

- обавезно је пошумљављење еродираних терена и терена отвореног вегетационог склопа;
- забрањена је неконтролисана (чиста) сеча, прореда, отварање вегетацијског склопа и скидања шумског покривача;
- повћање степена шумовитости до оптималног, пошумљавање еродибилних и осталих деградираних и девастираних шумских и осталих типова земљишта;
- регулација водотокова у циљу заштите од спирања и неповратног губитка педолошког слоја земљишта;
- на нагибима од 5% нема ограничења коришћења продуктивног земљишта у пољопривредно-продуктивне сврхе;
- на нагибима од 5-10% могу се гајити ратарске и воћарске културе;
- на нагибима 10-12% на присојним странама, могу се гајити воћарске културе, а на осојним травне површине;
- на земљиштима чији је биљни покривач девастиран или деградиран, а која се не користе за пољопривреду и шумарство, подиже се вегетација у складу са станишним условима терена;
- очување плодности и поправљање бонитета, еколошко газдовање и унапређивање пољопривредних површина;
- забрана, ограничење и прописивање услова за делатности које могу загадити земљиште;
- успостављање система перманентне контроле стања, квалитета и плодности земљишта у зонама интензивне пољопривредне производње;
- очување и унапређење постојећих природних и подизање вештачких вегетацијских покривача (пољозаштитних и шумских појасева, забрана, шумских фрагмента, живица) и пољопривредним зонама око насеља;
- усвајање програма контроле квалитета пољопривредног земљишта;
- регулација водотокова (посебно буичарских) и спровођење мера заштита од поплава;
- антиерозионим радовима, пре свега пошумљавањем, спречавати и сузбијати ерозију земљишта у угроженим зонама, теренима и локацијама;

- за наводњавање користити воду која испуњава стандарде за коришћење воде у пољопривреди и за производњу хране;
- усвајање програма перманентне едукације и промовисање правилне примене агротехничких мера у пољопривреди;
- забрањено је коришћење биоцидних производа у пољопривреди који могу довести до промена основних карактеристика земљишта;
- у заштитном појасу од 10m између границе пољопривредних парцела и обале водотока није дозвољено коришћење пестицида и вештачких ђубрива;

VI.2.7. Заштита предеоних вредности

Концепција заштите, уређења и развоја предела подразумева различите приступе обезбеђивања квалитета предела, који се утврђују Студијом о пределима, а у односу на циљеве просторног развоја и то:

- развој усклађен са специфичним развојним и регионалним карактером предела и физичком структуром насеља на целој територији;
- промоција, заштита и одрживо коришћење проглашеног природног и културног наслеђа (предела и природних и културних вредности у насељима) и њихово повезивање у простору (локалне, регионалне, државне еколошке и културне мреже);
- јачање и промовисање постојећих и креирање нових вредности у просторима у којима је вредност предела и амбијената насеља од посебног значаја за развој (туристичка, културна подручја) и/или представљају део интернационалних мрежа и пограничних области;
- санација и креирање нових вредности у просторима у којима је вредност предела у потпуности деградирана па је могућа рестаурација или креирање нових вредности;
- минимизирање негативних и стимулисање позитивних утицаја новог развоја на карактер и диверзитет предела у просторима са развојним приоритетом.

Док ће природни предели по правилу да се штите, заштита културних предела је заснована на интегралном вредновању природних и културних вредности предела и обухвата препознатљиве и репрезентативне пределе и насеља, делове предела са ретким или јединственим обрасцима предеоне структуре/физичке структуре насеља, појединачне и груписане објекте културног наслеђа у пределима, као и сва проглашена природна добра. У циљу обезбеђења специфичног карактера предела, којим се чува предеони диверзитет, идентитет и повезаност, врши се диференцирање простора.

У односу на основни развојни карактер, односно степен модификације природног предела, разликују се природни и културни предели, где се у оквиру културних разликују рурални и урбани предели, одређени карактером и интензитетом промена, коришћењем и насељавањем простора.

Природне пределе (специјалне и строге резервате природе, зоне првог режима заштите у заштићеним подручјима) је у планским решењима и плановима управљања потребно заштитити, тј. обезбедити заштиту структуре предела и несметано функционисање природних процеса, заштиту биодиверзитета, као и очување и успостављање еколошких мрежа. Тамо где су нарушене њихове природне и естетске вредности треба омогућити санацију (ревитализацију и рестаурацију) у складу са режимом заштите. Такође је потребно обезбедити ревалоризацију вредности и еколошки сензитивну презентацију природних, културно-историјских и естетских вредности у циљу едукације и јачања свести о њиховом значају, као и очување аутохтоног становништва и њиховог укључења у процес одрживог развоја заштићеног предела.

Развој руралних предела заснива се на уважавању њиховог специфичног предеоног карактера, затечених вредности и капацитета предела. Планским решењима је потребно омогућити:

- очување и унапређење карактеристичне структуре и слике руралних предела кроз очување карактеристичног предеоног обрасца заснованог на коришћењу земљишта, односу изграђеног и отвореног простора и карактеру изграђивања: подстицањем традиционалних облика коришћења земљишта, регулацијом грађења и уређивања простора у складу са карактером предела и традицијом грађења; спречавањем ширења насеља и заустављањем непланске изградње (викенд насеља), стимулисањем коришћења постојећег грађевинског фонда, усклађивањем

изградње инфраструктурних коридора и објеката са карактером и капацитетом предела и очување и афирмацију карактеристичних културних и природних елемената у структури и слици предела (морфологија терена, водотокови, шуме, живице, засади, насеља, објекти), и креирање нових "икона" - репера и симбола;
– креирање позитивног архитектонског идентитета насеља у руралним пределима, треба заснивати на очувању и ревитализацији традиционалне архитектуре и постојећег квалитетног грађевинског фонда, као и на новој изградњи која уважава специфични рурални карактер физичке структуре насеља.

VI.2.8. Заштита од буке и вибрација

Заштита животне средине од буке за подручје општине Сурдулица подразумева:

- планирање мера и услова заштите од буке у животној средини;
- мерење буке у животној средини;
- израду стратешке карте буке;
- слободан приступ информацијама о стању буке у животној средини;

Опште мере заштите становништва од буке у животној средини општине Сурдулица обухватају одређивање акустичних зона у складу са наменом простора и граничним вредностима индикатора буке у тим зонама:

- тихе зоне – заштићене целине и зоне са прописаним граничним вредностима од 50 dB(A) у току дана и 40 dB(A) у току ноћи у којима је забрањена употреба извора буке који могу повисити ниво буке;
- остале зоне – са мерама за отклањање извора буке и мерама заштите од буке;

Општински центар Сурдулица:

- Тихе зоне: зоне индивидуалног становања, зоне и локације спорта и рекреације и зеленила, локације вртића и школских објеката, туристичке зоне и локације, локације објеката здравства;
- Остале зоне: индустријске зоне и локације, зоне вишепородичног и индивидуалног становања са привређивањем, појасеви државних путева и градских саобраћајница;
- Детаљно акустично зонирање општинског центра мора се извршити на нивоу Плана генералне регулације насеља Сурдулица;

Остали насељски центри:

- Тихе зоне: зоне и локације јавно-социјалне инфраструктуре (образовање, дечја заштита, амбуланта, терени за спорт и рекреацију);
 - Остале зоне: зона центра, зоне вишепородичног и индивидуалног становања средњих и високих густина, зоне и локације привређивања у којима се морају примењивати мере заштите од буке;
- Експлоатационе површине, индустријске, радне и комуналне зоне -*
- експлоатационе површине угља, камена, песка, глине, пословно-производни комплекси, зоне, потези, пунктови и локације, представљају зоне у којима се морају примењивати мере за спречавање и отклањање буке и мере заштите од утицаја на окружење са посебним мерама заштите према и у непосредном окружењу тихих зона.

VI.2.9. Мере заштите од зрачења

Заштита од зрачења спроводиће се уз примену законских и подзаконских мера заштите којима се спречава угрожавање животне средине и здравље људи од дејства зрачења која потичу од јонизујућих и нејонизујућих извора и отклањају последица емисија које извори зрачења емитују или могу да емитују.

Заштита од јонизујућег зрачења

Мере заштите живота и здравља људи и заштите животне средине од штетног дејства јонизујућих зрачења и мере нуклеарне сигурности обавезне су при свим поступцима у вези са нуклеарним активностима и активностима којим се уређују услови за обављање делатности са изворима јонизујућих зрачења и нуклеарним материјалима, као и управљање радиоактивним отпадом. Поштривање режима нуклеарне и радијационе сигурности у Републици Србији и постизање нивоа који може да одговори повећаним захтевима сигурности резултат су последица значајних промена у свету током последње деценије.

Спровођење и стално унапређивање мера којима се обезбеђују нуклеарна и радијациона сигурност и безбедност постале су приоритети међународне заједнице, а основна брига више нису само контрола нуклеарног наоружања и спречавање његовог даљег ширења, већ пре свега обезбеђивање услова за ефикасно сузбијање злоупотреба радиоактивних и нуклеарних материјала. Закон о заштити од јонизујућих зрачења и о нуклеарној сигурности прописује:

- увођење нових, виших стандарда у спровођењу мера заштите од јонизујућих зрачења, нуклеарне и радијационе сигурности,
- успостављање комплексније регулативе али и омогућавање ефикасније примене закона,
- успостављање стриктног и целовитог надзора над изворима јонизујућих зрачења и нуклеарним објектима, радијационим делатностима и нуклеарним активностима, као и над управљањем радиоактивним отпадом;

У одредбама Закона о заштити од јонизујућих зрачења и о нуклеарној сигурности су уграђени највиши стандарди које прописују водеће светске организације у овој области, као што су:

- Међународна агенција за атомску енергију (IAEA),
- Агенција за нуклеарну енергију
- организације за економску сарадњу и развој (ANE-OECD),
- Међународна комисија за заштиту од јонизујућих зрачења (ICRP),
- Светска здравствена организација (ЊНО),
- Међународна организација рада (MOP) и
- Организација УН за храну и пољопривреду (FAO);

Стандарди и принципи Међународне агенције за атомску енергију формализовани су у облику директива и препорука којима се обезбеђује радијациона и нуклеарна сигурност и безбедност. Република Србија, као држава чланица Међународне агенције за атомску енергију (IAEA) испуњава захтеве који произилазе из ратификованих међународних уговора. Регулаторно тело - организација која врши јавна овлашћења у складу са Законом је Агенције за заштиту од јонизујућих зрачења и нуклеарну сигурност Србије.

Главна мера заштите је смањење броја извора јонизујућег зрачења на Планском подручју.

Истовремено је потребно предузети следеће посебне мере:

- заменити радиоактивне јављаче пожара у предузећима нејонизујућим;
- уклонити преостале радиоактивне громобране са објеката.

Заштита од нејонизујућег зрачења

Услови и мере заштите здравља људи и заштите животне средине од штетног дејства нејонизујућих зрачења у коришћењу извора нејонизујућих зрачења, представљају обавезне мере и услове при планирању, коришћењу и уређењу простора.

Извор нејонизујућих зрачења је уређај, инсталација или објекат који емитује или може да емитује нејонизујуће зрачење. Нејонизујућа зрачења су електромагнетска зрачења која имају енергију фотона мању од 12,4eV. Она обухватају:

- ултраљубичасто или ултравиолетно зрачење (таласне дужине 100-400nm),
- видљиво зрачење (таласне дужине 400-780nm),
- инфрацрвено зрачење (таласне дужине 780nm - 1 mm),
- радио-фреквенцијско зрачење (фреквенције 10kHz - 300GHz),
- електромагнетска поља ниских фреквенција (фреквенције 0-10kHz),
- ласерско зрачење. обухватају и
- ултразвук или звук чија је фреквенција већа од 20kHz (и ако се не ради о ЕМ зрачењу);

У циљу заштите од нејонизујућих зрачења обавезне мере су:

- прописивање граница излагања нејонизујућим зрачењима;
- откривање присуства и одређивање нивоа излагања нејонизујућим зрачењима;
- одређивање услова за коришћење извора нејонизујућих зрачења од посебног интереса;
- обезбеђивање организационих, техничких, финансијских и других услова за спровођење заштите од нејонизујућих зрачења;
- вођење евиденције о изворима нејонизујућих зрачења од посебног интереса;
- означавање извора нејонизујућих зрачења од посебног интереса и зоне опасног зрачења на прописани начин;

- спровођење контроле и обезбеђивање квалитета извора нејонизујућих зрачења од посебног интереса на прописани начин;
- примена средстава и опреме за заштиту од нејонизујућих зрачења;
- контрола степена излагања нејонизујућем зрачењу у животној средини и контрола спроведених мера заштите од нејонизујућих зрачења;
- обезбеђивање материјалних, техничких и других услова за систематско испитивање и праћење нивоа нејонизујућих зрачења у животној средини;
- образовање и стручно усавршавање кадрова у области заштите од нејонизујућих зрачења у животној средини;
- информисање становништва о здравственим ефектима излагања нејонизујућим зрачењима;
- информисање становништва о мерама заштите и обавештавање о степену изложености нејонизујућим зрачењима у животној средини;

Извори нејонизујућих зрачења од посебног интереса су стационарни и мобилни извори електромагнетног зрачења који могу да буду опасни по здравље људи, чије електромагнетно поље у зони повећане осетљивости, достиже барем 10% износа референтне, граничне вредности прописане за ту фреквенцију.

Зоне повећане осетљивости су зоне становања, зоне и локације у којима се особе могу задржавати и 24 сата дневно (школе, домови, предшколске установе, породилишта, болнице, туристички објекти, дечја игралишта, површине неизграђених парцела планиране за наведене намене (у складу са препорукама Светске здравствене организације). Општина Сурдулица је у обавези да врши инспекцијски надзор над изворима нејонизујућих зрачења за које одобрење за изградњу и почетак рада издаје надлежни орган јединице локалне самоуправе.

Оператер је у обавези да:

- примени мере и испуњава услове за коришћење извора нејонизујућих зрачења од посебног интереса;
- да изради процену утицаја на животну средину, у складу са Законом;
- води прописану евиденцију;
- обезбеди испитивање зрачења извора нејонизујућих зрачења у животној средини;
- у року обавести надлежни орган о ванредном догађају;
- спроводи све мере заштите од нејонизујућих зрачења;

За **објекте трафостаница и преносне мреже** који представљају изворе нејонизујућег зрачења нискофреквентног електромагнетног поља од посебног интереса, као и изворе високофреквентног електромагнетног поља треба обезбедити да у зонама повећане осетљивости буду испоштована базична ограничења изложености становништва, електричним, магнетским и електромагнетским пољима, према Правилнику о границама излагања нејонизујућим зрачењима („Службени гласник РС“, број 104/09), а нарочито:

- одговарајућим техничким и оперативним мерама обезбедити да нивои излагања становништва нејонизујућим зрачењима, након изградње трафостаница, не прелазе референтне граничне нивое излагања електричним, магнетским и електромагнетским пољима, и то: вредност јачине електричног поља (E) не прелази 2 kV/m, а вредност густине магнетског флуksа (B) не прелази 40 μ T,
- трансформаторске станице у оквиру објекта не планирати уз стамбени простор (дечије, спаваће, дневне собе и сл), односно канцеларијски простор намењен дужем боравку људи, већ уз техничке просторије, оставе и слично.

За потребе издавања локацијских услова, односно акта којим се одобрава изградња трафостаница називног радног напона 35 kV и више обавезно је прибављање мера и услова заштите животне средине. Ако је изградња трафостаница планирана у зонама намењеним становању, јавним објектима и комплексима и другим зонама повећане осетљивости, обавезно је достављање стручне оцене оптерећења животне средине, као доказ да тај извор неће својим радом довести до прекорачења прописаних граничних вредности.

Трафостанице називног радног напона 110 kV, а које су планиране у урбаним зонама намењеним становању морају бити планиране и изграђене као затворена постројења.

Чињеница је да је јачина електромагнетног поља обрнуто сразмерна квадрату растојања од извора поља, тако да је најбоља мера заштите обезбеђење одговарајућег удаљења од

извора зрачења. Приликом постављања објеката трафо станица и уређаја и припадајућег антенског система базних станица мобилне телефоније, поштовати прописана удаљења.

Мера заштите од нејонизујућег зрачења је да се приликом планирања и реализације обезбеде одстојања која су наведена у табели:

Табела 19.: Заштитна одстојања од надземних електроенергетских водова

Називни напон далековода (kV)	<20	35	110	220	400
Ширина заштитне зоне - растојање од централне линије далековода, лево и десно по... (m)	10	15	25	30	30

Унутар наведене заштитне зоне није дозвољено планирање и изградња објеката за дужи боравак људи, тј. не планирати намене попут становања, спорта, рекреације, јавних установа социјалне и здравствене заштите и сличних делатности које подразумевају дужи боравак људи.

Припрема за изградњу, постављање и употребу нових извора нејонизујућег зрачења, односно реконструкцију постојећих извора нејонизујућих зрачења, врши се уз:

- прибављање услова и мера заштите животне средине које издаје надлежни орган у складу са прописима којима се уређује заштита животне средине;
- процену утицаја на животну средину у поступку који спроводи надлежни орган пре издавања грађевинске дозволе за нову изградњу, односно постављање и употребу у складу са прописима којима се уређује процена утицаја на животну средину.

У поступку издавања услова и мера заштите животне средине, односно одлучивања о потреби процене утицаја на животну средину корисник извора нејонизујућег зрачења од посебног интереса подноси надлежном органу стручну оцену оптерећења животне средине као доказ да тај извор неће својим радом довести до прекорачења прописаних граничних вредности.

Базне станице мобилне телефоније - за услове простирања електромагнетних таласа, морају се испоштовати:

- техничке мере и захтеви,
- мере безбедности и заштите здравља људи,
- мере безбедности животне средине;

Избор локације за постављање базне станице мобилне телефоније, са еколошког аспекта, мора бити у складу са смерницама, мерама и условима:

- стратешке процене утицаја плана (или секторских програма),
- процене утицаја на животну средину пројекта,
- заштите од нејонизујућих зрачења;

Опште мере заштите од штетног дејства електромагнетних таласа базне станице мобилне телефоније при избору локације, спроводе се постављањем:

- на стубовима висине 20-36 m,
- на највишим објектима који доминирају околином,
- на фасадама објеката (панелне базне станице које покривају одређену микролокацију, а покретне базне станице се монтирају за време одржавања разних скупова, концерата и сл.),

Оператер је у обавези да спроведе мере и услове заштите животне средине, а које се односе на:

- опасност од директног додира делова који су под сталним напоном;
- опасност од директног додира проводљивих делова који не припадају струјном колу;
- опасност од пожара и експлозија;
- статички електрицитет услед рада уређаја;
- опасност од утицаја берилијум оксида;
- атмосферски електрицитет;
- нестанак напона у мрежи;
- недовољну осветљеност просторија;
- неопрезно руковање;
- опасност при раду на висини (монтирање антена на антенским стубовима);
- механичка оштећења;
- утицај прашине, влаге и воде;

Посебне мере заштите – у зависности од типа и карактеристика објекта који се гради, посебно се морају примењивати следеће мере заштите:

- објекте не постављати унутар друге зоне опасности од пожара у близини отворених складишта лако испарљивих, запаљивих и експлозивних материја без одговарајуће заштите и прибављених услова, односно сагласности надлежног органа противпожарне заштите;
- ако се у току извођења грађевинских и других радова наиђе на археолошка налазишта или археолошке предмете извођач радова је дужан да одмах прекине радове и обавести надлежни завод за заштиту споменика културе;
- ако се у току радова наиђе на природно добро које је геолошко-палеонтолошког типа и минеролошко-петрографског порекла, за које се претпоставља да има својство природног споменика, извођач радова је дужан да о томе обавести надлежну организацију за заштиту природе;
- обавезно је постављање оgrade око базне станице и антенског стуба. На огради поставити табле на којима је исписано упозорење да се не сме прилазити антенском стубу;
- антенски систем базне станице се мора пројектовати тако да се у главном снопу зрачења антене не налазе антенски системи других комерцијалних или професионалних уређаја, као ни сами уређаји, што се постиже оптималним избором висине антене, као и правилним избором позиције антенског система на смом објекту;
- отпадне материје које се јаве током изградње објекта базних станица, приступних путева, довођења електришне енергије и слично, морају се уклонити преко овлашћеног комуналног предузећа;
- након изградње, односно постављања објекта који садржи извор нејонизујућег зрачења, а пре издавања дозволе за почетак рада или употребне дозволе, обавезно се мора извршити прво испитивање, односно мерење нивоа електромагнетног поља у околини извора;
- за потребе првог испитивања оператер може извор електромагнетног поља пустити у пробни рад у периоду не дужем од 30 дана, а за телекомуникационе објекте мерења може извршити у оквиру техничког прегледа;
- орган надлежан за издавање употребне дозволе за објекат који садржи извор нејонизујућег зрачења од посебног интереса, може пустити у рад тај извор ако је мерењем утврђено да ниво електромагнетног поља не прекорачује прописане граничне вредности и да изграђени, односно постављени објекат неће својим радом угрожавати животну средину;
- ако се периодичним испитивањем, систематским испитивањем или мерењем извршеним по налогу инспектора за заштиту животне средине, утврди да је у околини једног или више извора измерен ниво електромагнетног поља изнад прописаних граничних вредности, надлежни орган може кориснику наложити ограничење у погледу употребе, реконструкцију или затварање објекта до задовољавања прописаних граничних вредности;
- реконструкција се обавља технички и оперативно изведивим мерама у року од највише годину дана од дана када је наложена реконструкција извора од стране надлежне инспекције за заштиту животне средине;

Ради заштите од нејонизујућег зрачења није дозвољено планирање и постављање уређаја и припадајућег антенског система базних станица мобилне телефоније на објектима:

- дечијих вртића,
- школа
- простора дечијих игралишта

Минимална потребна удаљеност базних станица мобилне телефоније од објекта болница, породилишта, дечијих вртића, школа и простора дечијих игралишта, односно ивице парцеле дечијег вртића и дечијих игралишта, не може бити мања од 50,0m.

Антенски системи базних станица мобилне телефоније у зонама повећане осетљивости, могу се постављати на стамбеним и другим објектима на антенским стубовима под условом да:

- висинска разлика између базе антене и тла износи најмање 15 m;
- удаљеност антенског система базне станице и стамбеног објекта у окружењу износи најмање 30 m;

- удаљеност антенског система базне станице и стамбених објеката у окружењу може бити мања од 30 m, искључиво када је висинска разлика између базне антене и кровне површине објекта у окружењу износи најмање 10m.

При избору локације за постављање антенских система базних станица мобилне телефоније узети у обзир следеће:

- могућност постављања антенских система на постојећим антенским стубовима других оператера, грађевинама попут димњака топлана, водоторњева, стубова са рефлекторима, телевизијских стубова и сл.;
- неопходност поштовања постојећих природних обележја локација и пејзажа, избегавати просторе излетишта, заштићена природна добра, заштићене културно-историјске целине, парковске површине и слично.

Инвеститор је дужан да се обрати надлежном органу за заштиту животне средине који ће утврдити потребу израде Студије о процени утицаја.

VI.2.10. Управљање отпадом

Управљање отпадом и амбалажним отпадом

Стратегија управљања отпадом за период 2010-2019. године, („Сл. гласник РС“, бр. 29/10) представља основни документ који обезбеђује услове за рационално и одрживо управљање отпадом на нивоу Републике Србије:

- одређује основну оријентацију управљања отпадом за наредни период, у сагласности са политиком ЕУ у овој области и стратешким опредељењима Републике Србије;
- усмерава активности хармонизације законодавства у процесу приближавања законодавству ЕУ;
- идентификује одговорности за отпад и значај и улогу власничког усмеравања капитала;
- поставља циљеве управљања отпадом за краткорочни и дугорочни период;
- утврђује мере и активности за достизање постављених циљева.

На депонији неопасног отпада може се одлагати:

- комунални отпад после сепарације,
- неопасан отпад, било ког порекла који испуњава критеријуме за прихват на депонију неопасног отпада,
- стабилизован и нереактиван (претходно третиран) опасан отпад који задовољава критеријуме граничних вредности за неопасан отпад;

Постројење за сепарацију рециклабилног отпада – (технолошка линија за аутоматско или мануелно раздвајање отпада), по правилу:

- поставља се поред депоније и представља функционалну целину,
- издвојени рециклабилни отпад се третира (балира или пресује) и транспортује у постројења за рециклажу;

Трансфер станица – представља део регионалног центра где се комунални отпад истовара из возила за сакупљање отпада, прегледа уз издвајање отпада, кратко задржава, утовара у већа возила и транспортује на даљи третман у регионални центар-регионалну депонију.

Општи услови за реализацију трансфер станице:

- дозвољена је изградња трансфер станице на подручју општине Сурдулица;
- потребна израда урбанистичке и пројектне документације за изградњу трансфер станице;
- одлучивање о поступку процене утицаја на животну средину;

Критеријуми за избор локације трансфер станице - Није дозвољено градити:

- у зонама заштите изворишта водоснабдевања,
- у заштићеним подручјима и зонама заштите заштићених подручја,
- на плавном и мочварном терену,
- на пољопривредном и водном земљишту,
- у зонама високих густина становања,
- у зонама централних функција (у непосредном окружењу школских објеката и комплекса, дечјих установа, објеката социјалне заштите, здравствених објеката и комплекса, верских објеката)

- у зонама спорта и рекреације;

Дозвољено је градити:

- у грађевинском подручју (на грађевинском земљишту);
- на грађевинском земљишту ван грађевинског подручја;
- у индустријским, радним и комуналним зонама;

Карактеристике локације трансфер станице:

- централни положај у односу транспортне руте (путање сакупљача),
- директан приступ камионским рутама и главној саобраћајници,
- на сеоском подручју (да може прихватити отпад у пречнику 20-30 км),
- величина (капацитет) локације утврђује се на основу односа постојеће и максимално пројектоване количине отпада),
- могућност проширења у простору;
- заштитна зона око локације (заштитно зеленило, природне, вештачке баријере);
- топографске карактеристике (раван или терен у благом нагибу),
- карактеристике руже ветрова;
- степен инфраструктурне опремљености;
- пејзажна уређеност – могућност партерног и пејзажног уређења;

Врсте отпада којима се рукује на трансфер станици:

- општински отпад (отпад из домаћинства),
- баштенски (зелени) отпад,
- опасан кућни отпад,
- рециклабилни отпад,
- обавезно је посебно издвајање грађевинског отпада;

Врсте отпада за које није дозвољено руковање на трансфер станици:

- инфективни медицински отпад
- велики предмети у расутом стању
- опасан отпад
- радиоактиван отпад
- нафтни резервоари
- угинуле животиње
- азбест
- течности, муљеви, прашкасте материје;

Опремање локације трансфер станице (тип трафостанице):

- објекат,
- плато за прихватање отпада, сабијање, пребацивање у већа возила и отпремање на регионалну депонију,
- возила за сакупљање (возила сакупљача),
- претоварна-трансфер возила,
- интерне саобраћајнице,
- инфраструктура,
- партерно и пејзажно уређење,
- ограда са контролисаним улазом;

Услови на трансфер станици:

- није дозвољено дугорочно складиштење отпада на локацији,
- обавезно је брзо сакупљање/сабијање отпада,
- обавезан је брзи утовар у трансферно возило,
- трансфер возило мора напустити трансфер станицу за неколико сати,
- дозвољено је постављање контејнера за рециклабилне компоненте,
- дозвољено је одређивање простора за отпад који ће грађани доносити;

Центар за одвојено сакупљање рециклабилног отпада - место одређено општинском одлуком на које грађани доносе материјал погодан за рециклажу, кабасти отпад (намештај, бела техника), баштенски отпад. У зависности од броја становника који гравитира изабраној локацији, врста генерисаних отпада, са дефинисаном организацијом и потребном опремом, дозвољено је:

- формирање сортирних станица (сабирне, сакупљачке станице), за неопасан рециклабилан отпад, према прописаним критеријумима, условима животне средине и Локалном плану управљања отпадом;
- формирање центра за рециклажу грађевинског отпада, према прописаним критеријумима, условима животне средине и Локалном плану управљања отпадом ;
- формирање рециклажних дворишта у складу са прописаним критеријумима, условима животне средине и Локалном плану управљања отпадом;
- формирање рециклажних острва, у складу са прописаним критеријумима и условима животне средине и Локалном плану управљања отпадом;

Управљање опасним отпадом - до реализације националног постројења за физичко-хемијски третман опасног отпада и регионалног складишта опасног отпада, управљање опасним отпадом вршиће се у складу са важећим Законом и подзаконским актима.

Сабирни центар (центри за сакупљање опасног отпада из домаћинства: отпадна уља, отпад електричних и електронских апарата и уређаја, истрошене батерије) могу бити уз локације центара за сакупљање рециклабилног отпада;

Управљање отпадом животињског порекла – гробље за угинуле животиње и кућне љубимце, (угинуле животиње и кућни љубимци, кланични отпад, отпад из постројења за прераду меса, објекта за узгој животиња), до успостављања система за управљање овом врстом отпада на националном нивоу, организовати преко постојећих постројења за третман отпада животињског порекла и гробља за угинуле животиње (јаме гробнице), као прелазног решења, према критеријумима и условима заштите животне средине. Избор локације за формирање гро бља за угинуле животиње и кућне љубимце (јаме гробнице), као прелазног решења, мора се извршири на основу упоредне вишекритеријумске анализе локација. Локације мора задовољавати следеће критеријуме:

- земљиште мора бити оцедно, без подземних вода, осунчано, ограђено, удаљено од површинских вода и ван зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања, удаљено од зона становања,
- локација мора бити опремљена потребном инфраструктуром и средствима за дезинфекцију,
- потребна површина локације је од 25–50ари. Пожељно је формирање заштитног појаса зеленила око локације.

Пољопривредни отпад - увођењем чистије производње, ВАТ и ВЕР у прехранбеној индустрији, утицати на смањење пољопривредног отпада. Пољопривредни отпад, биомасу као нус производ пољопривредне производње, користити за компостирање, добијање течних горива и биогаса.

Опште мере управљања отпадом

Надлежни орган општине Сурдулица:

- доноси Локални план управљања отпадом, обезбеђује услове и стара се о његовом спровођењу;
- уређује, обезбеђује, организује и спроводи управљање комуналним, односно инертним и неопасним отпадом на својој територији;
- уређује поступак наплате услуга у области управљања комуналним, односно инертним и неопасним отпадом;
- издаје дозволе, одобрења и друге акте у складу са Законом,
- води евиденцију и податке доставља ресорном Министарству;
- врши надзор и контролу примене мера поступања са отпадом у складу са законом;

Посебне мере управљања отпадом - обавезе оператера постројења:

- за постројења за која се издаје интегрисана дозвола припрема се и доноси План управљања отпадом;
- за постројења чија је делатност управљање отпадом и за која се издаје интегрисана дозвола или дозвола за управљање отпадом, доноси се Радни план постројења за управљање отпадом;
- произвођач или увозник чији производ после употребе постаје опасан отпад у обавези је да тај отпад преузме после употребе без накнаде трошкова и са њима поступи у складу са законом;

Произвођач отпада/оператер дужан је да:

- сачини план управљања отпадом и организује његово спровођење, ако годишње производи више од 100 t неопасног отпада или више од 200 kg опасног отпада;
- прибави извештај о испитивању отпада и обнови га у случају промене технологије, промене порекла сировине, других активности које би утицале на промену карактера отпада и чува извештај најмање пет година;
- преда отпад лицу које је овлашћено за управљање отпадом ако није у могућности да организује поступање са отпадом;
- карактеризација отпада врши се само за опасан отпад и за отпад који према пореклу, саставу и карактеристикама може бити опасан отпад, осим отпада из домаћинства;
- транспорт опасног отпада врши се у складу са прописима којима се уређује транспорт опасних материја, у складу са дозволом за превоз отпада и захтевима који регулишу посебни прописи о транспорту (ADR/RID/ADN и др);
- забрањено је одлагање и спаљивање отпада који се може поново користити;
- забрањено је разблаживање опасног отпада ради испуштања у животну средину;
- управљање посебним токовима отпада, (истрошене батерије и акумулатори, отпадна уља, отпадне гуме, отпад од електричних и електронских производа, флуоросцентне цеви које садрже живу, полихлоровани бифенили и отпад од полихлорованих бифенила (PCB), отпад који садржи, састоји се или је контаминиран дуготрајним органским загађујућим материјама (POPs отпад), отпад који садржи азбест, отпадна возила, отпад из објеката у којима се обавља здравствена заштита и фармацеутски отпад и отпад из производње титан диоксида) се врши сходно законским одредбама и релевантним подзаконским актима.

За обављање делатности управљања отпадом прибављају се дозволе и то: дозвола за сакупљање отпада, за транспорт отпада, за складиштење и третман отпада и за одлагање отпада. За обављање више делатности једног оператера може се издати једна интегрална дозвола. Дозволе за складиштење, третман и одлагање отпада издају се на период од 10 година.

Управљање амбалажним отпадом - Опште мере за управљање амбалажним отпадом - управљање амбалажом и амбалажним отпадом се спроводи у складу са:

- условима заштите животне средине које амбалажа мора да испуњава за стављање у промет,
- условима за управљање амбалажом и амбалажним отпадом,
- обавезом извештавања о амбалажи и амбалажном отпаду.

VI.2.11. Услови и мере заштите непокретних културних добара

ОПШТЕ МЕРЕ И УСЛОВИ ЗАШТИТЕ И КОРИШЋЕЊА НЕПОКРЕТНИХ КУЛТУРНИХ ДОБАРА И ЊИХОВЕ ЗАШТИЋЕНЕ ОКОЛИНЕ

Општим мерама и условима заштите и коришћења непокретних културних добара и њихове заштићене околине **дозвољава се:**

- 1) Извођење мера техничке заштите (заштита, конзервација, рестаурација, санација, реконструкција, ревитализација) и презентације непокретних културних добара. Ова мера се не односи на културна добра која нису правно заштићена.
- 2) Ревитализација, адаптација и хортикултурно уређење заштићене околине непокретних културних добара и дозвољених новоизграђених објеката до привођења простора трајној намени.
- 3) Вршење даљих истраживања и радова у циљу откривања, евидентирања и категорисања непокретних културних добара.
- 4) Отклањање предходно унетих промена на заштићеним културним добрима које су допринеле измени природних услова и карактера и вредности културних добара.

Уколико је непокретно културно добро на површини која је под првим степеном заштите природе, приоритет мера и услова заштите утврђује се на основу Програма заштите и уређења ових зона, а у складу са вредностима и значајем непокретног културног добра.

Општим мерама и условима заштите и коришћења непокретних културних добара и њихове заштићене околине **ЗАБРАЊУЈЕ СЕ:**

- 1) Рушење, преправљање, раскопавање, презиђивање или вршење других радова који директно нарушавају или могу угрозити својства непокретног културног добра.

- 2) Коришћење или употреба непокретног културног добра у сврхе које нису у складу са његовом природом, наменом и значајем или на начин који може да доведе до њиховог оштећења.
- 3) Дислокација објеката осим када је то неопходно да би се исти очували и то у случајевима природних непогода и ризика као што су напр. могућа ерозија тла или високе подземне воде које смањују носивост тла и прете да трајно угрозе стабилност објекта.
- 4) Изградња индустријских, рударских и енергетских објеката, сточарских и живинарских фарми (изузев када је у питању индивидуална пољопривредна производња у заштићеним просторним културно-историјским целинама у руралним срединама), инфраструктурних и других објеката који својим габаритом, обликом и функцијом, односно, својом експлоатацијом и отпадним материјама могу да угрозе непокретно културно добро по било ком основу и да деградирају и наруше пејзажне одлике и природне елементе његове заштићене околине.

У заштићеној околини непокретног културног добра ЗАБРАЊУЈЕ СЕ и: депоновање отпада и испуштање отпадних вода; превођење водова високог напона 35kV и вишег; отварање каменолома, експлоатација материјала (камена, шљунка и сл.) из корита реке, узимање и одвожење земље, као и други видови нарушавања конфигурације терена.

Када су у питању законом заштићена непокретна културна добра, мере и услови техничке заштите и друге интервенције радити у складу са препорукама надлежног Завода за заштиту споменика културе у Нишу.

ПОСЕБНЕ МЕРЕ И УСЛОВИ ЗАШТИТЕ И КОРИШЋЕЊА НЕПОКРЕТНИХ КУЛТУРНИХ ДОБАРА И ЊИХОВЕ ЗАШТИЋЕНЕ ОКОЛИНЕ

Мере и услови заштите и коришћења просторно културно-историјских целина

На територији општине Сурдулица под предходном заштитом налази се 9 просторно културно- историјских целина које се налазе махом у Сурдулици или у околини Власине Рид. У Сурдулици то су: комплекс Цркве Св. Ђорђа са Техничком школом и спомен костурницом; комплекс централног парка са спомеником палим борцима у II светском рату и низом спратних зграда у улици Томе Ивановића бр. 5, 7, 9, 11, 15, 17, 19 и 21; комплекс Специјалне болнице за плућне болести; и колонија „Бело Поље“. У околини Власине Рид су следеће просторне културно- историјске целине: Стари Рид, Манџина махала, Стеваничева махала, Дојчинова махала и Гаџина махала.

Према Вашингтонској повељи, члану 2, квалитети које треба очувати у просторно културно-историјским целинама подразумевају историјски карактер целине и све оне материјалне и нематеријалне елементе који га изражавају, а пре свега:

- карактер локације дефинисан њеном урбаном матрицом – блокови, парцеле, улични коридори;
- однос који постоји између објеката и јавних и зелених површина;
- формални изглед објеката, спољашњег и унутрашњег, одређеног пропорцијама, величином, стилем, конструкцијом, материјалом, бојом и декорацијом;
- однос историјског града или подручја и окружења, природног и изграђеног; и
- разноврсност функција које је подручје имало кроз време.

Свака претња овим квалитетима може компромитовати аутентичност историјског града или подручја. Зато се кроз посебне мере и услове заштите и коришћења просторно културно-историјских целина општине Сурдулица не дозвољава:

- 1) Промена на физичкој структури, односно, промена регулације блокова и уличних коридора, као и спајање или подела постојећих парцела, ако се на тај начин одступа од традиционалне парцелације;
- 2) Промена односа који постоји између културних добара просторно културно-историјске целине и зелених површина које су обухваћене целином;
- 3) Промене уперене ка промени спољашњег и/или унутрашњег изгледа културног добра, и то: промене материјализације, боје, декорације, конструктивних елемената, промене у организацији простора унутар културног добра;
- 4) Промена односа који постоји између просторно културно-историјске целине и природног окружења. Заштита споменика културе подразумева и заштиту окружења које није изван опсега интервенције. Свуда где традиционални амбијент постоји, мора бити задржан. Нова градња, рушење или измене које би пореметиле односе маса и боја не смеју бити дозвољене (*Венецијанска повеља*, члан 6);

- 5) Промена функције просторно културно-историјске целине у целости, чиме би се изменио њен карактер. Ако је потребно увести нове функције, оне морају бити компатибилне са карактером историјског града или урбаног подручја. Адаптација ових простора за савремени живот захтева опрезно увођење или побољшање инфраструктуре и опреме (*Вашингтонска повеља*, члан 8).

Мере и услови заштите и коришћења непокретних културних добара - „*Повеља о народном градитељству*“ предлаже следеће мере и услове заштите и коришћења за непокретна културна добра која припадају народном градитељству:

- 1) Заштита изграђеног народног градитељства мора се спроводити интердисциплинарно, имајући у виду неминовност промена и развоја, као и потребу за поштовањем створеног културног идентитета локалне заједнице.
- 2) Интервенције на објектима народног градитељства, групама објеката или насељима треба да поштују културне вредности и традиционални карактер тог наслеђа.
- 3) Народно градитељство је ретко заступљено појединачним објектом или структуром, и најбоље га је заштити тако што ће се заштитом обухватати групе објеката или насеља која најбоље репрезентују карактер, подручје по подручје.
- 4) Народно градитељство је саставни део културног предела и овај однос се мора узети у обзир током планирања приступа заштите.
- 5) Народно градитељство обухвата не само физичку форму и материјализацију објеката, структура и простора, већ и начине како су ти објекти коришћени и схваћени, и традиције и нематеријалне споне које су му придодате.

На самом непокретном културном добру и његовој непосредној околини **не дозвољава се**:

- 1) Мењање хоризонталне и вертикалне регулације непокретног културног добра;
- 2) Радови на непокретном културном добру који бу угрозили његов интегритет, односно, форму, стилске одлике, конструктивни систем, материјализацију.

Али, **дозвољавају се** они радови на непокретном културном добру који ће довести до побољшања санитарно-хигијенских услова коришћења, с тим да они не наруше интегритет културног добра и не изазову видљиве промене на објекту.

Када је неопходно саградити нов објекат или адаптирати постојећи, постојећа просторна матрица мора се поштовати, нарочито по питању размере и величине парцеле. Укључивање савремених елемената који су у хармонији са окружењем не треба обесхрабрити нарочито што се тако обогаћује окружење (*Венецијанска повеља*, члан 10).

Кроз предузете техничке мере заштите, од пресудног значаја је очување аутентичности споменика културе која је одређена његовом материјализацијом, занатском израдом, дизајном и окружењем.

Изузетно је важно да при адаптацији споменика културе за савремене потребе коришћења не дође до нарушавања аутентичности постојеће материјализације, занатске израде, постојећег дизајна и традиционалног окружења ако оно постоји. То значи да није дозвољено коришћење синтетичких и других вештачких материјала, као што су напр. пластични прозори или вештачки камен. Свуда где је то изводљиво треба користити материјале који су већ традиционално коришћени при изградњи споменика културе. Изузетак представљају случајеви када је због осигурања стабилности објекта једино могуће користити савремене материјале. Тада треба водити рачуна да се из минималну интервенцију максимално испоштују вредности и аутентичност споменика културе.

„Заштита почива на поштовању постојећих материјала, функција, повезаности са контекстом и значењима. То захтева обзирив приступ променама – онолико колико је то неопходно, али минимално потребно. Промене на објекту не смеју изменити физичка и друга сведочанства која постоје, нити се смеју заснивати на претпоставци.“ (*Бура повеља*, члан 3).

МЕРЕ И УСЛОВИ ЗАШТИТЕ И КОРИШЋЕЊА АРХЕОЛОШКИХ ЛОКАЛИТЕТА

Мере и услови заштите и коришћења археолошких локалитета подразумевају да:

- 1) Археолошки локалитети се не смеју уништавати и на њима се не могу вршити неовлашћена прекопавања дубине преко 30цм.
- 2) У случају трајног уништавања или нарушавања археолошког локалитета због инвестиционих радова, спроводи се заштитно ископавање о трошку инвеститора.

- 3) У непосредној близини археолошких локалитета инвестициони радови се спроводе уз повећане мере опреза, присуство и контролу надлежних служби.
- 4) Уколико се током радова наиђе на археолошке предмете или грађевинске структуре извођач радова је дужан да одмах, без одлагања, прекине радове и обавести надлежни Завод за заштиту споменика културе у Нишу и да предузме мере да се налаз не уништи и не оштети, те да се сачува на месту и положају на коме је откривен.
- 5) Дозвољава се инфраструктурно опремање простора археолошких локалитета и њихово уређење према посебним условима и стручном мишљењу које доноси надлежна служба заштите.

На подручју општине Сурдулица евидентирано је 12 археолошких локалитета.

VI.2.12. Услови и мере заштите од елементарних и других већих непогода и акцидента и ратних дејстава

Заштита од елементарних непогода и акцидентних ситуација (удеса)

Приликом планирања и уређења простора неопходно је предвидети и одговарајуће мере заштите од елементарних непогода, што подразумева заштиту материјалних добара и људи од земљотреса, клизишта, поплава, пожара и других акцидента. Такође, потребно је предвидети и мере заштите од евентуалних ратних хазарда и разарања.

Мере заштите од земљотреса

Једна од основа при планирању и пројектовању објеката су и сеизмолошке подлоге. Њихов садржај представљају ефекти очекиваних земљотреса са различитом вероватноћом, који су изражени преко сеизмичких интензитета или максималног хоризонталног убрзања. Интензитет земљотреса је најчешћа основа за процену угрожености. За планско подручје је могуће посебним истраживањима утврдити пројектне параметре конкретних локација, односно карту сеизмичке рејонизације за планске документе и карту сеизмичке микрорејонизације за потребе пројектовања објеката.

Увођењем ЕВРОКОД-а основа за процену сеизмичког хазарда је максимално очекивани земљотрес (вероватноћа 70%) за повратни период од 475 година и максимално хоризонтално убрзање у очекиваном фреквентном опсегу.

На Привременој сеизмолошкој карти СФРЈ (1982.г.) која приказује максимално догођене интензитета земљотреса за период до 1982. године, подручје општине Сурдулица се налази у зони 8° MCS скале.

На сеизмолошкој карти публикованој 1987. године која приказује очекивани максимални интензитет земљотреса са вероватноћом појаве 63%, за повратне периоде 50 и 100 година подручје општине Сурдулица се налази у зони 7° MSK-64 скале, док се за повратне периоде 200 и 500 година подручје општине Сурдулица налази у зони 8° MSK-64 скале.

Подручје општине Сурдулица се налази у зони у којој се појава разорних земљотреса јавља у просечном периоду од 100 година и средње разорних у периоду од 50 година. Истовремено, на планском подручју постоји релативно средњи ризик догађања земљотреса и потврђено постојање сеизмогених структура средњег до вишег потенцијала, тако да се на основу очекиваног максималног интензитета земљотреса утврђује класификација објеката према условима асеизмичке изградње:

- за услове потреса од 7 до 80MCS,
- за услове потреса од 6 до 70MCS,
- за услове потреса до 60MCS.

Смернице и препоруке за планирање насеља и изградњу објеката

Полазећи од постављеног сеизмичког ризика, установљују се ограничења за развој, изградњу и уређење простора диференцираног према условима потреса и то:

- ограничена асеизмичка изградња за услове потреса од 7 до 80MCS - у свим подручјима која ће бити детаљно утврђена микросеизмичком рејонизацијом у плановима нижег реда за насеља; изградња и замена оштећених новим објектима ограничава се на капиталне и објекте ван категорије, док се изградња осталих објеката условљава потврдом одговарајуће ревидоване студије оправданости, а санација оштећених објеката дозвољава под прописаним условима сеизмоотпорног пројектовања;

- селективна асеизмичка изградња за услове потреса од 6 до 70MCS - у свим подручјима која ће бити детаљно утврђена микросеизмичком рејонизацијом у плановима нижег реда за поједина насеља; изградња и замена оштећених новим објектима условљава се потврдом одговарајуће ревидоване студије оправданости, а санација оштећених објеката дозвољава под прописаним условима сеизмоотпорног пројектовања;
- контролисана асеизмичка изградња за услове потреса до 60MCS - у свим подручјима која ће бити детаљно утврђена микросеизмичком рејонизацијом у плановима нижег реда за поједина насеља; изградња нових, замена и санација оштећених објеката дозвољава се под прописаним условима сеизмоотпорног пројектовања, без посебних других ограничења.

Заштита објеката инфраструктуре

Утврђују се следећи општи принципи за урбанистичко планирање и израду техничке документације са аспекта прихватљивог сеизмичког ризика за инфраструктурне системе:

- допуштена су оштећења при најјачим земљотресима, уз обавезу минимизирања ризика од хаварија које угрожавају људске животе;
- утврђује се допуштени ниво хаварије, односно допуштени прекид рада и прихватљиви ниво оштећења за сваки инфраструктурни систем;
- омогућава се етапно успостављање функционисања система, уз услов обезбеђења минималног нивоа њиховог функционисања непосредно након јаког земљотреса.

Просторна решења и планирана изградња Планом обухваћеног подручја мора бити урађена у складу са законском регулативом из области заштите од пожара, заштите од елементарних непогода и заштите у случају потреба значајних за одбрану.

Ради заштите од потреса новопланиране садржаје реализовати у складу са Правилником о техничким нормативима за изградњу објеката високоградње у сеизмичким подручјима (Сл. Лист СФРЈ бр. 52/90), као и у складу са Правилником о привременим техничким нормативима за изградњу објеката који не спадају у високоградњу у сеизмичким подручјима (Сл. Лист СФРЈ бр. 39/64).

Заштиту од пожара за предметне садржаје извести тако да се обезбеди немогућност ширења пожара, у складу са Законом о заштити од пожара (Сл. Гласник Р.С. бр. 111/09). Планом су обезбеђени приступи противпожарним возилима до свих грађевинских парцела. На подручју Плана мора бити реализована хидрантска мрежа према Правилнику о техничким нормативима за хидрантску мрежу за гашење пожара (Сл. Лист СФРЈ бр. 30/91), као и услови за чување експлозивних материја, течности и гасова (Сл.гл. СРС бр. 44/77, 45/84, 18/89). Такође је потребно обезбедити и услове из техничких норматива за заштиту пројектовање и изградњу гасовода (Сл. Лист СРЈ бр.20/92). Водити рачуна и о начину смештаја уља за ложење (Сл. Лист СФРЈ бр.45/67), и о техничким нормативима за заштиту нисконапонских мрежа и припадајућих трансформаторских станица (Сл. Лист СРЈ бр.13/78 и 37/95). Ради предупредивања заштите од пожара потребно је обезбедити алтернативну саобраћајну приступачност, лимитирану спратност и густину изграђености, и адекватну међусобну удаљеност објеката. Услови везани за заштиту од елементарних непогода такође подразумевају примену истих мера, уз додатну мере (снегобрани, ветрозаштитне шумске и вештачке баријере, громобрани, итд.)

Мере заштите од клизишта

Литолошки састав и продукти површинског распадања - глиновити седименти, указују на могућност појаве клизишта, односно нестабилних терена. Сва клизишта (активна или умерена), требало би у фази пројектовања да буду тестирана посебно у зависности од њихове масе, дубине клизне равни и њиховог положаја у односу на трасе саобраћајница или зона за изградњу.

Заштита од потенцијалних клизишта односи се на избегавање нестандартних интервенција у природној конфигурацији земљишта, посебно на већим нагибима, одржавање вегетације на нагнутих теренима и избегавање градње већих размера на већим нагибима.

Мере заштите од поплава

Могуће опасности од поплава на подручју општине Сурдулица су:

- изливање бујичних водотокова (Јелашничка река, Масуричка река, Романовска река, Врла река при изласку из клисура у котлинске делове речних корита, у време високих падавина;

- неконтролисано пражњење акумулација у случају акцидента пуцања брана у систему Власинских ХЕ.

Одбрана од поплава биће остваривана у оквиру интегралних система, путем:

- посебног уређивања речних корита у насељима и у непосредној околини инфраструктурних и привредних објеката (путеви, мостови, електроенергетски објекти и постројења, водозахвати, рибњаци и др.), екстремних конфигурација терена и других критичних локалитета, мерама техничке заштите (регулације водотока, уређивање корита и обала) и мерама биолошке заштите (пошумљавање обала);

- активне одбране у оквиру акумулационих басена, којима се ублажавају таласи великих вода и великих каналских система;

- пасивне одбране кроз реализацију линијских заштитних система;

- планском контролом изградње у угроженим зонама (уз диференциране степене заштите, у складу са значајем подручја која се штите).

У зони утицаја поплавног таласа испод бране Власинског језера, успоставља се висок степен заштите, који се спроводи строгим надзором и мерама техничке заштите (према Студији о пролomu бране, 1949. г.), па је неопходно да сваки утврђени појединачни потенцијални ризик (геологија, екстремни метеоролошки услови, сеизмика, праћење стања конструкције бране и сл.) буде предмет сталног праћења и контроле.

Мере заштите од пожара

Избијање и ширење пожара у изграђеним деловима подручја (у објектима, комплексима и целинама) и шумским подручјима може се спречити спровођењем и доследним примењивањем законом утврђених мера противпожарне заштите.

Заштита од пожара у изграђеним деловима подручја спроведена је уважавањем потребних противпожарних мера у фази избора конкретних садржаја, намене површина и саобраћајних решења. Приликом пројектовања и изградње појединачних објеката примењиваће се одредбе законске регулативе из области противпожарне заштите.

Такође, треба израдити односно иновирати планове заштите од пожара за општински центар и специфичне комплексе (туристички, индустријски и сл.) и посебно за шумска подручја.

Према степену угрожености, шуме су сврстане у категорије:

- I степена угрожености (састојине и културе бора и ариша, укупно око 662ха у државној својини);

- II степена угрожености (састојине и културе смрче, јеле и других четинара, укупно око 710ха у државној својини);

- III степена угрожености (мешовите састојине и културе четинара и лишћара, укупно површине око 296ха у државној својини);

- IV степена угрожености (састојине и културе храста и граба, укупне површине око 1069ха у државној својини);

- V степена угрожености (састојине букве и других лишћара, укупне површине око 10139ха у државној својини);

- VI степена угрожености (шикаре и чистине).

Мере заштите од шумских пожара могу бити:

- Превентивне мере против изазивача шумски пожара - како шумске пожаре најчешће изазива човек из незнања, нехата или намерно, неопходно је стално предузимати низ превентивних мера, пре свега васпитно-образовне (сарадња са школама, горанима, ватрогасним друштвом, војском, месним заједницама и др.) и пропагандне мере (сарадња са медијима, информисање на терену адекватним натписима, лецима, упутствима и сл.).

- Биолошко-техничке мере против већих штета у случају појаве пожара – такође су превентивног карактера, и подразумевају: подизање мешовитих шума (уз противпожарне просеке и шумске путеве подижу се појасеви лишћара и комплекси четинара се разбијају у мање целине), нега култура и састојина (орезивање бочних сасушених грана, успостављање и одржавање прореда и просека, посебно у боровим културама и састојинама), спровођење шумског реда.

- Ради спречавање већих штета, потребно је вршити прогнозирање опасности од шумских пожара, које се базира на процени запаљивости материјала у шуми; такође, потребно је организовати дежурства и осматрања у циљу правовременог откривања пожара, а осматрачнице, лугарнице и пунктове са опремом за гашење пожара треба одговарајуће опремити.

Мере заштите од града

На подручју општине Сурдулица, у оквиру Система одбране од града, изграђено је 5 противградних станица. Противградне станице (ПГС) су изграђене на следећим локацијама: Г. Романовце, Биновце, Јелашница, Масурица и Мачкатица. Изграђена ПГС Кијевац – Филипови, није у функцији.

Мере заштите од других акцидента

На планском подручју су могуће и техничке катастрофе (хаварије већих привредних, инфраструктурних и других техничких система), као и експлозије ускладиштених или транспортованих опасних материја, затим тровања, контаминације и др. па се превентивне, техничке и организационе мере заштите морају предвидети и спроводити за сваки појединачни случај.

За севесо комплексе нижег реда („Knauf Insulation” д.о.о. Фабрика за производњу стаклене вуне у индустријском насељу Бело Поље) постоји законска обавеза израде документа Политика превенције удеса. У погледу реализације Плана и израде планске документације нижег реда и техничке документације, са аспекта заштите од хемисјких удеса, у складу са стањем на терену доступни подаци о севесо постројењима, односно комплексима и могућим ефектима великих удеса на њима, треба да представљају основ у најранијој фази планирања и изградње за одређивање локација за изградњу, узимајући у обзир ризик од техничко-технолошког удеса или погоршање његових последица. У складу са Правилником о садржини политике превенције удеса и садржини и методологији израде Извештаја о безбедности и Плана заштите од удеса („Службени гласник РС”, број 41/10), као полазни основ за идентификацију повредивих објеката разматра се удаљеност од минимум 1000m од граница севесо постројења, односно комплекса, док се коначна процена ширине повредиве зоне - зоне опасности, одређује на основу резултата моделирања ефеката удеса.

Одбрана земље

У обухвату Просторног плана налазе се простори од интереса за одбрану земље неопходни за даљи развој и функционисање Војске Србије. То су: „перспективни” комплекси посебне намене са зонама заштите који су неопходни за функционисање система одбране земље, објекти уређења и припреме територије, као и локација за планирани комплекс.

Просторним планом су у складу са Условима и захтевима Министарства одбране утврђене одговарајуће зоне заштите перспективних комплекса. Ове зоне представљају простор са посебним режимом коришћења, уређења и изградње, а правилима уређења дефинишу се као: а) зона забрањене изградње која подразумева било какву градњу и б) зона контролисане градње у којој је за градњу објеката обавезна претходна сагласност Министарства одбране).

Сви детаљи везани за ове комплексе и објекте дати су у посебном прилогу – Анексу просторног плана и у складу са Законом о планирању и изградњи, нису доступни јавности.

Наглашава се да је при изради планске и пројектне документације потребно поштовати сву релевантну законску регулативу из домена одбране, заштите од елементарних непогода, правилнике о техничким нормативима за склоништа и поједине објекте, као и прописе о усклађивању просторних и урбанистичких планова са потребама народне одбране и заштите од ратних дејстава.

VI.2.13. Смањење негативних ефеката, катастар загађивача, мониторинг животне средине и остале мере и активности

Спровођењем мера из домена смањења притиска и унапређења стања животне средине смањиће се и потреба за смањењем ефеката који су последица реализације планског документа. С обзиром на чињеницу да се ефекти манифестују углавном после дуже експозиције, мере из домена смањења ефеката морају да нађу место у овом Плану и Извештају. Оне се пре свега односе на:

- промоцију здравственог система, посебно оног који се бави превентивном медицином, обезбедити унапређењем мреже објеката здравствене заштите, приоритетно примарне;

- унапређење квалитета живота како кроз квалитетније видове становања и радних простора тако и повећањем обима и садржаја простора за рекреацију свих категорија становника што ће све утицати на јачање здравственог капацитета појединаца и појединих група, како би сваки организам могао што адекватније да одговори на изложеност ноксама из окружења; ово нарочито омогућити формирањем зона рекреације и одмора, еколошки здравих зелених простора, бициклических стаза, трим стаза, стаза "здравља" и сл;
- едукацију грађана ради препознавања фактора ризика из животне средине, као и ризичних понашања који могу да корелирају са тим факторима;
- повећање зелених површина уз увођење већег броја отпорних (толерантних) аутохтоних врста, које истовремено имају и заштитну улогу;
- унапређење амбијенталних вредности и зелених простора формирањем кровних вртова и вертикалним озелењавањем фасада.
- очување биодиверзитета и његово унапређење повећањем озелењених простора, унапређењем квалитета и биолошке структуре зелених простора;
- очување биодиверзитета и његово унапређење чишћењем и ремедијацијом црних тачака историјског загађења;
- очување и унапређење стања природних и створених карактеристика простора;
- обезбеђење равномерне заступљености, целовитости и непрекидности различитих типова зелених површина;
- веће учешће обновљивих видова енергије.

У веома важне активности које ће се успоставити и у континуитету спроводити су:

- израда катастра емитера на територији плана као и локалитета постојећих црних тачака;
- израда регистра вредних природних добара и станишта;
- успостављање мониторинга животне средине на основу усвојених индикатора;
- успостављање механизма реакције друштва на измењене или неодговарајуће вредности индикатора.

Мониторинг животне средине и простора

У циљу перманентне заштите простора са свих аспеката животне средине и елиминисања могућих изненадних угрожавања простора, на планском подручју је, поред спровођења планираних мера заштите животне средине, природних вредности, предела и културних добара, неопходно успостављање система мониторинга свих параметара квалитета животне средине: ваздух, воде, земљиште, биљни свет - културе (воће и поврће), и то:

- мониторинг ваздуха обухвата периодично праћење емисије (оквирно) следећих полутаната: угљеникови оксиди, сумпорови оксиди, азотови оксиди, чађ и чврсте честице, метали (олово), угљоводоници (укупно), амонијак, суспендоване честице и чађ у ваздуху, као и других полутаната који се могу јавити као последица производног процеса у редовним и акцидентним ситуацијама (посебно у близини будућих привредних и свих других врста објеката за које се утврди повећана емисија загађујућих материја у атмосфери);
- мониторинг вода подразумева периодично праћење вредности показатеља квалитета вода (приоритетно воде Власинског језера и речних токова, превасходно реке Врле, као и свих локалних изворишта водоснабдевања) и редовно праћење састава отпадних вода пре испуштања у реципијент (у погледу присуства следећих полутаната: масти, уља, нафтни деривати и др. угљоводоници, тешки метали, кисеонички параметри, суспендоване материје, мирис, боја, електропроводљивост и др. физичке карактеристике);
- мониторинг земљишта дефинише праћење аналитичких индикатора у области коришћења земљишта (промена намене), праћење концентрације тешких метала у земљишту и праћење концентрације азота у земљишту, посебно у непосредној близини главних саобраћајних праваца;
- мониторинг отпада подразумева праћење начина управљања отпадом у погледу укупне количине отпада, количине отпада по секторима, количине отпада који се рециклира и количине отпада који ће се депоновати на регионалну санитарну депонију;

- мониторинг буке, вибрација и нејонизујућег зрачења подразумева праћење индикатора експозиције (интензитет, дужина експонираности, кумулативни ефекти, максимално дозвољене вредности и сл.)
- обезбеђивање биомониторинга ваздуха, воде и земљишта као комплементарна метода физичко-хемијским методама мониторинга;
- обезбеђивање еколошких стандарда у будућим привредним објектима остварује се добијањем интегрисане дозволе за рад постројења која могу имати одређене негативне утицаје на стање животне средине, у складу са Законом о интегрисаном спречавању и контроли загађења животне средине («Сл. гласник РС», бр. 135/04 и 25/15);
- инвестирање у заштиту животне средине остварује се применом принципа "загађивач плаћа" у складу са важећом регулативом, дефинисањем одговарајућих локалних фондова за заштиту животне средине и других локалних институција, као и инвестирањем у програме заштите животне средине; и
- примену Система управљања заштитом животне средине у постојећим и будућим привредним објектима.

VI.2.14. Смернице за израду техничке и планске документације

При изради техничке документације за реализацију појединих планских решења неопходно је поштовање мера заштите утврђених овим Планом и Извештајем.

Планска решења су дефинисана тако да ће њихова примена и спровођење у склопу израде техничке документације омогућити техничка решења која, у датим условима, максимално могуће штите околну земљиште, воде, ваздух, материјална добра и становништво, као и природне екосистеме у редовним и акцидентним ситуацијама.

Напомиње се да за све објекте за које се у склопу израде техничке документације испостави да је потребна израда процене утицаја у складу са Законом, те ако се кроз израду процене утицаја на животну средину прецизно утврдити колики се нивои загађења околине могу јавити, у складу са тим ће се прецизирати и конкретне мере заштите, њихов положај и врста. Стога се у Плану утврђују услови који ће бити саставни део локацијских услова из овог Плана.

Кроз израду техничке документације обезбедити да се приликом пројектована и изградње поштују следећи услови:

- одређеним техничким решењима, спровести све мере заштите ваздуха, воде, земљишта, природе и вегетације, културних добара, заштите од буке и вибрација и друге које су дефинисане овим Планом и Извештајем;
- спровести поступак одлучивања о потреби израде студије провене утицаја у складу са законском регулативом; овом студијом треба анализирати:
 - постојеће индикаторе стања животне средине; извршити циљана мерења квалитета ваздуха, земљишта и водотокова, нивоа комуналне буке, ради утврђивања „0“ стања,
 - капацитет животне средине, услове и ограничења простора кроз који предметна саобраћајница пролази,
 - геолошко-геотехничке и хидрогеолошке карактеристике терена на предметном простору, ради утврђивања адекватних услова изградње саобраћајнице,
 - потенцијалну угроженост становништва, биљног и животињског света, као и објеката у контактним зонама у редовној експлоатацији и за случај удесних ситуација; такође, дефинисати ужу и ширу зону утицаја изградње и функционисања пута на животну средину (са аспекта очувања пољопривредног земљишта и производње хране одговарајућег квалитета);
- Пре почетка било каквих радова морају се прибавити подаци о тачном положају постојећих инфраструктурних објеката (подземни електрични каблови, цевоводи и сл.) како не би дошло до оштећења истих.
- планирати очување биолошке и предеоне разноликости предметног простора кроз заштиту рубних станишта, живица, међа, појединачних стабала, групе стабала, бара и

- ливадских појасева, као и других екосистема са очуваном или делимично измењеном дрвенастом, жбунастом, ливадском или мочварном вегетацијом, а у складу са чланом 18. Закона о заштити природе („Службени гласник РС”, број 36/09);
- у циљу спречавања, односно смањења утицаја планираних саобраћајница и пратећих објеката на чиниоце животне средине предвидети:
 - садњу / ревитализацију заштитног појаса зеленила дуж саобраћајница;
 - у зонама становања по потреби извести одговарајуће звучне баријере;
 - обратити пажњу на решења при пројектовању система одвођења атмосферских вода како би се спречило директно изливање штетних материја са коловоза; затворени систем одводњавања, односно контролисано и ефикасно прикупљање заулђених атмосферских вода са свих саобраћајних површина које су предмет изградње, њихов третман (издвајање масти и улђа у сепараторима и друго) до пројектованог/захтеваног квалитета и контролисано одвођење у реципијент,
 - опремање подручја плана објектима комуналне и друге инфраструктуре,
 - одговарајући начин складиштења материја и материјала неопходних за одржавање путева и објеката, у циљу заштите земљишта и подземних вода од загађења, у складу са посебним законима,
 - сакупљање, разврставање, привремено складиштење и предају отпадних материја које имају карактеристике штетних и опасних материја, а које настају у процесу одржавања путева и објеката, као и отпада насталог у процесу функционисања објеката, у складу са важећим прописима из ове области;
 - обезбедити одговарајуће услове од надлежних институција и организација за израду техничке документације;
 - планирати изградњу система јавне расвете поготову на раскрсницама у насељима;
 - размотрити проблем акцидентних ситуација при превозу отпадних материја, пожара и сл. и дефинисати одговарајуће мере за заштиту људи и животне средине.

Опште мере заштите током уређења терена, изградње и експлоатације објеката

На Планском подручју обезбедити:

- одговарајућу организацију градилишта за потребе изградње, како привремених локација за депоновање грађевинског материјала и опреме неопходног за изградњу, тако и привремених или трајних локација (постојеће уређене комуналне објекте) за одлагање депонованог отпада укључујући и комунални настао у току извођења радова;
- очување ресурса, односно рационално коришћење земљишта, да се хумусни слој сачува како би се користио за озелењавање или санирање простора, након изведених радова;
- забрану сервисирања возила и грађевинских машина за време извођења радова на самој локацији. Уколико дође до хаваријског изливања горива, улђа/мазива и других штетних материја обавезна је санација површине и враћање у првобитно стање;
- да, уколико се током радова наиђе на геолошко-палеонтолошке или минералошко-петролошке објекте, за које се претпоставља да имају својство природног добра, сходно Члану 99. Закона о заштити природе («Службени гласник РС», бр. 36/09, 88/10, 91/10) извођач радова је дужан да обавести Министарство пољопривреде и заштите животне средине, односно предузме све мере како се природно добро не би оштетило до доласка овлашћеног лица.
- да, уколико се приликом извођења земљаних радова наиђе на археолошке остатке, извођач радова је дужан да одмах, без одлагања, прекине радове, обавести о томе Завод за заштиту споменика културе града Београда и предузме мере да се налаз не уништи, не оштети и сачува на месту и у положају у коме је откривен (члана 109. Закона о културним добрима, „Службени гласник РС“, број 71/94, 52/11-др. закон и 99/11- др. закон). Инвеститор је дужан да по члану 110. истог закона, обезбеди финансијска средства за истраживање, заштиту, чување, публикавање и излагање добра, до предаје добра на чување овлашћеној установи заштите
- рационално користити земљиште – максимално спровести очување ресурса, односно рационално коришћење земљишта, да се хумусни слој сачува како би се користио за озелењавање или санирање простора, након изведених радова;
- просторно ограничити манипулативне површине током изградње објеката,
- максимално очувати водене површине при извођењу радова на изградњи моста;

- строго се придржавати предвиђеног коридора и зоне планиране намене, како земљани радови и употреба машина не би оставили последнице на шири простор;
- одређеним техничким решењима умањити буку која ће настати током изградње објеката;
- уклањање отпада, који настане у току изградње предметне саобраћајнице и пратећих објеката извршити у складу са важећим прописима о управљању отпадом (сакупљање, разврставање и одлагање на за то предвиђену локацију или искоришћење рециклабилних материјала и посебних судова) - дефинисати привремене локације за депоновање опреме, грађевинског и другог материјала потребног за изградњу, лоциране изван простора са високом вегетацијом;
- ако при извођењу предметних радова дође до удеса на грађевинским машинама или транспортним средствима, односно изливања уља и горива у земљиште, извођач је у обавези да одмах прекине радове и изврши санацију, односно ремедијацију загађене површине;
- извршити санацију терена уколико дође до хаваријског изливања уља или горива;
- константно пратити параметре који утичу на промену / погоршавање квалитета ваздуха, воде и земљишта, утицаје буке и утицаје на живи свет и створене (поготово заштићене) вредности, како током изградње, тако и током експлоатације саобраћајнице.

Општа мера за израду планске документације:

При изради измена и допуна планске документације за предметно и контактна подручја, обавезно имати у виду утицаје на животну средину намена на Планском и контактном подручју те планирање намена простора ускладити са овим утицајима. Овде се посебно мисли на евентуалне измене урбанистичких планова где је на свим површинама које су сада неизграђене и користе се за пољопривреду, а у будућности би се могле пренаменити за стамбене и друге намене које могу бити угрожене неком од постојећих или планираних намена у околини. У овим зонама у контактном подручју потребно је планирати зелене заштитне појасеве од шумског и жбунастог зеленила, као тампон зоне ка становању и другим наменама. Димензионисање ових зелених појасева и њихов састав вршити у складу са проценом утицаја која ће се обавити у склопу израде техничке документације за обилазницу, а у односу на процењено загађење ваздуха, као и буку која ће се јавити од саобраћаја, односно евентуалну угроженост од стварања снежних наноса и поледице.

VII СМЕРНИЦЕ ЗА ИЗРАДУ СТРАТЕШКИХ ПРОЦЕНА УТИЦАЈА НА НИЖИМ ХИЈЕРАРХИЈСКИМ НИВОИМА И ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА ПРОЈЕКТА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

Просторни план спроводиће се на следећи начин:

1. Директном применом Просторног плана, издавањем информације о локацији и локацијских услова, за делове територије који нису обухваћени урбанистичким плановима и урбанистичким пројектима. Просторни план спроводиће се и директном применом Посебног прилога Просторног плана – Анекса Просторног плана, где су обрађени поверљиви садржаји комплекса посебне намене, а који се односе на посебне мере уређења и припреме територије за потребе одбране земље.

2. Применом планских решења из Просторног плана подручја посебне намене ПИО „Власина“;

3. Применом планских решења из Просторног плана подручја посебне намене изворишта водоснабдевања „Јелашница“;

4. Применом планских решења из Просторног плана подручја посебне намене за инфраструктурни коридор високонапонског далековода 110 kV број 113/X од ТС Ниш 1 до Врле III;

5. Разрадом у Просторном плану израдом уређајних основа за села и делове сеоских насеља ван посебне намене (дефинисане плановима вишег реда), као и у зони посебне намене, поштовањем обухвата грађевинског земљишта (дефинисаним такође, плановима вишег реда).

6. Разрадом Просторног плана израдом плана генералне регулације за општински центар Сурдулица (на снази) и Власинско језеро (планиран);

7. Разрадом Просторног плана применом и израдом планова детаљне регулације:

1) Граничног прелаза „Стрезимировци“ (на снази);

2) За главне колекторе отпадних вода (на снази);

3) За простор групних ППОВ-а (на снази);

4) Хотела „Власина“ (у изради);

5) Фабрике и постројења за прераду воде (на снази);

6) Услужног мултифункционалног центра (планиран);

7) Скијалишта „Варденик“ и „Марића раскрсје“ (планирано);

8) Голф терена (планиран);

9) Рудника „Мачкатица“ (планиран);

10) Центра сеоског насеља „Биновце“

11) Саобраћајница:

- планираних државних путева, након израде генералног пројекта са претходном студијом оправданости;

- планираних општинских путева;

12) Далековода;

13) За потребе изградње постројења за биомасу и соларних фотонапонских постројења (соларних електрана), као и за проточне МХЕ веће од 1,0 MW;

14) За уређење водотокова, осим за деонице за које се уређење врши у оквиру постојеће парцеле водног земљишта.

7. Разрадом Просторног плана израдом урбанистичких пројеката за:

1) Изградњу инфопунктова и улазних станица. Успостављање улазних станица дефинисано је Просторним планом и Планом управљања ПИО „Власина“ 2019. - 2028., као једна од законских обавеза управљача ради презентације заштићеног подручја контроле посетилаца и коришћења заштићеног подручја и спречавања бесправног коришћења. Изградња је предвиђена ради успостављања свих видова сарадње са корисницима ПИО „Власина“, пружања савремене и квалитетне презентације природних, културних и стечених вредности заштићеног подручја, организовања манифестација и скупова ради едукације и образовања посетилаца и пружања подршке локалном становништву да може да пласира локалне производе и туристичку понуду;

2) Марине;

3) Стари камп-пијаца;

- 4) Рибарски камп;
- 5) Етно парк (на снази);
- 6) Авантура парк;
- 7) спортска игралишта;
- 8) локалне резервоаре, прекидне коморе и пумпне станице;
- 9) објекте за производњу енергије из обновљивих извора снаге до 1,0 MW;
- 10) изградњу објекта који је у функцији обављања делатности пољопривредног газдинства, односно делатности сеоског туристичког домаћинства, и/или ловног туризма (нпр. објекти за прераду и чување пољопривредних производа, објекти за смештај и исхрану туриста и сл.), на предвиђеном грађевинском подручју ван шире зоне санитарне заштите.

Из даље урбанистичке разраде Просторног плана (ПДР и УП) за обновљиве изворе енергије, изузимају се соларне инсталације које се постављају на земљи и на објектима (стамбене, помоћне и економске) за обезбеђење топлотне и производњу електричне енергије (за интерну и комерцијалну потрошњу) капацитета до 30 kW (према Уредби о подстицајним мерама за производњу електричне енергије из обновљивих извора и из високоефикасне комбиноване производње електричне и топлотне енергије, „Службени гласник РС”, број 56/16 или 50 kW (чл. 145. Закона о планирању и изградњи).

У смислу смањивања и елиминисања могућих промена и негативних утицаја на животну средину неопходно је поштовање основних начела заштите животне средине и основних начела у планирању и остваривању планских решења а која се односе на заштиту просторних ресурса и вредности, уређење простора и коришћење основних категорија земљишта. Према члану 16. Закона о стратешкој процени утицаја, Извештај о стратешкој процени садржи разрађене смернице за планове или програме на нижим хијерархијским нивоима које обухватају дефинисање потребе за израдом стратешких процена и процена утицаја пројеката на животну средину, одређују аспекти заштите животне средине и друга питања од значаја за процену утицаја на животну средину планова и програма нижег хијерархијског нивоа.

У смислу смањивања и елиминисања могућих промена и негативних утицаја на животну средину неопходно је поштовање основних начела заштите животне средине и основних начела у планирању и остваривању планских решења а која се односе на заштиту просторних ресурса и вредности, уређење простора и коришћење основних категорија земљишта. Према члану 16. Закона о стратешкој процени утицаја, Извештај о стратешкој процени садржи разрађене смернице за планове или програме на нижим хијерархијским нивоима које обухватају дефинисање потребе за израдом стратешких процена и процена утицаја пројеката на животну средину, одређују аспекти заштите животне средине и друга питања од значаја за процену утицаја на животну средину планова и програма нижег хијерархијског нивоа.

VII.1. Стратешке процене на нижим хијерархијским нивоима

Извештај о Стратешкој процени утицаја на животну средину је урађен у складу са одредбама Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину ("Сл.гласник РС" бр.135/04 и 88/10) а за потребе израде предметног Плана. С обзиром да је Просторни план плански документ из којег ће се у зонама за које је предвиђено директно спровођење на основу Плана издавати локацијски услови, нема потребе за израдом стратешких процена на нижим хијерархијским нивоима јер исти не постоје за ове зоне.

За зоне за које План утврђује потребу детаљније урбанистичке разраде, у складу са Законом о стратешкој процени утицаја спровешће се поступак одлучивања о потреби израде стратешке процене утицаја планских решења на животну средину за сваки конкретни плански документ који се буде радио.

Такође, исти поступак одлучивања о потреби израде стратешке процене утицаја планских решења на животну средину, дефинисан Законом прописује се и у случају израде измена и допуна овог Плана.

За реализацију планираних намена и објеката, на основу предметног Плана детаљне регулације, ће се израдити техничка документација у складу са законском регулативом, што значи да ће се у склопу ње спровести и процена утицаја конкретних пројектних решења и планирати потребне мере заштите животне средине.

VII.2. Процене утицаја пројеката на животну средину

С обзиром да се Процена утицаја врши се за пројекте из области индустрије, рударства, енергетике, саобраћаја, туризма, пољопривреде, шумарства, водопривреде, управљања отпадом и комуналних делатности, као и за пројекте који се планирају на заштићеном природном добру и у заштићеној околини непокретног културног добра, у поступку

спровођења планског документа, у склопу израде техничке документације, у складу са Законом о процени утицаја на животну средину ("Сл. гласник РС", бр.135/04, 36/09) и Уредбе о утврђивању Листе пројеката за које је обавезна процена утицаја и Листе пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину ("Сл. гласник РС", бр.114/08) потребно је спровести поступак одлучивања о потреби израде студије процене утицаја планиране саобраћајнице на животну средину.

У складу са наведеним Законом и одредбама Уредбе о утврђивању Листе пројеката за које је обавезна процена утицаја и Листе пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину ("Службени гласник РС", бр.114/08) пре подношења захтева за издавање грађевинске дозволе инвеститори су дужни да се обрате надлежном Секретаријату за послове заштите животне средине Града Београда. Надлежни орган ће одлучити о потреби израде студије о Процени утицаја на животну средину, односно донети Решење о потреби изради или ослобађању од израде студије.

У складу са Законом утврдиће се обавеза инвеститору да у поступку спровођења планског документа, за потребе прибављања грађевинске дозволе, изради Студију процене утицаја на животну средину, а у складу са одредбама Закона о процени утицаја на животну средину ("Службени гласник РС", бр.135/04, 36/09) посебно на локацијама које се спроводе непосредном применом правила грађења.

Предмет процене утицаја су и пројекти који су реализовани без израде студије о процени утицаја, а немају одобрење за изградњу или се користе без употребне дозволе (у даљем тексту: процена утицаја затеченог стања).

За све планиране активности и делатности (које подлежу процени утицаја) дефинисати обавезне мере којима се у потпуности мора обезбедити заштита околине од загађења.

Студија процене утицаја израђује се на нивоу генералног, односно идејног пројекта и саставни је део захтева за прибављање грађевинске дозволе.

Начелни садржај студије о Процени утицаја на животну средину прописан је чланом 17. поменутог Закона, а тачан садржај и обим студије одређује надлежни орган за заштиту животне средине на основу захтева за одређивање обима и садржаја студије о процени утицаја који подноси инвеститор.

Као обавезујућу ствар, а на основу Закона о процени утицаја на животну средину, потребно је истаћи следеће:

- Инвеститор не може приступити извођењу пројекта тј. радовима без спроведеног поступка процене утицаја и добијене сагласности надлежног органа на студију о процени утицаја
- Инвеститор за чије се планиране објекте и активности може захтевати процена утицаја мора поднети захтев за одлучивање о потреби процене утицаја надлежном органу, и
- Студија о процени утицаја је саставни део документације потребне за прибављање грађевинске дозволе и одобрења за почетак извођења пројекта (изградња, извођење радова, промена технологије, промена делатности и друге активности).

Поступак процене утицаја на животну средину је потребно спровести по фазама у поступку процене утицаја како је то прописано Законом.

VIII ПРОГРАМ ПРАЋЕЊА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ (МОНИТОРИНГ) У ТОКУ СПРОВОЂЕЊА ПЛАНА

Успостављање система мониторинга један је од приоритетних задатака како би се све предложене мере заштите животне средине у предметном Плану генералне регулације могле успешно имплементирати у пракси. Програм праћења стања животне средине у току спровођења плана садржи, према Закону о стратешкој процени утицаја на животну средину ("Сл. гласник РС", бр.135/04,88/10), следеће ставке:

1. опис циљева плана и програма;
2. индикаторе за праћење стања животне средине;
3. права и обавезе надлежних органа; и
4. поступање у случају појаве неочекиваних негативних утицаја.

Програм праћења стања животне средине може бити саставни део постојећег програма мониторинга који обезбеђује орган надлежан за заштиту животне средине.

VIII.1. Опис циљева плана и програма

Опис циљева Плана, општих и посебних, детаљније је наведен у претходним поглављима овог Извештаја па ће се више пажње посветити циљевима Програма праћења стања животне средине

Основни циљ формирања мониторинг система је да се обезбеди, поред осталог, правовремено реаговање и упозорење на могуће негативне процесе и акцидентне ситуације, као и потпунији увид у стање елемената животне средине и утврђивање потреба за предузимање мера заштите у зависности од степена угрожености и врсте загађења. Потребно је обезбедити континуирано праћење стања квалитета животне средине и активности у простору чиме се ствара могућност за њеним рационалним управљањем.

Према Закону о заштити животне средине ("Сл. гласник РС", бр.135/04, 36/09, 36/09-др.закон, 72/09-др.закон, 43/11-одлука УС, 14/16, 76/18 и 95/18-др.закон), јединица локалне самоуправе у оквиру своје надлежности утврђене Законом, обезбеђује континуалну контролу и праћење стања животне средине у складу са овим и посебним законима. Према члану 69. наведеног Закона, циљеви Програма праћења стања животне средине били би:

- обезбеђење мониторинга,
- дефинисање садржине и начина вршења мониторинга,
- одређивање овлашћених организација за обављање мониторинга,
- дефинисање мониторинга загађивача,
- успостављање информационог система и дефинисање начина достављања података у циљу вођења интегралног катастра загађивача, и
- увођење обавезе извештавања о стању животне средине према прописаном садржају извештаја о стању животне средине.

VIII.2. Индикатори за праћење стања животне средине

Мониторинг стања животне средине се врши систематским мерењем, испитивањем и оцењивањем индикатора стања и загађења животне средине које обухвата праћење природних фактора, односно промена стања и карактеристика животне средине.

Имајући у виду просторни обухват плана и могућа загађења, систем мониторинга се, пре свега, односи на следеће показатеље:

- успостављање мреже мерних места за мерење нивоа загађујућих материја, у циљу праћења степена загађености ваздуха на посматраном подручју
- редовно мерење емисије,
- контролу спровођења санитарне заштите у подручјима непосредне, уже и шире зоне заштите водоизворишта,

- праћење квалитета земљишта контролом његовог загађивања,
- успостављање мерних места у циљу праћења нивоа буке,
- праћење опасних, отпадних и штетних материја, и
- сталну урбанистичко-грађевинску контролу лоцирања и изградње објеката.

Квалитет ваздуха се контролише и прати мерењем емисије и нивоа загађујућих материја. Мерење емисије обезбеђују загађивачи ваздуха чија је обавеза, у складу са законским одредбама, да:

- податке о стационарном извору загађивања ваздуха и свакој његовој промени (реконструкцији) доставе надлежном министарству, односно Агенцији за заштиту животне средине и општинама/градовима;
- обављају мониторинг емисије
- обављају континуелна мерења емисије када је то прописано за одређене загађујуће материје и/или изворе загађивања самостално, путем аутоматских уређаја за континуелно мерење
- обезбеде контролна мерења емисије преко референтне лабораторије, ако мерења емисије обављају самостално
- обезбеде прописана повремена мерења емисије, преко овлашћеног правног лица, а најмање једанпут годишње;
- обезбеде мерења нивоа загађујућих материја по налогу надлежног инспекцијског органа преко овлашћеног правног лица
- воде евиденцију о обављеним мерењима са подацима о мерним местима, резултатима и учесталости мерења
- воде евиденцију о врсти и квалитету сировина, горива и отпада у процесу спаљивања - воде евиденцију о раду уређаја за спречавање или смањивање емисије загађујућих материја и мерних уређаја за мерење емисије.

Систематско мерење нивоа загађујућих материја обезбеђује Република. Мерење нивоа загађујућих материја врши се у складу са Програмом контроле квалитета ваздуха на територији Републике Србије, чија је законска основа садржана у Закону о заштити животне средине („Службени гласник Републике Србије“, бр. 135/04 и 36/09). Влада Републике Србије доноси Уредбу о утврђивању Програма контроле квалитета ваздуха, којом се утврђује контрола

квалитета ваздуха, која обухвата: систематско мерење нивоа загађујућих материја, праћење утицаја загађеног ваздуха на здравље људи, животну средину и климу, и извештавање о резултатима мерења.

Систематска мерења нивоа загађујућих материја врше се у оквиру мреже мерних места, постављене у више нивоа:

- Основна мрежа метеоролошких станица и основна мрежа урбаних метеоролошких станица
- Локална мрежа урбаних станица за мерење нивоа загађујућих материја основних загађујућих материја и локална мрежа урбаних станица за мерење нивоа специфичних загађујућих материја
- Основна мрежа станица за праћење утицаја загађеног ваздуха на здравље људи.

Систематска контрола квалитета површинских и подземних вода спроводи се у складу са Уредбом о систематском испитивању квалитета вода, коју доноси Влада Републике Србије. Испитивања квалитета површинских вода врше се ради оцене стања квалитета воде водотока, праћења тренда загађења и очувања квалитета водних ресурса. Републички хидрометеоролошки завод врши систематско праћење квантитативних и квалитативних карактеристика површинских и подземних вода на мрежи хидролошких станица са дефинисаним програмом рада, док Институт за јавно здравље „Др Милан Јовановић Батут“ спроводи систематска испитивања квалитета воде за пиће из водоводних система у Републици Србији.

При формулисању Програма праћења стања животне средине - конципирања и спровођења система мониторинга настојати да се у погледу одређивања листе индикатора за праћење стања животне средине, у највећој могућој мери она усклади са Правилником о Националној листи индикатора заштите животне средине („Сл. гласник РС“, бр.37/11), с обзиром да у Србији још увек није устаљено праћење свих индикатора који се прописују националном листом индикатора заштите животне средине. Дефинисаним индикаторима Стратешке процене утицаја добијају се подаци о: квалитету ваздуха, стању површинских и подземних

вода, водоснабдевању, стању земљишта, стању шумске вегетације, карактеристикама и стању фауне и флоре, стању природних вредности и културном наслеђу, инфраструктурној и комуналној опремљености подручја.

Обавеза загађивача животне средине у оквиру Програма праћења стања животне средине је да:

- Податке о стационарном извору загађивања ваздуха и свакој његовој промени (реконструкцији) доставе надлежном министарству, односно Агенцији за заштиту животне средине и Општини;
- Обављају мониторинг емисије (емисије SO₂, NO_x, CO₂, чађи, суспендованих честица и других загађујућих материја);
- Обављају континуелна мерења емисије када је то прописано за одређене загађујуће материје и/или изворе загађивања самостално, путем аутоматских уређаја за континуелно мерење;
- Обезбеде контролна мерења емисије преко референтне лабораторије, ако мерења емисије обављају самостално;
- Обезбеде прописана повремена мерења емисије, преко овлашћеног правног лица, а најмање једанпут годишње;
- Обезбеде мерења нивоа загађујућих материја по налогу надлежног инспекцијског органа преко овлашћеног правног лица;
- Воде евиденцију о обављеним мерењима са подацима о мерним местима, резултатима и учесталости мерења;
- Воде евиденцију о врсти и квалитету сировина, горива и отпада у процесу спаљивања;
- Воде евиденцију о раду уређаја за спречавање или смањивање емисије загађујућих материја, као и мерних уређаја за мерење емисије.

Обавеза комуналних и других предузећа и других правних лица која испуштају отпадне воде у пријемнике и јавну канализацију у оквиру Програма праћења стања животне средине је да:

- Поставе уређај за мерење, мере и региструју количине отпадних вода и податке доставе јавном водопривредном предузећу;
 - Воде дневник рада уређаја за речистићавање вода;
 - Обезбеде испитивање квалитета воде које испуштају и њихов утицај на пријемник.
- Обавеза предузећа и других правних лица и предузетника који користе подземне воде у производном процесу или друге сврхе је да обаве све потребен активности у циљу добијања експлоатационог права, уз обавезно праћење утицаја на квалитет и квантитет подземних вода.

Обавеза власника и корисника обрадивог пољопривредног земљишта од прве до пете катастарске класе у оквиру Програма праћења стања животне средине је да:

- Воде евиденцију о количини унетих минералних и органских ђубрива и пестицида;
- По потреби, а најмање сваких пет година врше контролу количине унетог минералних и органских ђубрива и пестицида;
- Поступају по препоруци из извештаја о резултатима испитивања.

- **ЗАКОНСКИ ОКВИР**

Систем праћења стања животне средине (ваздух, вода, земљиште, опасне, отпадне и штетне материје, бука) успостављен је следећим правним актима:

- Закон о заштити животне средине ("Сл.гласник РС" бр.135/04, 36/09-др.закон, 72/09-др.закон, 43/11-одлука УС, 14/16, 76/18, 95/18-др.закон и 95/18-др.закон)
- Закон о заштити ваздуха („Сл. гласник РС", бр. 36/09 и 10/13)
- Уредба о граничним вредностима емисија загађујућих материја у ваздух из стационарних извора загађивања, осим постројења за сагоревање („Службени гласник РС", број 111/15)
- Уредба о граничним вредностима емисија загађујућих материја у ваздух из постројења за сагоревање („Службени гласник РС", број 6/16)
- Уредба о условима за мониторинг и захтевима квалитета ваздуха („Службени гласник РС", бр. 11/10, 75/10 и 63/13);
- Уредба о мерењима емисија загађујућих материја у ваздух из стационарних извора загађивања („Сл. гласник РС бр. 5/16)

- Правилник о граничним вредностима емисије, начину и роковима мерења и евидентирања података ("Сл. гласник РС", бр.30/97, 35/97);
- Закон о водама ("Сл.гласник РС" бр. 30/10, 93/12, 101/16, 95/18 и 95/18-др.закон),
- Правилник о хигијенској исправности воде за пиће („Службени лист СРЈ“, бр. 42/98 и 44/99 и "Сл. гласник РС", бр.28/19);
- Правилник о опасним материјама у водама ("Сл. гласник СРС", бр. 31/82, 46/91);
- Уредба о граничним вредностима емисије загађујућих материја у воде и роковима за њихово достизање („Сл. гласник РС", бр.67/11, 48/12 и 1/16)
- Уредба о граничним вредностима загађујућих материја у површинским и подземним водама и седименту и роковима за њихово достизање („Сл. гласник РС", бр.50/)
- Уредба о граничним вредностима приоритетних и приоритетних хазардних супстанци које загађују површинске воде и роковима за њихово достизање („Службени гласник РС“, број 24/14);
- Правилник о начину и условима за мерење количине и испитивање квалитета отпадних вода и садржини извештаја о извршеним мерењима ("Сл.гласник РС", бр. 33/16)
- Уредба о класификацији вода ("Сл.гласник СРС" бр. 5/68)
- Уредба о категоризацији водотрока ("Сл.гласник СРС" бр. 5/68 и 33/75);
- Закон о пољопривредном земљишту ("Сл.гласник РС" бр. 62/06, 65/08-др.закон, 41/09, 112/15, 80/17 и 95/18-др.закон),
- Уредба о програму системског праћења квалитета земљишта, индикаторима за оцену ризика од деградације земљишта и методологији за израду ремедијационих програма („Сл. гласник РС", бр. 88/10, 30/18-др.закон);
- Правилник о дозвољеним количинама опасних и штетних материја у земљишту и води за наводњавање и методама за њихово испитивање ("Сл. гласник РС", бр. 23/94)
- Закон о управљању отпадом („Сл. гласник РС", бр.36/09 и 88/10);
- Закон о поступању са отпадним материјама (Сл. гласник РС бр. 25/96),
- Правилником о начину начину складиштења, паковања и обележавања опасног отпада ("Сл. гласник РС", бр. 92/10);
- Закон о заштити од буке у животној средини („Сл. гласник РС", бр. 36/09 и 88/10)
- Правилником о дозвољеном нивоу буке у животној средини ("Сл. гласник СРС", бр. 54/92);
- Правилник о методама мерења буке, садржини и обиму извештаја о мерењу буке („Службени гласник РС“, број 72/10)
- Уредба о индикаторима буке, граничним вредностима, методама за оцењивање индикатора буке, узнемиравања и штетних ефеката буке у животној средини („Службени гласник РС“, број 75/10);
- Правилник о методологији за одређивање акустичких зона („Службени гласник РС“, број 72/10),
- Правилник о методама мерења буке, садржини и обиму извештаја о мерењу буке („Службени гласник РС“, број 72/10),
- Правилник о Националној листи индикатора заштите животне средине („Сл. гласник РС", бр.37/11) .

С обзиром да је законодавна активност у Републици Србији интензивна и динамична, у случају да се током спровођења ПДР-а поједини прописи измене или донесу нови који уређују област заштите животне средине, примењиваће се новодонесени прописи.

- **МОНИТОРИНГ СИСТЕМ ЗА КОНТРОЛУ КВАЛИТЕТА ВАЗДУХА**

Проучавање и праћење квалитета ваздуха има за циљ контролу и утврђивање степена загађености ваздуха, као и утврђивање тренда загађења, како би се правовремено деловало ка смањењу штетних супстанци до нивоа који неће битно утицати на квалитет животне средине.

Контрола квалитета ваздуха се остварује системским мерењем имисије, праћењем и истраживањем утицаја квалитета ваздуха на животну средину и извештавањем о резултатима мерења, праћења и истраживања. Правилником о граничним вредностима, методама мерења имисије и критеријумима за успостављање мерних места и евиденцији

података ("Сл. гласник РС", бр. 54/92, 30/99 и 19/06), дате су смернице истраживања, праћења и утврђивања општег стања загађености ваздуха у насељеним местима и ненасељеним подручјима. На основу обављених анализа утврђује се стање и трендови на основу којих се предузимају одговарајуће мере заштите ваздуха.

Правилником је дефинисан квалитет ваздуха на основу добијених дуготрајних (просечних) и краткотрајних (високих) вредности загађености ваздуха различитим полутантима. Наведеним Правилником утврђене су загађујуће материје за које се обавља систематско и континуално праћење, при чему је посебан акценат стављен на типичне загађујуће материје.

На основу Закона о заштити животне средине, постројења која представљају извор емисија и загађивања животне средине дужна су да, у складу са Законом, преко надлежног органа, организације или овлашћене организације:

- обављају мониторинг емисије;
- обезбеђују метеоролошка мерења за велике индустријске комплексе или објекте од посебног интереса за Републику или јединицу локалне самоуправе;
- учествују у трошковима мерења емисије у зони утицаја, по потреби; и
- прате и друге утицаје своје активности на стање животне средине.

Са аспекта загађивача ово значи да:

- загађивач мора да планира и обезбеђује финансијска средства за обављање мониторинга емисије, као и за друга мерења и праћења утицаја својих активности на животну средину; мерење емисије обезбеђује се на основу Правилника о граничним вредностима емисије, начину и роковима мерења и евидентирања података.
- уколико дође до повећаних концентрација загађујућих материја (SO_2 , NO_x , CO_2 , чађ, суспендоване честице итд.) потребно је благовремено обавестити надлежне органе како би се примениле одређене мере заштите животне средине.
- загађивач мора да планира и обезбеђује финансијска средства за обављање мониторинга емисије, као и за друга мерења и праћења утицаја својих активности на животну средину.

- МОНИТОРИНГ СИСТЕМА ЗА КОНТРОЛУ КВАЛИТЕТА ПОВРШИНСКИХ И ПОДЗЕМНИХ ВОДА

Праћење стања загађености вода врши се систематским испитивањем квалитета површинских и подземних вода на прописан начин, на основу Уредбе о граничним вредностима емисије загађујућих материја у воде и роковима за њихово достизање, Уредбе о граничним вредностима приоритетних и приоритетних хазардних супстанци, које загађују површинске воде и роковима за њихово достизање и Правилника о опасним материјама у водама.

Према Закону о водама, у циљу праћења стања загађености вода, врши се систематско испитивање квалитета површинских и подземних вода на прописан начин на основу Правилника о опасним материјама у водама и Правилника о начину и минималном броју испитивања квалитета отпадних вода, према програму који доноси Влада РС. Испитивање квалитета вода може да буде бактериолошко и физичко-хемијско а испитивања се обављају према утврђеним параметрима чије присуство и квантитет указује на квалитет и исправност воде или, пак, одређује категоризацију воде у водотоцима.

Комунална и друга предузећа која испуштају отпадне воде у реципијенте и јавну канализацију дужна су да поставе уређаје за мерење, да мере и региструју количине отпадних вода и да податке о томе достављају јавном водопривредном предузећу.

Индустријска предузећа и други привредни субјекти која имају уређаје за пречишћавање отпадних вода и мерне уређаје, дужна су да ове уређаје одржавају у исправном стању, обезбеде њихово редовно функционисање и воде дневник рада уређаја за пречишћавање вода. Уколико испуштају отпадне воде у пријемнике и јавну канализацију, потребно је да обезбеде испитивање квалитета воде које испуштају и њихов утицај на пријемник и то преко овлашћених организација за вршење ових испитивања.

Предузећа која врше испитивање квалитета подземних вода као и испитивање квалитета отпадних вода, дужна су да резултате испитивања доставе Републичком

хидрометеоролошком заводу и јавном водопривредном предузећу месечно, а у случају хаваријског загађења воде, у току истог дана.

- МОНИТОРИНГ СИСТЕМ ЗА КОНТРОЛУ КВАЛИТЕТА ЗЕМЉИШТА

У циљу утврђивања количина опасних и штетних материја у земљишту и води за наводњавање, врши се испитивање пољопривредног земљишта и воде за наводњавање, и то у складу са Правилником о дозвољеним количинама опасних и штетних материја у земљишту и води за наводњавање и методама за њихово испитивање, и по програму који доноси Влада РС.

Испитивања опасних и штетних материја у пољопривредном земљишту и води за наводњавање обавља организација коју овласти министарство надлежно за послове пољопривреде. Овлашћена организација дужна је да обавештава то министарство о резултатима испитивања.

Испитивање плодности земљишта и утврђивање квалитета вештачких ђубрива врши се по условима, на начин и по методама утврђеним посебним прописом који доноси поменуто министарство. Плодност земљишта испитује се сваке пете године, у складу са Законом.

Привредна друштва, друга правна лица и предузетници, који у обављању делатности утичу или могу утицати на квалитет земљишта, дужни су да обезбеде техничке мере за спречавање испуштања загађујућих, штетних и опасних материја у земљиште, прате утицај своје делатности на квалитет земљишта, обезбеде друге мере заштите у складу са Законом о заштити земљишта („Службени гласник РС“, број 112/15) и другим законима.

Власник или корисник земљишта или постројења чија делатност, односно активност може да буде узрок загађења и деградације земљишта, дужан је да пре почетка обављања активности изврши испитивање квалитета земљишта.

Забрањено је испуштање и одлагање загађујућих, штетних и опасних материја и отпадних вода на површину земљишта и у земљиште. Особине земљишта могу да се мењају само у циљу побољшања квалитета у складу са његовом наменом.

Праћење параметара квалитета земљишта је неопходно вршити у континуитету дуги низ година, на одређеним местима за које се утврди евидентна угроженост параметара стања животне средине.

Локације на којима је депонован незагађен материјал од ископавања (земља) не припадају контаминираним локацијама.

- МОНИТОРИНГ БУКЕ

Ниво буке у животној средини се контролише системским мерењем буке које обезбеђује општина, односно град. Мерење буке могу да обављају овлашћене стручне организације у складу са Правилником о дозвољеном нивоу буке у животној средини. Истим Правилником прописани су највиши дозвољени нивои буке у насељеним и ненасељеним подручјима.

VIII.3. Права и обавезе надлежних органа

Када су питању права и обавезе надлежних органа у вези праћења стања животне средине, она произилазе из Закона о заштити животне средине. Према наведеним члановима, права и обавезе надлежних органа су:

- Влада доноси програм мониторинга за период од две године;
- Аутономна покрајина, односно јединица локалне самоуправе доноси програм мониторинга на својој територији који мора бити у сагласности са програмом Владе;
- Република и јединица локалне самоуправе обезбеђују финансијска средства за обављање мониторинга;
- Влада утврђује критеријуме за одређивање броја места и распореда мерних места, мрежу мерних места, обим и учесталост мерења, класификацију појава које се прате, методологију рада и индикаторе загађења животне средине и њиховог праћења, рокове и начин достављања података;
- мониторинг може да обавља само овлашћена организација. Министарство прописује ближе услове које мора да испуњава овлашћена организација и одређује овлашћену

организацију по претходно прибављеној сагласности министра надлежног за одређену област;

- Влада утврђује врсте емисије и других појава које су предмет мониторинга загађивача, методологију мерења, узимања узорака, начин евидентирања, рокове достављања и чувања података;
- државни органи, односно организације и јединице локалне самоуправе, овлашћене организације и загађивачи дужни су да податке из мониторинга достављају Агенцији за заштиту животне средине на прописан начин;
- Влада ближе прописује садржину и начин вођења информационог система, методологију, структуру, заједничке основе, категорије и нивое сакупљања података, као и садржину информација о којима се редовно и обавезно обавештава јавност;
- информациони систем води Агенција за заштиту животне средине;
- министар прописује методологију за израду интегралног катастра загађивача, као и врсту, начине, класификацију и рокове достављања података;
- Влада једанпут годишње подноси Народној скупштини извештај о стању животне средине у Републици;
- надлежни орган локалне самоуправе једанпут у две године подноси скупштини извештај о стању животне средине на својој територији;
- извештаји о стању животне средине објављују се у службеним гласилима Републике и јединице локалне самоуправе.

На основу позитивне регулативе општина Сурдулица располаже нормативно-правним инструментаријумом да доноси акте у смислу накнада за заштиту и унапређење животне средине. На основу одредаба члана 18. Закона о локалној самоуправи и одредаба члана 190. Устава Републике Србије, јединица локалне самоуправе – општина, стара се о заштити животне средине. У надлежности општине је да припрема и доноси локалне програме коришћења и заштите природних вредности, програме заштите животне средине, односно локалне акционе и санационе планове.

Одредбама чл. 69. и 73. Закона о заштити животне средине прописане су надлежности, права и обавезе републичких и локалних органа. Истовремено, надлежности, права и обавезе су садржани и у одредбама Закона о поступању са отпадним материјама ("Службени гласник РС", број 25/96). Главна обавеза из наведених закона је у мерењу, односно загађивачи и установе које обављају мерење у обавези су да спроводе одговарајуће активности на планском подручју.

Обавеза надлежних органа (Република, Округ, Град, Општина) је да:

- 1) обезбеде редовно мерење емисије општих и специфичних полутаната ваздуха, воде и земљишта (мерење емисија полутаната, буке зрачења и др.);
- 2) обезбеде услове за спровођење законске регулативе, норматива и стандарда у погледу рада индустријско-енергетских комплекса;
- 3) обезбеде поуздан и сигуран рад индустријско-енергетских комплекса у оквирима пројектованог и процењеног утицаја на животну средину;
- 4) правовремено уоче и реагују на евентуална одступања у раду индустријско-енергетских постројења;
- 5) правовремено обезбеде услове за адекватан третман чврстог и течног отпада;
- 6) спроводе све мере за спречавање акцидената у индустријско-енергетским комплексима у редовном и ванредном раду;
- 7) спроводе све мере за спречавање евентуалних инцидентних ситуација у саобраћају, саобраћајницама и пловним путевима (пре свега спречавање инцидентних ситуација у транспорту и претовару опасних материја, транспорт и претовар горива и сл.);
- 8) заштите постојећи биљни и животињски свет, спровођењем планских решења заштите;
- 9) обезбеде спровођење инспекцијског надзора и спровођење закона.

IX ПРИКАЗ КОРИШЋЕНЕ МЕТОДОЛОГИЈЕ И ТЕШКОЋЕ У ИЗРАДИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ

Сврха стратешке процене утицаја на животну средину је благовремено и систематично разматрање могућих утицаја на животну средину на стратешком нивоу планирања и програмирања, уважавајући принципе одрживог развоја. Стратешка процена се у међународној пракси афирмише доношењем EU Directive 2001/42/EC о процени утицаја на животну средину планова и програма. Доношењем сета закона о заштити животне средине, крајем 2004. године стратешка процена утицаја је уведена у домаћу праксу планирања и програмирања. С обзиром да је релативно кратак период у примени стратешке процене, постоји низ проблема и ограничења, као и различити приступи у утврђивању оптималног методолошког обрасца и приступа.

Садржај Извештаја о стратешкој процени утицаја на животну средину, а донекле и основни методолошки приступ дефинисани су Законом о стратешкој процени утицаја на животну средину („Службени гласник РС“, бр. 135/04, 88/10) и Законом о заштити животне средине („Сл. Гласник РС“, бр. 135/04, 36/09, 72/09).

Извештај о стратешкој процени утицаја на животну средину планског документа представља завршни документ стратешке процене и саставни је део планског документа. Садржина Извештаја је у складу са одредбама члана 12. Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину, и то:

- Полазне основе стратешке процене;
- Опис природних и створених карактеристика подручја плана;
- Преглед постојећег стања и квалитета животне средине на подручју за које се Извештај доноси;
- Општи и посебни циљеви стратешке процене и избор индикатора;
- Процена могућих утицаја са описом мера предвиђених за смањење негативних утицаја на животну средину;
- Смернице за израду стратешких процена на нижим хијерархијским нивоима и процене утицаја пројеката на животну средину;
- Програм праћења стања (мониторинг) животне средине у току спровођења Плана;
- Приказ коришћене методологије у изради Стратешке процене и тешкоће у изради Стратешке процене;
- Други подаци од значаја за стратешку процену;
- Закључна разматрања до којих се дошло током израде Извештаја;
- Документација.

Општи методолошки приступ изради стратешке процене утицаја

Анализа методолошких приступа је корисна како би се могла направити потребна упоредна анализа са примењеном методологијом коришћеном за потребе овог Извештаја и методолошким основама које су прокламоване у склопу опште законске регулативе која регулише ову проблематику, пре свега Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину. Основни циљ се састоји пре свега у покушају да се општа методологија прилагоди специфичностима анализираних планова.

Стратешка процена утицаја на животну средину у релативном смислу је дисциплина новијег датума и резултат је развоја процене утицаја на животну средину. Стратешка процена утицаја на животну средину интегрисе еколошке, друштвено-економске и кумулативне утицаје, тако што:

- укључује одрживост на самом извору еколошких проблема у планској фази, тако да се санација последица редукује;
- омогућује да се утврди потреба и оправданост са аспекта заштите животне средине, пре свега, иницијатива и инвестиционих подухвата;
- обрађује питања од ширег значаја; и
- утврђује контекст и поставља смернице за хијерархијски оквир даљих процена утицаја планова, односно пројеката на животну средину.

Чест случај у пракси је да се комбинују методе стратешке процене са методама процене утицаја. У том смислу коришћено је Упутство ЕУ о процени утицаја пројеката на животну средину, у смислу стварања планског, односно хијерархијског основа, како за реализацију детаљних планова тако и за реализацију појединачних пројеката. У том смислу, процењује се да је сврсисходан приступ који се користи у процени утицаја пројеката на животну средину, прилагођеног потребама стратешке процене.

Фазе израде Стратешке процене утицаја на животну средину су:

- одлучивање о изради стратешке процене утицаја на животну средину, односно израда одлуке о изради стратешке процене утицаја на животну средину као саставног дела одлуке о изради планског документа;
- одређивање садржаја стратешке процене утицаја на животну средину, односно израда одговарајућег програмског основа за израду стратешке процене утицаја на животну средину (тзв. "scoring report") у оквиру програма за израду плана;
- израда Извештаја о стратешкој процени утицаја на животну средину – саставни део планског документа (аналитичко-документационе основе).

Методолошки основ, за израду Стратешке процене утицаја, у ужем смислу представљају методе научног истраживања (анализа и синтеза, компаративни метод, индукција и дедукција, статистички метод, картографски метод и др.), односно примењене методе праћења стања објеката, односно појава и процеса у простору, од извора загађења, притисака, стања и одговора (планског решења).

Истовремено са применом метода научног истраживања коришћена је страна и домаћа искуства и упутства за примену "Стратешке директиве", пре свега искуства из Европске Уније. Посебно су значајне методе из "Практичног упутства за примену ЕУ Директиве 2001/42/ЕС на урбанистичке и просторне планове".¹

Анализирајући поступак израде Извештаја о стратешкој процени утицаја на животну средину, може се закључити да се он састоји, условно говорећи, из четири фазе:

- полазне основе, анализа и оцена стања (намене простора у обухвату Плана и елемената животне средине),
- процена могућих утицаја на животну средину,
- мере заштите животне средине, и
- програм праћења стања животне средине.

Не улазећи у детаљније елаборирање појединих фаза потребно је нагласити да свака фаза има своје специфичности и никако се не сме запоставити у поступку интегралног планирања животне средине.

Опште тешкоће приликом израде стратешке процене могу се класификовати у неколико група и то:

(а) организационо - управљачке тешкоће – не постоји потпуни институционални оквир надлежан за послове заштите животне средине, што за последицу има да не постоји организован систем мерења и мониторинга, а тиме и одговарајуће неопходне базе података о мерењима стања елемената животне средине;

(б) кадровске – не постоји довољан број стручњака који би својим стручним радом допринео развоју система заштите животне средине;

(в) материјално – финансијске који се огледа у чињеници да се у планско подручје нису издвајала неопходна финансијска средства у циљу одрживог развоја подручја.

У процесу израде стратешке процене утицаја предметног Плана детаљне регулације нису уочене битне тешкоће које би утицале на ток и поступак процене утицаја стратешког карактера.

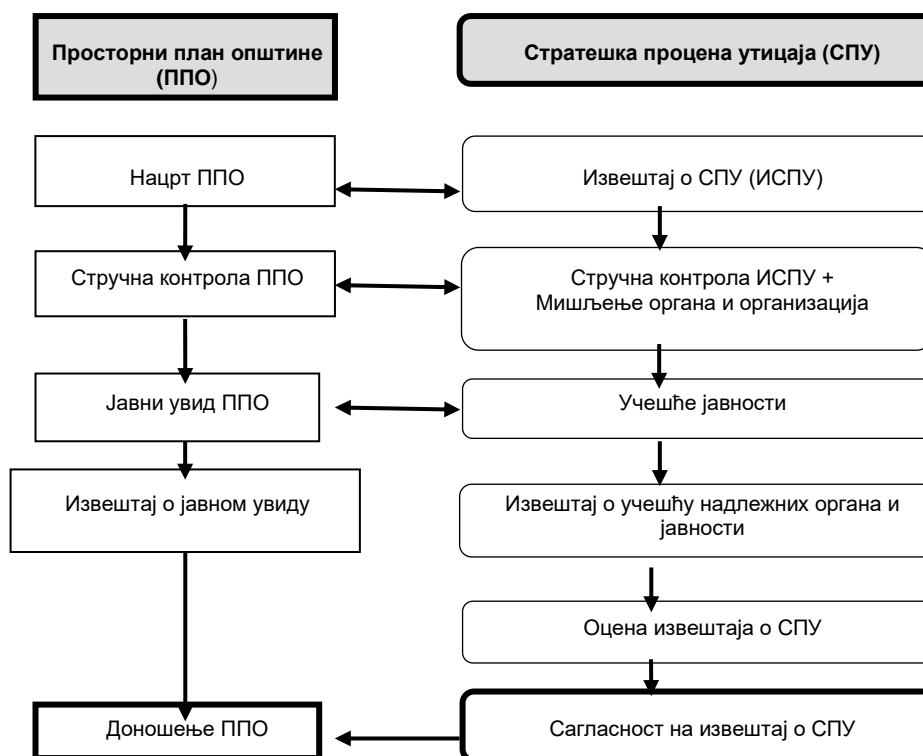
¹ The Strategic Environmental Assessment Directive: Guidance for Planning Authorities, Practical guidance on applying European Directive 2001/42/EC 'on the assessment of the effects of certain plans and programmes on the environment' to land use and spatial plans in England, October 2003, Office of the Deputy Prime Minister: London

X ПРИКАЗ НАЧИНА ОДЛУЧИВАЊА

Члан 18. Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину дефинише учешће заинтересованих органа и организација, који су дужни да доставе своје мишљење у року од 30 дана. Пре упућивања захтева за добијање сагласности на Извештај о стратешкој процени, орган надлежан за припрему плана обезбеђује учешће јавности у разматрању Извештаја о стратешкој процени (члан 19). Орган надлежан за припрему плана обавештава јавност о начину и роковима увида у садржину извештаја и достављање мишљења, као и времену и месту одржавања јавне расправе у складу са законом којим се уређује поступак доношења плана.

Због значаја могућих негативних и позитивних утицаја предложеног плана на животну средину, здравље људи, социјални и економски статус локалних заједница важно је адекватно и "транспарентно" укључивање заинтересованих страна у процес доношења одлука по питањима заштите животне средине.

Учешће надлежних органа и организација обезбеђује се писменим путем и путем презентација и консултација у свим фазама израде и разматрања стратешке процене. Учешће заинтересоване јавности и невладиних организација обезбеђује се путем средстава јавног информисања и у оквиру јавног излагања Плана. Орган надлежан за припрему плана израђује извештај о учешћу заинтересованих органа и организација и јавности који садржи сва мишљења о СПУ, као и мишљења изјављених у току јавног увида и јавне расправе о плану. Извештај о СПУ доставља се заједно са извештајем о стручним мишљењима и јавној расправи органу надлежном за заштиту животне средине на оцењивање. Оцењивање се врши према критеријумима из прилога II закона. На основу ове оцене орган надлежан за заштиту животне средине даје своју сагласност на извештај о СПУ у року од 30 дана од дана пријема захтева за оцењивање. После прикупљања и обраде свих мишљења орган надлежан за припрему плана доставља Нацрт Плана заједно са Извештајем о СПУ надлежном органу на одлучивање.

Слика 9: Схема поступка одлучивања о Извештају о СПУ

XI ЗАКЉУЧЦИ ДО КОЈИХ СЕ ДОШЛО ТОКОМ ИЗРАДЕ ИЗВЕШТАЈА О СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ ПРЕДСТАВЉЕНИ НА НАЧИН РАЗУМЉИВ ЈАВНОСТИ

Проблематика заштите животне средине у Плану разматрана је у оквиру планског документа али и у склопу Извештаја о стратешкој процени утицаја на животну средину. Примењена методологија је описана у претходном поглављу и сагласна је са претпоставкама које су дефинисане у оквиру Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину којим се дефинише садржина Извештаја о стратешкој процени утицаја.

Циљ израде Извештаја о стратешкој процени утицаја на животну средину предметног плана је сагледавање могућих значајних негативних утицаја планских решења на квалитет животне средине и прописивање одговарајућих мера за њихово смањење, односно довођење у прихватљиве оквире (границе) дефинисане законском регулативом. Да би се постављени циљ могао остварити, потребно је било сагледати постојеће стање животне средине и Планом предвиђене активности.

Резимирајући утицаје Плана на животну средину и елементе одрживог развоја може се констатовати да ће већина утицаја планских решења имати позитиван утицај на конкретан простор. Имплементација плана не производи могуће стратешки значајне негативне утицаје на целом планском подручју, већ само на деловима планског подручја на коме се реализују одређена планска решења. Да би се овакви утицаји sveli у оквире који неће оптеретити капацитет простора, потребно је спроводити мере за спречавање и ограничавање негативних утицаја плана на животну средину.

Стратешка процена утицаја која се радила за ниво Просторног плана могла се бавити генералном анализом и проценом могућих утицаја планираних планских решења на животну средину, а не појединачним објектима и активностима које се планирају. Ниво детаљности који ће анализирати појединачне објекте и њихове утицаје на животну средину, разматраће се у оквиру Стратешких процена утицаја за планове детаљне регулације и у оквиру Процена утицаја појединачних објеката на животну средину.

У варијанти да се План не донесе и да се развој настави по досадашњем тренду могу се очекивати само негативни ефекти углавном везани за локалне и регионалне утицаје због неуређености и неопремљености Планског подручја, са реперкусијама на локалном и регионалном нивоу. У варијанти да се План имплементира могу се очекивати бројни позитивни ефекти у сваком сектору, који отклањају већину негативних тенденција у развоју Планског подручја, ако се план не би имплементирао. Наглашава се да је спровођење планираних мера заштите и успостављање мониторинга животне средине, императив који се примењује током реализације предметног Плана и даље функцинисање предметног Планског подручја.

Анализирајући План у целини, као и појединачна планска решења, на основу евалуације значајних утицаја може се закључити да имплементација плана не производи могуће стратешки значајне негативне утицаје на целом планском подручју, већ само на деловима (локалитетима, трасама) планског подручја на коме се реализују одређена планска решења. У случајевима где је процењено да може доћи до потенцијално негативног утицаја потребно је предузети одговарајуће мере заштите прописане овим Извештајем.